

**50 წიგნი, რომელიც უნდა წაიკითხო,
სანამ ცოცხალი ხარ**

წიგნი 12

**გამომცემლობა პალიტრა L
2011**

„50 წიგნი, რომელიც უნდა წაიკითხო, სანამ ცოცხალი ხარ“

ეს პროექტი მსოფლიოს არაერთ ქვეყანაშია პოპულარული.

სხვადასხვა გამოკითხვის საშუალებით, მკითხველი ირჩევს 50 საუკეთესო წიგნს მსოფლიო ლიტერატურის საგანძურიდან. საქართველოში „კვირის პალიტრის“ ამ პროექტს მრავალი ათასი ადამიანი გამოეხმაურა. სწორედ მათი დადგენილია იმ რჩეული წიგნების ნუსხა, რომელიც „პალიტრამედიაში“ რეალურ ბიბლიოთეკად აქცია.

ეს წიგნი მსოფლიო ლიტერატურის ამ უნიკალური ბიბლიოთეკის ნაწილია.

© გამომცემლობა პალიტრა L, 2011

ყველა საავტორო უფლება დაცულია.

ISSN 1987-9628

ISBN 978-9941-422-64-5

ელგარ კო

მოსტრობები

ზაურ კილაძის თარგმანი

ფერიის კუნძული

Nullus enim locus sine genio est¹.

სერეიუსი

„La musique, — წერს მარმონტელი იმ თავის Contex Moraux-ში², რომელიც ჩვენთან ყველას ასე უთარგმნია: „ზნეობრივი მოთხრობები“. ჰოდა, თითქოსდა დასცინის კიდევაც იმის შინაარსს, — La musique est le seul des talents qui souissent de lui meme; tous les autres veulent des temoins³. აქ იგი ერთმანეთში ურევს ტკბილი ბგერებით მოგვრილ სიამოვნებას და მათი შექმნის უნარს. სხვა ნიჭის დარად, მუსიკასაც შეუძლია ჩვენი აღფრთოვანება მაშინაც კი, როცა მარტონი ვვარჯიშობთ და მსმენელი არა გვყავს. სწორედ ის გარემოება, რომ მას ძალუძს ეფექტური იყოს და დიდი სიხარული მოგვანიჭოს მარტობის ჟამს, მსგავსაა ხდის სხვა ნიჭთან. ის იდეა, რომელიც მწერალმა სუსტად გამოხატა ან მსხვერპლად მიიტანა მახვილსიტყვაობის ეროვნული სიყვარულის საკურთხეველზე, თქმა არ უნდა, ცხადლოვ გვამცნობს, რომ უმაღლესი დონის მუსიკა სულით ხორცამდე მხოლოდ მარტობის ჟამს შეგვიძრავს. ვისაც ჩანგი მისი გულისთვისდა უყვარს და სულიერი კმაყოფილებით უსმენს, იმწუთასვე გაიზიარებს ასეგვარად გამოთქმულ ამ მოსაზრებას. მაგრამ ცოდვილ მოკვდავთათვის არის კიდევ ერთი სიამოვნება — შეიძლება ეს იყოს ერთადერთიც — მუსიკაზე უფრო რომ ზემოქმედებს ჩვენს გრძნობებზე მარტო ყოფ-

¹ ყველა ადგილს ჰყავს თავისი მფარველი ანგელოზი (ლათ.).

² ზნეობრივი ანუ ზნეობის შესახებ.

³ „მუსიკალურობა ერთადერთი ნიჭიერებაა, თავისი თავით რომ კმაყოფილება, სხვა ყველას მეორე პირი სჭირდება“ (ფრ.).

ნის ჟამს. ბუნების წიაღში მოხვედრის ბედნიერებას ვგულისხმობ. მართლაცდა, თუ კაცს სურს ჩახვდეს ამ მიწაზე დიდებას ღვთისას, მარტომყოფი უნდა ეზიაროს ამ დიდებას. მე თუ მკითხავთ, რაც უნდა იყოს, ყოველის — არა მარტო ადამიანიშვილის — არსებობა, გარდა ნიადაგში აღმოცენებული მწვანით შემოსილი ჩუმი მცენარეებისა, შემუსრავს არეშიდამოს ხედს, ებრძვის ადგილის დედას. ჭეშმარიტად, სიყვარულით ვუმზერ ბნელით მოცულ ველებს, ჩანაცრისფრებულ კლდეებს, მოჩუხჩუხე წყაროებს, შფოთსავსე, კვნესით მთვლემარე ტყეებს, მთებს, მედიდურად რომ ჩამოსცქერიან ბარს — მე მიყვარს ბუნების ეს საოცრება, ვეებერთელა ნაწილები სულისა და გულის მქონე მთელისა — მთელისა-მეთქი, რომლის ფორმა (სფეროსებური) უსრულქმნილესი და ყოვლისმომცველია; პლანეტათა დასში მიიხვევა მისი ბილიკები; მთვარეა მისი სათნო მსახური; მზე ღვთაებრივი მეუფე მისი; მარადიულობაა სიცოცხლე მისი; ფიქრები მისი რომელიდაც უფალს დასტრიალებს; შემეცნებაა სიამოვნება მისი; უსასრულობასთანაა წილნაყარი მისი ბედი; მისი ცოდნა ჩვენზე მსგავსია ჩვენი ცოდნისა animalculae-ს¹ შესახებ, რომლითაც სავსეა ჩვენი ტვინი — ამისდაკვალად ეს არსება წარმოგვიდგება ვითარცა წმინდა უსულო და მატერიალური, იქნებ, ამგვარად წარმოუდგებით ჩვენც ამ animalculae-ს.

ჩვენი ტელესკოპები და მათემატიკური გამოკვლევანი ყოველთვის იმას გვამცნობენ — მიუხედავად მეტი წილი ბრიყვი მღვდელმსახურების ბრტყელი სიტყვებისა, — რომ სივრცეს და მისგან გამომდინარე მოცულობას დიდი მნიშვნელობა აქვს ზესთა უმაღლესისათვის. ციკლობრივია ვარსკვლავთა მოძრაობა და ამიტომაც გამორიცხულია უდიდესი რაოდენობის ციური სხეულების შეჯახება. ზუსტად ისეთი ფორმისა არიან ეს სხეულები, რომ მოცემულ ზედაპირზე უნდა დაეტიოს რაც შეიძლება მეტი მატერია, ხოლო თავად ეს ზედაპირი ისეა მოწყობილი, რომ რაც შეიძლება მრავალმა არსებამ ნახოს თავშესაფარი. ამდენი ვერ მოთავსდებოდა ამავე ფართობის ზედაპირზე, სხვაგვარად რომ ყოფილიყო მოწყობილი იგი. სივრცის უსასრულობამ არ უნდა გვაფიქრებინოს, ღვთისთვის მნიშვნელობა არა აქვს მოცულობასო, რადგან მის შესავსებად შეიძლება არსებობდეს უსასრულო მატერია; და რადგან ნათელია, რომ მატერიისთვის

¹ მიკროსკოპული არსებები (ლათ).

ეს სიცოცხლისუნარიანობის მინიჭება პრინციპია — მართლაცდა, რამდენადაც ჩვენ ამის ჩახვედრა შეგვიძლია, ძირითადი პრინციპია — გამოვლინება ღვთაებრივი ნებისა — ლოგიკური არ უნდა იყოს ის ვარაუდი, რომ ეს პრინციპი შეიძლება მცირედით შემოისაზღვროს, ჩვენ ხომ ყოველდღე ვხედავთ ხსენებული გამოვლინების კვალს; სწორი იქნება, თუ ვიტყვი: ვრცელზე ვრცელია მისი მეუფება. თუკი ჩვენ ვნახულობთ სასრულის უქონელ ციკლებში ციკლებს, როდესაც ყოველივე ტრიალებს სადღაც შორეთში დანთქმული ღვთაებრივი ცენტრის გარშემო, ამ გარემოების ანალოგიურად ხომ შეიძლება ვივარაუდოთ სიცოცხლის არსებობა სიცოცხლეში, მცირეთა ყოფნა უდიდესთა წიაღ და ყველა ამათი ერთად კი — ღვთაებრივ სულში? ერთი სიტყვით, შეშლილთა მსგავსად ვცდებით ესოდენი თავდაჯერებულობის გამო, როდესაც გვჯერა, კაცი თავისი აწმყო-მომავლით სამყაროსათვის უფრორე მნიშვნელოვანია, ვიდრე ის „ღვინჭანი ხევისანი“, რომელსაც ხნავს და თესავს და სძულს კიდევაც, უსულობას უკიჟინებს მას და ამის მიზეზად ის მოჰყავს, რომ არც არასდროს უნახავს მოქმედება მისი სულისა¹.

მთაზე ან ტყეში, მდინარის ან ზღვის ნაპირზე ყოფნის ხანს ჩემს ამ და ამდაგვარ ფიქრებს დაჰკრავდა ისეთი ელფერი, რასაც ყოველდღიურ ცხოვრებაში ფანტასტიკურს დაარქმევენ ხოლმე. ბევრს ვხეტილობდი ასეთ მიდამოებში ცნობისმოყვარეობით მოცული, მარტოდმარტო ვიყავი ხშირად; ყურადღებით ვაკვირდებოდი ბუნებას, იმას, რასაც გადავაწყდებოდი — ბნელსა და უძირო ხვს, ტბის ნათელ ზედაპირზე არეკლილ ზეცას; ხსენებული ყურადღება მით უფრო მიცხოველდებოდა, როდესაც გავიფიქრებდი, მარტო ვარ, ჩემ გარდა აქ არააინაა. ვიღაც ფრანგს² ბრიყვულად მოუხსენებია ციმერმანის ერთი ცნობილი თხზულების შემდგეი პასაჟის გამო: *La solitude est une belle chose; mais il faut quelqu' un pour vous dire que la solitude est une belle chose*³. მართლაც ასეა, მაგრამ ეს ხომ თავისთავადაც ცხადია.

ერთხელ, მარტოდმარტო რომ ვხეტილობდი რომელიღაც

¹ თავის ტრაქტატში *De situ orbis*, მოქცევათა თაობაზე რომ საუბრობს, პომპონიუს მელა ასე გვამცნობს: „ქვეყანა ან დიდი ცხოველია, ან...“ და ა.შ.

² სავარაუდოდ, ფრანგ მწერალს ონორე დე ბალზაკს.

³ „მარტოობა მშვენიერია, მაგრამ ისიც აუცილებელია, ვინმემ გითხრათ, მარტოობა მშვენიერიაო“ (ფრ.).

შორეული მხარის მთიანეთში, მთვლემარე, მდუმარედ მოლივლივე, სევდის მომგვრელი მდინარეებისა და კაემნით მოცულ ტბათა სანაპიროებზე, სადღაც აქ წყარო და კუნძული დავინახე. უეცრად წავწყდი ამ ადგილს. ივნისის თვის ფოთოლთა შრიალი ისმოდა, ამ არემიდამოს საჭკრეტად ბუჩქნარის ქვემოთ, კორდზე წამოწევი, მისი უცხო სურნელება ტრიალებდა ირგვლივ. ვგრძნობდი, მხოლოდ მე უნდა მეშხირა ამ სურათისათვის, ზმანებისდარი რომ ჩანდა.

ყოველი მხრით — გარდა დასავლეთისა, საითკენაც მზე გადახრილიყო — ზურმუხტისფრად იდგა ტყის ზღუდენი. პატარა მდინარე მოედინებოდა აქ და მკვეთრად უხვევდა. ადარსად ჩანდა, თითქოსდა აქვე, აღმოსავლეთით, მომწყვდეულიყო და გასასვლელს ვეღარ პოულობდა ხეების მუქ-მწვანე ტვერში და საიდანდაც, საპირისპირო მხრიდან (მწოლიარესა და ზევით მაცქერალს ასე მეჩვენებოდა) ჩანჩქერად მოიღვრებოდა უსასრულოდ და ჩუმად, შეფერილი სადამოხანის ზეცაზე დამაგალი მზის მეწამული და ოქროსფერი სხივებით.

დაახლოებით შუაგულში ამ მცირეოდენი სივრცისა, სადამდისაც მისწვდომოდა ჩემი დაბინდული მზერა, მდინარის მქროლავ მკერდზე პატარა მრგვალი კუნძული დაფანებულიყო.

ნაპირი და ჩრდილი აქ ისე შერწყმულა, თითქოსდა ჰაერში ერთთავად შენივთებულა, — წყლის სარკისებურ ზედაპირს ისეთი ნათელი გადასდიოდა, რომ ძნელად თუ იტყოდით, სად, ფერდობის რომელ ადგილზე თავდებოდა ზურმუხტისფერი კორდი და იწყებოდა ბროლისებრი ტბის სამფლობელო.

აქედან, სადაც მე ვიმყოფებოდი, შემემძლო თვალის ერთი გადავლებით მეხილა კუნძულის აღმოსავლეთისა და დასავლეთის ნაპირნი. გასაოცარი განსხვავება შეინიშნებოდა იმათ შორის. ბაღნარის მშვენიერთა ჰარამხანა გამოჩნდა დასავლეთით. მზის აღმაცერ სხივებს ისე აველვარებინა და აელაპლაპებინა ქვემოთ ყველაფერი, რომ მთელი ეს არემიდამო იცინოდა ყვაილთა სიცილით. სწორი, მოკლე და სურნელოვანი ბალახები ასფოდვლებით გადაპენტილიყო. ხეები იდგნენ აქ მოქნილნი, მხიარულნი, ზეაღმართულნი, ნათლით მოსილნი, გრაციოზულნი, იმათი აღნაგობა და ფოთლოვანი ტვერი, პრიალა, კრიალა და ჭრელი კანისა რაღაც აღმოსავლურს მოგვაგონებდა. სიცოცხლის დიდებულებითა და სიხარულით გამსჭვალულიყო აქაურობა და თუმცა ზეცით მონაბერი ნიავიც კი არ იძვრო-

და, ყოველივე აქ მაინც ფრთხიალებდა, მი და მო დაფარვატებდა ურიცხვი პეპელა ვითარცა ფრთოსანი ტიტები¹.

სხვა, ანუ აღმოსავლეთი ნაპირი კუნძულისა ბნელ-უკუნ ჩრდილში დანთქმულიყო. მკაცრი, თუმცა კი მშვენიერი და მშვიდი ბინდი მოჰფენოდა ყოველივეს. მუქფერისანი იყვნენ იქ ხეები, დაღვრემით მდგარნი, გულის მომკვლელი სევდით დახრილები და დამწუხრებულები ზარ-ზეიმით გვამცნობდნენ გლოვასა და უდროო სიკვდილს. შავფერი ბალახი გადაჰკვროდა იმ ადგილს კვიპაროსის ჩრდილივით, მრავალი უშნო გორაკი წარმოჩენილიყო იმათ შორის, დაბალი, ვიწრო და მოგრძო, საძვალეთა მსგავსი, თუმცა სამაროვანი არ იყო ეს ადგილი, გადაბურული რუტითა და როზმარინით. ხეთა ჩრდილები მძიმედ ჩაჭდოდნენ წყალს, თითქოსდა ჩაკარგულიყვნენ იმის სიღრმეში და გადმოსცემოდანთ იქაური სიბნელე. ასე წარმოვიდგინე, თითქოსდა ამ ჩრდილთაგან ყოველი, მზის სულ დაბლა, დაბლა ჩაშვებისდაკვალად, ქუშად მოსცილებოდა მის დამბადებელ ხეთა ტანს და ჩახვეულიყო დინების წიად; და სხვა ჩრდილებიც სცილდებოდნენ წამის უმაღლესად ხეებს და წარხოცილთა, დაკრძალულთა ადგილს იკაებდნენ.

ჩემს ფანტაზიაზე მიმძლავრებულმა ამ იდეამ დიდად იმოქმედა და ოცნებათა ბურუსში გამხვია. „თუკი ოდესმე ყოფილა სადმე მოჯადოებული კუნძული, — ვთქვი ჩემთვის, — სწორედ ეს უნდა იყოს. ეს არემიდადმო თავშესაფარია ორიოდ უნაზესი ფერიის, დაღუპულ მოდგმის ნაშიერთა. იქნებ, იმათია ეს მწვანეში ჩაფლული საფლავეები? — ან იქნებ, ისინი ადამიანიშვილთა დარად ევრებიან თავიანთ ტკბილ სიცოცხლეს? თუ მომაკვდავნი განილევნიან სევდით და ასე ნელინელ, ნელინელ მიაბარებენ სულს უფალს, ვითარცა ხეები, ერთიმეორის მიყოლებით იცილებენ ჩრდილებს და საბოლოოდ კარგავენ კიდევ თავის სუბსტანციას? წყალში ინთქმება ხის ჩრდილი და რომ ილევა თანდათანობით, სულ უფრო და უფრო შავდება, შეიძლება სწორედ ასეთია ფერიათა დამოკიდებულება ყოვლისმომცველი სიკვდილისადმი?“

სანახევროდ დახუჭული თვალებით ასე რომ ვფიქრობდი, მზე სწრაფად წვებოდა მოსასვენებლად, მალიად, მალიად მიიხვეოდა მორევი კუნძულის გარშემო და მოჰქონდა, მოაქანებდა ვეებერთულა,

¹ *Florem putares nare per liguidum aethere. P. kommire* (ყველი მედინი ეთერთაა ნაშობი. მამა კომირე).

თეთრზე თეთრ ჭადრის ქერქებს. ასევეარად მბრუნავ წყლის ზედა-პირზე მრავალნაირად აღიქმებოდა ხის ეს ნაჭრები და მკვირცხლ წარმოდგენას შეეძლო ნებისმიერი საგნის გამოსახულება მიენიჭებინა მათთვის. ასე ოცნებამორეულმა კაცმა იმ ფერიათაგან ერთ-ერთი დაგლანდე, სწორედ იმაზე ვფიქრობდი ამ ცოტა ხნის წინ და ახლა კუნძულის დასავლეთით ჩამოფენილი ნათლიდან წყნარად მიელტვოდა სიბნელეს. ტანალვა ქალი იდგა საოცრად პაწაწინა ნაეში და ხელთ ეყვრა ზმანების დარი უმსუბუქესი ხოფი. დაისის უკანასკნელი წუთების სინათლეზე მხიარულების არილი გადასდიოდა სახეზე, მაგრამ მალე კაემნით აღიბეჭდა ჩრდილთან შეერთების კვალობაზე. უჩუმრად მიცურავდა, დაბოლოს, კუნძულს შემოუარა და ისევ მოატანა ნათელს. „ფერიის ჩუმი ტრიალი ამ კუნძულის გარშემო, — აღარ გამიწყვეტია ძაფი ფიქრისა, — სწორედ ეს არის მისი ხანმოკლე სიცოცხლე. მიდის ზამთარი და მიდის ზაფხული. სიკვდილის წელიწადს მოახლოებია იგი; რადგან ხომ ვხედავ კარგად, როგორ ჩაიხვია წყლის ბნელეთმა, და სულ უფრო უშავესი გახდა სიბნელე მისი“.

კვლავ გამოჩნდა ნავი იგი და მასზე ფერია; მაგრამ ახლა მას ეტყობოდა, რომ მოსჭარბებოდა საზრუნავ-საორჭოფო და შემცირებოდა სიმხიარულე. კვლავ მოიქცა სინათლიდან სიშავეში (იმწუთასვე რომ იმძლავრა) და კვლავ მოსწყდა ჩრდილი და ჩაინთქა შავი ხის ფერის წყალში და ყლაპი უყო ბნელ-უკუნეთმა. და კვლავ და კვლავ გარშემო უვლიდა ფერია ამ კუნძულს (სანამ მზე ქვემორე ეშვებოდა დასაძინებლად), და ახლა, სინათლეში ყოველი მისი გამოჩენის ხანს, სულ უფრო და უფრო სევდიანი, უღონო, ბუნდი და მიმქრალი ჩანდა; და ყოველი მისი წიაღსვლა სიშავეში, ყოველი მისგან მოსხლეტილი ჩრდილი წყვდიადის მეუფებას მოწმობდა უკვე. დაბოლოს, როდესაც სრულიად გაიღია მზის შუქი, ფერიამ, აჩრდილმა იმისმა, რაც იყო, მჭმუნვარედ გასწია ნავითურთ შავი ხის ფერის დარ ნაკადისაკენ — და თუ გამოვიდა იქიდან, ვერ გეტყვით, რადგან სიშავე ჩამოწვა ყველგან და აღარ მინახავს სახე მისი მომჯადოები.

კლდოვანი მთების აგზავნი

1827 წლის შემოდგომით, ვირჯინიის შტატში, შარლოტ-სვილის ახლოს რომ დაესახლდი, შემთხვევით გავიცანი ბატონი ოვასტეს ბედლოუ. ყოველმხრივ საყურადღებო გახლდათ ეს ყმაწვილი ჯენტლმენი და მეც დიდი გულისყურითა და ცნობისმოყვარეობით მოვეკიდე ამ ნაცნობობას. თუ ვინ იყვნენ მისი სულიერი და ხორციელი ნათესაები, ვერ დაგადგინე. ვერც მისი ოჯახის შესახებ გაგიგე ვერაფერი. ვერც ის მითხრეს, თუ საიდან იყო ჩამოსული. კი გეუბნებით, ყმაწვილი ჯენტლმენი-მეთქი, მაგრამ მისი ასაკი ძალიან საეჭვო შექმნილიყო ჩემთვის. თქმა არ უნდა, ყმაწვილი ჩანდა, თავადაც ამას ამბობდა, ყმაწვილი ვარო, მაგრამ ზოგჯერ ვიფიქრებდი ხოლმე, ასი წლისა უნდა იყოს-მეთქი. ყველაზე უფრო გასაოცარს ამ კაცის აღნაგობას შეარქმევდით. უჩვეულოდ მაღალი და გამხდარი, წელშიაც მეტად მოხრილი იყო. მჭლე და გრძელზე გრძელი კიდურები ჰქონდა; შუბლი — ფართო და დაბალი, სახე — უსისხლო, პირი ვეება და მოძრავი, მთლად კბილებ-ჩოღერა, ოღონდ საღი, აქამდე ამის მსგავსი მე არც არაფერი მინახავს. სასიამოვნო ღიმილი ჰქონდაო, ამას ვერ იტყოდით, მაგრამ როგორღაც თქვენს გულს კი იგებდა ამით და, ამასთან ერთად, სულ ერთთავად სევდით მოცული იღიმებოდა. დღენიდაც წარუვალი ჩანდა მისი კაემანი. თვალები უჩვეულოდ დიდრონი ჰქონდა და კატისებრ მრგვალი, გუგები უპატარავდებოდა და უდიდებოდა ხოლმე სინათლის დაკლება-მომატების კვალობაზე, ვითარცა ეს კატისებრთა ოჯახის ცხოველებს სჩვეიათ. თვალის თეთრონი საკვირველად აუელვარდებოდა მღელვარების ჟამს და თითქოსდა კი არ ირეკლებოდა, შიგნიდან გამოსცემდა სხივებს სანთლის ან შხის მსგავსად, ჩვეულებრივ კი ბუნდი და ლიბრგადაკრული მთლად აზრმოკლებული ჩანდა და ასე იფიქრებდით, დიდი ხნის დასამარებელი გვამისააო.

თავადაც დიდად სწყინდა, როგორც ჩანს, თავისი ასეთი გარეგნობა და ხშირადაც ახსენებდა, თითქოსდა უნდოდა აეხსნა თუ გაემართლებინა, რამაც პირველად გული მომიკლა, მაგრამ სულ მალე შევეგუე ამას და აღარც მიმძიმდა იმასთან ყოფნა. თითქოსდა სურდა, უფრო გადაკვრით ეთქვა, ვიდრე პირდაპირ მოჰყოლოდა მტკიცებას, მართალია, დღეს ასეთს მხედავთ, მაგრამ ერთ დროს რომ გენახეთ, ძალიანაც მოგწონებოდით, ნვერალგის გაუთავებელმა შეტყევებმა მიმიყვანა ამ დღემდეო. წლების განმავლობაში ერთი ექიმში ნახულობდა, გვარად ტემპლტონი, მოხუცი ჯენტლმენი, ასე, სამოცდაათი წლისა უნდა ყოფილიყო. პირველად სარატოგაში შეხვდა და იმ დღიდან მოყოლებული ამ კაცმა დიდად უშველა, ანუ, ასე სჯეროდა მას. დაბოლოს, ბედლოუმ, მდიდარი რომ გახლდათ, ხელშეკრულება დაუდო ექიმ ტემპლტონს. ამ ხელშეკრულების თანახმად, ექიმს მიეცემოდა გასამრჯელო, რათა მთელი დრო და თავისი საექიმო გამოცდილება ამ აუადმყოფისთვის მოეხმარა.

თავის სიყმაწვილეში ექიმ ტემპლტონს ბევრი უმოგზაურია და პარიზში ყოფნის ხანს მესმერის ერთგული მიმდევარი გამხდარა. მაგნეტურ ხერხებს იშველიებდა ეს კაცი და პაციენტს მწვავე ტკივილები შეუშცირა; ამ წარმატების შედეგად, რალა თქმა უნდა, აუადმყოფი გარკვეულწილად გაიზიარებდა იმ მოძღვრებას, ამ ხერხებს რომ ესაძირკვლებოდა. მაგრამ იმ ექიმმა, ყველა ენთუზიასტის დარად, სულაც მოისურვა მოწაფის გადმოყვანა თავის რწმენაზე და იმდენად იყოჩაღა, რომ ის წამებული კაცი მრავალგზის გახდა ცდისპირი. ბევრ ცდას ის შედეგი ჰქონდა, ჩვეულებრივი რომ იყო ამ უკანასკნელ ხანებში და დღეს უკვე ხანდახან თუ იპყრობს ყურადღებას ან სულაც ვეღარ ამჩნევენ, მაგრამ იმხანად, აქ მოთხრობილი ამბავი რომ მოხდა, თითქმის არც იყო ცნობილი ამერიკაში. მე იმის თქმა მინდა, რომ ექიმ ტემპლტონსა და ბედლოუს შორის ნელინელ, ცხადლივ დამკვიდრდა რაპპორტ-ი, ანუ მაგნეტური დამოკიდებულება. მაგრამ ზუსტად ვერ გეტყვით, ხსენებული რაპპორტ-ი ჩვეულებრივი ძილის საზღვრებს სცილდებოდა-მეთქი; ოღონდ უფრო სწორი იქნებოდა, თუ ამას ძილქუშის მძლავრობას დავარქმევდით. პირველი ცდა მაგნეტური ძილის გამოწვევისა სრულიად გაუცუდდა მესმერისტს. მეზუთედ თუ მექქესედ ნაწილობრივ მიაღწია მიზანს და ისიც დიდი ძალისხმევის შედეგად. მხოლოდ

მეთორმეტეჯერ მოუპოვებია სრული წარმატება. შემდგომ ამისა, პაციენტის ნება მალე ემორჩილებოდა მკურნალის განკარგულებას, და იმხანად, როდესაც პირველად გავიცანი ორივენი, სულ მცირეოდენი შეგონება სჭირდებოდა ექიმს და ძილი მაშინვე მოიცავდა ავადმყოფს, რომელსაც შეიძლება არც კი სცოდნოდა, თუ იყო ვინმე ამ დროს მასთან. ახლა კი, 1845 წელს, მსგავს საოცრებას ყოველდღიურად ათასები ხედავენ და მე ვბედავ ეს თითქოსდა შეუძლებელი მოვლენა აღვწერო, როგორც სრული რეალობა.

დიდი ტემპერამენტის მქონე გახლდათ ბედლოუ. მგრძობიარე, აღზნებული, აღტაცებული, ძალუმი და მრავალფეროვანი წარმოსახვა იცოდა, რაც, თქმა არ უნდა, კიდევ უფრო გაცხოველებოდა მორფს შეჩვეულ კაცს, ბევრსაც ყლუპავდა ამ ბაღლამს, ურომლისოდაც ვედარც წარმოედგინა არსებობა. ჩვეულებრივ, დიდ დონას დააყოლებდა ხოლმე საუზმეს, უფრო სწორად, ერთ ფინჯან მაგარ ყავას და შუადღემდე აღარაფერს ჭამდა, მერე კი მარტოდმარტო ან ძაღლის თანხლებით დიდხანს დაეხეტებოდა უკაცრიელ, სვედის მომგვრელ მთებში, შარლოტსვილის დასავლეთითა და სამხრეთით რომ მდებარეობს და რომელსაც კლდოვან მთებს უწოდებენ.

ერთ მოქურუხებულ, თბილსა და ნისლიან-ბურუსიან დღეს, ნოემბრის მიწურულს, წლის იმ დროს, უცნაური *interregnum*¹ რომ არის, რასაც ამერიკაში „ინდიელის ზაფხულს“² ეძახიან, ბატონი ბედლოუ, ჩვეულებისამებრ, მთაში სახეტილოდ წავიდა. დღე გავიდა და ის ჯერ კიდევ არ დაბრუნებულიყო.

საღამოს რვა საათი იქნებოდა და კარგა მაგრადაც შევშინდით, რად დაავგიანდაო და საძებნელადაც უნდა წავსულიყავით, რომ უცებ გამოჩნდა საღ-საღამათი, ოღონდ ჩვეულებრივზე უფრო აგზნებული კი გახლდათ. თავის მოგზაურობასა და დაგვიანების მიზეზზე რომ გვიაძბო, გაცეხული დავრჩით.

— თუ გახსოვთ, — გვითხრა მან, — დაახლოებით დილის ცხრა საათზე გავედი შარლოტსვილიდან. მაშინვე მთებს მივაშურე და ათისთვის ერთი, სრულიად უცნობი ხევი ვნახე. დიდი ყურადღებით ვაკვირდებოდი იქაურობას იმ მიხვეულ-მოხვეულ ვიწროებში მიმავალი. დიდებული სანახავი იყო ის მთელი არემიღამო, ამას

¹ უმეფობის ხანა (ლათ.).

² ოქროს შემოდგომა.

ვერ იტყობით, მაგრამ იმდენად უდაბური და მოწყენილი ჩანდა, რომ აღტაცებული დავრჩი. თითქოსდა სრულიად შეურყენელი იყო ეს მივარდნილი ადგილი. ფიქრი ვერ მომეცილებინა, რომ იქ, სადაც მე მივდიოდი, ამ მწვანეკორდიანსა და ნაცრისფერ ქვა-ღორღზე კაცს არ გაეჭაჭანებინა... შესასვლელი ისე შეზღუდული იყო და მიუდგომელი, რომ იმ დარტაფში მისასვლელად ერთი და ორი კი არა, რამდენიმე სხვადასხვა ადგილას შემთხვევით გაულა დაგჭირდებოდა. ამისდაკვალად სულაც არ ჩანდა შეუძლებელი, რომ თავგადასავლების მიქბნელთაგან მხოლოდ მე უნდა ვყოფილიყავი პირველი, ვინც ამ უდაბურ ადგილას ფეხი დაადგა.

სქელი და უცნაური ნისლი თუ კვამლი, როგორც ეს გვიანი ზაფხულის დროს იცის, მძიმედ ჩამოშლილიყო, ყოველი საგანი მოეცვა ჩემ გარშემო და, რაღა თქმა უნდა, ეს საგნები ციებცხელებიანი კაცის თვალთ დანახულს დამსგავსებოდა. იმდენად განუჭვრეტელი იყო ეს სასიამოვნო ბურუსი, რომ თორმეტ იარღზე უკვე ველარაფერს ვხედავდი, სავალი მეტად მიხვეულ-მოხვეულიყო, მზე არ ჩანდა და მალე აღარ ვიცოდი, საით მივდიოდი. ჩვეულებრივ ეფექტს მიაღწია ამ დროს მორფმა და მთელ ამ არემიდამოს დიდი ყურადღებით ვაკვირდებოდი. ფოთლის თრთოლა — ბალახის ფერი — ფუტკრის ზუზუნი — ნამის ელვარება — ნიავის ფშვინვა — ტყის სურნელება, მთელი ამ სამყაროს ჩქამი იყო სათავე მხიარული და ნაირფერი, უწყესრიგოდ მოძალებული აღფრთოვანებული ფიქრებისა.

რამდენიმე საათს მივდიოდი ასეთ ყოფაში. ნისლი სულ უფრო დაბლა განრთხმულიყო და მთლად გარშემომხვეოდა. ბოლოს ხელის ფათურიითლა მივიკვლევდი გზას და მაშინ ენით უთქმელმა შფოთიანობამ მომიცვა, როგორღაც აუნერვიულდი, ვჭოჭმანობდი, კანკალმა ამიტანა. ფეხის გადადგმისა მეშინოდა, ვაითუ, სადმე უფსკრულში გადავიჩხო-მეთქი. ისიც გამახსენდა, თუ რა უცნაური ამბები მოუყოლიათ ამ კლდოვანი მთების შესახებ, თითქოსდა ველური, სისხლისმსმელი ტომები ბინადრობდნენ ამ ტევრებსა და გამოქვაბულებში, ათასნაირი ბუნდი ზმანება დამეუფლა და თავგზა ამიბნია. ზმანება-მეთქი, რომელთა ბუნდოვანება კიდევ უფრო აძლიერებდა ჩემს სასოწარკვეთილებას. უცებ ჩემი ყურადღება მიიპყრო ხმამაღლა დოლის ცემამ.

დიდად გამიკვირდა, რაღა თქმა უნდა, სად დოლის ცემა და სად

ეს მთები-მეთქი. მთავარანგელოზის საყვირის ხმაც კი არ გამაოცებდა ასე. მაგრამ შიშისა და ცნობისმოყვარეობის ახალი, კიდევ უფრო გამაოგნებელი მიზეზი დავინახე, თითქოსდა გასაღებების დიდი შეკვრა ყოფილიყო, ჟღარუნი და ჩხერება მოძესმა და იმავე წამს შავტუხა, ნახევრად შიშველმა კაცმა ჩამირბინა ყვირილ-ყვირილით. ჩემთან ისე ახლოს იყო, რომ იმისი სუნთქვა მომეახლა სახეზე. ცალ ხელში ფოლადის რგოლებით გაწყობილი რომელიღაც იარაღი დაეკავებინა. მიიმალა თუ არა ნისლში, ფეხდაფეხ მიჰყვა ხვნემა-ხვნემით თვალებაბრიალებული ვეებერთელა ცხოველი. ნამდვილად არ შევმცდარვარ, ეს იყო აფთარი.

ამ ურჩხულის დანახვაზე ისე აღარ შევშინებულვარ, რადგან ახლა კი დავრწმუნდი, მომეჩვენა-მეთქი და ყოველი ღონე ვიხმარე, რათა გონს მოვსულიყავი, გაბედულად და ცოცხლად მევლო. თვალებს ვიფშვინებდი. გაყვიროდი. ხელები დავიჩქმებდი. წყარო დავინახე უცებ, დავინარე, დავისველე კისერი, ხელ-პირი. ამან მიშველა, გონს მოვედი და მოვიცილე ის ჩემი შემაწუხარი გუნება-განწყობილება, წამოვდექი, ახლა კი სულ სხვა კაცი ვარ-მეთქი, გავიფიქრე და მტკიცედ და მშვიდად განვაგრძე ის ჩემი უცნობი საუალი.

დაბოლოს, დაძაბულობისგან ქანცგაწყვეტილი, მძიმე ჰაერისგან სულმეხუთული ერთი ხის ძირას ჩამოვჯექი. მზემ გამოიხედა უცებ და ფოთოლთა ტევრის ბუნდი ჩრდილი დაეფინა ბალახს. ერთხანს გაცეცხლებული დავცქეროდი ამ ჩრდილს. გაუშემდი კიდევაც გაკვირვებისაგან. მალლა ავიხედე. ეს ხე პალმა იყო.

თავზარდაცემული წამოვიჭერი — მძინავს-მეთქი. ეს ფიქრი რაღას მიშველიდა. ვხედავდი და ვგრძნობდი, სრულ ჭკუაზე ვიყავი. ამ სრულ ჭკუაზე მყოფი აღვიქვამდი მთელ სამყაროს ახალ და ენით უთქმელ შეგრძნებებისას. იმწუთასვე თაკარა სიცხე დადგა. საკვირველი სურნელება მოჰყვებოდა ნიავს. ჩქაფუნი ჩამესმა, თითქოსდა აქ უნდა ყოფილიყო წყალუხვი, მდორე მდინარე, რომლის ხმასაც შერთვოდა მრავალრიცხოვანი ბრბოს უცნაური ყაყანი.

ჩემს მაშინდელ ყოფას ზუსტად ვერ ავიწერთ; ვიდრე გაოგნებული ყურს ვუგდებდი ამ ხმებს, თითქოსდა ჯადოქარმა ჯოხი აიქნიაო, ქარის უეცარმა და ძალუძმა კვეთებამ ამ არემიადამოს ნისლი შემოაცალა.

თურმე მალალი მთის ძირას ვმდგარვარ და გავცქეროდი ვე-

ბერთელა ველს, რომელზეც მიიკლაკნებოდა დიდებული მდინარე. იმის სანაპიროზე მოჩანდა აღმოსავლური ქალაქი, რომლის მსგავსი არაბულ ზღაპრებში შეგვხვედრია, თუმცა ეს, ჩემ წინ მდებარე, უფრო საკვირველი სანახავი იყო. იმ ადგილიდან, საიდანაც მე დავეყურებდი, თითქოსდა რუკაზე დაუხატავთო, ყოველი კუთხე და კუნჭული ჩანდა ამ ქალაქისა. აურაცხელი მცხოვრებლით მოფენილი ქუჩაბანდები ყოველმხრივ კვეთდნენ ერთმანეთს და უფრორე ხეივნებს მოგვაგონებდნენ, ვიდრე ქუჩებს. თვალისმომჭრელი ფერებით გამოირჩეოდა სახლები, სადაც კი მიდგებოდით, ყველგან დაინახავდით საკვირველად მოხატულ-მოჩუქურთმებულ აივნებს, ვერანდებს, მინარეთებს, სამლოცველოებს. ბაზარი დულდა და გადმოდულდა, სულო და გულო, რა არ გამოეტანათ აქ — აბრეშუმები, მუსლინები, მოელვარე დაშნები, უძვირფასესი ქვები და სამკაულები. ყოველ მხარეს და ყოველ ნაბიჯზე დაინახავდით ალმებსა და პალანკინებს, ტახტრევენებით დაპყავდათ ბანოჯანები, მძიმედ დააბიჯებდნენ ბრწყინვალედ მორთული სპილოები, ყველგან იდგა საოცრად გამოჭრილი კერპები; მოოქრულ-მოვერცხლილი იყო დოლები, დროშები, გონგები, კვერთხები. და ამ ბრბოში, ჯაჯღანსა და არეულ-დარეულობაში, ურიცხვ შავ და ყვითელ ტურბანებიან და ლაბადებიან, მოფრიალვე წვერებიან ხალხში დაქეუტებოდა აუარება მორთულ-მოკაზმული წმინდა ხარი. ამავე დროს, აქვე ჭყვივილ-წივილით დაშლივინებდა ასევე მორთული მაიმუნების ჯარი, დაძვრებოდნენ მეჩეთების ლავგარდანებზე, მინარეთებსა და სამლოცველოებზე. ხალხით გაჭვდილი ქუჩებიდან, სადაც კი გაიხედავდით, ეშვებოდა კიბეები, რომელთა ბოლო საფეხურები საბანაო ადგილებს ებჯინებოდნენ, თავად მდინარე კი ამ დროს თითქოსდა ძლივს მიედინებოდა დამძიმებული უამრავი გადატვირთული გემით. აღარც კი ჩანდა მდინარის ზედაპირი. ქალაქის ირგვლივ წამოჭმულიყო პალმებისა და ქოქოსების დიდებული კორომები, ათასწლოვანი გიგანტური გასაოცარი ხეებითურთ. აქა-იქ მოჩანდა ბრინჯის მინდვრები, ჩალით დახურული ქონძახები, წყალსატკევი, მივარდნილი ტაძარი, ბოშათა ბანაკი, ტანწერწეტა ქალიშვილი, დოქით თავზე მარტოღმარტო ამ დიდებული მდინარის ნაპირისკენ მიმავალი.

თქვენ, რასაკვირველია, შეგიძლიათ თქვათ, ზმანება იყო ეს და მეტი არაფერი, მაგრამ ასე არ არის. რასაც მე ვხედავდი, რასაც

მე ვფიქრობდი, რასაც მე ვგრძნობდი, არ ჰგავდა სიზმარს. ნამდვილად სრულ გონებაზე ვიყავი. პირველად კი შექმპარა ეჭვი, ფხიზელი თუ ვარ-მეთქი, მაგრამ მალე დავრწმუნდი, ცხადლივ ვხედავდი ყველაფერს, მართლაც, ვინმეს რომ სძინავს და ძილში ეჭვი გაუჩნდება, თუ მძინავსო, ამ ეჭვის დაზუსტებას ვერ ახერხებს და იმწუთასვე იღვიძებს. ასე, მაგალითად, ნოვალისი არ ცდებია, როდესაც ამბობს: „თუ გვესიზმრება, გვეძინავსო, მაშინ მალე გავიღვიძებთ კიდევაც“. ყველაფერი, რაც ვნახე, სიზმარი უნდა ყოფილიყო უთუოდ, სიზმარი და მეტი არაფერი, მაგრამ რაკი ვეჭვობდი და ვყოყმანობდი, ვიფიქრე, სხვანაირ ფენომენს გადაყვრივარ-მეთქი.

— ვერ დავიხეებ, რომ ცდებით, — შეაწყვეტინა ექიმმა ტემპლტონმა, — მაგრამ მერე რა მოხდა, მიაძებთ, თქვენ ადექით და იქ ქალაქში ჩადით...

— ჰო, მე ავდექი, — განაგრძო დიდად გაოცებულმა ბედლოუმ და თან ექიმს შესცქეროდა, — ავდექი-მეთქი, როგორც თქვენ ბრძანეთ, და ქალაქში ჩავედი. აუარება ხალხში გამოვიარე, ქუჩებში გამოსულიყვნენ და ერთი მიმართულებით მიდიოდნენ, ყოველ ნაბიჯზე ეტყობოდათ, რომ საშინლად განრისხებულიყვნენ. უცებ, შეუცნობელი იმპულსის გამო, დიდი გულისყურით დავიწყე იქაურობის თვალყურება. თითქოსდა ვიცოდი, რომ მნიშვნელოვანი ამბები უნდა გადამხდენოდა, თუმცა, არ ვიცოდი, რა და როგორ. ვხედავდი იმ ბრბოს და ვგრძნობდი, ძალიან მტრულად ვიყავი განწყობილი მისადმი. დაუსხლტი და სწრაფად წამოვედი, ქალაქს შემოვუარე და სხვა გზით შემოვედი. ყველგან ღრიანცელი იდგა, ჯავრით ყაყანებდნენ. სანახევროდ ინდოელთა, სანახევროდ ევროპელთა მსგავსად მორთული პატარა ჯგუფი დავინახე, მეთაურები ჰყავდა, ჯენტლმენები, რომელთაც ბრიტანული ფორმის მსგავსი ტანსაცმელი ეცვათ და ქუჩებიდან აურაცხელი ბრბოს გაყრა უნდოდათ. ბრძოლის ველზე დაცემულის იარაღი ავისხი და უმცირესობის მხარე დავიჭირე; არც კი ვიცო, ვის შევები მთლად გააფთრებული, ნერვული სასოწარკვეთილებით მოცული; ბევრნი იყვნენ და მალე გვაჯობეს, უკან დავიხიეთ და რომელიღაც შენობას შევაფარეთ თავი. ბარიკადები ავაგეთ და ახლა რამდენიმე ხნით დაცული ვიყავით. შენობის სახურავთან ერთი სათვალთვალო სარკმელი იყო და იქიდან დავინახე, აბობოქრებული ურიცხვი ბრბო ერთ, მდი-

ნარეზე გადმოდგომულ დიდებულ სასახლეს მიაწყდა და იერიშით შიგ შეჭრას ლამობდა. ანაზდად სასახლის ზედა ფანჯრიდან ვი-
ლაც ჩამოუშვეს, დიაცური შესახედაობის კაცი, იმის თანმხლებთ
თავიანთი ტურბანებისაგან თოკი შეეკრათ და იმით. ნავი დახვდა
იქვე და მდინარის მეორე მხარეს გადავიდა.

ახლა ასე მოვისურვე. მოკლე, მაგრამ მგზნებარე სიტყვით მი-
ვმართე ჩემს ამხანაგებს, იმათაგან რამდენიმე გვერდში ამომიდგა,
შენობიდან გამოცვოდით და შლეგური იერიში წამოვიწყეთ. ჩვენს
გარემომცველთა ბრბოში შევიჭვრით, პირველად შედრკენ და უკუ-
მიდგენ. შემდეგ მხნეობა მოიკრიბეს, გააფთრებით შემოგვიტიეს
და ისევ უკუმიდგენ. ამ დროს კარგა დიდი მანძილით დაცილით იმ
შენობას და სადღაც, ვიწრო ქუჩებში მოვხვდით არეულ-დარეულე-
ბი, თავგზააბნეულები, ზემოდან დაგვეყურებდა მაღალი სახლები,
რომელთა ქვეშ არც არასდროს ჩამოუდწვევია მზის ნათელს. ქა-
ლაქის კაცნი ფიცხლად გვიტევენ, შუბებს გვიღერებდნენ, ის-
რების სეტყვა დაგვეყარეს. გასაოცარი ისრები ჰქონდათ, მაღაურ
დახვეულ კრისს მოგვაგონებდნენ, მოსრიალე გველების მსგავსს.
ამ შავი, გრძელტარიანი ისრებისათვის მზამიანი წვერი დაეტანე-
ბინათ. მარჯვენა საფეთქელში მომხვდა ერთი ისარი. ტორტმანით
წავიქეცი. იმავე წამს სულისამომხდელმა უღონობამ მომიცვა. ერთი
გავიბრძოლე... სუნთქვა შემეკრა... და... მოვკვდი.

— ახლა კი, — გავუღიმე მე, — ველარ იტყვით, სიზმარი არ
იყო ის თქვენი თავგადასავალი, როგორღა დაგვიმტკიცებთ,
მკვდარი ვარო?

ეს სიტყვები რომ ვთქვი, რასაკვირველია, დიდ წინააღმდეგო-
ბას მოველოდი ბედლოუსაგან; მაგრამ როგორ გავოცდი, როდესაც
შვენიშნე, მერყეობდა, შეკრთა, მთლად გაფითრდა და აღარაფერი
მიპასუხა. ტემპლტონს შევხედე. გაშეშებული და გაოგნებული
იჯდა თავის საფარძელში — კბილები უკაწკაწებდა და სადაცაა
თვალეები წამოუცვივდებოდა ბუდიდან. განაგრძეთო! — უთხრა მან
ბოლოს ხრინწიანი ხმით ბედლოუს.

— კარგა ხანს, — თქვა მან, — ჩემი ერთადერთი გრძნობა თუ
შეგრძნება არყოფნის წკვარამი იყო, აზრი სიკვდილისა. დაბოლოს,
თითქოსდა სული ჩემი უეცრად და ძალუმაღ რაღაცამ გაანათა, მს-
გავსად ელექტრობისა. სინათლე და მოქნილობა აღვიქვი ამასთან

ერთად. სინათლე კი არ მიხილავს, შევიგრძენი. თითქოსდა იმავე წამს მიწიდან წამოვდექი, მაგრამ ვერ ვგრძნობდი სხეულს, მხედველობის, სმენისა და შეხების უნარი დამკარგვოდა. ბრბო აღარსად ჩანდა. ბუნტი ჩათავებულყო. გარკვეულწილად დამშვიდებულიყო ქალაქი. ჩემ ქვემოთ გვაბი ეგდო, საფეთქელში ისარი ჰქონდა გაყრილი, თავი შეშუპებოდა და დამახინჯებოდა. მაგრამ ყოველივე ამას მე კი არ ვხედავდი, ვგრძნობდი. სრულიად აუძღვრეველი გახლდით. გვამსაც არ შევეუშფოთებოვარ. რამე ნება-სურვილი არ მქონდა, მაგრამ რაღაცამ კი მაიძულა მოძრაობა. შეფერთხილდი, მსუბუქად გამოვეშურე ქალაქიდან, გარშემოვუარე მას და იმავე გზით გამოვედი, რომლითაც შევედი. ხეობის იმ ადგილს რომ მივატანე, სადაც აფთარს გადავაწყდი, რაღაცამ დენივით დამკრა; სხეულიც შევიგრძენი და ნება-სურვილიც გამიჩნდა. ისევ გაუხდი ის, რაც ვიყავი და სასწრაფოდ შინისკენ გამოვწიე, მაგრამ იმას, რაც გადამხდენოდა, არ დაეკარგა რეალობის სიცხადე და ახლაც, ამწუთშიაც კი ვერ გეტყვით, სიზმარი იყო-მეთქი.

— არც იყო, — ძალიან ჩაფიქრებული ჩანდა ტემპლტონი, — მაგრამ კი არის ძნელი სხვა რამე დავარქვათ. სავარაუდოა, რომ თანამედროვე ადამიანის სული განსაცვიფრებელი ფსიქიკური აღმოჩენების კარიბჭესთან მისულა. მოდი და ახლა ამ აზრს დავჯერდეთ. დანარჩენი შეიძლება ასე აიხსნას. აბა, ერთი ეს ფერადი სურათი ნახეთ, კი მინდოდა უფრო ადრე მეჩვენებინა, მაგრამ გაურკვეველი შიშის გამო დღემდე ვერ შევძელი.

დავხედეთ იმ სურათს, ვერაფერი ისეთი მნიშვნელოვანი ვერ შევნიშნე, მაგრამ ბედლოუს კი თავზარი დასცა. შეხედა თუ არა, კინაღამ გრძნობა დაკარგა. პატარა პორტრეტი იყო და მეტი არაფერი, ზედმიწევნით ზუსტად, არა ვცდები, იმეორებდა მისი სახის ნაკეთებს. ყოველ შემთხვევაში, ასე გავიფიქრე სურათის შეხედვისთანავე.

— აბა, დააკვირდით, — თქვა ტემპლტონმა, — ამ სურათის თარიღს, აი, აქ, ამ კუთხეში, ძლივსღა ჩანს — 1780. სწორედ ამ წელიწადს დაუხატავთ ეს პორტრეტი, ჩემი გარდაცვლილი მეგობრის, ბატონი ოლდების სურათია, კალკუტაში გავიცანი ის კაცი, უორენ ჰასტინგის მმართველობის ხანს, ოცი წლისა ვიყავი მაშინ. პირველად რომ სარატოგაში გნახეთ, ბატონო ბედლოუ, სწორედ გასაოცარი მსგავსება თქვენსა და ამ პორტრეტს

შორის იყო მიზეზი, რომ გაგიცანით, დაგიმეგობრდით და ბოლოს ხელშეკრულებაც კი დაედეთ. მას მერე სულ თქვენი კომპანიონი ვარ. სწორედ ამას მიველტვოდი, ნაწილობრივ ან სულაც იმის გამო, რომ გული მიკვდებოდა იმ ჩემი დაღუპული ამხანაგის გახსენებაზე. ჩვეულებრივი ცნობისმოყვარეობა დამეუფლა და ცოტათი შეეშფოთდი კიდევაც თქვენთან შეხვედრის ხანს.

თქვენ რომ გამოწვლილვით აღწერეთ, თუ რა მოგეჩვენათ იმ მთებში, ცხადლოვ მოგვაგონებს ინდოეთის ქალაქ ბენარესს წმინდა მდინარის სანაპიროზე. ის ბუნტი, ბრძოლები და სისხლის ღვრა მართლაც მომხდარა შეიტ-სინგის აჯანყების დროს, 1780 წელს. მაშინ ჰასტინგსი ძლივს გადარჩენილა ცოცხალი. ტურბანებისაგან გაკეთებულ თოკს რომ ჩამოჰყვა, თავად შეიტ-სინგი გახლდათ. შენობაში შეცვენილი ჯარისკაცები იყვნენ სიპაები და ბრიტანელი ოფიცრები, მათ ხელმძღვანელობდა ჰასტინგსი. იმათ შორის მეც ვიყავი და ყოველი ღონე ვიხმარე, რათა წინ აღვდგომოდი იმ ოფიცრის მიერ ანაზღვეულად და საბედისწეროდ წამოწყებულ იერიშს. იგი ქუჩებში შეება ბრბოს და ბენგალელის მოწამლულმა ისარმა მოუღო ბოლო. ის ოფიცერი ჩემი უძვირფასესი მეგობარი იყო. გვარად ოლდები. ამ ხელნაწერში შეგიძლიათ ამოიკითხოთ (თქვა ეს და რვეული გამომიწოდა, სწორედ ახლახან დაეწერა რამდენიმე ფურცელი), რომ იმ დროს, როდესაც თქვენ მთებში ის ამბავი გადაგხდათ, მე აქ, სახლში გამოწვლილვით აღვწერდი იმ ამბავს რვეულში.

დაახლოებით ერთი კვირა გავიდა ამ საუბრის შემდეგ, როცა შარლოტსვილის გაზეთმა შემდეგი ცნობა გამოაქვეყნა:

„ღრმა მწუხარებით ვიუწყებთ ბატონ ოგასტეს ბედლოს გარდაცვალებას, ამ ჯენტლმენის კეთილი გული და მრავალი ღირსება დიდხანს იყო შარლოტსვილის მოქალაქეთა თაყვანისცემის საგანი.

ბატონ ბ-ს უკვე რამდენიმე წელიწადი აწუხებდა ნევრალგია, რომელმაც ბევრჯერ კინაღამ ბოლო მოუღო; მაგრამ ეს ავადმყოფობა არ ყოფილა მისი სიკვდილის უშუალო მიზეზი. იგი ერთი მეტად უჩვეულო შემთხვევის გამო გარდაიცვალა. რამდენიმე დღის წინ კლდოვან მთებში სეირნობის ხანს ოდნავ გაცივდა და ციებ-ცხელება შეეყარა, ამას დაერთო თავში მოჭარბებული სისხლის მოწოლა. შეება რომ მიენიჭებინა მისთვის, ექიმმა ტემპლტონმა სისხლის ადგილობრივ გამოშვებას მიმართა. წურბლები საფეთქლე-

ბზე დაასვეს. თავზარდამცემი იყო ავადმყოფის უეცარი სიკვდილი და, როგორც აღმოჩნდა, წურბლებთან დოქში სრულიად შემთხვევით მოხვედრილიყო ჭიაყელას მსგავსი შხამიანი გველისძუა, რომელსაც ზოგჯერ მეზობლად მდებარე ტბორში პოულობენ. სწორედ იგი მიკვროდა მისი მარჯვენა საფეთქლის მცირე ძარღვს. სამედიცინო წურბელასთან მისი დიდი მსგავსების გამო შეცდომა მეტად გვიან შეუნიშნავთ.

N. B. შარლოტსვილის შხამიანი გველისძუა შეეძლიათ გამოარჩიონ წურბლისაგან სიშავით და, განსაკუთრებით, იმ ხვეული და ჭიაყელისებური მოძრაობით, გველმა რომ იცის“.

ამ საყურადღებო შემთხვევაზე ხსენებული გაზეთის რედაქტორთან რომ ვსაუბრობდი, უცებ ვკითხე, როგორ მოხდა, რომ დაღუპულის გვარი ასე დაუწერიათ-მეთქი, — ბედლო.

— მგონია, — ვუთხარი მე, — რაღაც იცით და იმიტომ, მაგრამ მე სულ ასე ვფიქრობდი, რომ ეს გვარი უ-თი მთავრდებოდა.

— რაღაც იცითო? არა, — მიპასუხა მან, — ეს ბეჭდვის უბრალო შეცდომაა. ამ გვარს, ბედლოს, ყველგან და ყოველთვის ბოლოში უ დაერთვის და არც არასდროს გამიგონია, რომ სხვაგვარად დაეწეროთ იგი.

— ჰოდა, — ჩავიბურტყუნე მე და მივტრიალდი, — სწორედ უთქვამთ, ყოველივე გამონაგონზე უცნაურია ჭეშმარიტებაო, რადგან თუ ბედლოს უ-ს გარეშე უკუღმა წავიკითხავთ, გვარი ოლდები იქნება, ეს კაცი კი მეუბნება, ბეჭდვის შეცდომააო.

მალსტრეფი დანთქმა

*გზანი ღვთისა ბუნებასა და, აგრეთვე, განგებულე-
ბაში არა არიან ჩვენი გზანი; ვერცა ვერასდროს ვემს-
გავსებით მას, რამეთუ განუზომელი, დაუღვეველი და
მიუწვდომელი არიან საქმენი მისნი, რომელთა სიღრმე
უფრორე უსაზღოა, ვიდრე დემოკრიტეს ჭა.*

ჯოზეფ გლენვილი

წარაფის უმაღლეს წვერს მოვატანეთ. მოხუცი კაცი, როგორც ჩანს, ისე მოქანცულიყო, რომ ენა ვეღარ მოებრუნებინა რამდენს-
ამე წუთს.

— არც ისე დიდი ხანია გასული მას შემდეგ, — თქვა ბოლოს, — ჩემი ბიჭებიდან ყველაზე უმრწემესისამებრ ამ ბილიკზე იო-
ლად ამოგიდღვებოდით, მაგრამ, ასე, სამი წლის წინ ამბავი დამე-
მართა, უბრალო მოკვდავს ჯერ რომ არ გადახდენია, ან, უფრო
სწორად, ამბის მთქმელი არავინ გადარჩენილა ცოცხალი. ექვსი
საათი გასტანა ამ სასიკვდილო განსაცდელმა და სული და ხორცი
შემირყია. ღრმად მოხუცებული გგონივართ ალბათ, მაგრამ არა
— ერთი დღე არ დადამებუდიყო და კუპრივით შავი თმა ვერცხ-
ლისფერი გამიხდა, მომიუძღურდა მუხლი, ნერვები დამისუსტდა.
უბრალო რამეზე ახლა კანკალი მომეკიდება ხოლმე, საკუთარი
ჩრდილისაც კი მეშინია — აი, ამ შემადლებული ადგილიდან რომ
გადავიხედავ, თავბრუ მეხვევა იმწუთასვე.

მოხუცი შეუშფოთებლივ იწვა „შემადლებული ადგილის“ კიდ-
ესთან. სხეულის უმეტესი ნაწილით გადაკიდებულიყო ამ ჩაქა-
ნებულ და მოლიპულ ალაგზე და თავს იდაყვითღა იმაგრებდა.
ეს „მომადლო კლდე“ იყო, ასე, ას ორმოცდაათი თუ ას სამოცი

ფუტის სიმაღლის შავად მბზინავი ქარაფი. კლდოვანი უფსკრულიდან ამოზიდულიყო ეს ქარაფი და ქვეყანა რომ დაქცეულიყო, ხუთი, ექვსი იარღითაც ვერ მივუახლოვდებოდი მის ნაპირს. ჩემი თანამგზავრი ასეთ ყოფაში რომ დავინახე, გული გადამიქანდა, პირქვე დავემხე და ბუჩქებს ჩავეჭიდე. მაღლა ცის შეხედვას ვედარ ვბედავდი, ვაითუ, ქარის კვეთებამ მთას საძირკველი შეურყიოს-მეთქი. კარგა ხანს გასტანა ასე, სანამ გონს მოვედი; ვაჟკაცობა მოვიკრიბე და წამოვჯექი, იქაურობას თვალი მოვაკლე.

— ეგ არაფერია, — დამამშვიდა მოხუცმა, — იმიტომაც ამოვიყვანეთ აქ, რომ ეს ხედი უკეთ დაინახოთ და თხრობისას თვალწინ გქონდეთ არემიდამო.

— ახლა კი, — განაგრძო თავისი გამორჩეული, უშფოთველი კილოთი, — ახლა კი ცოტათი ვართ დაშორებული ნორვეგიის სანაპიროს. ნორდლანდის ვრცელი მხარის იმ ადგილას, ლოფოდენი რომ ჰქვია, მის მკაცრ კუთხეში, სამოცდამეორე განელზე ვიმყოფებით. ქუში ჰელსეგენის სახელითაა ცნობილი ეს მთა. თუ თავბრუ გეხსმით, ბალახს მოეჭიდეთ... ასე... ქვემოთ გაიხედეთ, ნისლის ზოლს იქით, ზღვისკენ.

გაბრუებული მიგჩერებოდი ოკეანის უკიდვანო სივრცეს, ისეთი მელნისფერი დაჰკრავდა წყალს, რომ მომაგონდა ნუბიელი გეოგრაფის სიტყვები *Mare Tenebrarum*-ის¹ შესახებ. ენა ვერ იტყვის, იმდენად სევდის აღმძვრელი და მივარდნილი გამოჩნდა ხედი. სანამდისაც სწვდებოდა თვალი, მარჯვნივ და მარცხნივ, ქვეყნიერების მცველ ზღუდისამებრ გაწოლილიყო შემზარავად ჩაშაყებული ფრი-ალო წარაფი, მისი პირგამეხება უფრორე მომატებულიყო ტალღების ზათქითა და ყმუილით; სწორედ პირდაპირ იმ კონცხისა, რომლის წვერს მოეჭყეოდით. ზღვაში, დაახლოებით ხუთი თუ ექვსი მილის მოშორებით თალხისფრად მოჩანდა პატარა კუნძული, ანუ, სწორად რომ ვთქვათ, ზვირთების მძვინვარებისდაკვალად მის მდებარეობასლა ხვდებოდა კაცი. ამ მიწიდან ორი მილის დაშორებით წამომართულიყო სხვა — შედარებით მომცრო, სულ კლდოვანი, მწირი და მრუბე კლდეებით შემოზღუდული მთა.

— აი, იმ შორეულ კუნძულს, — განაგრძო მოხუცმა, — ვურგს ეძახიან ნორვეგიელები. ჩვენგან უფრო ახლოს — მოსკვა. ამბაარ-

¹ წყვდიადით მოცული ზღვა (ლათ).

ენი ერთი მილით ჩრდილოეთითაა. იქით კი იფლესენი, ჰოილჰოლმი, კილდჰოლმი, სუარენი და ბაქჰოლმი მდებარეობს. მოსკესა და ვურგს შუა, ზემოთ — ოტერჰოლმი, ფლიმენი, სენდფლესენი და სკარჰოლმი. ესენი ამ ადგილების ნამდვილი სახელებია. მაგრამ ამათთვის სახელების შერქმევა ვის რად დასჭირდა, არ ვიცი და ვერც თქვენ გაიგებთ, ალბათ. არაფერი გესმით? ხედავთ, რა ემართება წყალს?

თითქმის ათი წუთი გავიდა, რაც ლოფოდენის შიდა მხრით წამოსულებმა ჰელსეგენის წვერს მოვალწიეთ, ასე რომ, სანამ აქედან ზღვა უცებ თვალწინ არ გადაგვეშალა, მისთვის აქ ამოსვლამდე ერთხელაც არ მოგვიკრავს თვალი. სიტყვა არ გაესრულებინა ჯერ კიდევ მოხუცს, ამერიკულ პრერიებში ბიზონის ჯოგის ღრიალის მაგვარი მაღალი, თანდათან მზარდი ხმიანობა ამომესმა. იმწუთას დავინახე, როგორც მეზღვაურები ეძახიან, ოკეანის „ჭრა“. წყლის ეს ნაწილი დინებად გადაიქცა და ჩემ წინ თავბრუდამხვევი სიჩქარით იძრა აღმოსავლეთისაკენ. ხუთიოდ წუთში მრისხანედ აბობოქრდა მთელი ზღვა ვურგამდე მოტანებული; მეტადრე მოსკესა და სანაპიროს შუა გაჰქონდა ზრიალი. ათას საწინააღმდეგო დინებად დაიხვია აქ მთელი ეს ნაბრძოლი სივრცე წყლისა, მერე შლევური კრუნჩხვებით უეცრად ჩაიხვია აუარება გიგანტურ ჭავლად და ასე მსწრაფლ ძირისძირამდე მიიხვევ-მიიძირებოდა სტვენით, ზვირთცემითა და გურგურით; ასერიგად წყალი მხოლოდ ციცაბოდან მიგელავს მრუმე უფსკრულში.

ცოტა ხნის შემდეგ სრულიად შეიცვალა სურათი. მოსწორდა მთელი ზედაპირი, ერთიმეორის მიყოლებით გაქრა ყველა მორევი და სადაც არ იყო ადრე, იქ გამოჩნდა მრავლისმრავალი, მოგრძო-მოგრძო ქაფოვანი ზოლი, მერე ეს უთვალავი ხაზი კარგა შორს გაიჭრა, ერთსახად შენივთდა და სპირალისებურად ჩაიხვია წაპირქვევებული ტალღები, თითქოსდა ზღვას ახლა სხვა, უფრო ვრცელი ზვირთების ამოგორება დაუპირებიაო. უცებ ნათლად და საცხადოდ დავინახე ერთი მილის უმეტესი დიამეტრის ორმო, მოელვარე მხეფების ფართო წრე შემოვლებოდა ამ ღურღუმელის კედეს, მაგრამ ერთი წვეთიც არ ხვდებოდა შემზარავ ხახაში, რომლის შიდა სივრცე იყო სადა, კუპრივით შავი, პრიალა კედელი. ორმოცდაათი გრადუსით დაქანებულიყო ეს კედელი და გულისამრევი

სიჩქარით ბრუნავდა და ბრუნავდა. რყევითა და რწევით უმატებდა შემპირწუნებელ ხმას ღრიალშემპართულ ყმუილს — მსგავსი ამისა ნიაგარის უდიდეს ჩანჩქერსაც არ აღუმაღლებია ცად.

თხემით ძირამდე გრიალი მოიღო მთამ, ირყეოდა ქარაფი. სახე ვერ მიმებრუნებინა და ზარდაცემული ჩაფიფრენოდი მწირ კაჭაჭს.

— სწორედ ესაა, — ვუთხარი ბოლოს მოხუცს, — სხვა რა უნდა იყოს: მალსტრემის გიგანტური მორეგია.

— ჰო, ასე ეძახიან ხანდახან, — მიპასუხა ამ კაცმა, — ჩვენ, ნორვეგიელებს, მისთვის მოსკე-სტრემი შეგვირქმევია, მოსკეს კუნძულის მიხედვით, აი, იქ რომაა, შუაში.

მორეგის შესახებ დაწერილი და გაგონილი საკმარისი არ აღმოჩნდა იმის გასაგებად, რასაც ვხედავდი. იონას რამუსი შედარებით გამოწვლილვით კი მოგვითხრობს, მაგრამ მისი მონათხრობით სრულიად ვერ ვიგებთ ამ სურათის მომაჯადოებლობას თუ შეშხარაობას, ანუ იმას, განუცდელი გრძნობა რომ მოიცავს ღურღუმელის ცქერით მთლად გაოგნებულ კაცს. საიდან, რა წერტილიდან გადახედა აქაურობას ხსენებულმა ავტორმა — არ ვიცი. არც ის ვიცი, თუ რა დროს გახლდათ აქ ამოსული. ყოველ შემთხვევაში, ჰელსეგენის წვერზე არ იყო ნამყოფი ეს კაცი და არც ქარიშხალი უნდა ყოფილიყო იმ დღეს. დეტალებს რაკილა გვამცნობს, მისი მონათხრობიდან შეიძლება რამდენიმე წინადადების მოყვანა, თუმცა ამ სანახაობით აღძრული შთაბეჭდილების გადმოცემა ვერაა სრული.

„ლოფოდენსა და მოსკეს შუა, — მოგვითხრობს იონას რამუსი, — წყლის სიღრმე ოცდათხუთმეტი-ორმოცი ფატომია, მაგრამ მეორე მხარეს, ვერისკენ (ვურგისკენ) წყალი იმდენად თხელდება, მთლად წყნარ ამინდშიც ვერცრა ხომალდი ვერ გადაურჩება აქაურ კლდეებს. მოქცევის ჟამს დინება ლოფოდენისა და მოსკეს შუა სანაპიროს გასაოცარი სიჩქარით მოაწყდება, მისი ზათქი ძლივსღა შეედრება შემოგარენის გამაყრუებელი, უსაზარლესი ჩანჩქერის გრიალს. ფართო და უძიროა ეს ღურღუმელი თუ უფსკრულოვანი, დინებით მიტაცებული გემი მასში უსათუოდ დაინთქმება, კლდოვან ფსკერზე დაიმსხვრევა ნაფოტებად. მისი ნამსხვრევებიღა ამოტვიტოვდება წყლის შმაგობის მინელებისდაკვალად. მაგრამ წყნარ ამინდშიც საათის მეოთხედიღა გრძელდება მოქცევისა თუ მიქცევის შუახანი,

მერე ისევ გააფთრდება თანდათანობით ზღვა. ისედაც მალი დინება ქარბორბალას დროს უფრო მძვინვარებს და ნორვეგიულ მილზე ახლოს იქ მისვლა საშიშია. ღურღუმელში დაინთქმებიან გაუფრთხილებლობით აქ მოხვედრილი ნაუები თუ ხომალდები. ასევე ხშირად ემსხვერპლებიან მის მრისხანებას ვეშაპნი — ენა ვერ იტყვის, რა წამწარებული ღმუილითა და ღრიალით ამოდ იბრძვიან თავის გამოსახსნელად. ერთხელ დათვი მიცურაუდა ლოფოდენიდან მოსკეს მხარეს, დინებამ მოიტაცა და გადაამზღვრია, თვით სანაპიროზე მოისმოდა მისი შემზარავი ღრიალი. ნაძვისა და ფიჭვის ვეებერთელა ტოტებს რომ ჩაიხვევს დინება, მერე ამოისვრის სრულიად დაჩქქვილს, მთლად ბუძებდაფარულს. ცხადია, ფსკერი ალესილი კლდოვანია, რასაც ზედ ელქება ხის მორები. დინების მიხეზია ზღვის მოქცევა და მიქცევა, ასე რომ, აქ ყოველ ექვს საათში მატულობს და კლებულობს წყალი. 1645 წლის ყველიერის კვირადლით ტალღა წამოიმართა ისეთი ზათქითა და ფეთებით, რომ სანაპიროზე მიწას დაენარცხა ზოგიერთი დიდი ნაგებობა“.

სიღრმეს თუ იკითხავთ, ვერასეზით მივმზვდარვარ, თუ როგორ შეიძლებოდა მისი გაგება ღურღუმელის უშუალო სიახლოვეს. შესაძლოა, მართლაც „ორმოცი ფატომი“ იყო მოსკეს ან ლოფოდენის სანაპიროსთან სრუტის რამე ალაგი. ბევრად ღრმა უნდა იყოს მოსკე-სტრემის შუაგული; ჰელსეგენის უმაღლესი წვერიდან უფესკრულის წიაღისთვის ერთი თვალის მოვლება იქნება საკმარისი ამის გასაგებად. მაშინ იმ სიმაღლიდან მოღრიალე ფლეგეტონის მაცქერალს ღიმი მომგვარა პატივცემული იონას რამუსის გულუბრყვილო შეძრწუნებამ. მართლაცდა, რა გასაკვირი იყო ვეშაპებისა თუ დათვების ამბავი — ამ მომაკვდინებელი მიზიდულობის არეალში უდიდესი სახაზო გემიც რომ მოხვედრილიყო, ისევე გადარჩებოდა, როგორც მდილი გამძვინვარებულ ზღვაში.

ამ ფენომენის ახსნის ცდები, რამდენადაც მახსოვს, საკმაოდ დამაჯერებელი ჩანდა, ახლა კი — პირიქით, მეტისმეტად სათუო და საეჭვო მეჩვენებოდა. ასე წერდნენ ამ ადგილის გამო: „ღურღუმელი და კიდევ სამი მომცრო მორევი ფეროს კუნძულებს შორის მხოლოდ მოქცევისა და მიქცევის კვალობაზე აღიძვრის. ტალღები რომ აზვირთდება და ჩაცხრება, მაშინ ბრაგებსა და თავთხელზე წყალი მოიმატებს, ჩანჩქერის სახეს მიიღებს; ეს უდიდესი დინება

რაც უფრო მაღლა აიჭრება, მერე მით უფრო დაბლა ჩაიქცევა. ამ მოვლენის ბუნებრივი შედეგია მორევი თუ ღურღუმელი, რომელსაც ძალუძს მძლავრად შეისრუტოს ყველაფერი“, — ბრიტანული ენციკლოპედიებიდანაა ეს სიტყვები. კირჩერისა და სხვების მიხედვით, მალსტრემის უფსკრული დედამიწის მეორე ნახევარსფეროს ისეთ შორეულ მხარეს გამოდის, როგორიცაა, ვთქვათ, ბოსტონის ყურე. ჰაიპარად ამტკიცებენ ამას. ეს ამბავი რომ ვუხსენე, მეგზურმა ასე მიპასუხა, — გამაოცა კი მისმა სიტყვებმა, — თითქოს საყოველთაო არის ეს შეხედულება ნორვეგიელებში. თავად ყოველთვის სხვანაირად ფიქრობდა. ამ მოსაზრების გაზიარება, — ასე აღიარა, — არ შეეძლო; და მეც ვეთანხმები — ქალაღზე დაწერილი ამბავი გვჯერა, მაგრამ მთლად გაუგებარი, აბსურდულიც კია ამ მოღრიალე უფსკრულის წინაშე მდგომი კაცისთვის.

— საკმაო დრო გქონდათ ღურღუმელის სამხერად, — მითხრა მოხუცმა, — ამ კლდეს შემოეუაროთ და თავი შევაფაროთ, მაშინ ზღვის ღრიალი ასერიგად აღარ ამოაღწევს და გაიმბობთ ერთ ამბავს იმის დასტურად, რომ მეც ვიცი რაღაც მოსკე-სტრემზე. მისი სურვილისამებრ დაეჯექი და მან განაგრძო:

— ასე, სამოცდაათი ტონა წყალწვის იალქნიან ხომალდს ვფლობდით ერთ დროს მე და ჩემი ორი ძმა. ჩვეულებრივ, მოსკეს იქით, კუნძულებს შუა ვთევზაობდით, ვურგის ახლოს ტალღების მომძლავრებისას თევზი ბლომად იცის და ხელსაყრელი წუთი უნდა შეარჩიოს კაცმა, თუკი ეყოფა ვაჟკაცობა. ლოფოდენის სანაპიროს მცხოვრებთაგან ჩვენ სამნილა მივაშურებდით მუდამდღე ამ კუნძულებს. სხვანი კი ქვემოთ, სამხრეთით თევზაობდნენ ხოლმე. ხმელეთ-ხმელეთ თუ ივლით, იქით დიდი გზაა გასაუღელი, თევზი იქ ყოველთვისაა და რაკილა ხიფათი ნაკლებია, უფრო ეტანებიან იმ არემიდამოს. ამ კლდოვანში კი იშვიათი თევზია, დორანი ადგილებიცაა და ხეაერიელადაც მოჰყვება ხოლმე ბადეს და სხვანი, ნაკლებმოხერხებულნი, კვირას რომ მოუნდებოდნენ, იმდენს ერთ დღეში ვიჭერდით. მართლაცდა, თავზე ხელაღებულთა იყო ეს საქმე, სასწორზე შევაგდებდით ხოლმე თავს, შრომის სანაცვლოდ გულოვნობით ვიხვეჭდით დოვლათს.

სანაპიროზე ერთი ყურე გვქონდა შერჩეული ხომალდის სადგომად — აქედან, დაახლოებით, ხუთი მილით ზემოთ, ასეთი იყო ჩვე-

ნი გზა; კარგ ამინდში, ზღვის თხუთმეტწუთიანი სიმშვიდის დროს ღურღუმელს შორიდან მოუვლიდით და იქ გადააკვეთდით მოსკესტრემის მთავარ დინებას, სადაც მორევი ნაკლებად მძვინვარებს. ჩვეულებრივ, იმ ადგილას დაველოდებოდით ბობოქრობის გათავებას და შინ გამოსაბრუნებლად ღუზას მერე ამოვიღებდით. საკმაო სიძლიერის ზურგქარი თუ არ ქროდა, გულის შეუჯვრებლად არასოდეს გაუდგებოდით გზას და მართლაც, მხოლოდ ზოგჯერ თუ მოგვატყუებდა გუმანი. ექვს წელიწადში სულ ორჯერ მოხდა, ნიაჟი რომ აღარ იძვროდა, მთელი დღე მოგვიხდა ღუზაზე დარჩენა. ამ ადგილებში კი უქარო ამინდი იშვიათად იცის. ერთხელ, მოვედით თუ არა, ქარიშხალი ამოვარდა, თითქის მთელი კვირა ვეღარ დავბრუნდით და კინაღამ შიმშილმა გაგვათავა. ასეთი მძლავრი დინება რომ გადაგვეჭრა, ამაზე ფიქრიც არ შეიძლებოდა. ისედაც ცოტა დააკლდა და, ყოველგვარი მცდელობის მიუხედავად, ლამის შორს ზღვაში გაგვიტაცა ტალღებმა (წყალმა ისეთი გააფთრებით გვატრიალა და გვატრიალა, რომ ღუზა მოგვეშალა და ფსკერით მიითრეოდა), მაგრამ ბოლოს იმ საპირისპირო დინებაში მოვხვდით, ხან ერთი მხრიდან რომ მოიჭრება და ხან მეორიდან, და ერთი ლიეთი ქვემოთ, ფლიმენტან გამოვედით, იქ კი, ბედად, უკვე მოვახერხეთ ღუზის გამაგრება.

დარშინც რა არ გადამხდენია ამ ადგილას, რომელი ერთი მოვყვე, მაგრამ სულ ჩვენ ვჯობნიდით მოსკესტრემს; თუმცა ზოგჯერ კბილით მეჭირა სული ზღვის დაშოშმინების უწინ ან მერე მიტანებულს. ხან ქარი გვიდალატებდა და ცოტასლა გავივლიდით. დინებაც ხელს გვიშლიდა ხომალდის მართვაში. თვრამეტი წლის ბიჭი ჰყავდა უფროს ძმას, თავად მე — ორი ჩასკვნილი ვაჟკაცი. დიდად გვშველოდნენ ნიჩბის მოსმასა თუ თევზაობაში. ჩვენ კი ვიგდებდით ხიფათში თავს, მაგრამ გული არ გვეუბნებოდა ჩვენი ბიჭების წაყვანას ამ საშიშარ საქმეზე. მართლაც, საზარელი საფრთხე ელოდა იმას, ვინც ამ მხარეში გაბედავდა თევზაობას.

კიდევ ორიოდე დღეც და, სრული სამი წელი იქნება გასული ამ ამბის მერე. ეს მოხდა 18... წლის ივლისის ათს. აქამომდე ასეთი შემზარავი ქარიშხალი ჯერ არ მოვლენილა ცით და აქაური ხალხი არასოდეს დაივიწყებს იმ დღეს; დილიდან საღამომდე ქროდა სამხრეთ-დასავლეთის შეუცვლელი და საამური სიო, მზეს კაშკაში გაჰქონდა და მეზღვაურებში სულ უხუცესიც ვერ განჭვრეტდა იმ ცოდვის ტრიალს.

სამნი, ჩემი ორი ძმა და მე, დაახლოებით ორ საათზე კუნძულებთან გაგჩერდით. მალე საუცხოო თევზით კარგად დატვირთეთ ხომალდი და ერთხმად ვაღიარეთ, ჯერ არასდროს გვეთევზავია ასე ზეაერიელადო. ზუსტად შეიძს უჩვენებდა ჩემი საათი, როცა ღუზა ამოვიღეთ და შინ გამოვეშურეთ, ასე რომ, ჩვეულებისამებრ, რვისთვის სიწყნარის ჟამს უნდა გადაგვეჭრა მოსკე.

დავიძარით, ხომალდის მარჯვნიდან ქარმა დაუბერა, ცოტა ხანიც და, სწრაფად გავცურეთ, არც კი მოგვკლანდებია რამე საშიშროება, რაკილა იოტისოდენა საბაბიც არ გვქონდა. ანაზღად, მოულოდნელად ნიაგი მოიჭრა ჰელსგენის მხრიდან. ფრიად უჩვეულო, არნახული ამბავი მოხდა. თავად არ ვიცი რად — უგუზებოდ შევიქენი. ქარის მიმართულებით წავიყვანეთ ხომალდი, მაგრამ შემხვედრი დინების გამო ვეღარ წავიწიეთ და ის იყო ვუთხარი ძმებს, მივბრუნდეთ-მეთქი ღუზის ჩასაგდებად, რომ უკან წამდარა მზარდი, ერთადერთი ტყვიისფერი ღრუბლით დაიფარა მთელი ჰორიზონტი.

წინიდან მომქროლაგი ნიაგი უცებ ჩადგა, სრულიად აღარ იძვროდა ჰაერი. მხოლოდ ზღვა გვარყევდა ყოველი მხრიდან. დრო აღარ იყო ფიქრისა. ოციოდე წამიც და მოგვეახლა ქარბორბალა, ცაზე დაყრილმა ღრუბლებმა წყლის შხეფების კორიანტელთან ერთად ისე ჩამოაბნელა არემიდამო, რომ ხომალდზე მყოფნი ერთმანეთს ვეღარ ვხედავდით.

მაშინდელი ქარიშხლის ამბავს ვერა ენა ვერ აღწერს. ნორვეგიის უხნიერეს მეზღვაურსაც არ ახსოვს მისი მსგავსი. სანამ ქარამოტი ჩვენამდე მოაღწევდა, იალქნები ჩამოეხსენით, მაგრამ თითქოს წამის უმაღესად მოახერხესო, პირველივე კვეთებამ ორივე ანძა გადაგვიტეხა და დაამსხვრია. უმცროსი ძმა ზღვაში გადაიყოლა მთავარმა ანძამ, თადარიგი დაეჭირა ვითომ და მასზე მიება თავი.

ნაფოტივით დაცურავდა ჩვენი პატარა ხომალდი. ერთი სიბრტყისა ჰქონდა მთელი გემბანი. ჩვეულებრივ, სულ მიკრულ-მიხურული იყო წინა მხარეს დატანებული მცირე ლიუკი, ბობოქარ სტრემს შეჭიდებული ხალხისთვის სიფრთხილეს თავი არ სტკიოდა. ღიად რომ დაგვრჩენოდა, ამ მცირე წინდაუხედაობის გამო იმწუთას ჩავიძირებოდით; მართლაც, რამდენსამე წამს ხომალდი მთლად შეიმალა წყალში. ჩემი უფროსი ძმა მაშინ როგორ გადარჩა, ვერ გეტყვით, ვისლა უნდა ეთქვა ჩემთვის. თავად, ხელი გავუშ-

ვი თუ არა წინა აფრას, გემბანზე გავიმზლართუ, ჭვინტის გვერდს ფეხი მივაბჯინე და, რაც ძალი და ღონე მქონდა, რგოლს ჩავეჭიდე მწინავე ანძის გადანატეხის ახლოს. ჭკუამიუტანებლად გავაკეთე ყველაფერი. ეჭვი არაა, ჩემს ადგილას მყოფი კაცი უკეთესს ვერ იქმნოდა, რა ფიქრის თავი უნდა მქონოდა ისეთ ქარტეხილში.

თითქმის ორი წუთით სულ დავიძირეთ-მეთქი, ასე მეგონა. მთელი ეს ხანი დაეყავი სუნთქვაშეკრულმა და რგოლს ჩაბდაუჭებულმა ვეღარ გაუძელი, რგოლსავე ხელჩაჭიდებული წამოვდექი და ამგვარად წყალს ზემოთ ამოვყავი თავი. უცებ გუბიდან გამოსული ძაღლივით შეიქნია ტანი ჩვენმა პატარა ხომალდმა და რამდენადმე დაუსხლტა ზღვის მრისხანებას. თავტანდაკარგული ვიყავი და თავის საშველად მინდოდა ვაჟკაცობის მოკრება, რომ ვიგრძენი — ვიღაც მკლაფზე მეპოტინებოდა. უფროსი ძმა იყო თურმე. გული გამეღო, აკი ეჭვი აღარ მეპარებოდა, ტალღამ გაიტაცა-მეთქი, მაგრამ შავად შემდეგა სიხარული, როგორც კი მომიახლოვდა და ერთი სიტყვა ჩამომძახა — „მოსკე-სტრემი!“.

ჩემს გულის ხეთქას ვინ გაიგებს, — ციებიანოვით კანკალმა ამიტანა თავით ფეხამდე. მივხვდი, თუ რა უნდოდა ეთქვა ამ ერთი სიტყვით, იმასაც მიხვდი — სურდა მეც მცოდნოდა ეს ამბავი. პირდაპირ სტრემის ხახაში მიგვათრედა ახლა ქარაშოტი, კაცი არ იყო ჩვენი მშველელი!

თუნდაც სულ წყნარი ამინდისას კარგა ზემოდან შემოვუვლიდით ხოლმე სტრემის დინებას. ჯერ აქ შევჩერდებოდით და ზღვის ჩაწყნარების მოლოდინში ყურადღებით ვიყავით. მაგრამ ახლა, ასეთი ქარიშხლის დროს, სწორედ ამ ღურღუმელში მივიმზღვრეოდით. „ნამდვილად, — ასე გავიფიქრე, — ზუსტად სიწყნარის ჟამს მივაღწიეთ, კია რაღაც იმედი“. იმწუთას შევუკურთხე ფუჭად დამაიმედებელ თავს. ცხადზე ცხადი იყო, ისევე გადავრჩებოდით, როგორც ქორის კლანჭებში წიწილა.

ქარიშხლის პირველი შემოტევა შენელდა, ანუ, შესაძლოა, რაკილა ზურგქართით მივცურავდით, იმდენად ვეღარ ვგრძნობდით მის ძალას. მაგრამ რამდენიმე წამით გრიგალმა ჩაახშო ტალღები და ააქაფა ზღვა. ცოტა ხნის შემდეგ წამოიმართნენ მთასავით ზვირთები, ცარგვალსაც ასევე გასაოცარი ცვლილება დასტყობოდა, მელნისფრად შეფერილიყო სულ ერთიანად, მაგრამ დაახლოებით ჩვენ ზემოთ უცებ მოიღო მრგვალი ნათელი ცისპირისა. ასეთ ნათელს —

უძირო გამჭვირვალე ლაჟვარდს — ცხოვრებაში არ შევსწრებია, ამ ღიობის წიაღ კი სავსე მთვარეს გადასდიოდა ჯერაც უნახავი ბრკიალი. დიდებული შარავანი დაეფინა ირგვლივ ყველაფერს და ჰოი, ღმერთო, რა სურათი გადამეშალა თვალწინ!

ერთჯერ თუ ორჯერ ვცადე გამოვლაპარაკებოდი ძმას, მაგრამ როგორღა მოვახერხებდი, როცა სულ მატულობდა გრუხუნი და თუმცა მთელი ხმით ჩაეძახოდი, ერთი სიტყვაც ვერ გავაგონე. თავი გაიქნია ანახლად, გადაფითრდა, ხელი გაიშვირა, თითქოს მეუბნებოდა, ყური უგდევ!

პირველად ვერ მივხვდი, რა უნდოდა, მაგრამ მალე გამიელვა შემზარავმა ეჭვმა. პატარა ჯიბიდან ამოვიღე საათი; მთვარის შუქზე დავხედე და სიმწრის ცრემლმორეულმა შორს, წყალში მოვისროლე. საათი გაჩერებულიყო და შვიდს უჩვენებდა ისევ! სიწყნარის ჟამს გაველო და ახლა ჩვეული ძალით მძვინვარებდა სტრემის მორევი!

ხომალდი თუ კარგადაა გამართული, კეთილნახელავია და გადაუტვირთავიცაა, ყოველთვის მიხტის ხოლმე ქარბორბალათი წამოშლილი ზვირთების ზემოთ. ზღვის უნახავი კაცისთვის გასაცარი ამბავია, „წამოაჯდაო“, იტყვიან მეზღვაურები. ასე რომ, კარგად ვუმკლავდებოდი აბობოქრებულ სტიქიონს ჯერხნობით. მაგრამ უცებ გიგანტური ტალღა წამოგვადგა კიჩოს მხრიდან და მაღლა-მაღლა, თითქმის ცის პირამდე ჩვენც აგვიყოლია თავისი აზვირთებისდაკვალად, საკუთარი თვალით რომ არ მენახა, ვერ დავიჯერებდი ტალღის ასეთ აყალყებას. მერე კი დაბლა ჩამოგვაქანა სრიალით და დაეყვინთეთ. სისუსტე და გულისრევა მომეძალა. თვალშეუდგამი მთის წვერიდან სიზმარეული ვარდნის დროს შეიგრძნობს ამას კაცი. ხომალდი რომ ტალღის ზემოთ იყო მოქცეული, სწრაფად მიმოვიხედე, საკმაო გამოდგა ერთი თვალის მოვლება. ჩვენ პირდაპირ, დაახლოებით მეოთხედ მიღზე გამოჩნდა მოსკე-სტრემი — ყოველდღიური ხედისგან მთლად განსხვავებული სურათი. სწორედ ასე არ ჰგავს ახლა ეს მორევი წისქვილზე მიგდებულ წყალს. რა ვიცოდი, სად ვიყავით და რა მოგველოდა; რაც უნდა ყოფილიყო, ვერ ვიცნობდი ამ ადგილს, შეძრწუნებულმა ჩემდა უნებურად დავხუჭე თვალი. დამივიწროვდა ქუთუთოებიც.

ორი-სამი წუთი იქნებოდა გასული, ზვირთების ჩაცხრომა ვიგრძენი უეცრად და ქაფმა დაგვფარა. ხომალდი მკვეთრად მიბრუნ-

და მარცხნივ და მერე უცებ გადაქანდა ახალი მიმართულებით. მაშინვე გულის გამგმირავ ხმად გადაიქცა ზღვის ხაფი ღრიალი — სწორედ ამდაგვარ ხმაურს გამოსცემს მრავალი ათასი ორთქლის გემის ერთდროულად გახსნილი მილი. ღურღუმელის გარშემოწერილ ზოლში მოვქცეულიყავით ახლა. ასე გავიფიქრე, რაღა თქმა უნდა, ცოტა კიდევ და ჩავიმსხვრევით-მეთქი ქვემოთ, უფსკრულში, მქრქალადღა რომ მოჩანდა — ისე საშინლად გვატრიალებდა მორვევი. თითქოს სულაც არ დაძრულიყო ხომალდი და ვეებერთელა ზვირთის პირზე მიხტოდა ჰაერის ბუმტვით. მარჯვენა მხრით მისდგომოდა ახლა უფსკრულს, ხოლო უკიდვეგანო ოკეანის ზედაპირი მბრუნავი კედელივით წამომართულიყო ჩვენსა და ჰორიზონტს შუა.

უცნაური კია, მაგრამ ამჟამად, მორვეის ხახაში ჩავარდნილი, უფრო ნათელ გონებაზე ვიყავი, ვიდრე მასთან მიახლოებისას. ასერიგად შემბოჭველმა შიშმა უკვე ამიშვა თავისი შემზარავი კლანჭები და ასე ვფიქრობდი, ეს შიში კი არა, სასოწარკვეთილი კაცის დაძაგრული ნერვებია-მეთქი.

ღმერთმანი, არას ვიკვხნი, სრულ სიმართლეს გეუბნებით, ეს ამკვიატებოდა: მართალია, კი ვკვდები, მაგრამ ასეთი სიკვდილი ბრწყინვალე რამაა, საკუთარი სიცოცხლე როგორღა მადარდებს ამ ღვთაებრივი გამოვლინების მაცქერალ კაცს-მეთქი. ამ აზრმა რომ გამიელვა, მგონი, კიდევაც წამოვენთე სირცხვილით. ცოტა ხნის შემდეგ ძალზე მომინდა ღურღუმელის მოკვლევა. მართლაც მსურდა შევწირვოდი უფსკრულის სიღრმის შეცნობას და უფრო იმაზე მწყდებოდა გული, ვეღარასოდეს მოუთხრობ-მეთქი სიყრმის მეგობრებს ამ საოცრებას. რაღა თქმა უნდა, კია საკვირველი, სასიკვდილოდ გადადებულ კაცს ასეთი უცნაური ფანტაზია რომ მოუვა თავში, მაგრამ მერე ხშირად მიფიქრია, ჭკუა დამაკარგვინა ხომალდის ბრუნვამ-მეთქი.

სხვათა შორის, კიდევ ერთმა გარემოებამ მომიყვანა გონს. ქარი შესუსტებულიყო, რაკიდა აქ ვეღარ მწყდებოდა. ხომ ნახეთ, ოკეანის დონესთან შედარებით საკმაოდ დაბლაა ის ქაფოვანი არშია, რომელიც მაშინ მთასავით მაღალ, შავ ზღუდედ წამოგვდგომოდა თავს. გააფთრებული ზღვის უნახავ კაცს გაუძნელდება იმის წარმოდგენა, თუ რა თავზარდამცემი, ხელ-ფეხშემბოჭველი და გონების დამხშველია ასეთი დამაბრმავებელი, მომაშობელი, გამაყრუებელი, ერთდროული კვეთება ქარაშოტისა და წყლის კორიანტელის.

ღურღუმელში მოქცეულებს მნიშვნელოვანწილად მოგვეშვებოდა ეს გასაჭირი. ყოველთვის რომ ეკრძალებათ განაჩენის გამოტანამდე, საპრობილეში ასეთ შეღავათს აძლევენ სიკვდილმისჯილებს.

მორვეის კიდეს რამდენი წრე დაუარტყით, ვერ გეტყვით. გვატრიალებდა, გვატრიალებდა წყალი, შეიძლება ერთ საათსაც კი, უფრო დაუფრინავდით, ვიდრე დავცურავდით, თანდათანობით მეტად და მეტად ვუახლოვდებოდით მორვეის შუაგულს, უკვე მთლად ახლოს ვიყავით მის შემზარავ შიდა კიდესთან. მთელი ეს ხანი რგოლისთვის ხელი არ გამიშვია. კიჩოზე მიყუყულიყო ჩემი ძმა, მაგრად მიბმულ წყლის პატარა კასრს ჩასჭიდებოდა. ყველაფერი რომ გადაცვივდა გრიგალის პირველივე კვეთებისას, გემბანს შერჩენოდა ეს ერთი საგანი. ორმოს კიდეს რომ დავუახლოვდით, კასრს ხელი გაუშვა, მომვარდა და რგოლს ეცა შეძრწუნებული, რახან მომცრო იყო ეს რგოლი და ორი კაცი ხელს ვერ მოჰკიდებდა, მთელი ძალ-ღონით ლამობდა ჩემს მოცილებას. ასე არასდროს შევწუხებულვარ, თუმცა კი მივხვდი, გიჟი იყო ამწუთას, ხელქმნილიყო შიშნაჭამი. ადგილს რა მნიშვნელობა ჰქონდა, რგოლი ვერაფერს გვიშველიდა, ეს კარგად ვიცოდი. გავეცალე და კიჩოზე იმ კასრს მიუწოხდი. თუმცა მთლად დაბრუნავდა ხომალდი, მაგრამ მაინც შეენარჩუნებინა საკმაო მდგრადობა ჯერხანად. მხოლოდ აქეთ-იქით ირწეოდა მორვეის ძალუმი ტრიალისგან, ასე რომ, მაინცდამაინც არ გამჭირვებია ამისი გაკეთება. დავმაგრდი თუ არა ამ ახალ ადგილას, ძალზე გადაქანდა ხომალდი მხარმარჯვნივ და ლაწალუნით ცხვირით უფსკრულში გადაეშვა. მყესეულად ლოცვა აღვუვლინე ღმერთს, ყველაფერი გათავდა-მეთქი, ასე გავიფიქრე.

რეტი მომგვარა ასეთი სიჩქარით ვარდნამ, ჩემდა უნებურად ჩავეჭიდე კასრს და თვალი დავხუჭე. გახელას ვედარ ვბედავდი რამდენსამე ხანს, ასე ველოდი. წამიც და ყველაფერი დაილეწება-მეთქი. მაგრამ წამი წამს მისდევდა. ცოცხალი ვიყავი, შენელდა დანთქმა, თავს შემოუშახე და ისევ გავახილე თვალი. ხომალდის ისეთივე მოძრაობა შევიცანი, როგორც მაშინ, ქაფოვან ზოლს რომ მოჰყვებოდა, ოღონდ იმ განსხვავებით, ახლა უფრო დაბლა დაშვებულიყო.

მიმოვიხედე და იმ შიშს, საზაროებასა და აღფრთოვანებას რა დამავიწყებს. ასე ჩანდა, თითქოს რაღაც ჯადოთი შუა გამოკიდებულიყო ხომალდი ამ ფართო, თვალუწვდომელი ორმოს პირზე. მისი

მეტისმეტად პრიალა გვერდები შავი ხისა ეგონებოდა კაცს, მაგრამ განსაცვიფრებელი სიჩქარით რომ ბრუნავდა წყალი, ღრუბლის წრიულ ღიობში გამოტანებულ სავსე მთვარის სხივებს მელნისფერი კედლები შემზარავად გადაენათებინა და მათი ოქროსფერი ნათება უფსკრულის უშორეს კუნჭულებსაც მოსწვდენოდა.

პირველად, მეტად შეჩქიფებულს, არ მქონდა ყველაფრის წვრილად მოკვლევის თავი. შესაზარი სურათის დიდებული გაელვება, აი, რისი დანახვაც მოვასწარი. მაგრამ ოდნავ გონსმოსულმა ქვემოთ ჩავიხედე ჩემდა უნებურად. მთელი უფსკრულოვანი ნათლად გამოჩნდა, რაკილა მორევის დამრეც ზედაპირს დაჰკიდებოდა და თავქვე ჩაყირავებულიყო ხომალდი. ასე რომ, გემბანი პარალელური იყო წყლოვანი კედლისა. კედლის დახრილობა კი ორმოცდახუთ გრადუსს წაჭარბებდა და ამგვარად, ხომალდი თითქოს გვერდულად გაწოლილიყო. მაგრამ ეს კი შევნიშნე, ვითომც სწორეზე ვყოფილიყავით, სხეულის შემაგრება არც ახლა მიჭირდა და ეს, როგორც ჩანს, ჩვენი ბრუნვის დიდ სიჩქარეს გამოიწვია.

მთვარის სხივებს თითქმის ჩამოეტანებინა მორევის ძირამდე; მაგრამ რაკილა აქ ყველაფერი განუჭვრეტელ ნისლს შეებურა და ჯადოსნურ ცისარტყელას ციმციმი გაჰქონდა იმ ვიწრო, მოკონწიალე ხიდის მსგავსად, მუსლიმანური მითოლოგიის მიხედვით ერთადერთი ხიდი რომაა დროსა და მარადიულობას შორის — ნათლად ველარაფერს ვარჩევდი. ეს ნისლოვანება, ანუ წყლის შხეფების კორიანტელი, ეჭვი არაა, ორმოს ფსკერზე გიგანტური ურთიერთშემხვედრი კედლების შეჯახებით იყო შექმნილი. ზეცას სწვდებოდა ბურუსის წიაღით ამოღწეული ისეთი ღმუილი, ენა რომ ადვილად ვერ იტყვის.

ზემო ქაფოვანი ზოლი რომ მოვიტოვეთ, საკმაოდ დიდი მანძილით ჩამოვქანდით, მაგრამ თანაბარზომიერი არ იყო ეს დაშვება. ვტრიალებდით, სულ უთანაბროდ ვტრიალებდით და ეს თავბრუდამხვევი რწევა და ფეთება ზოგჯერ ასეული იარდის, ხანაც მორევის სრულ წრეზე გვიხდებოდა. თუმცა ყოველი მობრუნებისას ვარდნა არ იყო მალი, მაგრამ კარგა შესამჩნევად ვეშვებოდით.

მიმოვიხედე. ფართო, შავი ხის მსგავს პრიალა ზედაპირზე მივქროდით და ამასაც ვამჩნევდი, მარტოოდენ ჩვენი ხომალდი არ ჩავარდნილა მორევიში. ორივე მხარეს, ზემოთაც და ქვემოთაც ჩან-

და გემების ნამსხვრევები, სამშენებლო მორები, ტოტები, პატარ-პატარა საგნები, ისეთი, როგორიცაა ავეჯის, ყუთების, კასრების ნამუსრევი. თქვენ უკვე იცით, პირვანდელი შიშის ზარის სანაცვლოდ, ახლა მეტად ვიყავი გაცოცხლებული, მთელი გულისყურით ვაკვირდებოდი გარშემო მორიალზე უამრავ საგანს. ალბათ ბოდიშს თუ მომიცვია, რაკილა სიამოვნებით ვფიქრობდი, რომელი უფრო მალე ჩამოეშვება-მეთქი იმ ქაფოვან ზოლს გადმოსხლეტილი. „ნამის ხეა, — წარმოუთქვი ერთხელ ნება-უნებლივ, — ცხადია, სწორედ ეს იქნება, ახლა რომ ჩაყვინთავს შემზარავ უფსკრულში და გაქრება“. იმედი გამიცრუვდა, რადგან დავინახე, როგორ ამოტრიალდა ჰოლანდიური საუკურო ხომალდი, გამოუსწრო, ქვემოთ ჩამოქანდა, ვცადე ასე რამდენჯერმე და ჩემი წინასწარმეტყველება ერთხელაც არ ასრულდა, სულ მოტყუვდი. დაბოლოს, გამოთვლებში ხელმოცარულობის მიზეზს რომ ვიკვლევდი, სული ყელში მომებჯინა, გულმა გამალებით დამიწყო ცემა.

შიშს არ მოუცვივარ, ისევ იმედის ჟრუანტელმა დამიარა — ერთწილ მესხიერება, ერთწილ ახლანდელი დაკვირვება იყო საფუძველი ამ იმედისა. ლოფოდენზე გამორიყული საგნები მომაგონდა, მოსკე-სტრემით ჯერ შესრუტული და მერე ამოგდებული. მათი უმეტესობა მთლად დამსხვრეული, დაგლეჯილი და დაჩეჩვილი იყო, ერთი სიტყვით, ნამსხვრევებად ქცეულიყვნენ. მაგრამ ნათლად ესეც გამახსენდა: ზოგიერთი სრულიად მრთული ამოგდო წყალს. ამისდაკვალად კაცი იფიქრებდა, ის დაელეწვინებოდა მორებს, რომელიც სრულიად შეიწოვებოდა; სხვა კი ღურღუმელში ან უფრო გვიან ვარდებოდა, ან შესაძლოა, კიდევ რაღაცის გამო შივ ნელა ეშვებოდა. ასე რომ, ზოგჯერ ვერ ჩააღწევდა ფსკერს დინების თუ მოქცევის გამო. მაშინვე აზრმა გამიელვა, ზემოთ ის დაულეწავი საგანი ამოტივტივდება ხოლმე, სხვაზე გაცილებით ადრე რომ დაინთქა, ანუ, უფრო მალე შეისრუტა წყალმა-მეთქი. სამი მნიშვნელოვანი გარემოება შევნიშნე აგრეთვე. ჯერ ერთი, საგანი რაც უფრო დიდი იყო, მით უფრო სწრაფად ჩაიკარგებოდა ღურღუმელში; კიდევ, ერთნაირი მოცულობის ორი სხეულიდან, სფერული მალე ჩაქანდებოდა; და მესამე, ერთნაირი ზომის ორი სხეულიდან ცილინდრული ფორმისა იძირებოდა უფრო ნელა. ხიფათს გადარჩენილს რამდენჯერ მისაუბრია ამ თემაზე ჩვენი ოლქის მხცოვან მასწავლებელთან

და მაშინ გავიგე ეს სიტყვები — „ცილინდრი“ და „სფერო“. იმ კაც-მა ამიხსნა, თუმცა ყველაფერი კარგად არ მახსოვს: ასეთი ყოფილა თურმე მცურავი საგნების თვისება. მიჩვენა კიდევ, თუ როგორაა, რომ ცილინდრი უფრო ძნელად დაინთქმება მორევეში და იმავე მოცულობის ყველა სხვაგვარი აღნაგობის საგნისგან განსხვავებით, მისი ძირამდე დაშვება შედარებით საძნელაა.¹

კიდევ ერთი გარემოება შევნიშნე, რამაც დამარწმუნა, დაკვირვებებში არ შევმცდარვარ-მეთქი და გული მომეცა. აი, რა: ყოველი მობრუნებისას ისეთ საგნებს ჩავუვლიდით, როგორიცაა კასრი ან ფიცარი, ან ხომალდის ანძა. პირველად რომ გავახილე თვალი, უშეტესობა ჩვენი ხომალდის დონეზე იყო, ახლა კი ამ საკვირველ მორევეში ზემოთ მოქცეულიყვნენ და ცოტადა შეცვლილიყო მათი პირვანდელი მდებარეობა.

უკვე ვიცოდი, რაც უნდა გამეკეთებინა და აღარ ვპერყეობდი; გადავწყვიტე, ხელი რომ მქონდა ჩაკიდებული, იმ კასრზე მაგრად მიმება თავი, გადამეჭრა თოკი, რომლითაც ეს კასრი იყო დამაგრებული და ხომალდიდან გადავშვებულიყავი. ხელით ვანიშნე ძმას, მომხედე-მეთქი, ვუთითებდი ახლოს მცურავ კასრებზე. ყველაფერი ვიღონე, რაც კი შეემძლო, რომ გაეგო, თუ რის გაკეთებას ვაპირებდი. დაბოლოს, მეგონა, მიხვდა, რასაც ვანიშნებდი, მაგრამ არ ვიცი, ნამდვილად აზრზე მოვიდა თუ არა, თავი გააქნია. სასოწარკვეთილმა იმ ადგილიდან ფეხი აღარ მოიცვალა. დიდი სურვილის მიუხედავად, მასთან ვერ მივიდოდი. ფრიად შეწუხებულმა ბედის ანაბარად დაუგადე, კასრს მივები იმავე ბაწრით, რომლითაც ის კიჩოზე იყო მიმაგრებული და აღარ დამიყოვნებია, წყალში გადავეშვი.

იმედი არ გამცრუებია. როგორც მოველოდი, სწორედ ისე მოხდა, რაკილა ამ ამბის მთხრობელი ცოცხალი ვარ, ცხადია, თავი დამიდევნია განსაცდელისთვის. თუ როგორ გადავრჩი, უკვე იცით. ცოტადა მაქვს სათქმელი. მალე გავასრულებ ამბავს. საათი იქნებოდა, შეიძლება ცოტა მეტი ან ნაკლები, რაც ხომალდიდან ფეხი ვიშვირე და გადავხტი. ამის შემდეგ ჩვენი ნავჭურჭელი კარგა მანძილზე ჩაეშვა ქვემოთ, სამჯერ თუ ოთხჯერ ამოტრიალდა კიდევ, თან ჩაიჭანა ჩემი საყვარელი ძმა და უცებ ცხვირით ჩაყვინთა ქაფოვან ქაოსში.

¹ იხ. არქიმედე: *De Incidentibus in Fluido*.

იმ ადგილთან შედარებით, სადაც ხომალდიდან გადმოვხტი, მე და იმ კასრმა, რომელზეც მიბმული ვიყავი, უფსკრულის შუაწყალს ან შეიძლება ცოტა უფრო დაბლაც მივატანეთ. მორევმა აქ უცებ შეიცვალა სახე. სულ უფრო მეტად ამოიზიდა ღურღუმელის პიტალო გვერდები, უფრო და უფრო მინელდა მორევის ტრიალი; მალე ცისარტყელაც გაქრა. ცა მოწმენდილიყო, ქარი აღარ ქროდა. დასავალი გადაენათებინა საუსე მთვარეს. ოკეანის ზედაპირზე აღმოვჩნდი. თვალწინ გადამეშალა ლოფოდენის მთელი სანაპირო. ცოტა უფრო იქით დავინახე ის არემიდამოც, სადაც უნდა ყოფილიყო მოსკე-სტრემი. სიწყნარის ჟამი დამდგარიყო, მაგრამ მაინც მთასავით აყალყებუდიყო ქარიშხალმოთუული ზღვა. გააფთრებით წამილო სტრემის დინება. რამდენიმე წუთში გამიტანა მეთევზეთა სიახლოვეს. ერთიანად ქანცმიწყვეტილი ნაგზე ამიყვანეს და (თუმცა გადარჩენილი ვიყავი), მთელ სხეულში დაშლილმა ხმა ვეღარ ამოვიღე. ნაგზე ჩემი სიყრმის მეგობრები იყვნენ, მაგრამ შავეთში ნამგზავრი კაცივით ვეღარ მიცნეს. ერთი დღის წინ კუპრივით შავი თმა მქონდა და თურმე, როგორც ახლა ხედავ — ასე გავთეთრებულვარ. ისიც მითხრეს, მთლად შეგცვლია სახეო. მოვეყვი, რაც გადამხდა. არ დამიჯერეს, თქვენც ხომ გაიმბეთ ყოველივე. მაგრამ ვეჭვობ, გულმხიარული ლოფოდენელი მეთევზეების დარად, ვერც თქვენ ირწმუნებთ ჩემს ამბავს.

სზინქსი

ნიუ-იორკში ქოლერის მძვინვარების ჟამს ერთმა ნათესავმა მიმიწვია ორიოდე კვირით ჰუძონის ნაპირას მდებარე cottage ornee-ზე¹. საზაფხულო გასართობი არაფერი გვაკლდა, ასე რომ, ტყე-ტყე ხეტი-ალით, ხატვით, თევზაობით, ბანაობით, მუსიკითა თუ წიგნებით დროს კარგადაც გავატარებდით, რომ ხალხმრავალი ქალაქიდან შემადრწუნებელი ცნობები არ მოგვსვლოდა ყოველ დღით. დღე ისე არ გავიდოდა, ვინმე ნაცნობის ავადმყოფობა არ გაგვეგო. რაკილა ეს უბედურება აღარ თავდებოდა, შიშმა დაგვრია ხელი, ვაითუ, დღეს-ხვალ რომელიმე მეგობრის დალუპვის ამბავი შეგვატყობინონო. ამ ყოფაში ჩვენი დაგვემართა და თავგზააბნეულები ველოდით ფოსტალიონის მოსვლას. თითქოს სულთამხუთავის სუნთქვა მოჰქონდა სამხრეთულ ქარებსაც, დაბოლოს, მთლად მომიცვა ღონის წამრთმევემა ფიქრებმა და ასე გატანჯული ვაღამებდი და ვათენებდი. მასპინძელი არ გახლდათ ჩემსავით მგრძნობიარე კაცი და თუმც თავადაც შეურვებული იყო, ჩემს გამხნეებას მაინც ცდილობდა. ფანტაზიები არასდროს ჩაითრევდა მის ძალუმ ფილოსოფიურ გონს. საზარელ სინამდვილეს დიახაც განიცდიდა, მაგრამ მის ჩრდილებს არ დაგიდევდათ.

შავი ფიქრებით დათრგუნვილ კაცს გუნება ვერ გამომიკეთა. ჩემი გულისმომწვეველი განწყობილება კი გამოეწვია მის ბიბლიოთეკაში მიკვლეულ წიგნებს. სწორედ ამ წიგნებში ამონაკითხმა გამიღვივა მემკვიდრეობით გამოყოლილი ცრურწმენათა თესლი. ნათესავმა არ იცოდა, რას ვკითხულობდი. ასე რომ, ხშირად ვერც ხვდებოდა ჩემი შფოთვის მიზეზს.

ხალხში გავრცელებული იმ ავის მომასწავებელი ნიშნების ამ-

¹ აგარაკი (ფრ.).

ბაჟმა გამიტაცა, წინათგრძნობას რომ უკავშირებენ. ამ ნიშნების არსებობას იმხანად თითქმის გაუთავებლად ვამტკიცებდი და ცხარედ ვეკამათებოდი ნათესავს. მას სრულიად უსაფუძვლოდ მიანდა ასეთი შეხედულებანი. მე კი ვეუბნებოდი, ადამიანის უნებური რაიმე წინათგრძნობა თავისთავად შეიცავს-მეთქი უცდომელი ჭეშმარიტების ყურადსაღებ კვალს.

საქმე ის იყო, რომ მთლად აუხსნელი რამ შემემთხვა ახალჩამოსულს, ფრიად ღირსშესანიშნავი ამბავი გადამხდა, რომლის ავ ნიშნად მიჩნევა სწორედ რომ მეპატიება. თავზარი დამცა, რამდენიმე ხანს საგონებელში ჩამავლო და გონება ამიძღვრია. მხოლოდ რამდენიმე დღის შემდეგ მოვიკრიბე ძალა და ჩემს ნათესავს ვუამბე ეს შემთხვევა.

პაპანება დღე ილეოდა, წიგნით ხელში ვუჯექი ღია სარკმელს, საიდანაც მოჩანდა მდინარის სანაპიროს თვალუწვდენელი ხედი და შორეული სერი, რომლის უახლოესი კალთა თითქმის მთლად მოშიშვლებულიყო, რამდენიმე ხელა შერჩენოდა ნამეწყერალ ალაგს. წანაკითხს ვერაფერს ვხვდებოდი, რაკიდა ფიქრები მომძალებოდა მეზობლად მდებარე გაჩანაგებულ ქალაქზე. წიგნს თვალი რომ მოვაცილე, დაეინახე მთის მოშიშვლებული ფერდობი და ზედ.... შემზარავი ურჩხული, კორტოხიდან მალიად ჩამოვიდა და ცოტა ხნის შემდეგ უსიერ ტევრში მიიმალა. ჯერ გავიფიქრე, ხომ არ შეექანდი ან თვალმა ხომ არ მომატყუა-მეთქი. მხოლოდ კარგა ხნის შემდეგ დავრწმუნდი, თურმე არც შევშლილვარ და არც სიზმარში ვყოფილვარ. მაგრამ ვაითუ იმ ურჩხულის აღწერის მერე (რომელიც ნათლად ვიხილე და ვიდრე მიიძალებოდა, თვალი არ მომიშორებია) მკითხველმაც არ დაიჯეროს ეს ამბავი.

ურჩხული მეწყერს გადარჩენილ იმ გოლიათ ხეებს დაეატოლე თვალით, რომელთა ახლოსაც ჩამოიარა. მაშინვე გავიფიქრე, ეს საოცრება ყველანაირ სახაზო ხომალდზე დიღია-მეთქი. სახაზო ხომალდი-მეთქი, იმიტომ ვამბობ, რომ მხოლოდ ჩვენმა სამოცდათოთხმეტხარბაზნიანმა გემმა შეიძლება წარმოგვადგენინოს ურჩხულის აღნაგობა. პირი ჰქონდა სპილოს ტანის სიმსხო სამოცი თუ სამოცდაათი ფუტი სიგრძის ხორთუმის ბოლოს. ხორთუმის ძირში ისეთი ხშირი ბანჯგვლები უჩანდა, ოცამდე ბიზონსაც ეყოფოდა. ამ ბანჯგვლებიდან ველური ტახის დარად ცერად ჩამომვეროდა ზღაპრული სიდიდის ორი მოზიშნიმე ეშვი. ფერდუ-

ბზე მოუჩანდა ოცდაათი თუ ორმოცი ფუტი სიგრძის გამონაზარდები, წმინდა კრისტალებივით უზადო, ფორმით პრიზმისმაგვარი, თვალისმომჭრელად რომ აელაპლაპებინა ჩამავალი მზის სხივებს. მანვილივით ბოლოსკენ წაწვეტებულ სხეულზე ერთიმეორის მიყოლებით ესხა ლითონის ქიცვოვანი, ასი იარღი ზომის ორი წყვილი ფრთა, ყოველი ქიცვი ათი თუ თორმეტი ფუტი დიამეტრისა იქნებოდა, ზედა და ქვედა ფრთები ერთმანეთზე მსხვილი ჯაჭვით იყო გადაბმული. ყველაზე მეტად მაინც თავის ქალას გამოსახულებამ შეშარა, მთელი მკერდის ჩაშავებულ ზედაპირზე თითქოს მხატვარს საგულდაგულოდ რომ გამოეყვანა თოვლზე უთეთრესი ხაზებით. ვიდრე შეძრწუნებული და უბედურების მოლოდინით თავზარდაცემული ვუყურებდი ამ საზარელ ცხოველს და განსაკუთრებით მის მკერდს, ხორთუმის ბოლოში უცებ გაიღო ვეებერთელა ხახა და ჩამესმა ისეთი ძლიერი და სასოების წამრთმევი ხმა, რომ გულმა დოლაბივით დამიწყო ბრუნვა; მიეფარა თუ არა მთის ძირს ცხოველი, იმწუთას უგონოდ გავიშხლართე იატაკზე.

გონს მოსულმა, რაღა თქმა უნდა, პირველად ეს გავიფიქრე, ნანახსა და გაგონილს ჩემს მეგობარს ვუამბობ-მეთქი. მაგრამ ენით უთქმელმა და გაურკვეველმა ზიზღის გრძნობამ გამაჩერა და არაფერი მითქვამს.

სამი თუ ოთხი დღე იქნებოდა გასული ამ შემთხვევის შემდეგ, როცა საღამო ხანს იმავე ოთახში ვიმყოფებოდი, საიდანაც ის ჩვენება ვიხილე და იმავე სარკმელთან ვიჯექი. მასპინძელი იქვე ტახტზე წამოწოლილიყო, ადგილისა და დროის ასოციაციით ჩაგონებულმა ვუამბე იმ საოცრებაზე. ბოლომდე მომისმინა, ჯერ გულიანად გაეცინა, მერე გაჩუქდა და მოიღუშა, თითქოს უკვე საბოლოოდ ირწმუნაო ჩემი სულიერი ავადობის ამბავი. უცებ ნათლად დავინახე ურჩხული და გულგახეთქილმა ჩემს მასპინძელს შევძახე, აბა, შეხედე-მეთქი, გულისყურით გახედა და ასე მითხრა, ვერაფერს ვხედავო, თუშეცა ზუსტად ვუჩვენებდი მოშიშველებულ ფერდობზე ჩამომავალ ცხოველს.

უსაზღვრო შიშმა ამიტანა, რაკილა ეს ზმანება ჩემი აღსასრულის ან კიდევ უარესი, მოახლოებული სიგიჟის მაცნედ ჩავთვალე. შეწუხებული გადააწყფი სავარძელს და სახე ხელებში ჩაემალეთვალა რომ გაგახილე, ჩვენება გამქრალიყო.

ჩემს ნათესავს კი რამდენადმე გამოუკეთდა გუნება და წვრილად გამოძკითხა ფანტასტიკური ურჩხულის აღნაგობა. ყველაფერი რომ მოვუყევი, შვებით ამოისუნთქა და, ჩემი აზრით, ფრიალ შემადრწუნებელი თავდაოკებით მოჰყვა მსჯელობას ფილოსოფიის განყენებულ საკითხებზე. მახსოვს, განსაკუთრებული ხაზგასმით აღნიშნა, ყოველგვარი გამოკვლევის ცდომილებათა თავწყარო ის გარემოებაა, რომ ადამიანს არ შეუძლია სწორად შეაფასოს ან განსაზღვროს საგანი, რაკილა ზუსტად ვერ გამოითვლის ხოლმე მანძილს ამ საგნამდე.

„სრულიად რომ შეფასდეს, მაგალითად, — თქვა მან, — რა გავლენა ექნებოდა კაცობრიობაზე დემოკრატიის საყოველთაო გავრცელებას, უცილობლად უნდა განიჭვრიტოს ეპოქის სიშორე — ამ გავრცელების ხანა. დამისახელებთ თუნდაც ერთი ავტორი, რომელიც აგვიწერს მმართველობის ფორმებს და ეს საკითხი მნიშვნელოვნად მიუჩნევია“.

შემდეგ წამით შეჩერდა, წიგნის კარადასთან მივიდა და „საბუნები-სმეტყველო ისტორიის“ ცნობარი გადმოიღო. მერე მთხოვა, ადგილები გავცვალოთო, რაკილა აქ, სარკმელთან უკეთ შეძლებდა წვრილად ნაბეჭდის გარჩევას. წიგნი გადაშალა და წინანდელ კილოზე განაგრძო საუბარი.

— ის ურჩხული რომ აგრე წვრილად არ აგეწერა, — მითხრა მან, — ვერც რასმე გეტყვოდი. მაგრამ ჯერ აი, ამ სასკოლო ცნობარიდან ერთ ადგილს წაგიკითხავ Sphinx-ის სახეობაზე, Crepuscularia-ს გვარეულობას, Lepidoptera-ს ჯგუფს, Insecta-ს კლასს რომ ეკუთვნიან, ანუ მწერები არიან, აბა, ყური მიგდე: ლითონით მზინავი პატარა, ფერადი ქიცვებით დაფარული ოთხი აპკოვანი ფრთა; ყბების გაგრძელებაზე ხორთუმივით დახვეული პირი, რომელსაც გვერდებზე აქვს ჩანასახობრივი საღეჭები და ფაფუკი საცეცები. ხეშეშა ბალნით შეერთებული ზედა და ქვედა ფრთები; მოგრძო, პრიზმისებური მსხვილბოლოებიანი პრწკალები. ეს მწერი, რომელსაც თავისქალიანი სფინქსი ეწოდება, ზოგჯერ თავზარსა სცემს საქმეში ჩაუხედავ ხალხს თავისი საწყალობელი ხმითა და მკერდზე სიკვდილის ემბლემის გამოსახულებით.

წიგნი რომ დახურა, საუარძელი იმ ადგილისკენ მიაჩოჩა, საიდანაც თვალი მოვკარი „ურჩხულს“.

— ოჰო, ის არის, ის! — წამოიძახა უცებ, — ფერდობებზე მიძ-

ვრება, მართლაც უცნაური სანახავი კია, უნდა გამოვტყდე. მაგრამ არც ისე დიდია და არც ისე შორსაა, შენ რომ გეგონა. მართალი თუ გინდა, იგი მიჰყვება ამ სარკმლის კიდეებს შუა გაბმულ ობობას ქსელს, რომელიც ასე თექვსმეტი დუიმი¹ სიგრძისაა და ჩემს თვალს ასევე დაახლოებით თექვსმეტი დუიმით არის დაცილებული.

¹ დუიმი — სიგრძის საზომი ერთეული, უდრის 2,54 სმ-ს.

ბოთლში ნაკრძნი ხელნაწერი

*Qui n'a plus qu'un moment à vivre
N'a plus rien à dissimuler!*

ქინო, „აბისი“

ჩემს სამშობლოსა და ოჯახზე ორიოდ სიტყვას ვიტყვი. პირველს უსამართლობამ დამაცილა, მეორეს კი დიდი ხნით განშორებამ და ისიც უცხო გახდა ჩემთვის. დიდი ქონება მერგო წილად და განათლებაც ისეთი მივიღე, ბევრს ვჯობდი. ისეთი ფიქრის უნარი-თაც ვიყავი დაჯილდოებული, რომ ადრეულ ხანაში გულმოდგინე შრომით შექნილი ცოდნა გავითავისე — ყველაზე მეტად გერმანელი ფილოსოფოსების თხზულებათა კითხვა მიყვარდა, იმიტომ კი არა, რომ აუადმყოფური აღფრთოვანებით მჯეროდა მათი შლეგური მჭევრმეტყველება, უფრო ეს უნდა ყოფილიყო, რომ საღად მოაზროვნე კაცს სულ ადვილად შეემძლო მიმეკვლია მათივე შეცდომები. ხშირად მსაყვედურობდნენ, უსიცოცხლოა შენი გენიალობაო, ფანტაზიის უქონლობასაც მიკიჟინებდნენ, ხოლო პირონიზმით გაჯერებულ ჩემს მსჯელობას ყოველთვის აუგად იხსენებდნენ. მართლაცდა, ვშიშობ, ვაითუ, ჩემს გონებაზეც მომძლავრებულა ესოდენ მომეტებული გატაცება ნატურფილოსოფიით, რაც ჩვენს საუკუნეში კიდევაც გამხდარა ბევრი შეცდომის სათავე — მე იმის თქმა მინდა, რომ ჩვეულებად ქცეულა ამ მეცნიერების მოშველიება მაშინაც კი, როდესაც არცა აქვთ ამისი საფუძველი. თუმცა კი არა მგონია, მე ის კაცი ვიყო, ვისაც ცრურწმენათა *ignes fatui*² გადააბიჯებინებს ჭეშმარიტების

¹ „ვისაც ერთი წამის სიცოცხლე დარჩენია, რაღა აქვს დასამალავი“ (ფრ.).

² მოციმციმე ნათელი (ლათ.).

მკვიდრ საზღვრებს. ამ გასაოცარი მოთხრობისათვის ასეთი შესაგლის წამძღვარება კი იყო საჭირო, რაკი ამას უფრო ვიღაც რეგვენის ნაბოდვარი შეიძლება დაარქვან, ვიდრე გონების ქმედების შედეგად მოპოვებული ცდა, სრულიად რომ უარყოფს წარმოსახვის წილაღობილას, უსიცოცხლოსა და ჩალის ფასად ღირებულს.

მრავალი ხნის უცხოეთში მოგზაურობის შემდეგ, 18... წელს გავემგზავრე ნავსადგურ ბატავიიდან, რომელიც მდიდარ და ხალხმრავალ კუნძულ იავაზე მდებარეობს. გეზი გვეჭირა ზონდის კუნძულების არქიპელაგისაკენ. ჩვეულებრივი მგზავრი ვიყავი, რომელსაც დასაკარგავი არაფერი მქონდა, ეშმაკეულივით ნერვიული შფოთიანობა დამჩემებოდა და არ მასვენებდა.

მშვენიერი, ოთხასტონიანი წყალწყვის ზომალდი გვექონდა. ბომბეიში აგოთ მაღაბრის ტექტონის ხისაგან და სპილენძის სამსჭვალეებით მოეჭვდათ. დაუმუშავებელი ბამბითა და ზეთით დაეტვირთათ ლაკადივის კუნძულებზე. მოგვექონდა, აგრეთვე, ქოქოსის ბოჭკო, ლერწმის შაქარი, კამეჩის ერბო, ქოქოსის კაკალი და რამდენიმე კასრი თრიაქი. ყველაფერი ეს უწესრიგოდ ყყარა და ამიტომაც ზომალდი საკმაოდ მიირყეოდა წყალში.

ჩვენ რომ გავემგზავრეთ, მსუბუქი ქარი ქროდა და უკვე რამდენიმე დღე იყო იავის აღმოსავლეთის სანაპიროს მივყვებოდით. მთელი ეს ხანი თავი მოგვაბეზრა ერთფეროვანმა სვლამ. მხოლოდ ხანდახან თუ შეგვხვდებოდა იმ არქიპელაგიდან მომავალი სანაპირო ხაზის პატარა ზომალდები, საიდანაც ჩვენ მივემურებოდით.

ერთ საღამოს, ოკაჩხეს მოაჯირს დაყრდნობილი, ჩრდილო-დასავლეთით ცაზე შეფენილ ეულსა და უცნაურ ღრუბელს გავეყურებდი. უცნაურს-მეთქი, ვამბობ და მის ფერს ვგულისხმობ და იმასაც, რომ ბატავიიდან წამოსულებს იმის მეტი არც გვინახავს. თვალი არ მომიცილებია ამ ღრუბლისათვის, ვიდრე მზის ჩასვლის ხანს უეცრად და მთლიანად არ მოეფინა აღმოსავლეთისა და დასავლეთის მხარეს. იქითური ჰორიზონტი ნისლის ვიწრო ზოლმა მოიცვა და თვალუწვდენელ დაბალ ნაპირს დაემსგავსა. ცოტა ხანი გამოხდა და ახლა წითლად გაუარვარებული მთვარის დისკო დაუინახე, ზღვასაც განსაკუთრებულმა ელფერმა გადაკრა. სწრაფად შეიცვალა წყალი და ჩვეულებრივზე გამჭვირვალე გახდა. თუმცა კი ფსკერი ცხადლოვ ჩანდა, მაგრამ საძირავმა მანძილი ზომალდის ქვეშ თხუთმეტი ფატუმი გვიჩვენა. ენით

უთქმელი სიმხურვალე მიიღო ჰაერმა და თითქოსდა გაფიცებული რკინიდანო, ოხშივარი სპირალისებურად მოიხვეოდა. დაღამდა და ნიავიც არ იძვროდა, მცირეოდნავაც არ შერხეულიყო მოგრძო თმა, თითებით რომ მეკავა დაბლა ჩამოშვებული. მაგრამ კაპიტანმა თქვა, საშიში რა უნდა იყოსო, და რაკი გემი ნაპირისკენ მიჰქონდა წყალს, ასე ბრძანა, იალქნები დაახვიეთ და ღუზა ჩააგდეთო. მეთვალყურედ არაგინ დაუტოვებით და ყველა მეზღვაური, ძირითადად მალაელები, იქვე, გემბანზე მოკალათდნენ. დაბლა ჩავედი, ცუდი წინათგრძნობა არა მქონდა-მეთქი, ამას ვერ ვიტყვი. მართლაც, ყველაფერი ეს სამუშის მოახლოებას გვაუწყებდა. კაპიტანს გაუზიარე ჩემი შიში, მაგრამ ეს ნათქვამი ვითომც არ გაუგონია, პასუხი არ მადირსა, ისე მომცილდა. შემფოთებული ვიყავი და რაღა დამაძინებდა; დაახლოებით შუაღამე იქნებოდა, გემბანზე ამოვედი. დაუადგი თუ არა ფეხი კიბის ზედა საფეხურს, წისკვილის ბორბლის მალი ხმიან-ბზრიალის დარი ხმაური გავიგონე. ჯერ კიდევ კარგად არ მქონდა აღქმული ეს ხმა, შევამჩნიე, ზანზარი მოილო გემმა. წამიც და ქაფოვანმა მორეკტრიალმა გვერდზე მიგავადლო და გემბანიდან ყოველივე გადალეკა, გადაამზღვრია.

მეტისმეტე მძვინვარება ამ მორეკტრიალისა მნიშვნელოვანწილად მხსნელი გამოდგა ხომალდისათვის. თუმცა კი მთლიანად დაფარა წყალმა და ყველა ანძა გადაიმტვრა და გადაცვივდა, წუთის შემდეგ მძიმედ ამოყვინთა ზღვიდან და მართალია, კი ეხეთქებოდა აქეთ-იქით ქარიშხლის მძლავრი კვეთებისაგან, მაგრამ ბოლოს გასწორდა.

დაღუპვას რა სასწაულმა გადამარჩინა, ვერა ენა ვერ იტყვის. ტალღამ ისე დამკრა, გრძნობა დამაკარგვინა. გონს რომ მოვედი, ახტერშტევენსა და საჭის შუა ვიყავი ჩაჭვდილი. ძლივს წამოვდექი და გაოგნებულმა ირგვლივ მიმოვიხედე, ჯერ გავიფიქრე, ალბათ მორეკტრიალში მოგხვდით-მეთქი; უგრძნობიერესი კაცის გონებასაც გაუჭირდება ასე შემზარავად მბრუნავი წყლის წარმოდგენა, მთასავით თავს წამოგვდგომოდა ქაფმორეული ოკეანე. ცოტა ხნის მერე ერთი მოხუცი შეგდის ხმა გავიგონე, სწორედ ნავსადგურიდან გამოსვლის ხანს აუყვანიათ ეს კაცი ხომალდზე, მთელი ხმით გავძახე, კიჩოზე გამოდი-მეთქი. თურმე ჩვენ ორნი გადაჯრჩენილვართ ცოცხალი. ვინც კი იყო გემბანზე, ჩვენ გარდა ყველანი ტალღამ გადაამზღვრია; ძილშივე დაიხრჩობოდნენ კაპიტანი და მისი თანამემწე, რადგან იმათთან, კაიუტებში წყალი შეიჭრებოდა. ვინმეს დაუხმარებლად ხომალდს

ვერ გადავარჩენდით, თანაც ჯერ თავზარდაცემულნი ვიყავით, ასე გვეგონა, სადაცაა ჩაიძირებოდა ხომალდი. ძაფივით გაწყვეტილიყო გრიგალის პირველსავე შემოტევაზე საღუსზე ბაგირი, ასე რომ არ მომხდარიყო, იმწამსვე ჩაეინთქმებოდით წყალში. საშინელი სიჩქარით მივქროდით ზღვაზე და ტალღები თავს გვეკვებოდა. კარგა მაგრა მორყეულიყო ჩონჩხი გემისა, ასევე მაგრად დაზიანებულიყო მისი ყოველი ნაწილი; მაგრამ სიხარულით აღარ ვიყავით, როცა ვნახეთ, მთელი იყო ტუმბოები და ბალასტიც მცირეოდნავ გადაადგილებულიყო. ქარიშხალი ისე აღარ მძვინვარებდა და აღარც ქარისა გვეშინოდა იმდენად, მაგრამ არც გრიგალის სრულ ჩაწყნარებას მოველოდით გულმშვიდად. დარწმუნებული ვიყავით, უთუოდ დავიღუპებოდით, რაკილა ასეთ დროს ვეებერთელა ტალღები იცის. მართლაც, სწორედ ასე იყო მოსალოდნელი, ოღონდ ასე არ მომხდარა. ამის შემდეგ ხუთი დღე-ღამე გავიდა — მთელი ეს ხანი მცირეოდენი ღერწმის მაქარი გვქონდა საზრდოდ, რის ვაი-ვაგლახით რომ ამოვიტანეთ წინა ერდოდან — ჩვენი აგრე შემუსრული ნავჭურჭელი წარმოუდგენელი სიჩქარით მიქროდა წინ გამძვინვარებული ქარისაგან დევნილი, თუმცა ახლა მისი ძალა ვერ შეედრებოდა სამუმის პირველ გააფთრებას, მაგრამ უფრო საზარელი ქარიშხალი მე ჯერ არ მინახავს. პირველი ოთხი დღე, ძირითადად, სამხრეთითა და სამხრეთ-აღმოსავლეთით მივექანებოდით, როგორც ჩანს, ახალი ჰოლანდიის სანაპიროს გასწვრივ. მქუთუე დღეს ძლიერ აცივდა, თუმცა კი ქარმა ერთი რუმბითლა გადაგვახედა ჩრდილოეთით. ჩვეულებრივი ბრწყინვალება დაშრეტოდა მზეს და სნეულისებრი სიყვითლე მოედო, ჰორიზონტზეც რამდენიმე გრადუსით მოემადლებინა. მცირეოდენი ღრუბელიც არ მოჩანდა არსად, ქარი კი უფრო და უფრო ძლიერდებოდა და დროდადრო მოგვეახლებოდა ხოლმე გამძვინვარებული გრგვინვა-გრიალით. ჩვენი ვარაუდით, დაახლოებით შუადღე უნდა ყოფილიყო, როდესაც კვლავ დავაკვირდით მზეს. მზე ანათებსო, ჩვეულებრივ, ასე ამბობენ, მაგრამ ახლა ნათებას ვერ დაარქმევდით იმის მრუმე და სვედისმოძგერელ შუქს, რომელიც კი არ ირეკლებოდა, თითქოს შეკრულიყო მზის დისკოშივე. და მანამ, სანამ აბობოქრებულ ზღვაში ჩაეშვებოდა, მის შუაგულში სინათლე უეცრად ჩაივსო, მაღიად გაილია, თითქოს იდუმალ ძალას ემოქმედა მასზე. მქრქალი ვერცხლისფერი წრელა დარჩა და ისიც დაინთქა უძირო ოკეანეში.

მეექვსე დღის დადგომას ამაოდ მოველოდით, ჩემთვის ეს დღე არ დამდგარა, ხოლო იმ შვედისთვის არც დადგებოდა არასოდეს, ბნელ-უკუნეთი გარს შემოგვხვეოდა და ვერც ვერაფერს ვხედავდით გემიდან ოც ნაბიჯზე. მარადიული ღამე გამეფებულიყო ირგვლივ, ზღვის ფოსფორისებურ ნათებასაც ვერსად გაეკაწრა ეს წარუვალი სიშავე, როგორც ეს, ჩვეულებრივ, ტროპიკებში იცის ხოლმე. ჩვენ ისიც შევნიშნეთ, რომ თუმცა მცირეოდნავაც არ შენელებულიყო ქარიშხლის მძვინვარება, ზღვის ზედაპირი ისეთი აღარ იყო, ანუ, აქამდე ჩვენ გარშემო მოლოდინე ქაფოვანი ზოლები აღარსად ჩანდა. ესღა იყო ჩვენ ირგვლივ, შემზარავი უდაბნო, შავი ხის დარი, შავფერი, სულის შემხუთავი. ცრუმორწმუნეობრივი შიში დაეუფლა თანდათანობით მოხუცი შვედის გულს, ჩემი კი აღვსილიყო ჩუმი გაცეცხებით. ხომალდის დარდი აღარ გვექონდა, მაინც ველარაფერს ვუშველიდით, რაც შეიძლებოდა მაგრად მივებით უკანა ანძის ძირს და საწყალობლად გავცქეროდით უკიდევანო ოკეანეს. დროის გამოსათვლელად არაფერი გვექონდა, არც ადგილმდებარეობის გამომანგარიშება შეგვეძლო. იმას კი ვხვდებოდით, რომ შორს, სამხრეთისკენ უნდა ვყოფილიყავით გაჭრილი, მეზღვაურთაგან ჩვენამდე არც არავინ მოხვედრილიყო ამ არემიდამოში. დიდად გაცეცხებული ვიყავით, რაკილა არსად გადავყრივართ ყინულს. ამავე დროს ყოველი წუთი დაღუპვას გვიქადა, ჩვენს ჩანთქმას ესწრაფოდა თითქმის ცამდე აგრავნილი ტალღები. იმ ზვირთების სიდიდეს ვერა ენა ვერ იტყვის და სასწაული იყო, ამდენ ხანს რომ არ დაჟნთქმულვართ. თანამგზავრი მეუბნებოდა, ტვირთი ბევრი არა გვაქვსო და იმასაც მახსენებდა, საუკეთესოა ჩვენი ხომალდიო; მაგრამ მე ძთლად იმედდაკარგული ვიყავი და გულდათუთქული ვეშადებოდი სიკვდილისათვის. ასე ვფიქრობდი, კიდევ ერთი საათი და ყველაფერი გათავდება-მეთქი. ყოველი საზღვაო კვანძის გავლისას სულ უფრო და უფრო მძვინვარებდა კუპრისფერი სტიქიონი. ზოგჯერ კი სუნთქვა გვეკვროდა, ისეთ სიმაღლეზე აგვიტანდა ოკეანე, ალბატროსიც კი ვერ აფრინდებოდა უფრო მაღლა, მერე კი თავბრუდამხვევი სიჩქარით ძირს, წყლოვან ჯოჯოხეთში ჩამოვექანებოდით, სადაც სულის შემხუთავი ჰაერი იდგა და ჩქამიც კი არ არღვევდა მთვლემარე გველემპის მყურობას.

სწორედ ასეთ უფსკრულოვანში ვიყავით დანთქმულნი, როდესაც იმ ჩემი თანამგზავრის გულის წამლებმა ყვირილმა გააპო ღამე.

„შეხედე! შეხედე! — ჩამკიოდა ყურში, — ღმერთო, დიდებულო! შეხედე, შეხედე-მეთქი“. მომესმა თუ არა მისი ღრიალი, ბუნდად მოხიშხიემე მეწამული ფერის ნათელი შევნიშნე გვერდებზე ამ უფსკრულოვანისა, სადაც ჩვენ ვიყავით დანთქმულნი, ჩვენს გემბანს ეფინებოდა ის მოციმციმე შუქი. მზერა მალლა ავაპყარი და იმან, რაც ვიხილე, შიშის ქარი ჩამიყენა მუხლებში. სწორედ ჩვენ ზემოთ, საშინელ სიმაღლეზე, სწორედ ამ უფსკრულოვანის კიდებზე ვეებერთელა ხომალდი დავინახე, ასე, დაახლოებით, ოთხი ათასი ტონა წყალწყვისა იქნებოდა; თუმცა ის ხომალდი დიდზე დიდი ტალღის წვერზე იყო მოქცეული და ეს წყლოვანი მთა სიდიდით ასჯერ აღემატებოდა, მაგრამ მაინც, მისი ტოლი სახაზო გემი არსად მინახავს, არც ოსტ-ინდოეთის ალმით დაცურავდა ასეთი. შავ-ნაცრისფერი იყო მისი ვეება, მთლად უჩვეულოდ უჩუქურთმო ტანი. იმის მთელ სიგრძეზე, გასწვრივ, ღია სარქველებიდან ბრინჯაოს ზარბაზნის ლულები იშხირებოდნენ და ლაპლაპი გაჰქონდათ გემსართავეებზე დაკიდებული აურაცხელი საბრძოლო ფარნის შუქზე. მაგრამ უფრო იმან გაგვაოცა და დაგვცა თავზარი, რომ გემი ყველა იალქანადმართული მიდიოდა ქარის საწინააღმდეგო მიმართულებით ამ პირგამეხებულ ზღვაზე, გააფთრებული გრიგალის შუაგულში. პირველად მხოლოდ იმ გემის ცხვირი დავინახეთ, ნელინელ რომ ამოიშრათა მრუმე და ჯოჯოხეთური მორვეტრიალის წიაღიდან, ერთ შემზარავ წამს შეყოვნდა იმ თავბრუდამხვევ მწვერვალზე და მერე, თითქოსდა თავისი დიდებულებით მოჯადოებული, შეტორტმანდა და გადმოიშლვრა, დაბლა წამოვიდა.

და სწორედ ამწამს უეცრად სრულიად დავმშვიდდი, კიჩოსკენ წავედი ფორთხვა-ფორთხვით და უშიშრად მოველოდი დაღუპვას. ბოლოს ჩვენი ხომალდი დამორჩილდა ბედისწერას და ცხვირი ჩარგო ზღვის სიღრმეში, მერე კი ზვირთმა მის ჩანთქმულ ნაწილს დაჰკრა და რაც მე მაშინ მომივიდა, გარდაუვალი იყო, გააფთრებულმა ძალამ იმ უცხო ხომალდის გემსართავეებზე მომისროლა.

მივხეთქე თუ არა იმ თოკებს, ხომალდი შემოტრიალდა და გეზი იცვალა; ასეთ გაწამაწიაში რაღას შეამჩნევენ-მეთქი, გავიფიქრე. მალე, არც გამჭირვებია, ჩუმად მოვებენე მთავარი ლიუკი, რომელიც სანახევროდ ღია იყო და დრო ვიხელთე თუ არა, ტრიუმში ჩავიმაღლე. თუ რად ვქმენ ასე, ამის თქმა მიძნელდება. პირველად აქაური ზღვაოსნე-

ბი რომ დავინახე, გაურკვეველი შიში მომერია. იქნებ, სწორედ ეს იყო ჩემი დამალვის მიზეზი, ნდობით ვერ მოვეკიდე ამ ხალხს, რომლებიც ერთი შეხედვითვე მეუცხოვან და მრავალმხრივ უცხონი, საეჭვონი და შიშის მომგვრელნი ჩანდნენ ჩემთვის. ამიტომ გავიფიქრე, კარგი იქნება თუ აქ, ტრიუმში სამალავს მოვიწყობ-მეთქი. მცირეოდენ გადავწიე ეს ძელები, გემის გარე კედელს რომ ფარავდა და სულ ადვილად შემქმლო მოუფარებოდი ორ ვეებერთელა შპანპოუტს.

დავასრულე თუ არა ჩემი სამუშაო, ტრიუმში ფეხის ხმა მომესმა; მართლაც, ტყუილად არ გამიკეთებია ეს სამალავი. ვიღაც კაცმა ჩაიარა უღონოდ და ფეხარევით: თუმცა კი ვერ დავინახე მისი სახე, მაგრამ მივხვდი, ეს ტან-ფეხი ახალგაზრდა კაცისა არ უნდა ყოფილიყო, დროთაგან მოყრილი და დაჩაჩანაკებული ჩანდა. წლებს თავისი ექნა და მუხლებში ძალა წართმეოდა, მთელი სხეული მორღვეოდა სიბერისაგან. თავისთვის ბურტყუნებდა, მისი სიტყვები და ენა გაუგებარი იყო ჩემთვის; კუთხეში მიდგა და საკვირველ ხელსაწყოებსა და დაქექილ საზღვაო რუკებში დაიწყო ხელის ფათური. გასაოცარი მიხრა-მოხრა ჰქონდა ამ ბერიკაცს, ღვთაებრივი სვედანარევი დიდებულება და ბავშვობადაბრუნებული კაცის ჭირვეულობა მასში ერთად შერწყმულა-მეთქი, ასე გავიფიქრე. დაბოლოს, გამბანხე ავიდა და მეტი აღარც მინახავს.

ძნელია სახელი დავარქვა იმას, რასაც მე ვგრძნობ და რასაც სრულიად მოუცავს ჩემი სული — ანალიზს დაუმორჩილებელი უჩვეულო შეგრძნება, რომელიც ჟამთა სვლაში ვერ შეუსწავლიათ და ვერც მომავალში ვნახავთ ამ საიდუმლოს გასაღებს. ჩემი გონების კაცისთვის ეს აზრი დამღუპველია. არასდროს — მე ვიცი, არასდროს-მეთქი — დამაკმაყოფილებს ჩემეული ახსნა და მიკვლევა და რაღა გასაოცარია ბუნდოვანება ამ ჩემი ახსნისა და მიკვლევისა, რომლის საფუძველი მეტისმეტი სიბნელის ნიშნითაა ცხებული. ახალი გრძნობით — ახალი არსით განიმსჭვალა ჩემი სული.

კარგა ხანი გავიდა მას შემდეგ, რაც პირველად დავადგი ფეხი ამ შემხარავ ხომალდზე და, მგონია, შეიკრა სხივები ჩემი ბედისწერ-

ისა. ამ ხალხისა არაფერი მესმის, ჩემთვის მიუწვდომელი ფიქრით მოცულნი ჩამივლიან გვერდით და კი ვერ მხედავენ. გინდ ღაღიმალო, გინდ არა, მაინც ვერ მხედავენ, ვერც ვერასდროს დამინახავენ. სწორედ ახლა ჩაუარე თვალწინ პირველ თანამემწყეს; ამ ცოტა ხნის წინ კი გავბედე და თავად კაპიტნის ოთახში შევედი, საწურკალაში გამოვიტანე იქიდან, ჰოდა, ამით ვწერ და ადრეც ვწერდი. დროდადრო კიდევ განვაგრძობ ჩანაწერებს. თუმცა, იქნებ, ვერც მივაწვდინო ეს ჩანაწერები სამყაროს, მაგრამ ცდა ბედის მონახვერეა. სულ ბოლო წამს ამ ხელნაწერს ბოთლში ჩავდებ და ზღვას მივცემ.

მოხდა რაღაც, რამაც კვლავ ამიშალა ფიქრები. ნუთუ გაუთავისებელი შემთხვევაა ამ მოვლენის თავიდათავი? გემბანზე ამოსვლა გავბედე, თუმცა არც არავის შევუმჩნევივარ, ნავის ფსკერზე ჩაწევი ძველი იალქნებისა და გემსართავების გროვაში. ჩემს უცნაურ ბედზე ჩაფიქრებული ფისის ფუნჯს ვუსვამდი ჩემდა უნებლიეთ მაგრად დახვეულ გვერდის იალქანს, რომელიც იქვე იდო კასრზე. ახლა ის იალქანი აღმართულია სადაც ჯერ არს და ეს ჩემი ჭკუამიუტანებელი მხატვრობა ამ სიტყვით გამომხეურდა — აღმოჩენა.

გემის მოწყობილობას ვაკვირდები ამ ბოლო ხანს და ბევრი საგულისხმო რამ შევნიშნე. თუმცა კარგადაა შეიარაღებული, მე მგონია, ის მაინც არ უნდა იყოს სამხედრო ხომალდი. ისეა აგებული, გამართული და აღჭურვილი, რომ იმწუთას უარვეყოფ ამ აზრს. თუ რა არ არის ის, ამის მიკვლევა არ მიძნელდება, მაგრამ ვშიშობ, ვაითუ ვერა ვთქვა, რა უნდა იყოს ის. არ ვიცი რა ხდება, მაგრამ ამ გემის უცნაურ აგებულებას, მის ნაწილებს, მის სიდიდეს, მის ვეებერთელა საიალქნე ტილოს, ცხვირის მკაცრ უბრალოებასა და ძველებურ კიჩოს რომ ვაკვირდები, გონებაში ნაცნობი სურათები გამიელვებს, აირ-დაირევა ერთმანეთში, ბუნდოვანი მოგონებები წამოიშლებიან და დიდი ხნის წინანდელი უცხოური ძველთაძველი ქრონიკები გამახსენდება.

გემის შპანჰოუტი მოვათვალიერე. ჩემთვის უცნობი მასალის-

განაა დამზადებული. განსაკუთრებული ხე უხმარიათ, რაც, ჩემი აზრით, სულაც არ უნდა ყოფილიყო გამოსადეგი იმისთვის, რისთვისაც გამოუყენებიათ. მე მის ბუნებრივ ნასვრეტთანობას ვგულისხმობ. ეს ხე მაშინაც ისეთი იყო, როდესაც ტყეში მოჭრეს და გემის ასაგებად წამოიღეს, სიძველის ბრალი არ უნდა ყოფილიყო ეს. არც იმის, ჭიას რომ დაეჭამა სრულიად და სულ მუდამ აქაურ ზღვებში რომ დაცურავდა. შეიძლება ეს ჩემი შენიშვნა არც კი დაიჯეროთ, მაგრამ ეს ხე ძალიან ჰგავდა ესპანურ მუხას, რომელიც როგორღაც უსაშველოდ გაედიდებინათ.

ამ უკანასკნელი წინადადების წაკითხვისას ერთი უცნაური აფორიზმი მომაგონდა, ნათქვამი ძველი, ათას თოკში გამომძვრალი ჰოლანდიელი მეზღვაურისა. „ეს ისევე სწორია, — იტყოდა ხოლმე, როდესაც ვინმეს ეჭვი შეეპარებოდა მის ჭეშმარიტებაში, — ეს ისევე სწორია-მეთქი, როგორც ის, რომ სადღაც არის ზღვა, სადაც მეზღვაურის ცოცხალი სხეულის მსგავსად იზრდება გემი“.

დაახლოებით ერთი საათის წინ გაებედე და აქაურ მეზღვაურებთან მივედი, ჩავდექი იმათ შორის. სულაც არ მოუქცევიათ ჩემთვის ყურადღება, თუმცა კი იმათ შუაგულში ვიდექი, თითქოსდა ვერც მიმხვდარიყვნენ ჩემს არსებობას იმ პირველის მსგავსად, იქ მაშინ, ტრიუმში რომ ვნახე. სუყველანი მთლად დაჩაჩანაკებულნი ჩანდნენ. უღონობისაგან მუხლებაკანკალებულნი იდგნენ, წელში ორად მოხრილიყვნენ, იმათ გამომშრალ კანს შარიშური გაჰქონდა ქარზე; ხმა უწყვდებოდათ, ჩიფჩიფებდნენ, ძლივსლა ისმოდა მათი ნაუბარი; სიბერისაგან თვალები ეცრემლებოდათ, ქარიშხალი საშინლად უწყევდა ჭადარა თმას. გემბანზე ირგვლივ ყველგან ყვარა გასაოცარი ფორმის მოძველებული მათემატიკური ხელსაწყოები.

ამ ორიოდე დღის წინ ვახსენე, გვერდით იალქანი აღუმართავთ-მეთქი. სწორედ მას შემდეგ გემმა გეზი იცვალა და ახლა პირდაპირ ქარის საწინააღმდეგო მიმართულებით მიდიოდა, სამხრეთისკენ განაგრძობდა თავის შემზარავ სვლას. დიდი თუ მცირე, ყველა იალქანი აესხათ ანძებზე და გრიალი გაჰქონდათ. ყოველ წამს გე-

მის ბრამსელი და ქანდარა ინთქმებოდა უფსკრულოვანში წყლის სტიქიონისა, რომლის სიღრმესაც ადამიანიშვილი ვერც კი წარმოიდგენს. სწორედ ახლახან წამოვედი გემბანიდან, სადაც ფეხზე გაჩერება აღარ შემეძლო, თუმცა კი იმ მეზღვაურებს არა უჭირდათ რა. ჩემი აზრით, სასწაულთ სასწაული იყო, რომ ეს ჩვენი ვეებერთელა ხომალდი ზღვამ არ ჩაყლაპა ერთხელ და სამუდამოდ. ჩვენი ბედისწერა უთუოდ ეს უნდა იყოს, სასრულუქონელი ქროლვა მარადისობის ნაპირზე, და არც არასდროს ჩავესვენებით წყლისქვეშეთში. ცამდე აჭრილი ზვირთებიდან, ათასგზის რომ აჭარბებს აქამომდე ნანახს, წვრილნიკარტა თოლიასავით მსუბუქად მივსხლტებით დაბლა; და ბუმბერაზი წყლოვანი მთები წამოგვდგომოდა თავს ვითარცა ზღვისქვეშეთის დემონები, ვითარცა დემონები-მეთქი, ვისთვისაც ჩვენი დაღუპვა აუკრძალავთ, მუქარის უფლებად მიუნიჭებიათ. თუმცა უფრო სწორი ისაა, რომ ჩვენს გადარჩენას ბუნებრივი მიზეზი უნდა ესაძირკვლებოდეს — ხომალდი, მგონი, ძალუმ დინებაშია მოხვედრილი ან რომელიღაც წყალქვეშა დინება მიათრევს.

პირისპირ დაუდღეჟი კაპიტანს, როდესაც მის კაიუტაში შევედი, მაგრამ, ასეც მოველოდი, მას ჩემთვის სულაც არ მოუქცევია ყურადღება. თუმცა მისი სახე, ერთი შეხედვით, ჩვეულებრივი მოკვდავისა იყო, მაგრამ ამ კაცის დანახვა ერთდროულად მგვრიდა მოწიწებას, ძრწოლასა და გაოცებას. დაახლოებით ჩემი სიმაღლისა იყო, ხუთი ფუტისა და რვა დუიმის. ლაზათიანი და ძლიერი აგებულებისა გახლდათ, თუმცა არც კუნთები ეტყობოდა და ვერც რამე განსაკუთრებულს შეამჩნევდით. მაგრამ გასაოცარი გამომეტყველება კი აღბეჭდილიყო მის სახეზე — დაძაბულობის, იდუმალების, სულით ხორცამდე რომ გვამცნობდა მის დიდ ასაკს, იმდენად დიდს, რომ ეს გარემოება უჩვეულო გრძნობას, ენით უთქმელ განწყობილებას მგვრიდა, მცირეოდნავდა ჰქონდა დანაოჭებული შუბლი და მაინც მირიადი წელიწადი აღბეჭდილიყო მასზე. ჟამთა სვლას შერთვოდა მისი ჭაღარა და მისი ჭკუა-გონება სიბილას თვალებით უჭვრეტდა მომავალს. მისი კაიუტის იატაკი უცნაური, რკინით მოჭვდილი ფოლიანტებით, ჟანგმოდებული სამეცნიერო ხელსაწყოებით, ძველთაძველი, ადამის ჟამინდელი რუკებით იყო სავსე. ხელებზე დაყრდნობილი იჯდა, თვა-

ლანთებული და აღელვებული ჩაჰყურებდა ქაღალდს, მგონი, ბრძანება უნდა ყოფილიყო. ასე იყო თუ ისე, მეფის ხელმოწერაც კი ჰქონდა მას; თავისთვის ჩურჩულებდა ის კაცი იმ მეზღვაურის დარად, პირველად რომ ვნახე ტრიუმში. რაღაცას წარმოთქვამდა ანჩხლი ხმით უცხო ენაზე და თუმცა შემეძლო ხელი მიმეწვდინა მისთვის, თითქოსდა ერთი მილის სიშორიდან მესმოდა მისი ხმა.

მთელი ხომალდი და ყველაფერი, რაც კი აქ არის, მოუცავს სულს უხსოვარი დროისას, ვითარცა საუკუნეთა წიაღდანთქმული აჩრდილები, წინ და უკან დასხლტიან მეზღვაურები, იმზირებიან შემაშფოთებელი და დადარდიანებული თვალებით; და როდესაც საბრძოლო ფარნების ველურად აბრკიანებული შუქი ჩემს სავალზე დამხვდება, ვგრძნობ იმას, რაც არც არასდროს მიგრძნია, თუმცა კი მეტი რა გამიკეთებია. მთელი ჩემი ცხოვრება სიძველეებით ვვაჭრობდი და იმდენჯერ მქონია ხილვა ბალბექის, თადმორისა და პერსეპოლისის გაცამტვერებული სვეტებისა, რომ თავად ჩემი სულიც შეიმუსრა საბოლოოდ.

ვათვალიერებ ირგვლივ ყველაფერს და მრცხვენია, პირველად როგორ შევშინდი-მეთქი. გრიგალის მძვინვარება გვდევნიდა აქამდე და თუ იმის შიშით სული მეპარებოდა, ახლა ხომ უნდა თავზარი დამეცეს ქარისა და ოკეანის ორთაბრძოლის მაცქერალ კაცს. ქარბორბალა და სამუშიაო, ვერ ვიტყვით ამ სურათის წინარე მდგომნი, რადგან შეუძლიათ კი სიტყვებს გვამცნონ ჭეშმარიტი ძალა ამ სტიქიონისა? გემის სიახლოვეს მარადიული ღამის ბნელ-უკუნეთი, დუჟმორეული წყლის ქაოსი გამეფებულა, მაგრამ დაახლოებით ერთი ლიგის მანძილზე ვხედავდით, დროდადრო და ბუნდად, ყინულის ბუმბერაზ მთებს, უდაბური ცისკენ რომ აღმართულან, ვითარცა სამყაროს კედლები.

სწორედ ასეა, როგორც მე ვფიქრობდი, ხომალდი გაუტაცია დინებას, თუ შეიძლება ასე ვუწოდოთ იმ ნაკადს, და ეს თეთრყინულოვანი

წყლის ველი ზათქით და ღრიალით სამხრეთისკენ მიექანებოდა. იმის გურგური გააფთრებული ჩანჩქერის ვარდნას მომაგონებს.

მგონია, მთლად შეუძლებელი უნდა იყოს ამ ჩემი შემზარავი გრძნობების ჩახვედრა; მაგრამ ამ თავზარდამცემა მხარის შეცნობის სურვილი სძლევს ჩემს სასოწარკვეთილებას და აღარ ვწუხვარ, თუნდაც ტანჯვით ამომხდეს სული. ჩვენ, როგორც ჩანს, გულისწარმტაც ცოდნას, ჯერხნობით დაგმანულ საიდუმლოს ვესწრაფვით, რომლის მიკვლევა და დაღუპვა ერთი იქნება. შესაძლებელია, დინებას სულაც სამხრეთ პოლუსის ჭიპისკენ მივყავართ. სწორედ ასე უნდა იყოს, თუმცა კი ძნელია უცებ ამ შლეგური აზრის გათავისება.

შემფოთებული დაბარბაცებენ მეზღვაურები გემბანზე, მაგრამ იმათ სახეებს უფრო იმედის ალი დასთამაშებს, ვიდრე შავი ალმური უსასობისა.

ქარი კი ისევ კიჩოდან მოგვდგომია, და რახან ჩვენ ზემოთ მთელი ჯგროა იალქნებისა, გემი დროდადრო უსხლტება ზღვის ხახას... ჰაი, შემზარაობა უშემზარავესი! განიხვნა უეცრად ყინული ხელმარჯვნივ და ხელმარცხნივ, გულისამრეუად დატრიალდა ყველაფერი, კონცენტრირებულ წრეს ვურტყამთ, ვბრუნავთ და ვბრუნავთ გარშემო გიგანტური ამფითეატრისა, რომლის კიდეები ინთქმება სადღაც, ბნელით მოცულ შორეთში. მაგრამ დრო აღარ არის, ჩემს ბედზე ფიქრს ვედარ მოვასწრებ — მსწრაფლ იზღუდება სიმრგვალე მორეკტრიალისა, ღურღუმელის პირმა ყლაპი გვიყო, და ოკეანის ამ ყმუილში, ღმუილში, გრუხუნსა და გრგვინვა-გრი-ალში, ჰოი, ღმერთო! — დაბლა მივიმზღვრევით.

ეიროსისა და ქარმიონეს ბასაუბრება

*ცეცხლს მოგიტან...
ვერიბიდე, „ადრომაქე“*

ეიროსი — ეიროსს რად მეძახი?

ქარმიონე — ყოველთვის ასე დაგიძახებ დღეიდან. შენც ასევე უნდა დაივიწყო ჩემი მიწიერი სახელი, ქარმიონე ვარ ახლა.

ეიროსი — მართლაცდა, სიზმარში არა ვარ!

ქარმიონე — სიზმრებს ველარ ვნახავთ; თუმცა ამ იდუმალებათა შესახებ მერე. მიხარია, რომ ცოცხალს ჰგავხარ და გონების ნატამალი გეტყობა. თვალთაგან წაგვრილი გაქვს ჩრდილოვანი ლიბრი. გული გაიმაგრე და ნურც ნურაფრის გეშინია. წარიხოცებიან დღეები შენი გაქვავენის და ხვალ თავად გაზიარებ შენი ახალი არსებობის უსაზღვრო სიხარულსა და საოცრებას.

ეიროსი — სწორედ ასეა, სულაც არ ვგრძნობ გაქვავენას, სულაც-მეთქი. სადღა არის ჩემი გაუსაძლისი ავადობა, შემზარავი წყვილია, აღარც ის შლეგური, ყოვლისმომცველი, შემადრწუნებელი ხმაური მესმის, მსგავსი „მრავალი წყლის ზათქის“¹. და მაინც, გრძნობები აბურღული მაქვს, ქარმიონე, ცხოველყოფელია აღქმა სიახლისა.

ქარმიონე — სულ რამდენიმე დღე იქნება ასე, თუმცა კი მესმის შენი და თანაგიგრძნობ. ათი წელიწადია გასული, რაც გავიარე, რასაც შენ ახლა განიცდი, კარგად მახსოვს ყველაფერი. კი იტანჯები, მაგრამ მთელი ეს შენი გვემა-წამება ედემს გქონდა უკვე.

ეიროსი — ედემს?

¹ გამოცხადება იოანე ღვთისმეტყველისა (14,2).

ქარმიონე — ედემს.

ეიროსი — ჰოი, უფალო! შემიბრაღე, ქარმიონე! გაცამტვერებ-ული ვარ ამ დიდებულების წინაშე, შეუცნობელი შეცნობილი გახდა — ბრწყინვალე აწმყოს შეერია განჭვრეტილი მოძაფალი.

ქარმიონე — ამ ფიქრებს ნუ შესჭიდებიხარ. ხვალ ვილაპარაკოთ ამის შესახებ. მღელვარებამ დაგრია ხელი და შვებას მოგგვრის სულ უბრალო მოგონებები. ირგვლივ ნუ იყურები, ნურც წინ, მხოლოდ უკან მიმართე მხერა. ერთი სული მაქვს, გავიგო ყოველი წვრილმანი იმ ღირსსახსენებელი ამბის, რომელმაც ჩვენ შორის გადმოგისროლა. ყველაფერი მიაბზე. მოდი, მარტოვ საგნებზე ვისაუბროთ, მოვიშველიოთ ძველი ჩვეულებრივი ენა იმ ქვეყნიერებისა, რომელიც ასე შემზარავად დაიღუპა.

ეიროსი — ჰაი, რა შემზარავად, რა შემზარავად! მართლაც, ეს სიზმარი არ არის.

ქარმიონე — სიზმარი არ არის, აღარც იქნება. დიდხანს მგლოვობდნენ, ჩემო ეიროს?

ეიროსი — მგლოვობდნენო, ქარმიონე? სულ ბოლო ჟამამდე შენი ოჯახი მისცემოდა ღეთისმოსავ სევდა-ვაებას, ყოველივე იქ მოეცვა უკიდევანო კაეშნის ღრუბელს.

ქარმიონე — მოდი, მიაბზე იმ ბოლო ჟამის შესახებ. ოღონდ გახსოვდეს, მე ვიცი მხოლოდ სულ მცირეოდენი იმ კატასტროფისა. იმ დროს, როდესაც დავაგდე კაცობრიობის სამანები, სამარის მეშვეობით მოვალწიე ღამეს, როგორც მე მახსოვს, სრულიად მოულოდნელი იყო თქვენს თავსმოვლენილი სტიქიონის ბობოქრობა. მართლაცდა, ბევრი არა ვიცოდი რა იმ დღეთა სპეკულატიური ფილოსოფიის შესახებ.

ეიროსი — ჩვენს თავს მოვლენილი სტიქიონის ბობოქრობა, როგორც შენ თქვი, სრულიად მოულოდნელი იყო, თუმცა მსგავსი უბედურებანი დიდხანს ყოფილა ასტრონომთა მსჯელობის საგანი. თავადაც იცი, ჩემო მეგობარო, სანამ დაგვტოვებდი, საღვთო წერილში ბევრს წინასწარმეტყველებდნენ, ცეცხლი დაწვავს ყველას და ყველაფერსო. ხალხი კითხულობდა ამას და ფიქრობდა, მხოლოდ დედამიწის ბოლო უნდა ყოფილიყო ასეთი. მაგრამ, რასაც უშუალოდ უნდა მოეხდინა ეს ამბავი, არ იცოდნენ მას შემდეგ, რაც ასტრონომებმა უარყვეს, კომეტებისგან მოვარდნილი ცეცხლი

ვერ იზამს ამასო. კარგად იყო ცნობილი ამ სხეულების სიმკვრივის ზომიერება. დაკვირვებით აღმოაჩინეს, იუპიტერის თანამგზავრებს შორის მომავალნი სრულიად ვერ ცვლიდნენ ამ მეორეხარისხოვანი სხეულების ორბიტას ან მასას. ჩვენ ისიც გვეგონა, რომ ზეცაში მოხეტიალე ეს სხეულები აირისმაგვარი ნივთიერებათა გროვანია და არც ძალუძთ, დააზიანონ ჩვენი მკვრივი ბურთი თუნდაც შეხლის დროს. ხსენებული შეხლა სულაც არ იქნებოდა მომაკვდინებელი, რადგანაც გამოწველილვით ვიცოდით ამ კომეტათა ელემენტების შემადგენლობა. იმათ შორის დამანგრეველი ცეცხლოვანი ძალის არსებობა სრულიად წარმოუდგენელი იყო მრავალ წელიწადს. მაგრამ უკანასკნელი დღეების საკვირველმა და შლევურმა ფანტაზიებმა უცნაურად მოიცვა მთელი კაცობრიობა, თუმცა მხოლოდ უმეცრებმა, ბევრნი ესენი არ ყოფილან, ნამდვილად დაიჯერეს ეს ამბავი. სწორედ ამ დროს თქვეს ასტრონომებმა, ახალი კომეტა გამოჩნდაო. ამ ამბავს, როგორც მე ვიცი, ხალხი შფოთიანობითა და უნდობლობით შეხვდა.

დაუყოვნებლივ განსაზღვრეს ამ უცხო სხეულის ელემენტი და ყველა დამკვირვებელმა მაშინვე თქვა, რომ მისი საუალი პერიგეა დედამიწასთან ძალიან ახლოს მოდიოდა. ორმა თუ სამმა ასტრონომმა მტკიცედ განაცხადა, შეხლა გარდაუვალიაო. კარგად ვერ გამოვხატავ, თუ როგორ შესძრა ხალხი ამ ცნობამ. სულ რამდენიმე დღეს ვერა და ვერ იჯერებდნენ ამას, იმათ ჭკუა-გონებაზე იმდენად იყო მიმძლავრებული ყოველდღიური ცხოვრების წვრილმანი, ვერაფერს მიმხვდარიყვნენ, მაგრამ სიცოცხლის ძირისძირის დამანგრეველი ფაქტის ჭეშმარიტება საცხადო ხდება თუნდაც მთლად ბრიყვთათვისაც. დაბოლოს, ყოველმა დაინახა, ასტრონომები არ ცრუობდნენ და კიდევაც მოელოდნენ კომეტის მოახლოებას. ჯერ ვერ ამჩნევდნენ იმის სიჩქარეს. სულაც არ ჩანდა არაჩვეულებრივი ეს სხეული. მუქწითელი იყო, პატარა კუდითურთ. შვიდ თუ რვა დღეს არც შეუმჩნევათ თვალსაჩინო ზრდა იმისი დიამეტრისა, თუმცა კი ეტყობოდა ნაწილობრივი ფერისცვალება. ხალხს უკვე ამ დროს მიეტოვებინა ყოველდღიური საზრუნავი და სულ უფრო და უფრო მისცემოდა ფილოსოფოსთა წამოწყებულ განსჯას ამ კომეტის ბუნების შესახებ: ყოვლად უგუნურესთაგანსაც გაღვიძებოდა გონებრივი უნარი და ფიქრებს მოეცვა. მეცნიერებს ახლა

თავიანთი ინტელექტი, თავიანთი სული მიმართული ჰქონდათ არა იმისათვის, რომ შიში გაეცამტვერებინათ ან თავიანთი საყვარელი თეორია დაემტკიცებინათ, მართალი შეხედულების სრულყოფილი ცოდნის დასამკვიდრებლად იყო მიმართული მათი ყოველი ღონე. ჭეშმარიტება წარმოჩენილიყო მთელი თავისი სიწმინდითა და ბრწყინვალებით და ბრძენნი ქედმოდრეკილნი შეხვდნენ მის გამოჩენას.

ჩვენი დედამიწის ან მის მცხოვრებთა მატერიალური დანაკლისი უსათუო იქნება შეხლის შედეგად. ამ აზრს სულ უფრო და უფრო მცირეოდნავდა იზიარებდნენ ბრძენნი და ამ ბრძენთ უკვე საცხადო ზეგავლენა მოეპოვებინათ ბრბოს გონებასა და წარმოდგენაზე. უკვე დაესაბუთებინათ, იმ კომეტის ბირთვის სიმკვრივე გაცილებით ნაკლები იყო მეტად გაიშვიათებული ჩვენი რომელიმე აირის სიმკვრივეზედაც კი. სწორედ ამის მსგავს ციურ სტუმარს გამოეგლო იუპიტერის თანამეზავრებს შორის და არც მოუტანია რაიმე ზიანი. ამ ცნობამ დიდად შეუწყო ხელი საყოველთაო შიშის ზარის შემცირებას. თავზარდაცემულმა ღვთისმეტყველებმა კი გულმხურვალედ დაიწყეს ხალხის წინაშე ბიბლიური წინასწარმეტყველების წარმოჩენა. აქამომდე უცნობი პირდაპირობითა და შეუნიღბავად, ცეცხლი გაანადგურებს დედამიწასო, ყველგან და დაჟინებით ამტკიცებდნენ ისინი: და ის, კომეტები რომ ცეცხლოვანი არ არიან (როგორც ეს უკვე ყოველმა იცოდა), სინამდვილე იყო და მეტწილად სწორად ამან დაამცრო ეს შესაზარელი წინასწარმეტყველება. ხომ ვიცით, რა ყოვლისმომცველია ხალხში ცრურწმენათა და უმეცრებათა გავრცელება ჟამიანობისა და ომიანობის დროს, მაგრამ ახლა ისე არ მომხდარა. თითქოსდა უეცარი სასოწარკვეთილების ძალისხმევით გონებამ ტახტიდან ჩამოაგდო სიშლეგე. სულ მთლად უღონო ჭკუაც კი გაუღვეველ ცნობისმოყვარეობაში ეძიებდა და პოულობდა ძალმოსილობას.

გამოწვლილვით ცდილობდნენ ამ კითხვაზე პასუხის გაცემას, რა მცირეოდენი ბოროტების მოტანა შეეძლო ზემოთ ხსენებულ შეხლას. მეცნიერები ამბობდნენ, მოსალოდნელია უმნიშვნელო გეოლოგიური შემფოთება, კლიმატის შეცვლა და ამის შედეგად მიმძლავრება მცენარეულ საფარზე, შეიძლება მაგნიტური და ელექტრული ზეგავლენაც გაიზარდოსო. ზოგნი კი ასე ვარაუდობდნენ, არც არაფერი მოხდებაო სულაც. ბჭობდნენ, დაუობდნენ და ამ დროს კი ის საგანი

თანდათანობით უახლოვდებოდათ, ცხადლივ დიდდებოდა იმისი დიამეტრი, სულ უფრო მატულობდა იმისი ნათება. მისი მოახლოების დაკავალად საკაცობრიო ხდებოდა შფოთიანობა.

ასე იყო ეს ამბავი, როდესაც კომეტა მოდიდა, დაბოლოს, აქამომდე არნახული ზომის გახდა. წარიხოცა ხალხის იმედი, იქნება სცდებოდნენო ასტრონომები, მიხვდნენ, უბედურება მოწეულიყო იმათ თავს. ქიმერათა ნაშობვეი აღარ ჩანდა იმათი შიშის ზარი. უკვე უძამაცესთაგანთაც დოლაბივით უბრუნავდათ გული. სულ რამდენიმე დღეც და, ეს გრძნობაც ჩაიწა სხვად, კიდევ უფრო გაუსაძლის განცდათა წიაღში. ჩვეულებრივი ფიქრით ვეღარ ვფიქრობდით ამ უცხო სხეულზე. წარხოცილიყო მისი ისტორიული ნიშნები. გრძნობათა შემზარავი ხუნდები გვტანჯავდა. ჩვენ თვალწინ აღარ იყო ციური სხეული, ბოროტი სული ჩაბუდებულიყო ჩვენს გულში, იმის აჩრდილებს მოეცვა ჩვენი ცნობა და გონება. მყესეულად გამოჩნდა თვალსაწიერიდან თვალსაწიერამდე აბობოქრებული ცეცხლოვანი ენები.

კიდევ ერთი დღეც და, შვებით მოითქვა სული ხალხმა. ცხადი იყო, უკვე მოგვწოდომოდა ზეგავლენა კომეტისა და მაინც ცოცხალნი ვიყავით. სხეულის მოქნილობასაც და გონების სიცხოველესაც ვგრძნობდით: ჩვენთვის ასეთი გულშემზარავი ობიექტის გაიშვიათებულ გარსში კარგად ჩანდა სხვა ციური სხეულები. მცენარეულობა უკვე საგრძნობლად შეცვლილიყო, სწორედ ასეც წინასწარმეტყველებდნენ ბრძენნი და იმედის ნატამალი ვიგრძენით. პირველად ვხედავდით, ძლიერ ხეავრიელად შეფოთლილიყო ყოველი ხე და ბუჩქი.

კიდევ ერთი დღეც... ბოროტება ჯერ კიდევ არ მოგვწვდომოდა საბოლოოდ. ცხადი შეიქნა, ჩვენამდე პირველი ბირთვი მოაღწევდა. შლევური ცვლილება დაეტყო ყოველ ადამიანიშვილს, პირველი ტკივილი გახდა ცხადი ნიშანი საყოველთაო ტირილის და შიშიანობის. მკერდისა და ფილტვების შემადრწუნებელი შებოჭილობა, კანის გაუსაძლისი სიმშრალე იყო შედეგი იმისი პირველი შემოტევისა. ვეღარ უარვყოფდით, სრულიად მომძლავრებულიყო ჩვენი ატმოსფერო; იყო დაჟა და კამათი, რამდენად შეცვლილიყო ატმოსფერო, როგორი იყო მისი შემადგენლობა, რამდენად მომაკვდინებელი იყო ეს ცვლილებები. გამოკვლევათა შედეგმა ყოველს ტანში ელექტროდენივით დაუარა და სულით ხორცამდე შეძრა.

დიდი ხნის წინ კი იყო ცნობილი, ჩვენი გარშემომბრუნავი ჰაერი შეიცავს ჟანგბადსა და აზოტს, ჩვენი ატმოსფეროს ყოველ ას წილზე მოდის ოცდაერთი წილი ჟანგბადი და სამოცდაცხრამეტი წილი აზოტი. ჟანგბადი ხელს უწყობს წვას და სითბოს გამტარებელია, სრულიად აუცილებელია სიცოცხლისათვის, უძირითადესი ნაწილია ბუნების ქმედუნარიანობისა და ძალმოსილობის. აზოტი კი, პირიქით, ვერც სიცოცხლის წყარო იყო და ვერც ცეცხლის, სწორედ ჟანგბადის მომატებას უნდა ჰქონოდა ის შედეგი, რასაც უკვე ვხედავდით, ცხოველმყოფელობა ყოველივე სულით ცხებულისა. თავზარი დაგვცა ამ აზრის განვრცობა-განვითარებამ. რა უნდა მოჰყოლოდა აზოტის საყოველთაო გამოდევნას? დაუყოვნებლივი, ყოვლისმომცველი, ყოვლისმომნელებელი ცეცხლის მძვინვარება; სრულად, გამოწვლილვით და ზუსტად უნდა აღსრულებულიყო საღვთო წერილის ცეცხლოვანი და შემადრწუნებელი გამოცხადებანი და წინასწარმეტყველებანი.

რაღა საჭიროა, ქარმიონე, აღწერა კაცობრიობის მთელი სიშლეებისა? კომეტის გაიშვიათებული სხეული, ადრე იმედის მომგერელი რომ იყო, შემზარავი სასოწარკვეთილების წყარო გახდა. ცხადლივ დავინახეთ იმის აირისმაგვარ აღუქმელობაში ბედისწერის ხელი. კიდევ გავიდა ერთი დღე და წარგვტაცა უკანასკნელი ჩრდილი იმედის. ყოველ წამს იცვლებოდა ჰაერი და სული გვეხუთებოდა. მეწამულისფერი სისხლი უკვე გლეჯდა შევიწროებულ ძარღვებს. შემზარავმა ბოდვამ მოიცვა ყოველი და დამუქრებული ზეცისკენ აწვდინათ უგრძნობელი ხელები, აკანკალებულიყვნენ და გაჰკიონდნენ, გაჰყვიროდნენ, მაგრამ უკვე მოგვწვდომოდა დამანგრეველი ბირთვი და აქაც კი, ედემს, ამას რომ ვამბობ, ვთრთი. ნება მიბოძე, მოკლედ გითხრა, სწორედ ასეთი მოკლე იყო ნგრევა და აღსასრული. წამითღა მძვინვარებდა საშინელი სინათლე, რომელსაც ყოველი საგანი უნდა შეეხანხლა. მაშინ კი, — ნება მიბოძე, ქარმიონე, მუხლი მოვიყარო უფლის სასრულისუქონელი ბრწყინვალეების წინაშე! — მაშინ კი გაისმა გრგვინვა-გრიალი, ხმა მჭკქარე, თითქოსდა იმისი პირიდან ამოსული, მთელმა ეთერმა იფეთქა, იხუვლა ცეცხლმა, იბღღვრიალა ენით უთქმელმა ნათება, ყოველივე გადაბუგა იმ ძალამ, რომლის სახელიც წმინდა ცოდნის მაღალი ზეცის ანგელოზებშიც კი არ არის ცნობილი. მორჩა, გათავდა.

კაპიანი

და იმ ველზე დღეს თუ ხვალ,
დამიცადე! მეც მოვალ.

**(მეუღლის საძვალისთვის შეუთხზავს ეს ეპიტაფია
ჰენრი კინგს, ჩიჩესტერის ეპისკოპოსს)**

სვევამწარებულო და საკვირველო კაცო! საკუთარი წარმოსახვის ბრწყინვალეობით გულაჩქროლებულო და დამწვარო საკუთარი სიემაწვილის ცეცხლში! კვლავ ცხადლივ ვხედავ შენს სახეს! კიდევ ერთხელ დამიდექი თვალწინ! — არა, ჰოი! ისეთი არა-მეთქი, როგორიც ახლა ხარ იმ ცივ და მიუსაფარ ველზე, არამედ ისეთი, როგორიც უნდა იყო — დიდებული ფიქრებით რომ ღვე წუთისოფელს, გუნდი ხილვებით მოცული ხარ ამ ქალაქში, შენს ვენეციაში, ვარსკვლავების სატრფო ზღვის სამოთხე რომ არის და პალადინის სასახლეების ვებერთელა ფანჯრები საწყალობლად და ყოვლისმცოდნე იერით ჩამოსცქერიან ჩუმ იღუმალებას წყლისას. დიახ! ვიმეორებ, როგორიც უნდა იყო-მეთქი. კი უნდა იყოს, ალბათ, სხვა სამყაროები, სხვა ფიქრები, გარდა კაცთა მოდემის აუარება ფიქრისა, სხვა მსჯელობანი სოფისტთა მსჯელობებს გარდა. მაშინ პასუხს ვინდა მოგთხოვს? საყვედურს ვინ გეტყვის იმ ნათელმხილველი საათების გამო ან უქმად გალეულ ცხოვრებას ვინ შეარქმევს შენს საქმეთ, შენი დაუოკებელი ძალის ჩქაფუნადლა რომ მოისმოდა?

ეს მოხდა ვენეციაში, იმის თაღებქვეშ, რასაც იქ Ponte di Sospiri-ს¹ ეძახიან, და სადაც სამგზის თუ ოთხგზის შევხვდი მას, ვისზეც მინდა ვიამბოთ. შეჩქვიფებული ვიგონებ იმ შეხვედრის ყოველ წვრილმანს.

¹ ოხვრათა ხიდი (იტალ.).

და მაინც მახსოვს, ჰოი! რაღა დამავიწყებს? შუალამე იყო, ოხვრათა ხიდი, მშვენიერი ქალი და ვიწრო არხს ზემოდან მოლივლივე რომანტიკულობის გენია.

უჩვეულოდ ბნელი საღამო იდგა. პიაცას ვებერთელა საათმა იტალიური ღამის ოთხი საათი გვამცნო. ჩუმი და უკაცური იყო კამპანილას მოედანი და დოჟების ძველი სასახლის სინათლეები მალე გაილია. პიაცეტიდან დიდი არხით შინ ვბრუნდებოდი და როდესაც ჩემმა გონდოლამ სან მარკუსის არხის შესართავის პირდაპირ გაიარა, ქალის კვილმა უეცრად შეძრა ღამე. ველური, ისტერიკული და ხანგრძლივი იყო ეს კვილი. ფეხზე წამოვიჭერი, ხოლო გონდოლიერს ხელიდან გაუსხლტა ის ერთადერთი ნიჩაბი და სადღაც ჩაიკარგა მელნისფერ წყალში. აღარც იყო იმის პოვნის იმედი, ჩვენ კი ბედის ანაბარად დავრჩით. დინება ამ ადგილას დიდი არხიდან მცირესკენ მიემართებოდა, ვებერთელა შავფრთიანი კონდორის მსგავსად ჩვენ ნელინელ ქვემოთ, ოხვრათა ხიდისკენ მიეცურავდით, როდესაც სარკმელებში ათასი ჩირაღდანი ჩაივსო და დოჟთა სასახლის კიბეზე დავანებული ბნელუკუნეთი ზებუნებრივმა დღისეულმა ციალმა შეცვალა.

ჩვილი დედის მკლავებს დაუსხლტა ამ მაღალი შენობის ზედა სარკმლიდან და ღრმა, ბუნდ არხში ჩაეშვა. ჩემმა წყალმა მშვიდად ჩამალა თავისი მსხვერპლი და თუმცა ჩვენი გონდოლადა ჩანდა იქ, მრავალი მამაცი მცურავი უკვე ჩამომხტარიყო წყალში და ამოდ ეძებდნენ იმის ზედაპირზე საუნჯეს, რომელიც, ვაგლახ, მხოლოდ უფსკრულოვანში უნდა ყოფილიყო. სასახლის შესასვლელში, დიდრონ, შავფერ ფილებზე, რამდენიმე საფეხურით მაღლა ვილაც იდგა, ტანკენარი. მნახველთაგან მას ვერც ვერაფერ დაივიწყებდა. მარკიზა აფროდიტე იყო, მთელ ვენეციაში სათაყვანებელი ქალი, მხიარულთაგან უმხიარულესი, მშვენიერთა ხელმწიფე, ბებერი და ინტრიგანი მენტონის ნორჩი მეუღლე, დედა იმ ქორთა, პირველი და ერთადერთი ბავშვისა, ვინც ახლა ღრმა და მრუბე წყალში დანთქმულიყო, ვისაც საწყალობლად ახსოვდა დედის ტკბილი ხელები და თავის პაწაწინა სიცოცხლეს იმის სახელის ამოსათქმელად ხარჯავდა.

მარტო იდგა. პატარა, შიშველი და ვერცხლისფერი ფეხები უბრწყინავდა იმის ქვემოთ მოლივლივე მარმარილოსებრ, შავ სარკისებურ ზედაპირზე. ბალიდან დაბრუნებულს ახლახან სანახ-

ვეროდ გაეშალა თმა, ბრილიანტებით შეფენილი გარშემობურ-
ვოდა მის კლასიკურ თავს სუმბულისებრი კულულები. თოვლი-
ვით ქათქათა და გამჭვირვალე მოსასხამი თითქოსდა ერთადერთი
იყო, რაც უფარაუდა ნაზ სხეულს; მაგრამ ცხელი, დახუთული და
გარინდებული იყო შუა ზაფხულის ჰაერი და ქანდაკებასავით უძ-
რავად გამოკვეთილიყო მისი ტანი. ერთი ნაკეციც არ შერხეულიყო
ამ სამოსლისა, მქრქალი ნისლივით რომ გარშემოჰკეროდა მას ვი-
თარცა მძიმე მარმარილოს ნიობეას. და მაინც, კი არის უცნაური!
მისი დიდრონი შუქმომფინარი თვალები დაბლა კი არ იმზირებოდ-
ნენ, სადაც სამარე იყო მისი ნათელი სულისდგმისა, არამედ სულ
სხვა მხარეს! ძველი რესპუბლიკის ციხე ჩანდა იქ. ჩემი აზრით,
საუკეთესო შენობა მთელ ვენეციაში, მაგრამ როგორღა მისჩერე-
ბოდა ეს ქალი იმ მხარეს, როდესაც მის ქვემოთ ბაღლი იხრჩობო-
და მისი? და ის ბნელითა და სევდით მოცული ნიშაც სწორედ მისი
სამყოფლოს სარკმლის პირდაპირ — რა შეიძლებოდა ყოფილიყო
იმის ჩრდილში, იმის თაღებქვეშ, იმ კაემნიან ხავსმოდებულ ლავ-
გარდანებში, რაც მარკიზა დი მენტონის ათასგზის არ უნახავს
ადრე? სისულელეა! ვის არ ახსოვს, რომ ამ დროს, ასეთ ჟამს,
თვალები, მსგავსად შემუსრული სარკისა, თავისი ტანჯვა-ვაების
საგანს ამრავლებს და იქნებ, უთვალავ უმორეს კუნჭულებში ხე-
დავს კარს მომდგარ უბედურებას?

მრავალი საფეხურით მაღლა, მარკიზას ზემოთ, რაბის თაღ-
ბქვეშ თავად მენტონი იდგა, გამოწყობილი, სატირის დარი. დრო-
დადრო ჩამოჰკრაუდა სიმეხს გიტარისას და თითქოსდა მთლად
ennuye¹ ზოგჯერ შეჩერდებოდა და რჩევა-დარიგებას იძლეოდა,
თუ სად უნდა ეპოვათ ბაეშვი. თავზარდაცემული და ჭკუაარეული
ვიყავი და ახლავდა შევნიშნე, პირველად რომ გავიგონე კვილი,
მას შემდეგ ასე ტანასვეტილი ვიდექი და, ალბათ, აღელვებული
ხალხის თვალწინ ბოროტეული ლანდივით გამოეჩნდი, როდესაც
სახეგაფითრებული და გაშეშებული ქვემოთ მივცურავდი ამ სამ-
გლოვიარო გონდოლაზე.

ამაოდ დაშვრნენ, მრავალ უგულმოდგინეს მძებნელს დაეყარა
ფარ-ხმალი და ენით უთქმელ მწუხარებას მისცემოდა, თითქოს-

¹ დაღლილი (ფრ.).

და იმ ბაღლისთვისაც გადაწურულიყო იმედი (დედამისისთვის კი უფრო მეტადაც!), რომ უცებ იმ ჩაბნელებული ნიშის სიღრმიდან, როგორც გითხარით, ძველი რესპუბლიკის ციხის შენობაში რომ იყო დატანებული, სწორედ მარკიზას სარკმლის პირდაპირ, ვიღაც გამოვიდა, მთლიანად გახვეულიყო ლაბადაში, სინათლეში შემოაბიჯა და წამით რომ შეეოვნდა იმ თავბრუდამხვევ სიმაღლეზე, არხში გადმოეშვა თავით და რამდენსამე წამის შემდეგ მარკიზას გვერდით იღვა მარმარილოს ფილებზე, იმის ხელებში ცოცხალი ბავშვი სუნთქავდა. მთლად დასველებული ლაბადა გაიხსნა, ჩამოსძვრა და იმის ფერხითი დაეცა. ის დიდებული, სულ ყმაწვილი კაცი იცნო გაკვირვებულმა ხალხმა. თითქმის მთელ ევროპაში ჰქუხდა მისი სახელი.

სიტყვაც არ უთქვამს მხსნელს. მაგრამ მარკიზა! ახლა კი გულში ჩაიკრავს თავის ბაღს, დააცხრება პაწაწინა სხეულს; დაჰკოცნის თავიდან ბოლომდე. ვაგლან! სხვა ხელებმა წაჰკვარეს იგი უცნობს, სხვა მკლავებმა მიიკრეს იგი მკერდზე და წაიყვანეს ასე, სასახლეში შეიყვანეს შუმწნეულად! მარკიზა კი! მისი ბაგე, თრთის მისი მშვენიერი ბაგე, ცრემლები ჩასდგომოდა თვალებში, თვალებში-მეთქი, პლინიუსის აქატს რომ მოგვაგონებს, „ნაზსა და თითქმის სველს“. დიან! ცრემლები ჩასდგომია თვალებში და ხედავთ! სულით ხორცამდე რაღაცამ შესძრა ქალი, ქანდაკება გაცოცხლდა! სიფითრე მარმარილოსებრი სახისა, მარმარილოსებრი მკერდისა, სიწმინდე მარმარილოსებრი ფეხებისა უეცრად დაინთქმება დაუძლეველ სიწითლეში, მთელი მისი ნაზი სხეული თრთის, ვითარცა ნეაპოლური ნიავი ფრთხილებს ბალახზე ამოსულ დიდებულ ვერცხლისფერ შროშანებში.

რაღატომ წამოინთო ის ქალი! უპასუხოდ რჩება ეს კითხვა... იქნებ, ეს იყო, თავზარდაცემულმა დედამ სასწრაფოდ რომ დატოვა თავისი ბუღუარი, მომჯადოებელი პაწაწინა ფეხების შემოსვა და თავისი ვენეციური მხრების დაფარვა დაეწყებია. სხვა რაღა უნდა იყოს ამ სიწითლის მიზეზი? მიზეზი მისი აგრე მავედრებელი თვალებისა? მკერდი ასე რაღატომ აუღ-ჩაუდიოდა. ხელის კანკალი რაღატომ ვერ დაეოკებინა? იმ ხელისა, რომელიც მენტონის სასახლეში გაბრუნების ხანს უნებურად შეეხო უცნობის ხელს? მიზეზი რა იყო, როდესაც მან დაბალი ხმით, სულ დაბალი ხმით მეყსეულად ამოთქვა უაზრო სიტყვები დამშვიდობებისას? „შენ გაიმარ-

ჯვე, — ასე წარმოთქვა თუ, იქნებ, წყლის ჩქაფუნმა მომატყუა მე, — გაიმარჯვე-მეთქი. მზე გამოაშუქებს თავის პირველ სხივებს და ერთი საათის შემდეგ ჩვენ ერთმანეთს შევხვდებით, დაე ასე იყოს!“

ხალხის ჩოჩქოლი შეწყდა, სინათლე ჩაქრა სასახლეში, და მე რომ ვიცანი, ის უცხო, მარტო დარჩა იმ ფილებზე მდგომარე. ცახცახებდა გაურკვეველი მღელვარებით მოცული და აქეთ-იქ-ით იხედებოდა, გონდოლას ეძებდა. განა შემეძლო, რომ ჩემი არ შემეთავაზებინა. მადლობა მითხრა. ნიჩაბი ვიშოვეთ რაბთან, იმის საცხოვრებლისკენ გავწიეთ, სწრაფად დაიოკა თავი და ჩვენს აღ-რეულ და შორეულ ნაცნობობაზე სიტყვა ჩამოაგდო.

არის საგნები, რომელზეც გამოწველივით საუბარი მსიამოვნებს. იმ უცნობის პიროვნება-მეთქი სწორედ ასეთი საგანი გახლდათ ჩემთვის. საშუალოზე დაბალი უფრო ეთქმოდა; თუმცა ხანდახან ძლიერ ვნებაბორეული ნამდვილად ტანაზიდული ჩანდა და უარყოფდა ამ აზრს. თხელი, თითქმის ნაზი სხეული მისი თითქოსდა მზად იყო სულ მუდამ სამოქმედოდ, როგორც ეს ოხერათა ხიდზე დაეინახეთ, ვიდრე ჰერკულესის დარ ძალას გამოამჟღავნებდა, თუმცა კი ვიცოდით, დიდი საფრთხის დროს სწორედ ასეც იზამდა სრულიად დაუძაბავად. ბაგე-პირი და ნიკაპი — ღვთაებრივი; თვალები უჩვეულო, ველური, დიდრონი და ბრწყინვალე, მთლად თოვლისფერი ჩანდნენ, ზოგჯერ კი — შავად შუქმორეულნი; ტევერი დახვეული შავფერი თმისა, რომელშიაც სპილოს ძვლისფერად გამოჩნდებოდა ხანდახან გასაოცრად ფართო შუბლი. ასეთი ნაკვთებისა გახლდათ, მსგავსი თანაზომიერება არსად მინახავს, თუმცა აქ შეიძლება კი გაგვანსენდეს იმპერატორ კომოდუსის ქანდაკება. ვერ იტყვოდით, სულ ერთნაირი, განსაკუთრებული გამომეტყველება აქვსო, დამახსოვრება რომ შეგძლებოდათ მისი, იმწუთასვე დაგავიწყდებოდათ ხსენებული გამომეტყველება, მაგრამ დაგავიწყდებოდათ თუ არა, მაშინვე მოგიცავდათ ძალუმი და წარუვალი სურვილი კვალად იმისი განხსენებისა. არც არასდროს ყოფილა, რომ ყოველ სულს სწრაფლწარმატალი ვნებისას დაეტოვებინოს რამე ალი-კვალი მისი სახის სარკვეზე — ოღონდ ეს სარკვე, როგორც ეს სარკვეს შეეფერება, არ იტოვებდა ვნების ნაკვალევს, იმწუთასვე წარიხოცებოდა, გაივლიდა ეს ვნება თუ არა.

ჩვენი იმდამინდელი თავგადასავლის მერე რომ დამემშვიდობა, მთხოვა ჩემი აზრით, გულითა და სულით, ვწვეოდი მას მეორე დღეს, ძალიან ადრე, დილით. მზე ამოიწვერა თუ არა, იმის პალაცოში მივედი დიდი არხის ნაპირას, რიალტოს არემიდამოში რომ აღმართულა. იმ შენობათაგან ის ერთ-ერთი იყო სვედის მომგვრელი, უზარმაზარი და ფანტასტიკურად მოპირკეთებული. ფართო, ახვეული მოზაიკური კიბით მაღლა ამიყვანეს, იმის სამყოფლოს ღია კარიდან ენით უთქმელი ბრწყინვალება გამოიჭრა და თვალი მომჭრა ფერთა სიუხვემ, თავბრუ დამახვია.

ჩემი ნაცნობის სიძლიდრის ამბავი კი ვიცოდი. მის ავლადიდებაზე ხალხი იმდენს ლაპარაკობდა, ვფიქრობდი, რამდენს აჭარბებენ-მეთქი. მაგრამ ირგვლივ რომ ვიყურებოდი, ვეღარ დამეჯერებინა, სხვა ვინმე თუ იყო ვეროპაში, ვისაც ასეთი მეფური განძი მოეხვეჭა. ირგვლივ ყველაფერს ბღღვრიალი გაჰქონდა და ნათელი გადასდიოდა.

თუმცა, როგორც გითხარით, მზე ამოსული იყო, მაგრამ დარბაზი სანათებს გაეჩახჩახებინათ. ამ გარემოებამ და ასევე, ჩემი ნაცნობის დადლილმა სახემ მამცნო, რომ მას მთელი დამე თვალი არ მოუხუჭავს. მნახველი უთუოდ უნდა განეცვიფრებინა და თავისი ბრწყინვალებით დაებრძავებინა, ისეთი იყო ამ ოთახის არქიტექტურა და მორთულობა. მცირეოდენ უგულისყუროდ განელაგებინათ ეს decora¹, მცოდნენი ამას ნაწილთა ურთიერთმეხამებას, ანუ ეროვნულ სტილს უწოდებენ. თვალი ერთი საგნიდან მეორეზე გადადიოდა და არც ერთზე არ ჩერდებოდა — არც ბერძენი მხატვრების გროტესკულ ტილოებზე, არც იტალიის საუკეთესო ქანდაკებებზე და არც ეგვიპტელ ხელოსანთა უხეშად გამოყვანილ ჩუქურთმებზე. დარბაზის ყოველ კუთხე-კუნჭულში ჩამოშვებული გობელენები აეთრთოლებინა დაბალი ხმის ნაღვლიან მუსიკას, სად უკრავდნენ, ვერ მივხვდი. გრძნობები დამჩლუნგებოდა სურნელებათა ნარევისაგან, გასაოცარი, უცნაურად ხვეული საკმეველებისაგან რომ მოიფრქვეოდა გაუთავებელი მოციმციმე-მობღღვრიალი ზურმუხტოვანი და იისფეროვანი ცეცხლის ენების წიად, მეწამულისფრად შეფერილი ამობურცული მინებით გაწყობილი სარკმლებიდან ახლახან შემოეჭვრიტა მზეს და ყოველივე გადაენათებინა. ვერცხლისწყლის ნაკადულების დარად ლავგარდანებიდან ჩამოშლილ

¹ მორთულობა (ლათ).

ფარდებში არეკლილიყო ბრწყინვალეობა ბუნების მეუფისა და აქა-
იქ ლიცლიცით შერთვოდა ხელოვნურ ნათელს. ეს შუქსავე მორ-
ვეი თითქოსდა ხვავრიელად მოედინებოდა მდიდრულ, ოქროსფერ
ჩილიურ ნოსზე.

— ხა! ხა! ხა!.. ხა! ხა! ხა! — გამხიარულდა ჩემი მასპინძელი
და შემიპატიჟა, დაბრძანდითო, თავად დივანზე წამოწვა. — კი ვხე-
დავ, — მითხრა მან, როდესაც შეამჩნია, რომ მეუხერხულა მისი
ასეთი უცნაური დახვედრა, — კი ვხედავ, განცვიფრებული ხართ
ჩემი დარბაზებით, ჩემი ქანდაკებებით, ჩემი სურათებით, ჩემი შეხედ-
ულებით არქიტექტურასა და ავეჯზე! ჩემმა ბრწყინვალეობამ მთლად
დაგათროთ, მგონია? მაგრამ გთხოვთ მომიტყევოთ, ბატონო (საუბრის
ტონი შეიცვალა აქ და სულ გულითადად მელაპარაკებოდა ამის შემ-
დეგ), გთხოვთ მომიტყევოთ ეს ჩემი უგვანი ხარხარი. თქვენ ისე გაო-
ცებული ჩანდით. და კიდევ, კაცს რა არ გადახდება თავს, რას იზამ,
ან უნდა გაიცინოს, ან მოკვდეს! მცინარე რომ შეხვდები სიკვდილს,
ყველაზე უფრო დიდებული ეს უნდა იყოს! ბატონი თომას მორი,
დიდებული კაცი გახლდათ ბატონი თომას მორი, მცინარე მოკვდა
ბატონი თომას მორი, თქვენც გემახსოვრებათ. ასევე, რავიზიუს ტე-
ქსტორის „აბსურდულობათა ნუსხაში“ მრავალია ჩამოთვლილი,
ვისაც ასე მშვენივრად მოჰლებია ბოლო. მაგრამ თქვენ თუ იცით,
— განაგრძო მან ჩაფიქრებულმა, — რომ სპარტაში (რომელსაც პა-
ლეოქორს ეძახიან ახლა), სპარტაში-მეთქი, მე გეუბნებით, ციტა-
დელის დასავლეთით ძლივს შესამჩნევ ნანგრევთა ქაოსში საძირკე-
ლის მსგავსი ჩანს და ზედ დღესაც ამოიკითხავთ: ΛΑΣΜ. თქმა არ
უნდა, ეს ნაწილია სიტყვისა ΙΣΛΑΣΜ¹. ჰოდა, იმ სპარტაში ათასი
ტადარი და საკურთხეველი იდგა ათასი ღვთაებისადმი მიძღვნი-
ლი და კი არის მეტად უცნაური, რომ სიცილის საკურთხეველს
ყველაზე უფრო დიდი დღე ჰქონდა! მაგრამ ახლა კი, — შეჩერდა,
ხმა და საუბარი გასაოცრად შეიცვალა, — მე რა უფლება მაქვს
თქვენს ხარჯზე ვიმხიარულო. განცვიფრებული ბრძანდებით და
კიდევაც გაქვთ ამის საფუძველი. ჩემი სხვა დარბაზები სულაც არა
ჰგავს ამას — ჩვეულებრივი მოდური უგემოვნობის ultras-ს² არიან
მიტანებულნი. ამან კი უნდა აჯობოს მოდას, ხომ ასეა? და ვინმეს

¹ სიცილი (ბერძნ.).

² აქ: მწვერვალს (ლათ.).

ამ დარბაზის ნახვა მეტად ძვირად დაუჯდება, ჭკუას დაკარგავს და მთელ თავის საგვარეულო ავლადიდებას მსგავსის შექმნას მოანდომებს. მაგრამ ასეთ პროფანაციას ჯერ არ მოვსწრებივარ. თუმცა კი ეს ერთი გამონაკლისი ილაა. თქვენ ერთადერთი ადამიანი შვილი ხართ, გარდა ჩემი მსახურისა, ვინც ეზიარა ამ სამეფო სამყოფლის საიდუმლოებას მას შემდეგ, რაც ასე გავაწყვეთ!

თავი დავუკარი ნიშნად მადლიერებისა, რადგან აქაურობის ყოვლისმომცველ ბრწყინვალეებას, სურნელებასა და მუსიკას, შერთულს იმის მოულოდნელ ექსცენტრულ საუბართან და მიხრამოხრასთან, ვერ გამოვხატავდი, სიტყვით ვერ შევაფასებდი იმას, რაც შეიძლებოდა კომპლიმენტი ყოფილიყო.

— აქ, — განაგრძო მან, როდესაც წამოდგა, და ამ დარბაზის დათვალიერების ხანს ხელზე დამეყრდნობოდა ხოლმე, — აქ ნახვით მხატვრობას ბერძნებიდან მოყოლებული ჩიმაბუემდე, ჩიმაბუედან ჩვენს დღემდე. როგორც თქვენ ხედავთ, მრავალი ისეა შერჩეული, რომ სათნოებას არ დაგიდევთ, მაგრამ სრულიად შესაფერისია მსგავსი გობელენებიანი დარბაზის შესამკობად. აქ არის, აგრეთვე, ზოგიერთი chef-d'oeuvres¹ უცნობი დიდი მხატვრებისა; აქვეა იმათი დაუმთავრებელი ესკიზები, ვინც სახელგანთქმულნი იყვნენ თავის დროზე და რომელთა სახელები აკადემიკოსების შორსმჭვრეტელობის წყალობით დარჩა მდუმარებას, დამრჩა მე. რას იტყვით თქვენ, — უეცრად მოტრიალდა და მითხრა მან, — რას იტყვით-მეთქი ამ მადონაზე della Pieta².

— თავად გვიდოს ნამუშევარია! — მიუუგე მხნედ, როგორც მწვევოდა, როდესაც გამოწვლილვით ვათვალიერებდი მის წარუვალ მშვენიერებას, — თავად გვიდოს ნამუშევარია-მეთქი! — როგორღა მოახერხეთ მისი შექმნა? თქმა არ უნდა, ფერწერისთვის ეს იგივეა, რაც ქანდაკებისათვის ვენერა.

— ჰოი! — წარმოთქვა ჩაფიქრებულმა, — ვენერა? მშვენიერი ვენერა? ვენერა მედიციელი? პაწაწინა თავითა და მოოქრული თმით? რომლის მარცხენა ხელის ნაწილი (ხმადაბლა ლაპარაკობდა ახლა, ძლივსლა მესმოდა) და მთელი მარჯვენა ხელი რესტავრირებულია, ჰოდა, ამ მარჯვენა ხელში სიკეკლუცუა ჩაქსოვილი,

¹ შედევრები (ფრ.).

² მგლოვიარე (იტალ.).

რაც, ჩემი აზრით, აფექტაციის გამოხატულებაა სრულიად. კანო-
ვას ვენერა მირჩვენია ყველაფერს! აპოლონიც ასლია — საორ-
ჭოფო აქ რა უნდა იყოს — და რა ბრმა და სულელი ვყოფილვარ,
აპოლონის სანაქებო ზემთაგონებულობა რომ ვერ შევნიშნე! არ
შემიძლია, შემიბრალეთ. ამას მე ანტინოეს ვერ ვამჯობინებ. განა
სოკრატეს არ უთქვამს, მოქანდაკე თავის ქანდაკებას მარმარილოს
ლოდში პოულობსო? მაშინ ამ სიტყვების მიქმელი მიქელანჯელო
ორიგინალური არ ყოფილა:

No ha l'ottimo artista alcun concetto

Che un marmo solo in se non circunscriva.¹

იყო, ანუ, კი უნდა ყოფილიყო აღნიშნული, რომ მიხრა-მოხრის
მეშვეობით ბრიყვისაგან ყოველთვის გამოვარჩევთ ჭეშმარიტ ჯენ-
ტლმენს, თუმცა კი უცებ ძნელია ზუსტად დავადგინოთ, თუ სახელ-
დობრ რა განსხვავებაა მათ შორის. კარგად მახსოვდა ეს გარემოება
და ჩემი ნაცნობის გარეგნული ქცევის მაცქერალი ვგრძნობდი, იმ
ფათურაკებიან დილას ხსენებული გარემოება დიახაც შესაფერისი
იყო მისი გუნება-განწყობილებისა და ხასიათის. შედარებით სწო-
რად რომ აგიწეროთ მისი სული და გული, რითიც ასე ცხადლივ
გამოირჩეოდა სხვებისაგან, უნდა აღვნიშნო, გაუთავებელი და დამ-
აბული ფიქრი იცოდა და ყოველივესაც ესაძირკვლებოდა ეს მისი
თვისება — სულ ჩვეულებრივი საქმიანობის დროს და გართობა-
მხიარულების ჟამსაც აჰყვებოდა ფიქრებს, მსგავსად იმ გველები-
სა, რომლებიც მოცინარე ნიღბების თვალთაგან გამოიკლაკნებოდ-
ნენ და გაჰყვებოდნენ პერსეპოლისის ტაძრის ლავგარდანებს.

და მაინც ახლა ვხედავდი, რომ იმის უდარდელსა და ზარზემურ
სიტყვებს სულ უმნიშვნელო საგნებზე საუბრის ხანს მღელვარება
ეტყობოდა, ნერვულ თრთოლას აეტანა და კიდევაც ჩანდა ეს მის
ქცევასა და მეტყველებაში. დაუოკებელი შფოთიანობა დაუფლებოდა,
რაც ვერ ამეხსნა და ზოგჯერ შიშსაც კი მგვრიდა. ხშირად გაწყვეტდა
სიტყვას. როგორც ჩანს, დავიწყებოდა მისი დასაწყისი და გაფაციცე-
ბით ყურს მიუგდებდა, თითქოსდა ვიღაცის მოსვლას ელოდებოდა თუ
რალაც ხმებს აყურადებდა, მის წარმოდგენაში არსებულს მხოლოდ.

და ერთხელ, როდესაც ისევ ჩაფიქრებულიყო, ანუ აღარაფერი

¹ „დიდებული ხელოვნის ყოველი ჩანაფიქრი თავად მარმარილოშია ჩაჭ-
დეული“ (იტალ.).

ახსოვდა ამქვეყნად, ჩემ გვერდით რომ იდო, ტახტზე, პოეტისა და მეცნიერის, პოლიაციანოს მშვენიერი ტრაგედიის, „ორფეოსის“ (პირველი ეროვნული იტალიური ტრაგედიის) ფურცელი გადაშალე და ერთი პასაჟი ამოვიკითხე ფანქრით ხაზგასმული. მესამე აქტის დასრულებასთანაა ეს სულისა და გულის შემძვრელი პასაჟი, ეს პასაჟი-მეთქი, რომელსაც ვერც ვერაუინ, ბიწიერი კაციც ვერ წაიკითხავს ისე, რომ არ შეჩქეიფდეს მანამდე განუცდელი გრძნობით, ხოლო დიაცი უთუოდ ამოიხრებს მისი წაკითხვის ხანს. სწორედ ახლახან დაელტო ცრემლებს მთელი ფურცელი, ხოლო იქვე, სუფთა გვერდზე ფურცლისა, შემდეგი სტრიქონები იყო დაწერილი ინგლისურად. ჩემი ნაცნობის ხელი ვერ ვიცანი ჯერ, მერე კი ძლივს მივხვდი, კი უნდა ყოფილიყო მისი დაწერილი:

*სულისდგმა და მზეო, სიყვარულო ჩემო,
შენზე ფიქრით ავაგე მწვანე კუნძული
ნეტარების ზღვაში; სიყვარულო ჩემო,
იქ წყარო სჩქეფდა და ზეიმობდა სული,
დაებურა ყვაილებს მთელი მიდამო,
ყველა ჩემი იყო ნაზი თაიგული.*

ჰაი, წარიხოცა ეს ჩემი სიზმარიც;

ჰაი, შავად შეიფერა იმედის ზეცა:

ზარით ჰყვირის ბუკ-საყვირიც!

და ხმა მოძველისა ელვად გაიკეცა —

„წინ, წინო!“ მაგრამ წარსულს გული მისტირის

(იმ ტკბილ-მღვრიე მორევს), დარდი ათასკეცა

გლეჯდა სიხარულის ბადეს ვით დანისპირი!

და ვაი! ვაი რომ ოცნების ნათელი

ჩაივსო, გაიღია აწ და მარადის,

„აღარასოდეს — აღარ — აღარასოდეს“

(ჩურჩულით კენესის ტალღა სადაც დის,

ქვიშის ზვინები იშლება ოდეს)

და მხნაკრავი მუხა აღარც კი იძვრის,

არწვიც ფრთას ვერ გაშლის ველარასოდეს.

ხელი მიჯნური, აი, ჩემი სიცოცხლე,

და ღამის სიზმრებილა მშველის და მფარავს —

შავ-შავი თვალების კდებმა ბრწყინვალე

და ცეკვა-თამაში ზმანებებს ღარავს,
სიმღერაც ღალი, ტკბილი და გამჭვირვალე;
იტალიური ზღვაც ნაპირებს ღარავს.
ჰოი! წყეულიც იყოს ის დრო და ხანა,
ბედის ტრიალმა რომ წამგლიჯა თვალი,
წარმტაცა სიყვარული და ხმა მყივანა
გვადვრევინებდა ცრემლებს ვითარცა ჭვალი.
დავშორდით ერთმანეთს; დააგლო ქვეყანა,
სადაც ტირიფების ტვერია მტირალი.

ინგლისურად რომ იყო დაწერილი ეს სტრიქონები, ჩემი აზრით, ავტორისთვის უცნობ ენაზე, მცირეოდენადაა თუ იყო საკვირველი. მისი დიდი განსწავლულობის ამბავი კარგად ვიცოდი, კიდევაც მსიამოვნებდა, ამ ამბავს რომ მაღაფდა, რათა მერე ამდაგვარ აღმოჩენას განცვიფრებით შეხვედროდა; მაგრამ ადგილი და დაწერის თარიღი კი იყო აღნიშნული და უნდა ვაღიარო, დიდად გამაოცა ამ გარემოებამ. „ლონდონი“ მიქწერათ იმთავითვე, შემდეგ კი საგულდაგულოდ გადაეხაზათ, ოღონდ თუ კარგად დააკვირდებოდით, შეგეძლოთ ამ სიტყვის ამოკითხვა. დიდად გამაოცა-მეთქი ამ ამბავმა, რადგან კარგად მახსოვს, ჩემს ნაცნობთან პირველივე საუბრის ხანს დაჟინებით ვეკითხებოდი, ოდესმე თუ შეგხვედრია-მეთქი ლონდონში მარკიზა დი მენტონი (ვინც გათხოვებამდე რამდენიმე წლით ამ ქალაქში ცხოვრობდა), მისი პასუხის შემდეგ, თუ არ ვცდები, არ მეგონა, თუ ის როდისმე იყო ნამყოფი დიდი ბრიტანეთის დედაქალაქში. მინდა აქ ისიც შეგახსენოთ, რომ მრავალგზის გამიგონია (თუმცა, კი, რაღა თქმა უნდა, როგორღა ვირწმუნებდი ამ დაუჯერებელ ამბავს), რომ ის კაცი, ვისზეც მე გესაუბრებით, არა მარტო დაბადებით, განათლებითაც გახლდათ ინგლისელი.

— კიდევ ერთი სურათია აქ, — თქვა მან. იმ სტრიქონებს რომ ვკითხულობდი, არც კი შეუმჩნევია, — კიდევ ერთი სურათია აქ, თქვენ ის არ გინახავთ. — გადასწია ფარდა და მარკიზა აფროდიტეს მთლიანი პორტრეტი დავინახე.

ღვთაებრივი მშვენიერების მეტი სრულყოფილებით წარმოჩენა ადამიანის ხელს არ შეუძლია. წინაღამით დოჟთა სასახლის კი-

ბეზე მდგარი ჰაეროვანი ტანალვა ქალი კვლავ ვიხილე. მაგრამ ღიმილით გაცისკროვნებულ მის სახეზე აღბეჭდილიყო (რა ენით უთქმელი ანომალიაა!) მითრთოლარე არილი სევდისა, სულ მუდამ რომაა წილნაყარი დიდებულ სილამაზესთან. მკერდზე მიედო მარჯვენა ხელი. მარცხენა კი დაბლა მიეშვირა საოცრად მოზარნიშებული ლარნაკისათვის. პაწაწინა, ფერიის შესაფერისი ფეხები ძლივს შესამჩნევად ეხებოდნენ მიწას; წყვილი უნაზესი ფრთა შემართულიყო და თითქოსდა გარშემოჰკვროდა, ნათელი მოედო და ციმციმით მოეცვა მისი მშვენიერება. სურათს რომ მოვაცილე მხერა, იმ ჩემს ნაცნობს შევხედე და ჩემდა უნებურად ამოვთქვი სიტყვები „ბიუსი დ' ამბუადან“:

დგას,

ვითარცა ქანდაკება რომაული! ვიდრე

სიკვდილი მარმარილოდ არ გარდასახავს მას!

— მოდი, — ასე მითხრა ბოლოს და დიდ, მდიდრულ მომინანქრებულ ვერცხლის მაგიდას მიუბრუნდა, ფანტასტიკურად მოხატული რამდენიმე თასი იდგა ზედ საოცრად მოზარნიშებული ორი ვეებერთელა ლარნაკითურთ, სწორედ ასეთი იყო დახატული იმ პორტრეტის წინა პლანზე; ასე გავიფიქრე, იოჰანისბერგერი ჩაუსხამთ-მეთქი, არც შევმცდარვარ. — მოდი, — მოკლედ მომიჭრა მან, — ერთი დავლიოთო. კი არის ადრე, მაგრამ მაინც დავლიოთ! მართლაც ადრეა, — განაგრძო ფიქრში წასულმა, ამ დროს ქერუბიმმა მძიმე ოქროს ჩაქუჩი ჩამოჰკრა და ზარის ხმამ მოიცვა მთელი დარბაზი. ერთი საათი გასულიყო მზის ამოსვლის შემდეგ, — მართლაც ადრეა, მაგრამ სულერთი არ არის? მოდი, დავლიოთ-მეთქი! თაყვანი ვცეთ დიდებულ მზეს, რომლის დაჩრდილვასაც ამაოდ ლამობენ ეს ჭრელაჭრულა ლამპები, საცეცხლურები და საკმეველები! — მერე მითხრა, ჩემი სადღეგრძელო შესვიო და თავადაც ზედიზედ გამოსცალა რამდენიმე თასი.

— ოცნება, — განაგრძო მან, ისევ ისე წყვეტდა სიტყვას, ერთ-ერთი იმ დიდებულ თასთაგან საცეცხლურის ბრწყინვალე ნათელთან მიიტანა, — ოცნება იყო ჩემი ცხოვრების საგანი და სწორედ ამიტომ შევიქმენი, როგორც თქვენ ხედავთ, ეს ჩემი ოცნების სასახლე. ვენეციის შუაგულში უკეთესის აგება თუ შეიძლებოდა? მართალია და თქვენც ხედავთ ამას, ერთმანეთში არეულია არქ-

იტექტურული სტილები. იონიური სიწმინდე ადამისჟამინდელი ზარნიშებითაა შერყვნილი, ხოლო ეგვიპტური სფინქსები ოქროქსოვილ ნოხებზე დაყურსულან. და მაინც საბოლოო ეფექტის მიუღწევლობას ბრყვილა თუ იტყვის. მართებულობა ადგილისა და განსაკუთრებით დროისა, გულის შემძვრელ საფრთხობელად ქცეულა კაცობრიობისათვის და ამიტომაც ველარ სჭვრეტენ ამაღლებულს. ერთ დროს მეც ვიყავი ზნეკეთილობის მომხრე, მაგრამ ბოლოს ამ სისულელეებმა გული გამიწყალეს. ყველაფერი ახლა აქ ჩემი შესაფერისია. ვითარცა ეს არაბესკებიანი საცეცხლურები, სული ჩემი იმის აღზე ფრთხიალებს და ეს სიზმარეული სურათები მალე მაზიარებს ახდენილ ოცნებათა ქვეყნის მგზნებარე ხილვებს, საითკენაც ახლა მივისწრაფვი. — სიტყვა გაწყვიტა აქ უცებ, თავი ჩაქინდრა და თითქოს ყური მიუგდო იმ ხმებს, რომლებიც მე არ მესმოდა. დაბოლოს გაიმართა, ზე აღაპყრო თვალი და ამოთქვა ჩინესტერის ეპისკოპოსის სიტყვები:

და იმ კელზე დღეს თუ ზვალ,

დამიცადე! მეც მოვალ.

და იმავე წამს ღვინომ თავი წართვა და იქვე გაიშოტა ტახტზე. კიბეზე ვილაც სწრაფად ამომავალის ფეხის ხმა გავიგონე, მაგრად დააკაკუნეს კარზე. მივირბინე, ვაითუ ბრახაბრუხი კიდევ ატეხონ-მეთქი. მენტონების მსახური შემოიჭრა დარბაზში და ლუღლუღით, აღელვებულს ხმა უკანკალებდა, უთავბოლოდ წარმოთქვა: „ჩემი ქალბატონი!... ჩემი ქალბატონი!.. მოიწამლა!.. მოიწამლა! ჰოი, მშვენიერი, ჰოი, მშვენიერი აფროდიტე!“ თავტანდაკარგული ტახტთან მივიჭერი, გრძნობაზე მოვიყვან-მეთქი მძინარეს, რათა ეს შემზარავი ამბავი მეცნობებინა მისთვის. კიდურები გაშეშებოდა, ზაფრანისფერი გახდომოდა ტუჩები, ამ ცოტა ხნის წინანდელ მოელვარე თვალეებში ჩაჭდეულიყო სიკვდილი. მაგიდას მივაწყდი, დახეთქილ, ჩაშავებულ თასზე ხელი მომიხვდა და უეცრად მთელი ეს შემადრწუნებელი სიმართლე გადანათდა ჩემს სულში.

ელეონორა

Sub conservatione formae specificae¹.

რაიმონდ ლული

ჩამომავლობით მე იმათაგანი ვარ, ვინც დაჯილდოებულია ძალუმი ფანტაზიითა და მგზნებარე ვნებით. გიჟს მეძახდა ხალხი; საკითხავი კი ის არის, იქნებ, უმაღლესი ჭკუაგონებაა სიგიჟე, იქნებ, ბევრ რამეს, რაც დიდებულია, ყოველივე იმას, რაც ღრმაა, ფიქრის ავადობა აქვს საფუძვლად — ისეთი მდგომარეობა გონისა, რომლის კიდევ მეტი ამაღლება გონიერების წარზოცის საფასურია. ცხადში სიზმრის მხილველებიღა შენიშნავენ იმას, ღამეული სიზმრის მნახველებს რომ გამორჩებათ. ბუნდ ზმანებაში მარადიულობის გაელვებას მოჰკრავენ ისინი თვალს და თრთოლა აიტანთ გამოღვიძების ჟამს, რაკი მიხვდებიან, უდიდესი საიდუმლოს სამანზე ყოფილან თურმე. მეყსეულად სიბრძნისას რაღაცას ეზიარებიან, იმას, რაც სიკეთა და იმასაც, რაც ჩვეულებრივ ცოდნაზე მეტია — ბოროტებას. და მაინც საჭის უქონლად და გზის უცოდნელად შეაღწევენ „შეუცნობელი ნათელის“ უკიდვანო ოკეანეში და კვლავ, თავგადასავლების მოყვარული ნუბიელი გეოგრაფისა არ იყოს, თითქოსდა *agressi sunt mare tenebrarum, quid in eo esset exploraturi*².

ვთქვათ და, მართლაც გიჟი ვარ. კიდევაც უნდა გამოგიტყდეთ, ორგვარია ჩემი სულელური მდგომარეობა: მდგომარეობა ნათელმოსილი გონიერებისა, რაც უღავოა, ვით მოგონებები ჩემი სი-

¹ ნებისმიერი ფორმის შენარჩუნებისას სული ხელუხლებელი რჩება (ლათ.).

² შეიჭრებიან ბნელეთის ზღვაში იქაურობის მოსაკვლეველად (ლათ.).

ცოცხლის პირველი წლებისა და ჩემს ახლანდელ ყოფასთან დაკავშირებული ბინდისნაირი და უმტკიცო მდგომარეობა, ჩემი არსებობის მეორე, უდიდესი ხანის ხსოვნა. სწორედ ამიტომ უნდა დაიჯეროთ მონათხრობი ჩემი ადრეული ყოფიერების შესახებ, ხოლო უფროვე გვიანდელ ამბავს ისეთი ნდობით მოეკიდეთ, როგორსაც იგი იმსახურებს; ანდა სულაც ჭოჭმანით შეხედეთ მას ან, თუ ჭოჭმანი არ შეგიძლიათ, ოდიპოსის მსგავსად ამოხსენით ეს გამოცანა.

სიყმაწვილეში რომ მიყვარდა, ვისზეც ახლა გულდამშვიდებითა და ცხადლოვ ვწერ ამ მოგონებებს, მხოლოდმობილი ასული იყო დიდი ხნის წინ გარდაცვლილი დედაჩემის ერთადერთი დისა. ელენორა ერჭვა ჩემს დეიდაშვილს. ტროპიკული მზის ქვეშ, ნაირფერი ბალახით შეფენილ ველზე სულ ერთად ვიყავით. არავის არც არასდროს შემოუდგამს უცაბედად აქ ფეხი, რაკილა შორს იყო ეს მხარე, გარშემოკრული ცადაზიდული მთაგრეხილით, კლდეები გადმოშვერილიყო ამ არემიდამოზე და მზის სხივიც კი აღარ აღწევდა მის უმშვენიერეს კუთხე-კუნჭულში. ბილიკსაც ვერ იხილავდით ჩვენს ბედნიერ საცხოვრისში შემოსაღწევად, უნდა წვალებით გამოგველოთ უღრანი ტყეები, მირიადი ყნოსვის დამატკობელი ყვავილი უნდა გადმოგეთელათ. მიზეზი მარტობისა ეს იყო, ჩვენ იქით მდებარე გარე სამყაროსი არაფერი ვიცოდით — მე, ჩემმა დეიდაშვილმა და მისმა დედამ.

მთების მხრიდან, მჭმუნვარე შორეთიდან, ჩვენს გარშემოზღულულ სამფლობელოში მოედინებოდა ვიწრო და ღრმა მდინარე, ელენორას თვალების გარდა, ყველაფერს რომ ჩრდილაგდა თავისი ბრწყინვით; მოიხვეოდა უჩუმრად, დაბოლოს დაინთქმებოდა ჩრდილოვან ხეობაში, ქედებს შუა რომ იყო, უფროვე მჭმუნვარე ჩანდნენ ეს ქედები, ვიდრე ისინი, საიდანაც აქეთ მოიკვლევდა გზას. „მდუმარების მდინარეს“ ვეძახდით მას, რადგან ირგვლივ სიჩუმეს ამეფებდა თითქოს. ჩქამიც კი არ ისმოდა მისი, მდორედ მოლივლივებდა და მის სიღრმეში ენთო წარუვალი ელვარებით მარგალიტის კენჭები, თითოეული უძრავად დალექილიყო ფსკერზე და ჩვენ თვალმოუშორებლივ ვტკბებოდით მათი მშვენიერებით.

ნაპირნი ამ მდინარისა, მისკენ მოჩუხჩუხე მრავალი სხვიმომფინარე ნაკადული, მთელი ეს სივრცე, სანაპირო არემიდამოდან ქვევით, ვიდრე ფსკერზე მობრჭყვიალე მარგალიტის კენჭებამდე,

მთელი ეს ზურმუხტოვანი არემიდამო მთებამდე დაეფარა რბილ, მობიბინე, ხშირსა და ერთი სიმაღლის, ვანილის სურნელების მფრქვეველ ყვითელ ბაიებს, თეთრ ზიზილებს, ლილისფერ იებს, მქწამული ფერის ასფოდელეებს, მთელი ეს ზღაპრული მშვენიერება მოუთხრობდა ჩვენს გულებს სიყვარულსა და დიდებას ღვთისას.

აქა და იქ, სიზმარეული ზმანებისამებრ, ველზე ზეადმართული-ყვენ საკვირველი ხეები, მაღალნი, მაგრამ არა სწორნი, საოცარი სინატიფით გადახრილიყვენ ამ ველის შუაგულში შუადლით ჩამოშვებული სინათლისკენ. იმათ ქერქს ერთიმეორის მონაცვლე მოშავო-მოყვრცხლისფრო შარავანდი გადასდიოდა, ნაზი იყო, მაგრამ უფრორე უნაზესი ჰქონდა ელეონორას ლოყები; საამო ნიავისაგან თრთოლამოკიდებული, ზემოდან ჩამოფენილი ხასხასა მწვანე დიდრონი ფოთლები რომ არა, გიგანტური სირიული გველები ეგონებოდა კაცს ისინი, თაყვანს რომ სცემენ თავიანთ მეუფეს, მზეს.

თხუთმეტი წელიწადი ხელიხელჩაკიდებული დავექებებოდი ამ ველზე ელეონორასთან ერთად, ვიდრე სიყვარულმა არ ჩაიბუდა ჩვენს გულში. საღამო ჟამს მოხდა ეს ამბავი. მისი ცხოვრების მესამე ხუთწლეული ილეოდა, მეოთხე მე უნდა გამეხსრულებინა მალე. ყელგადაჭდობილნი ვისხედით გველებით დახვეულ ხეებქვე და „მდუმარების მდინარეში“ ჩვენს ანარეკლს დავცქეროდით. გათავდა ეს საამური დღე და კრინტიც არ დაგვიძრავს, გათენდა დილა და სულ ორიოდე სიტყვით მორცხვად გამოველაპარაკეთ ერთმანეთს. ღვთაება ეროსი გამოვიხმეთ ჭავლების წიაღიდან და წინაპართა ცეცხლით წამოიგზნო ჩვენი სულები. საუკუნეობით გამოირჩეოდა ჩვენი მოღვათ ვნებით, ასევე წარმოსახვის უნარით და ახლა ერთ სუნთქვად შეიკრა ყოველივე, ზეგარდმო ნეტარებით მოვევლინა ნაირფერი ბალახით შეფენილ ველს. სახე იცვალა აქ ყველაფერმა. გაუგონარი ამბავი მოხდა: იქ, სადაც ყვაილს ვერ ნახავდით, გასაოცარი, შუქსაესე ვარსკვლავისნაირი ყვაილები გამოისხეს ხეებმა. ზურმუხტოვანი ნოხების სიმწვანე უფრო ჩამუქდა და, როცა ერთიმეორის მიყოლებით ჩამოჭკნენ თეთრი ზიზილები, მათ მაგივრად ათეულობით მქწამულისფერი ასფოდელეები აბდღვრიალდნენ. სიცოცხლემ იფეთქა ყველგან, სადაც კი ფეხი დაუადგით; ტანწერწეტა ფლამინგოები გამოჩნდნენ პირველად სხვა მხიარულ ფერადოვან ჩიტებთან ერთად და ალისფერ ნაკრტენაფრიალებულნი დადგნენ ჩვენ წინ. მდინარეში

გაჩნდნენ ოქროსა და ვერცხლის თევზები. მისი სიღრმიდან ღიღინი ამოისმა ჯერ, მერე იმატა, იმატა, დაბოლოს იაუნანად მიიქცა. სიმღერა ეს უფრო ღვთაებრივი იყო, ვიდრე ეოლოსის ქნარი, მაგრამ ელეონორას ხმის მუსიკას ვერ შეედრებოდა ვერაფერი. ღრუბელი წამოიშარა, უზარმაზარი, ჰესპეროსის სიახლოვეს ვხედავდით დიდხანს მას, ოქროსფერი ცეცხლი გადასდიოდა, გამოცურდა მშვიდად, ჩვენ ზემოთ გაირინდა, დღითი დღე დაბლა, სულ დაბლა ეშვებოდა, ვიდრე მათა წვერს არ დაეხვინა კიდი, შარავანდედში შთაინთქა მისი მჭმუნვარება და თითქოსდა სამარადისოდ გამოვიკეტეთ დიდებისა და ბრწყინვალეების ჯადოსნურ ციხე-კოშკში.

სერაფიმივით მზეთუნახავი იყო ელეონორა, ყვავილებს შორის გაატარა თავისი ხანმოკლე სიცოცხლე ამ სათნო და უმანკო გოგონამ. თვალთმაქცურად არ დაუმაღავეს სიყვარულის ალი, რომლითაც მისი გული იყო მოცული, და ჩემთან ერთად მოიხილა მისი უღრმესი კუნჭულები მაშინ, როცა ნაირფერ ბალახით შეფენილ ველზე დავეხეტებოდით და ვსაუბრობდით უკანასკნელ ხანს აქ მომხდარ დიდ ცვლილებებზე.

დაბოლოს, ცრემლმორეულმა ერთ დღეს სევდა-მწუხარების მომგვრელი უკანასკნელი ცვლილება მამცნო, ყველა ადამიანის ხვედრი რომაა გარდაუვალი. მას მერე ერთი გულის მომკვლელი აზრი აეკვიატა და სულ უტრიალებდა თავში შირაზელი მგოსნის სიმღერების მსგავსად, ყოველ შთამბეჭდავ ვარიაციაში კვლავ და კვლავ რომ წარმოგვიდგება ერთი და იგივე სახეები.

მიხვდა, სიკვდილის ლანდი შემოსდგომოდა თავს, ფარვანას მსგავსად განწირული იყო დასაღუპავად მისი ენით უთქმელი მშვენიერება; მაგრამ ჩემთვის საძვალე შემზარავი მხოლოდ ერთი რამითააო, — თქვა მან მღუმარების მდინარის ნაპირას, საღამო ხანს, შებინდებისას. ფიქრი სტანჯავდა, ნაირფერი ბალახით შეფენილ ველზე დამკრძალავ და სამუდამოდ მიატოვებ მერე ამ ბედნიერ მხარეს, სხვას შეიყვარებ ასეთივე ვნებით, ქალწულთაგან ვინმეს ნახავ ყოველდღიური საზრუნავით მოცულ მიღმამყოფ სამყაროშიო. და მაშინ, იქვე, იმავე წამს მუხლებში ჩაუვარდი ელეონორას და შევფიცე მას და ზეცასაც, რომ მიწის შვილს არასდროს მოვიყვანდი ცოლად, არც არასდროს ვუღალატებდი მის ძვირფას ხსოვნას, ანუ ხსოვნას იმ სიყვარულისას, რომელიც მომიძღვნა. დიდი

მეუფე ზესთასოფლისა მოწმედ მოვიხმე, რომ ფიცი ეს წმინდაა და საზეიმო და თუ ამ ფიცს დავიფიცებდი, დაე დავესაჯე მას და ელეონორას, ვინც სასუფეველს ელიზიუმში დაიმკვიდრებდა, ისეთი საზარელი სასჯელით, რომ თქმაც ვერ გამიბედავს აქ. ჩემს ამ სიტყვებზე ნათელმოსილი თვალები უფრო ნათელი გაუხდა ელეონორას, სული მოითქვა, თითქოსდა მომაკვდინებელი ზვანჯები დაეხსნა მის მკერდს, თრთოლა მოეკიდა და მწარედ აქვითინდა; მაგრამ ჩემი ფიცის სიმტკიცეში ეჭვი არ შეჰპარვია (ის ხომ ჯერ კიდევ ბაღლი იყო) და ამან ნეტარება მიანიჭა სიკვდილის სარეცელზე გაკრულს. რამდენიმე დღის შემდეგ გულდამშვიდებულმა მომაკვდავმა ასე მითხრა: რაღაი ნუგეშცემულია იგი ჩემგან, მეოხად მომეველინება მისი სული და, თუკი მისი ნება იქნება, დამდამობით ცხადლივ ვიხილავ მას, ხოლო სამოთხის სულებს თუ ეს არ ძალუძთ, მაშინ ხშირად მამცნობს თავის ყოფნას — მწუხრის ნიაჲი ლოყაზე მომელამუნება მისი ფშვინვით ან ზეციური კანდელის სურნელებით გამსჭვალავს იმ ჰაერს, რომლითაც მე ვსუნთქავ. და ამ სიტყვებით დაუტევა მან თავისი უცოდველი სიცოცხლე და ამით სამანი დაუღო ჩემი არსებობის პირველ ხანას.

აქამდე რაც მოგახსენეთ, სრული ჭეშმარიტებაა, მაგრამ გადავბიჯე თუ არა ჟამთა მსვლელობის, ანუ ჩემი სატრფოს სიკვდილით გაგლებულ ზღუდეს და ფეხი შევდგი ჩემი არსებობის მეორე ხანაში, ასე ვიგრძენი, — რაღაც ჩრდილმა მოიცვა ჩემი გონება და აღარ ვენდობი, არ ვიცი, რამდენადაა მართალი ჩემი ჩანაწერები. მაგრამ ნება მომეცით გაგაგრძელო ჩემი სათქმელი — მძიმედ მიდიოდა წლები, ნაირფერი ბალახით შეფენილ ველზე ვცხოვრობდი ჯერ კიდევ: მეორედ იცვალა სახე აქ ყველაფერმა. ვარსკვლავებისნაირი ყვავილები შეაჭკნენ ხის ტოტებს და აღარც აყვავებულან მერე. ზურმუხტოვანი ხალიჩა გახუნდა, ერთიმეორის მიყოლებით გაქრნენ მქწამული ფერის ასფოდელები და იმათ ადგილას ათეულობით ამოვიდნენ აცახცახებული და ნიადაგ ცვრიანი შავ-შავი იები. სიცოცხლის მჩქეფარება აღარ ისმოდა ჩვენს სავალ ბილიკებზე, რაკილა ტანწერწეტა ფლამინგოებმა თავიანთი აღისფერი ფრთები შეიკეცეს, სვედამორეულები სხვა, აქ გადმოფრენილ მხიარულ ჩიტებთან ერთად გაფრინდნენ ველიდან და სადღაც მთებში გადაიკარგნენ. ოქროსა და ვერცხლის თევზები ჩაჰყვნენ დინებას,

ჩვენი მხარის სულ განაპირა მიერუებულ ხეობაში ჩაიჩუმქრნენ და აწ აღარასოდეს დაუმშვენებიათ ეს ლამაზი არემიდამო. ეოლოსის ქნარზე უფრო ტკბილი ღვთაებრივი იავნანა, ელეონორას ხმის მუსიკის გარდა ყველა სიმღერას რომ სჯობდა, დღითი დღე სულ უფრო და უფრო ჩუმი ხდებოდა და სულაც ჩაჩუმა ბოლოს, ნელ-ნელა ჩაკვდა მდინარეების ჩქაფუნი და პირველყოფილმა საზვიემო მდუმარებამ იმძლავრა აქ. მოიმაღლა უზარმაზარმა ღრუბელმა, ჰერპეროსის მხარეს გადაიხვეწა, ნაირფერი ბალახით შეფენილი ველიდან თან წარიტაცა ჯადოსნური დიდებულება და ბრწყინვა-ლება, ოდინდელი სევდა-კაემანი მოახვია მათა მწვერვალებს.

მაგრამ ელეონორასადმი მიცემული ფიცი არ დამვიწყებია: ანგე-ლოზების მიერ დარხეული საცეცხლურების წკარუნი მესმოდა, ველის წიად კვლავ მოედინებოდა წმინდა სურნელება, მარტოსულობის ჟამს ჩემთან, გულჩაღამებულ კაცთან, ნაზი სუნთქვა მოჰქონდა ნიავქარს. და ერთხელ, თითქოსდა ბანგნასვამ ღრმა ძილისაგან გამომღვიძებოდეს, ვიგრძენი, ზმანებისეული ბაგე შეეხო ჩემსას.

მაგრამ აღუკსებელი რჩებოდა სიცარიელე ჩემი გულისა. სი-ყვარული მომწყურდა. დღემდის ხომ მეტად ვიყავი მე ამ გრძნო-ბასთან წილნაყარი, დაბოლოს მტკივნეულად მაგონებდა ეს ველი ელეონორას, და ლტოლვამ საწუთროს ამაოებისადმი, შფოთსავე ზარხემის სურვილმა დამატოვებინა ეს მხარე.

ჩამოვედი უცხო ქალაქში, სადაც თითქოსდა ყოველივეს შექმლო მოგონებებიდან წარხოცა ტკბილი სიზმრები, კარგა ხანი რომ ვი-ყავი დანთქმული ნაირფერი ბალახით შეფენილ ველზე. დიდებული სასახლის თვალისმომჭრელმა ბრწყინვალებამ, იარაღის გულისწამ-ლებმა ჟღარუნმა, ბანოვანთა თვალების ელვარებამ თავგზა ამიბნიეს და ჭკუა დამაკარგვინეს, მაგრამ გულის სიღრმეში მაინც ჩემი ფიცის ერთგული ვრჩებოდი და დამეული საათების სიჩუმეში ელეონორას არსებობა საცნაური ხდებოდა ჩემთვის. სუყველაფერი გათავდა უე-ცრად, თვალთ დამიბნელდა; გული გადამიქანდა, ფიქრები ამეშალა შესაზარი ცდუნებით გარშემოჯარულს; შორეული, უცნობი ქვეყნი-დან ჩვენი მეფის მხიარული სასახლის კარზე მოვიდა ერთი ასული, რომლის მშვენიერებამ იმავე წამს დაატყვევა ჩემი მუხთალი გული,

თავმოდრეკილი უყოყმანოდ ვეთაყვანე ამ ჩემი უბედური სიყვარულის საგანს. მართლაცდა ვნება ჩემი იმ ველის ნორჩი შვილისადმი როგორ შეედრებოდა გონის ამბნევი, სულის ამამაღლებელი მგზნებარებით იმის გაღმერთებას, ვისაც მე, ცრემლდანთხეული, მუხლებში ჩავუკარდი — ცათა სწორ ერმენგარდეს? ჰოი, სერაფიმივით ნათელი გადასდიოდა ერმენგარდეს. ამის შემცნობელს, სხვა რაღა უნდოდა ჩემს გულს: ჰოი, რა დეთაება, რა ანგელოზი იყო ერმენგარდე. და ერმენგარდეს მრავლისმეტყველ თვალეებში მაცქერალი, მხოლოდ მასზე ვფიქრობდი...

დავქორწინდი; აღარ მეშინოდა იმ წყევლისა, რაც თავად მოვიხმე თავზე. გადავური კიდევაც ამ სატანჯავს. და ერთხელ, მხოლოდ ერთხელ, დამისეულ სიჩუმეში სარკმლის ჭვილითებიდან კარგა ხნის მერე ისევ მომეახლა ჩუმი სულთქმა და ასე წარმოთქვა ნაზმა და საამურმა ხმამ:

— ძილი ნებისა! რადგან სიყვარულის სულია ყოვლის მეუფე და აწ შენი ფიცხელი გულისთქმა ეკუთვნის ერმენგარდეს, თავისუფალი ხარ — ფიცით აღარ ხარ შეკრული ელეონორასთან — რატომ? ზეცას გაიგებ ამას.

მორეალა

თავისთავთან მიწყევ ერთსახოვანი, თავისთავში არსებული და თავისთავადი.

პლატონი, „ნადიმი“

დიდი და გასაოცარი გრძნობით შევთვისებოდი ჩემს მეგობარ მორელას. მრავალი წლის წინ შემთხვევით შევხვდი და ამ შეხვედრამ იმთავითვე ჯერ განუცდელი ცეცხლით ამინთო გული. მაგრამ ეს არ იყო ეროსის ცეცხლი, და უფრო და უფრო გამწარებული და გაწამებული ვგრძნობდი, ვერასვხით შევიცნობდი ამ ცეცხლის უჩვეულო ბუნებას, ანუ ვერ შევძლებდი იმისი ბუნდი გზების მოთოკვას. და მაინც, ჩვენ შევხვდით ერთმანეთს; საკუროთხველთან შეგვაერთა ბედმა, თუმცა სიტყვაც არ მითქვამს ვნებაზე, არც მიფიქრია სიყვარულზე. საზოგადოებას ზურგი აქცია და თავი მხოლოდ მე შემომძვინრა მორელამ, ბედნიერი გამხადა. ბედნიერებაა სასწაულის ხილვა, ბედნიერებაა ოცნება.

ფრიად განსწავლული ქალი იყო მორელა, ჩემს მზეს ვფიცავ, ნიჭიც საკვირველი ჰქონდა მომადლებული, გონების ძალმოსილობა — დაუღვეელი. ვგრძნობდი ამას და ბევრ საქმეში დავემოწაფე. პრესბურგში მიღებული განათლების ბრალი თუ იყო, რომ ძალე ამ ქალმა გამაცნო აუარება მისტიკური ნაწარმოები, რომლებსაც, ჩვეულებრივ, აღრინდელი გერმანული ლიტერატურის ნაწურად მიიჩნევენ. ვერ გეტყვით, აგრე თავგამოდებული დღენიდაგ რად სწავლობდა და თაყვანსა სცემდა ამ წიგნებს. ხანი რომ გამოხდა, მეც ასე ვმეცადინეობდი. მიზეზი ამისა მისი ჩვეულებისა და მაგალითის უბრალო, მაგრამ ქმედუნარიანი ზეგავლენა იყო.

ყოველივე ამას, მგონი, ჭკუამიუტანებლად ვაკეთებდი, ჩემს შეხედულებებზე, რამდენადაც მახსოვს, არასდროს უმოქმედია იდეალურს,

ვერც მისტიციზმით შეზავებული წიგნების ზეგავლენის კვალს ვპოულობდით, თუ არ ვცდებით, ჩემს საქმეებსა და ჩემს ფიქრებში. ბრძანდებოდა ჩემი ცოლის წინამძღოლობას და იმის ძიებათა ზვანჯერებში უშიშოდ ჩაეხედა. და მაშინ, მაშინ, როცა ნაკრძალი სტრიქონების მკითხველი ვიგრძნობდი ნაკრძალი სულის კიაფს, მორელას გრილი ხელი ჩემსას საღებუნად დაედებოდა და მკვდარ ფილოსოფიას ფერფლს გადააცლიდა ყრუდ წარმოთქმული რამდენიმე გასაოცარი სიტყვით, რომელთა ილუმიანი მნიშვნელობა კიდევ დიდხანს მენტო მქსიერებაში. და მაშინ მისი ხმის მუსიკით მოჯადოებული, საათობით ვუჯექი, ვიდრე შიში არ მომერეოდა, თრთოლა არ ამიტანდა ამ არამიწიერი ბგერების მსმენელ ფერდაკარგულ კაცს, შავად არ შემედებებოდა სიხარული და მშვენიერი შესაზარულად არ წარმომიდგებოდა გენად გადაქცეული ენონის მსგავსად.

ხსენებულ თხზულებებზე პაექრობის შესახებ გამოწველილვით მოყოლას აქ აზრი არა აქვს. თუმცა კარგა ხანს ეს იყო ჩემი და მორელას საუბრის საგანი. მცოდნენი იმისა, რასაც თეოლოგიური მორალი შეიძლება ვუწოდოთ, უმალ მიხვდებიან ჩვენი ცილობის არსს, მაგრამ უმეცარნი ყველა შემთხვევაში ამ ამბისას ვერაფერს გაიგებენ საბოლოოდ. ფიზტეს დაუოკებელი პანთეიზმი, სახეშეცვლილი სულების გადასახლება პითაგორელებისა და უფრო მეტად შელინგის მიერ აგრე საგულდაგულოდ შესწავლილი იგივეობის თეორია — აი, ჩვეულებრივ, რა საკითხებით იყო გატაცებული მგრძობიარე მორელა. პიროვნული რომ უწოდებიათ, ის თავისთავადობა, ვფიქრობ, სწორად განუსაზღვრავს ლოკს, როგორც თავისთავადობა გონიერი არსებისა. რადგანაც პიროვნების სახით წარმოგვიდგება გონებით დაჯილდოებული ადამიანიშვილი და ცნობიერებაც აზროვნების გარეშე შეუძლებელია, ამიტომ ყველას გვაქვს ის ნიშანი, რისთვისაც მეობა შეგვირქმევია, რითაც განვსხვავდებით სხვა გონიერ არსებათაგან და რასაც ჩვენთვის პიროვნული თავისთავადობა მოუნიჭებია. ამ ამბის — ანუ principium individuationis-ს¹ თავისთავადობა სიკვდილისთანავე იკარგება თუ სამარადისოდ რჩება — შესწავლა სულ მუდამ მიტაცებდა და ეს ცნობისწადილი არა იმდენად ამადელვებელსა და ბუნდოვან დასკვნებს გამოეწვია, რამდენადაც ამწუთას მორელას სიტყვის მგზნებარებასა და განათებულ სახეს.

¹ ინდივიდუალურის საწყისი (ლათ.).

მაგრამ, ბოლოს და ბოლოს, თითქოს მომწუსხესო, ცოლის იდუმალება გულზე ლურსმნად დამერჭო. უკვე მზარადა მისი ცვილისფერი თითების შეხება, ყრუ ხმა, სვედიანი თვალები. ეს ყველაფერი იცოდა მორელამ, მაგრამ ერთხელაც არ უთქვამს საყვედური; მგონი, მიხვდა ჩემს უღონობასა თუ გონების დაბნელებას და განგების ნება შეარქვა ღიმორეულმა, მიხვდა ჩემთვისაც გაუგებარ თანდათანობითი გულის აყრის მიზეზს, თუმცა ამაზე სიტყვაც არ გადმოუკრავს. მაგრამ ქალი იყო და დღითი დღე ილეოდა. რამდენიმე ხნის შემდეგ იმის სახეს მქანული ფერის ლაქები დააჩნდა და ფერმილეულ შუბლზე დაეტყო ცისფერი ძარღვები. ამ ქალის სიბრალულმა წამით გული მომიკლა. მაგრამ მის მრავლისმეტყველ გამოხედვას რომ წააწყდი, მაშინვე მუხლი მომეჭრა და თავბრუ დამესხა. ასე დაესხმის რეტი უსაზმო, შავბნელ უფსკრულში მაცქერალ კაცს.

განა უნდა დავძალო, რომ დიდხანს მოუთმენლად ველოდი მორელას სიკვდილს? დიახ, ასე იყო; მაგრამ კიდევ მრავალ დღეს, მრავალ კვირას და მრავალ გულის გადამღვე თვეს მისი ნაზი სული ეპოტინებოდა მტკერის ამ საუფლოს, ვიდრე არ ძძლია გაწამებულმა ნერვებმა და მთლად არ გამაცოფა ასეთმა დაგვიანებამ. ეშმასებრ გაბოროტებული უკვე ვწყვედი იმ გაუთავებელ დღეებს, საათებსა და მწარე წამებს, როდესაც ილეოდა ამ ქალის სათუთი სიცოცხლე მომაკვდავი დღის ჩრდილის მსგავსად. მაგრამ ერთხელ, შემოდგომის დღის მწუხრზე, ზესკნელს რომ გარინდულიყო ქარი, თავის სარეცელთან მიმიხმო მორელამ. რძისფერი ნისლი მოჰფენოდა მთელ მიწას. თბილი ნათელი დასდგომოდა წყალს, ხოლო ოქტომბრის ხვავრიელ ფოთლოვან ტყეს ცისკიდურიდან მოწყვეტილი ცისარტყელა დასცემოდა.

— დღეს დღეა დღეთაგანი, — თქვა, როგორც კი მიუჯახლოვდი, — დღეა ყველა დღეთაგან — დღე სიცოცხლის ან სიკვდილისა. დიდებული დღეა მიწისა და სიცოცხლის ძეთათვის... ჰაი, უფრო რე დიდებულია ზეცისა და სიკვდილის ასულთათვის!

შუბლზე ვაკოცე, მან კი განაგრძო:

- ვკვდები და მაინც ვცოცხლობ.
- მორელა!

— დღე არ იყო, რომ გვვარებოდი... და სიცოცხლეშივე შესაზარელს ცამდე აიყვან სიკვდილის შემდეგ.

— მორელა!

— კვკვლები-მეთქი, ხომ გეუბნები. მაგრამ ჩემშია ნაყოფი იმ ალერსის — ჰოი, რა მცირედის! — მე, მორელას, რომ მომაგებდი. და ახლა, სული რომ გამეყრება, ბავშვი იცოცხლებს, შენი და ჩემი, მორელას ბავშვი. და დღენი შენი იქნება სევდის დღენი, იმ სევდისა, ყველაზე დიდხანს რომ ძლებს კვიპროსის დარად. გაილია საათები შენი ბედნიერებისა; სიცოცხლეში ორგზის არ იყვავილებს სინარული ჰესტუმის ვარდივით. დროს არ გაეთამაშები აწ თოსელის მსგავსად და, ვით მუსლიმანი მექაში, სუდარამოსხმული ივლი ამ მიწაზე, დამვიწყებელი მურტისა და ვაზის.

— მორელა! — შევევირე, — მორელა! ეს საიდანღა იცი? — მაგრამ სახე მიაბრუნა თავით ფეხამდე თრთოლამოკიდებულმა, სული დალია და მისი ხმა უკვე აღარასოდეს გამიგონია.

და ამიხდა მისი სიტყვები — დედის სიკვდილამდე დაიბადა ბავშვი. ჩვილი სუნთქავდა, დედას კი სული ამოსდიოდა, მისი შვილიღა ცოცხლობდა, მისი გოგონა. და როცა საოცრად მოიჩინა სულიერად და აღნაგობითაც, სრულიად დაემგვანა წასულს იმ ქვეყნად, მაშინ შევიყვარე იგი მხურვალე სიყვარულით. ვერასგზით ვიფიქრებდი აქამომდე, აგრე ძლიერად თუ გავადმერთებდი ვინმე სულდგმულს.

ვაგლახ, ამ წმინდა გრძნობის ცარგვალს მალე მოედო შავბნელი, შემზარავი, სევდამომგვრელი ღრუბელი. აკი ვთქვი, აღნაგობითაც და სულიერადაც იზრდებოდა-მეთქი ბავშვი. მართლაც, რა უცებ მოიმატა სიმაღლეში, მაგრამ როცა მის საზრიანობას ვაკვირდებოდი, ჰოი, რა შემზარავი ფიქრები მომეძალებოდა! ან გასაკვირი აქ რა იყო, თუკი დღითი დღე ვამჩნევდი ბაღლის მსჯელობაში მოწიფული ქალის ძალასა და ნიჭს, თუკი ნორჩის ბაგენი ცხორებისეულ სიბრძნეს მეტყველებდნენ, თუკი ნიადაგ ვჭვრეტდი მის დიდრონ, ჭკვიან თვალებში ასაკსრულის გამოცდილებასა და სიმტკიცეს; როცა ყველაფერი ეს, ვიმეორებ, თავგზადაკარგულმა თრთოლით აღვიქვი და გავისაკუთრე, რაღა გასაკვირია, თუ ზარდამცემი ეჭვი შემეპარა გულში? ხალხის თვალს გადავუმაღლე არსება, ვისი თაყვანისცემაც ბედმა მარგუნა და განმარტოებული, შიშატანილი თვალს არ ვაშორებდი ჩემს სალოცავს.

ხანი გადიოდა და დღენიდაგ ვუმზერდი მის ნათელ, მშვიდ და მრავლისმეტყველ სახეს. ვფიქრობდი, რა მალე წამოიჩინა-მეთქი.

დღენიადაგ სულ უფრო და უფრო მეტ მსგავსებას ვპოულობდი შვილსა და დედას შორის, ვხედავდი ნაღველისა და სიკვდილის დაღს. ყოველ საათს მეტად და მეტად მუქდებოდა ჩრდილი ამ მსგავსებისა, ხდებოდა უფრო სრული, უფრო ცხადი, უფრო შემადრწუნებელი. კიდევ შემეძლო მისი ღიმილის დათმენა, ასერიგად რომ მიუგავდა დედის ღიმილს, მაგრამ კანკალი ამიტანდა ხოლმე დედა-შვილის სრული იგივეობის დამნახველს... კიდევ გაუძლებელი მათი თვალების მსგავსებას, მაგრამ ვაი, რომ ეს თვალები თვად მორელასნაირი ძალოვნებით ხშირად მწვდებოდნენ სულში და გონებას მირევდნენ. გოგონას მაღალი შუბლი, მისი ცვილისფერი თითებით შერხეული აბრეშუმისნაირი დაღალ-კავები, სევდის-მომგვრელი ხმა და მეტადრე კი, ჰოი, მეტადრე კი განსვენებულის იერი და სიტყვები, ჩემი საყვარელი შვილის ნათქვამი თავზარს მცემდა, გულს დარდით მიჭამდა მარად დაუძინებელი მატლივით.

ასე გახდა ათი წლის გოგონა. მაგრამ მისთვის სახელი ჯერაც არ დამერქმია. „ჩემი შვილი“, „ჩემი გოგონა“ — ამ სიტყვებს ჩვეულებრივი მამობრივი გრძნობა მათქმევინებდა. ხოლო სრულიად მარტომყოფი ველარაგის ხედავდა ჩემ გარდა. მორელას სიკვდილთან ერთად მოკვდა მისი სახელიც. შვილთან დედაზე ერთხელაც არ დამიძრავს სიტყვა, ვერც ვუხსენებდი. თავისი ხანმოკლე არსებობის ჟამს გარე სამყაროდან არავითარი შთაბეჭდილება არ მიუღია, გარდა იმისა, რის საშუალებასაც აძლევდა მისი კარჩაკეტილი ცხოვრება. დაბოლოს, საზარელი ბედისწერის ასაცილებლად ჩემს მთლად აფორიაქებულსა და დაღლილ გონებას უცებ ნათლობა მოაფიქრდა. სახელის შესარჩევად ემბაზთანაც კი ვყოყმანობდი. ენის წვერზე მადგა ძველი თუ ახალი, მშობლიური თუ სხვა მხარეების მშვენიერ და ბრძენ ქალთა ნაზი, ბედნიერი და ლამაზი სახელები. განსვენებულის ხსოვნის შემფოთება ნეტავ რამ ჩამაგონა? რა ეშმაკის ძალამ ამომათქმევინა ის ბგერები, რომელთა მოგონებაზე სისხლი ალისფერ ნაკადად დაეშვებოდა საფეთქლებიდან გულისაკენ? სულის წიაღიდან რა ეშმაკ ამომძახა, რომ მიბუნდვილ ეკვდერში სულიერ მამას ჩავჩურჩულე ეს სიტყვა — მორელა! თუ ეშმაკ არა, მაშინ ვინ შეუჭმუნხნა შუბლი ჩემს გოგონას და მკვდარივით გააფითრა? როგორც კი გაიგონა ეს ჩუმი ნათქვამი, მონისლული თვალი ზეცას მიაპყრო და, საგვარეულო სამარხის შავ ფილებზე გადაფარდნილმა, მარქვა: „აქ ვარ!“.

მკაფიოდ, ცივად, ნათლად ჩამესმა ეს რამდენიმე ბგერა და გამდნარ ტყვიასავით ჩამელვარა ტვინში შიშინით. წლები, წლები გაივლის, მაგრამ ამ წამს რა დამავიწყებს! კვლავაც ჩრდილად მადგა ციკუტა და კვიპაროსი. სივრცე და დრო არ გამიზომია, ცაზე ჩამქრობოდა ბედის ვარსკვლავი და წყვდიადმა რომ მოიცვა მიწა, მისი მრავალსახეობა ლანდებად ფრთხილებდა ჩემ წინ. მაგრამ მე კი ერთსდა ვხედავდი მათ შორის — მორელას, მხოლოდ ერთ სახელს შრილებდა ცისქვეშეთის ქარი, მარადჟამს ერთ სახელს ჩურჩურებდნენ ზღვის ჭაულები — მორელა. მაგრამ ის მოკვდა, საგოდებელზე ჩემივე ხელით წავიდე; და დიდხანს ვიცინოდი საწყალობლად: იმ პირველის ნაკვალევსაც ვერ მივაგენი, როცა საქვალეში ჩავასვენე მეორე მორელა.

ლიგეა

*და აქა ძალი ნებისა — ძალი წარუვალი, ვინ ჩაზვდე-
ბა მისი ნების საიდუმლოს? ღმერთი ძალაა უდიადესი,
წარმომჩენი საგანთა არსისა, კაცი არც ანგელოსს, არც
სიკვდილს დამორჩილდება სრულიად, თავისივე ნების
უღონობა შეიწირავს მხოლოდ.*

ჯოზეფ გლენვილი

სულის საცხონებლადაც რომ მინდოდეს, არ შემიძლია ნათლად გავიხსენო — როდის ან თუნდაც სად გავიცანი პირველად ლედი ლიგეა. დიდი ხანი გავიდა მას შემდეგ და ამდენმა ჭირ-ვარამმა შემისუსტა მეხსიერება, ანუ, შესაძლოა, ახლა აღარ ძალმიძს სრულად მოვიხილო ჩემი გონების ყოველი კუნჭული. მართლაც, ხასიათი ჩემი სატრფოსი, იშვიათი განათლება, გასაოცარი და უდრტ-ვინველი მშვენიერება, თრთოლის მომგვრელი, ამო საუბარი ისე თანდათანობით და იდუმალ მიტყვევებდა გულს, რომ შეუნიშნავი და გაურკვეველი დამრჩა ეს ამბავი. მგონი, პირველად შვეხვდი და ხშირად ვნახულობდი ერთ დიდ, დრო-ჟამით გამოძველებულ რაინისპირა ქალაქში. ნამდვილად ექნებოდა რაიმე ნათქვამი თავის ოჯახზე და, ცხადია, ძირძველი უნდა ყოფილიყო მისი გვარი. ლიგეა! ლიგეა! წიგნებისთვის თავგადადებული კაცი ვიყავი და სრულიად მიძინებუდიყო ჩემთვის გარე სამყაროს შთაბეჭდილებები, მარტოოდენ — ლიგეა! — ამ სანეტარო სახელითდა ვაცოცხლებ იმის ხატს, ვინც აღარ არის. ამ სიტყვების დამწერს ახლა უეცრად გამიელვა: არც არასოდეს ვიცოდი ჩემი მეგობრისა და მშველელის, მერე ჩემი თანამდგომის, დაბოლოს, სულზე უტკბესი ჩემი მეუღლის გვარი. იქნებ ეს ლიგეას ჟინიანობა იყო? ანდა ერთგვარი

გამოცდა ჩემი ვნებისა, როცა გადავწყვიტე ამის გამო არაფერი მეკითხა? ანუ, შესაძლოა, ჩემივე ახირება, თვითგვემა რომანტიკული მოწამეობით ატაცებული კაცისა? თავად ეს ფაქტი ძლივსღა მაგონდება — რაღა გასაკვირია, თუ სრულიად დამაყიწყდა წვრილმანები, ამ ამბავს რომ ესაძირკვლებოდა, ანუ თან სდევდა, და ჭეშმარიტად, თუკი სული იგი — მიჯნურობის სულად სახელდებული, ძველგვიპტელი წარმართების მრუმე ფერის ფრთებით შემკული ღვთაება აშტოფეტი — მართლაც თავს დასტრიალებს უბედურ ქორწილებს, მაშინ უთუოდ აქაც იყო, თამამად იჯდა ჩემი საქორწილო სუფრის თავში.

ერთი სათაყვანებელი რამ, ამდენი ურვის შემდგომ, მაინც დამრჩა მეხსიერებაში — ლიგეას სახება: ტანაშოლტილი, წელწვრილი, სიცოცხლის ბოლო დღეებში ოდნავ გამხდარიც ეთქმოდა. ამოდ დაეშვრები, მშვიდი შარაგანდით მოსილი მისი დიდებული სინატიფის, ანდა სადა მიხრა-მოხრისა და ჰაეროვანი ნაბიჯების აღწერას თუ შევეცდები, ლანდით უჩუმრად შემოვიდოდა ხოლმე ჩემს მყუდრო ოთახში და ასევე უჩუმრად გაქრებოდა. ვერასდროს ვიგებდი მის შემოსვლას, ვიდრე საამური დაბალი ხმის ჟღერა არ ჩამესმოდა, ვიდრე მხრებზე არ შევიგრძნობდი მარმარილოსებრ სალუქ მკლავებს. ვერც ქალწული ვინმე შეედრებოდა სახის სილამაზით; მზისადარი სახე ჰქონდა, თრიაქნასვამი კაცი თუ ნახავს ასეთს თავის ზმანებაში, უფრო სასწაულებრივი და ღვთაებრივი გახლდათ, ვიდრე დელოსელ ქალწულთა თავზე მორიალე ფანტაზიები. თანაც ამ სახეს არ ჰქონდა ის სწორი წყობა, რის თაყვანისცემასაც აგრე ბრმად მიგვაჩვიეს წარმართი მოქანდაკეების კლასიკურმა ნამუშევრებმა. „გამორჩეულად მშვენიერი, — თქვა ბეკონმა, ლორდმა ვერულემმა, როცა მოგვითხრობდა მშვენიერების ფორმებსა და genera-ზე¹ — სულ მუდამ უცნაური აღნაგობისა“. თუმცა ვიცოდი, ლიგეას სახე კლასიკური წყობისა არ იყო, მაინც კარგად ვხვდებოდი მისი მშვენიერების „გამორჩეულობას“, ვგრძნობდი მის „უცნაურობას“, მაგრამ ამოდ ვცდილობდი მისი საფუძვლის — უსწორო ნაკვთების მიკვლევას, იმის მიხვედრას, რა არის ამ უცნაური გრძნობის სათავე-მეთქი. ვუმზერდი მაღალ და ფერმკრთალ შუბლს — უხადო იყო. ამ ღვთაებრივი მშვენიერების გადმოსაცემად სიტყვა რა უღონოა!

¹ სახეებზე (ლათ.).

ვჭვრეტდი მის პირისკანს, სპილოს უძვირფასეს ძვალს რომ გაეჯიბრებოდა, მწყაზრად და ზვიადად განფენილს, ნაზად ამობურცულ ყვრიმალებს, ყორნისფრად მოლივლივე, კულულებიან თმის ტვერს, სრულიად რომ მიესადაგებოდა ჰომეროსის ეპითეტი — „სუმბულისებრი!“ შევცქეროდი დიდებულ, უმწიკვლო კანს, ოდნავ კეხიან, ამოდ ჩამოქნილ ცხვირს — მხოლოდ ერთხელ, ძველებრაულ მედალიონზე მინახავს მსგავსი სრულყოფილება, ვხედავდი უბიწოდ გამოყვანილ ნესტოებს, თავისუფალ სულზე რომ მეტყველებდნენ, შევეურებდი მის საამურ ბაგეთ, ვარდის წალკოტს რომ მოაგონებდნენ კაცს. მართლაც ციური ნაკვთები იყო — ნაზი, პაწაწინა ზედა ტუჩი და ქვედა, ბნედის მომგვრელი, სანდომ-საამური; თვალს ვერ ვაცილებდი უსათუთეს დაწვებზე მოთამაშე ფოსოებს, ნათლისმომღებ ბროლის კბილებს, სხივთა მთოველი, სპეტაკი და სათნოიანი დამისთვის რომ გაიპობოდნენ, შევცქეროდი დახვეწილ ნიკაპს, სუფთად და დიდებულად მომრგვალებულს, ისეთს, ლანდად რომ წარმოუჩინა სიზმარში აპოლონ დმერთმა კლეომენეს, ათენელის ძეს; და კიდევ თვალები, ლიგეას დიდრონი თვალები!

მორეული ანტიკური ხანიდან თვალების ნიმუში არ შემოგვრჩენია. შესაძლოა, ჩემი სატრფოს თვალებში იმალებოდა ის საიდუმლო, ღორდი ვერულემი რომ იხსენიებდა. მგონია უფრო რე დიდრონი ჰქონდა ეს თვალები, ვიდრე ჩვეულებრივ ახასიათებთ ჩვენი მოდემის ქალებს, ნურჯაჰადის ველად მცხოვრები ტომის დიაცთა ქურციკისებრ თვალებზე უფრო დიდრონი ჩანდნენ ისინი. მხოლოდ ზოგჯერ, დიდი მღელვარების წამს, მცირეოდნავა ზდებოდა შესამჩნევი ეს გარემოება. მზეს შემუხრდებოდა მისი მოხდენილობა ამ წუთის ცით მოვლენილი, არამიწიერი სილამაზის არსებას ჰგავდა, თურქული ზღაპრების ჰურიას. თუ, შესაძლოა, აგრე ჩამაგონა ჩემმა წამონთებულმა ფანტაზიამ. შავფერი, ცოტათი უსწოროდ მორკალული წარბები ჰქონდა, გრძელ-გრძელ, გიმრის წამწამებში მელნისფერი თვალები უბრწყინავდა. ამ თვალებში მიკვლეული „უცნაური“ კი იყო ცხადი თავისი ფორმით, ფერით თუ ნათებით, მაგრამ ყველაზე მეტად მაინც ამას სწორედ თვალების გამომეტყველება გვამცნობდა... ჰოი, რამდენი ტყუილი საბრუნავის მქონეა სიტყვა! და ასე გვიჯდება ძვალ-რბილში ადამიანის სულის აუარება ამბის არცოდნა. ლიგეას თვალთა გამომეტყველება!

რამდენი საათი გამიღვია ამ საგონებლით! შუა ზაფხულის ღამით როგორ ვეჭიდებოდი მის ჩასაწვდომად მოძალებულ ფიქრებს! ჩემი სატრფოს დემოკრიტეს ჭაზე უღრმეს თვალებში ნეტავ რა დაძირულიყო? ერთთავად გამახელა ამის მოკვლევის ჟინმა. ლიგეას თვალები! დიდრონი, ნათელი, ღვთაებრივი თვლები! ლედას მარჩბივ ვარსკვლავად შეიქმნენ ისინი ჩემთვის და მეც გავხდი მათთვის თავგადაღებული ვარსკვლავთმრიცხველი.

აღადმიანის გონის შემსწავლელი მეცნიერება ხომ ამდენ გაუხსნელ ზღართებს გადაეყრება, მაგრამ ყველაზე უფრო ამაღელვებელი ის არის, მგონი, შეუმჩნეველი რომ დარჩა მრავალ სკოლას, — როცა ძალიან გვინდა დიდი ხნის წინ გარდახდომილის გახსენება, მხოლოდ მოსაგონარი ამბის სულ გარეთა სამანებს მივალწვეთ და მაინც ვერ მოვიგონებთ საბოლოოდ. სწორედ ასევე, ლიგეას თვალებს წამდაუწუმ და დაჟინებით რომ ვაკვირდებოდი, მაშინდა ვგრძნობდი — აჰა, სრულიად მივხვდები-მეთქი მათ გამომეტყველებას, ახლა კი მივხვდები? აი, ახლა-მეთქი, რომ უკვალოდ გაქრებოდა მათი შესაცნობი აზრის ნატამალიც! და (უცნაური კია, საიდუმლოთაგან ფრიად უცნაური!) ქვეყნიერების მთლად ჩვეულებრივ საგნებში ვპოულობდი იმ გამომეტყველების ანალოგიას. ამით ის მინდა ვთქვა, შემდგომ, როცა ლიგეას მშვენიერება ჩამეკვდო სულში და როგორც სამლოცველოში, ისე გამიბატონდა, მატერიალური სამყაროს მრავალი საგანი იმავეს მაგრძნობინებდა, რასაც ყოველთვის ვგრძნობდი ჩემში და ჩემ გარშემო მისი დიდრონი და სხივოსანი თვალების მზერისას. მეტი არც ამ გრძნობის განსაზღვრა, არც გააზრება და აღარც მისთვის თვალყურის მიდევნება შემიძლო. მაშინდა ხდებოდა ჩემთვის საცნაური, ვიძიორებ, როცა ვუჭვრეტდი ვაზის ყვავილობას, ფარვანის ფარფატს, ზღვის ლივლივს, ცაზე მეტეორის გაელვებას, მხცოვანი კაცის თვალებს, ნაკადულის რბოლას. ორი თუ სამი ვარსკვლავის (განსაკუთრებით ერთის, სიდიდით მეექვსის, მარჩბივისა და ცვალებადის — ლირას დიდი თანავარსკვლავედის ახლოს რომ მდებარეობს) ცარგვალზე ტელესკოპით ხილვისას ვცნობდი ამ გრძნობას, და რაღაც ამდაგვარი დამეუფლებოდა ხოლმე მაშინ, როცა სიძებიანი საკრავების ჰანგებს გავიგონებდი ან წიგნის ზოგიერთ ადგილს წავიკითხავდი. ნათლად მახსენდება ჯოზეფ გლენვილის ტრაქტატ-

ში ამოკითხული სიტყვები (საკვირველნი რომ იყვნენ, შესაძლოა ამიტომ, ვინ იცის?), რომლებიც ნიადაგ იმავეს მაგრძნობინებდა: „და აქაა ძალი ნებისა — ძალი წარუვალი. ვინ ჩახვდება მისი ნების საიდუმლოს? ღმერთი ძალაა უდიადესი, წარმოძმენი საგანთა არსისა. კაცი არც ანგელოსს, არც სიკვდილს დამორჩილდება სრულიად, თავისივე ნების უღონობა შეიწირავს მხოლოდ“.

წლებმა და შემდგომი დროის ფიქრებმა შემადლებინეს მართლაც შემენიშნა შორეული კავშირი ინგლისელი მორალისტის სიტყვებსა და ლიგეას ხასიათის ზოგიერთ თვისებას შორის. ამ ქალის ფიქრის, საქმისა თუ სიტყვის ძალმოსილობა იყო, შესაძლოა, შედეგი, ანუ ნიშანი მაინც, დაუღვეელი ვნებისა. რაც ჩვენს ხანგრძლივ ურთიერთობაში უფრო საცხადო რამით კი არა, მხოლოდ ამით, ამ ძალმოსილობით გამოიხატებოდა. ყველა ქალთაგან, ვინც ოდესმე მენახა, გარეგნულად სულ სახემშვიდი ლიგეა უფრორე მოუდრეკდა ხოლმე თავს დაუოკებელი ვნების მძვინვარე სვაეებს. ველარაფერს გავიგებდი ამ ვნების ძალის შესახებ, აგრე თვალსხიფოსანი რომ არ შობილიყო ეს ქალი, ასევე, რომ არ სცოდნოდა მკაფიო და, იმავე დროს, ჩუმი და უშფოთველი, თითქმის მომაჯადოებელი ხმით საუბარი; ასევე, მარადღე რომ არ ყოფილიყო მთქმელი ცეცხლოვანი სიტყვებისა (რომლების წარმოთქმა ორმაგ ძალას მოიღებდა, რაკილა ამ სიტყვებში ჩაწნულიყო მგზნებარება და სიმშვიდე).

ლიგეას განათლების ამბავი უკვე იცით, მსგავსი ცოდნის ქალი არასდროს მინახავს. საუცხოოდ შეესწავლა კლასიკური ენები და, რამდენადაც თავად გარკვეული ვიყავი, თანამედროვე ევროპული ენების ცოდნაშიც ვერავინ გაუტოლდებოდა. ზოგიერთი საგანიც, უფრო თავისი ბუნდოვანებით რომაა ცნობილი და რომლითაც თავი მოაქვთ აკადემიის მწიგნობრებს, სრულიად დაესაკუთრებინა ლიგეას. რა გოცებულმა, რა აფორიაქებულმა გავიგე ჩემი მეუღლის ეს ღირსება სულ უკანასკნელ ხანებში! მსგავსი ქალი არასდროს მინახავს-მეთქი, მაგრამ მამრი, სად მოიძებნებოდა მამრი, ასე სრულიად რომ ჰქონოდა მოვლილი მორალის, ფიზიკის, მათემატიკის მეცნიერებათა ვრცელზე ვრცელი სარბიელი? მაშინ ვერ ვხედავდი იმას, რაც ახლა ნათელია ჩემთვის: განსაცვიფრებელი, ყოვლისმომცველი იყო ლიგეას ნიჭი. და მაინც, იმთავითვე კარგად ვგრძნობდი მის უდიდეს უპირატესობას და ბალღურად მორჩილი მისი თანად-

გომობით მიეკვლევი გზას მეტაფიზიკური გამოკვლევების ქაოსურ სამყაროში, რითაც გატაცებული ვიყავი ჩვენი ქორწინების პირველ წლებში. რა ზეიმით, რა სიხარულით ცათა ფრენაშემდგარი, რა იმედებით მოეხიბლებოდი, როცა ის ჩემ გვერდით იყო და სულ ორიოდ წუთში, სულ შეუჭირვებლად, თანდათანობით გადამემღებოდა ნათელი თვალსაწიერი და წინმიმავალი, შორი, მზიანი, მთლად გაუკვალავი ბილიკი, სიბრძნის კარიბჭესთან, ესოდენ ფასდაუდებ, ღვთაებრივ ნაკრძალთან რომ მიმიყვანდა!

მართლაც, რა შხამსამსალა უნდა შემესვა მაშინ, როცა, რამდენიმე წლის შემდეგ ჩემი ნათელი იმედები გაცრუვდა! ბაღლი გაეხდი უიმისოდ, წკვარამ ღამეში ხელის ფათურით მოხეტიალე. მასთან ყოფნა, მისი ხმა წარმომიჩენდა მრავალ ტრანსცენდენტალურ საიდუმლოს, რომლის მისაკვლევად ვათენ-ვადამებდი. სატურნის ტყვიანზე უფრო ჩამუქდა ახლა მის მანათობელ თვალებს მოკლებული პრიალა, ოქროცურვილი ასოები. ჩემი საკითხავი წიგნების გვერდებს უფრო და უფრო აკლდებოდა ლიგეას თვალის სინათლე — ლიგეა ავად გახდა. მეტისმეტი ავადმყოფური ბრწყინვა დაეტყუო უკვე მის თვალებს; სამარისეული ფერი გადაჰკრავდა, სანთლისფერი გაუხდა თლილი თითები; მაღალ შუბლზე მცირეოდენი მღელვარების დროსაც კი მაღიად უფეთქავდა ცისფერი ძარღვები. ვხედავდი, უნდა მომკვდარიყო და სასოწარკვეთილი ვებრძოდი პირქუშ ჯიბრაილს, მაგრამ ჩემი ვნებაულევი ცოლი, ჩემდა გასაოცრად, უფრო ძალუმად შებრძოლებოდა. ბევრი რამ იყო ისეთი მის მტკიცე ხასიათში, რამაც ჩამაგონა, მშვიდად და უშფოთველად შეხვდებამეთქი სიკვდილს, მაგრამ არა. სიტყვა უღონოა. მცირეოდნავაც ვერ გვამცნობს, თუ რა გამძვინვარებული შესჭიდებოდა თავს წამომდგარ აჩრდილს. თავტანდაკარგული ვგმინავდი ამ სურათის მაცქერალი. ვცადე დამემშვიდებინა, მეთქვა, აბა, გამაგრდი-მეთქი. მაგრამ სიცოცხლის გაუნელებელ წყურვილს რომ ვატყობდი — სიცოცხლის — მხოლოდ სიცოცხლის, ჩემი ყოველი სანუგეშო სიტყვა ამოღადი იქნებოდა. ტანჯვა-ვაების ანწუხზე აგებული სულის ამოხდენამდე მისი გარეგნული უდრტვინელობა შეგზარავდათ. ხმა უფრო ნაზი გაუხდა, უფრო ჩუმი... ახლა არ მინდა წყნარად წარმოთქმული მისი სიტყვების ბორცნეული შინაარსის მოყოლა. კინაღამ ჭკუა დაეკარგე, როცა უბრალო მოკვდავისგან ჯერხანად უთქმელ თავის

ნაფიქრალსა და სურვილებს მეუბნებოდა და მის გულში ჩამწვდენ ჯადოხმის მელოდიას ვისმენდი.

ლიგეას უეჭველად ვუყვარდი. ისიც კარგად ვიცოდი, ჩვეულებრივი არ უნდა ყოფილიყო ასეთი ქალის სიყვარული. მაგრამ ამ სიყვარულის ძალას სრულად მისი სიკვდილის ჟამს მივხვდი. ჩემი ხელი ხელში რომ ეკავა, იმ გაუთავებელ საათებში ნათლად წარმოძიჩინა კერპთაყვანისმცემლობის მსგავსი სულით ხორცამდე ჩემი ერთგულება. ამგვარი აღსარების სითბო რით დავიმსახურე? ასეთი სიტყვების მოსმენის შემდეგ რით დავიმსახურე სატროფოსთან დაშორების ვაება? მაგრამ ამის შესახებ მეტს აღარ გეტყვით. ამასლა დავსძენ, თქვენი ნებართვით; ქალურ სიყვარულს რომ ასე მეტობდა, ლიგეას სიყვარულმა, რაც — ვაგლას! — ვერაფრით დამემსახურებინა, დამანახვა გაუსაძლისი წყურვილი სიცოცხლისა, ასე მსწრაფლ, თვალსა და ხელს შუა რომ უქრებოდა. სწორედ სიცოცხლის წყურვილის — სიცოცხლის, მხოლოდ სიცოცხლის ამ გაუნელებელი სურვილის გადმოცემის ძალა არ შემწვევს — ამ ამბავს ენა ადვილად ვერ იტყვის.

სიკვდილის ბჭეს რომ მიატანა, იმ შუალადით მბრძანებლურად დამიქნია ხელი, მიმიხმო და მთხოვა წამეკითხა ლექსი — რამდენიმე დღის წინ თავად შეეთხზა. აი, ისიც:

*ჰა, წარმოდგენა ისევ ღამისა,
წყეული წლები კი ისევ რბიან!
ანგელოსთ ბურავთ შავლგვა ნისლი,
ბნელში მიყუყულოთ ცრემლები სდიან.
სხედან დარბაზში თეატრონისა
ხილვად თამაშის — იმედის, შიშის.
კენესის გიტარა სიმდაწყვეტილი
და თვლემს მუსიკა სფეროთა ჩრდილში.
მიმოსნი საღეთო ფერისცვალებით —
მარიონეტნი ზეციურ მხარის
ხელების ქნევით, ფართო თვალებით
მიმოიძვრიან ფრთების ქარებით;
თურმე ამ ღამით ესენი ისევ
სცვლიან სცენარებს, და გააფთრებით
ფურცლებსა ხვევს, მერე მალიად*

გადახვეტავენ კონდორის ფრთებით.
 ჰოი, მრავალფეროვანი დრამა!
 დაუეიწყარი დარჩება მარად,
 ვერ დაიჭვრენ აჩრდილთა დასებს,
 კელად მძინარე ქარების დარად,
 და მროკავი ბრბო წრეგადასული
 კვლავ უბრუნდება ჯადოქმნილ წერტილს,
 შეცოდებათა სიშლევე სრული —
 იმ სიუჟეტის სულია კრული!
 მაგრამ ეს რაა... მიმოსთა წრეში
 მოიგრაგნება რალაც ხმიანი...
 ფერად წითელი, ვეება ეშვით
 სცენაზე მოდის მუხლუხიანი...
 მოიჭრა იგი აქ გაშმაგებით —
 მიმოსთა დღეა სიკვდილიანი!
 ჰა, სისხლიანი ჯოჯოს ეშვები...
 ჰაი, ქვითინი სერაფიმების!
 ჩადგა შუფერი ქარი წყეული,
 დაეცა არეს წყვდიადის დამბლა,
 შავი შრიალით ფარდა ხვეული
 მაშინვე, უცებ დაეშვა დაბლა,
 და ანგელოსნი მწუხარე ზარით
 განაცხადებენ ასე, ხმამაღლივ:
 ტრაგედიაში „ადამიანი“
 გამარჯვებული გმირია მატლი.

— ჰოი, ღმერთო! — შეჰყვირა ლიგეამ, ჩავათავე თუ არა ეს ლექსი, წამოდგა და მსწრაფლ აიწვდინა ხელები, — ჰოი, ღმერთო! ჰოი, მამავ ყოვლისმპყრობელო! ნუთუ ვერვინ მოუღებს ბოლოს იმის მძლავრობას? სულ მუდამ გამარჯვებული ნუთუ ერთხელაც არ დამარცხდება? თუ ჩვენ არა ვართ შენი სისხლი სისხლთაგანი და ხორცი ხორცთაგანი? ვინ, ვინ ჩახვდება მისი ნების ძლიერების საიდუმლოს? კაცი არც ანგელოსს, არც სიკვდილს დამორჩილდება სრულიად, თავისივე ნების უღონობა შეიწირავს მხოლოდ.

ამ მღელვარებით სულ მოუძღურებულს თეთრნი მკლავნი ჩამოუცვივდა, ნელინელ დაუბრუნდა სიკვდილის სარეცელს.

ძლივს გასაგონი ჩურჩული ამოჰყვა ბაგეთაგან უკანასკნელ სუნთქვას. მისკენ თავდახრილმა გავარჩიე გლენვილის ის ბოლო სიტყვები: „კაცი არც ანგელოსს, არც სიკვდილს დამორჩილდება სრულიად, თავისივე ნების უღონობა შეიწირავს მხოლოდ“.

მოკვდა. ამდენი ტანჯვით წუთისოფელჩაშხამებულმა კედარ გაუუძელი მარტოობას ჩემს ბინაზე, მზებნელ, დრო-ჟამისგან გამოძველებულ რაინისპირა ქალაქში. სიმდიდრეს რასაც ეძახის ხალხი, არ მაკლდა. ლიგეამაც უფრო შემმატა, ნამდვილად უფრო მეტი და ვეჭვობ, ჩემსავით მდიდარი თუ გამხდარა ვინმე მოკვდავი. რამდენიმე თვის გზამძიმე და უაზრო ხეტიალის შემდეგ ვიყიდე და ცოტათი შევაკეთებინე ერთი სააბატო, რომელიც პირქუში ინგლისის ერთ ყველაზე უკაცურ და მივარდნილ კუთხეში იყო და რომლის სახელს ახლა ვერც გეტყვით. შენობის სევდისმომგვრელი და მჭმუნვარე დიდებულება, თითქმის მთლად გატიალებული მამული და მასზე შექმნილი, საუკუნეთა წიად ცოცხალი, ნაღვლიანი და შესაზარელი ლეგენდები, ერთიცა და მეორეც ერთობ ეხმარებოდა იმ ჩემს სიმძიმელს, რამაც ქვეყნის ამ ძველ, გამოყრუებულ მხარეს გადმომაგდო. თუმცა სქლად ხავსმოდებულ სააბატოს გარე კედლებისთვის ხელი არ მიხლია, მაგრამ დარბაზები და ოთახები დიდმეფურად მოვართვევინე ბავშვივით ახირებულმა და უღონო იმედის გულში მატარებელმა, იქნებ, ამით სევდა განვიქარვო-მეთქი. ფუჭი წვრილმანების თაყვანისცემა ჯერ კიდევ ბიჭობაში დამჩემდა და ამან კვლავ გამიხსენა ამდენი ვაებით ბებრულად ჭკუადასუსტებულ კაცს. ვგრძნობდი, ჩემი სიგიჟის პირველი ნიშნები ჩანდა ამ სქელ, უხვფერებიან და ფანტასტიკურ ფარდებში, ქუშ ძველგვიპტურ ქანდაკებებში, ლავგარდანებში, ავეჯის ჩუქურთმებსა და შლევური ნახატებით დაქარვულ ოქრომკობილ ნოხებში. თრიაქმა დამიმონა, ყველა ჩემს ნაშრომსა და ნათქვამს დაეტყო ზმანებათა არილი. მაგრამ აღარ მოეყვები ჩემი იმდროინდელი უგუნური ცხოვრების ამბავს. მხოლოდ გაიმბობთ ერთ დაწყევლილ ოთახზე, სადაც, მარად მოსაგონარი ლიგეას ნაცვლად, ჭკუაარეულმა საკურთხევიდან მოვიყვანე თმანათელი და ცისფერთვალა ტრემეინელი ლედი როვენა ტრევინიონი.

ნათლად მიდგას თვალწინ იმ საქორწინო პალატის მორთულობისა და წყობის ყოველი წვრილმანი. ჩემი ცოლის მზვაობარ

სახლეულებს გული აგრე როგორ გაქვავებოდა, რომ ოქროს ბრწყინვით დაბრძოლებებში თავიანთ საყვარელ ასულს ნება მისცეს გადმოებიჯებინა ასე მორთული ოთახის ზღურბლზე. უკვე გითხარით, გამოწვლილვით მახსოვს-მეთქი პალატის ყოველი წვრილმანი, მაგრამ, სამწუხაროდ, დამეიწყებია ბევრი რამე, უფრო მნიშვნელოვანი. მეხსიერებაში რომ აღიბეჭდება, სწორედ ისეთი წყობა და თანაზომადობა აკლდა ფანტასტიკურ პალატს. ციხესიმაგრის მსგავსად ნაგებ სააბატოს მაღალ კოშკში იყო ოთახი ხუთკუთხა და საკმაო სიდიდისა. სამხრეთის კედლად ჰქონდა ერთი დიდი, ტყვიისფეროვანი მთლიანი ვენეციური შუშის სარკმელი, რომელშიც გამოღწეულ მხისა თუ მთვარის შუქს შემზარავად წარმოეჩინა ირგვლივ ყველაფერი. მრავალწლოვანი ვაზით შეფენილი რკინისგისოსიანი ზღუდე დაემაგრებინათ ამ ვეებერთელა სარკმლის ზემოთ. ჭერი მოშავო მუხისა, უჩვეულოდ მაღალი, კამაროვანი იყო, ნახევრად გოტიკურ და ნახევრად დრუიდულ ყაიდაზე მოჩუქურთმებული. მოჩუქურთმებული თაღების შუაგულიდან ჩამოშვებულ ფართოგორგლებიან ოქროს ჯაჭვზე დაეკიდათ სარკინოზულნაყშებიანი ოქროსავე სანათური. იგი ისე მრავლად იყო დასვრუტილი და ნასვრუტებიც ისე ოსტატურად განელაგებინათ, რომ შიგნითაც და გარეთაც გველივით დაიკლაკნებოდა სინათლის ნაირფეროვანი ჭავლები.

რამდენიმე აღმოსავლური ტახტი და ოქროს შანდალი უწესრიგოდ იდგა პალატში, აქვე — ინდური სარეცელი, დაბალი საქორწინო სარეცელი, მკვრივი შავი ხისგან ნაკეთები, კუბოსაებრ მოჩარდახული. პალატის ყოველ კუთხეში დაედგათ ლუქსორის სამეფო აკლდამისეული შავი გრანიტის უზარმაზარი სარკოფაგები, აურაცხელი, ადამის ჟამინდელი ნახატებით მორთული სახურავებითურთ. მაგრამ სწორედ დარბაზის გობელენები იყო — ვაგლახ! — მთლად ფანტასმაგორიული. მაღალი, მეტად მაღალი, ამავე დროს არაპროპორციულად ნაგები კედლებიდან ძირისძირამდე კვც-კვცად ეშვებოდნენ გობელენები. მათი მსგავსი მასალითვე მოექსოვათ იატაკის ხალიჩა, ტახტებისა და შავი ხის სარეცლის ბაღდახინები. სარკმლის ნაწილი დაეფარა საკვირველად დაქარგულ ფარდას, რომლის მასალა ოქრონემსული ფარჩა იყო, არეულ-დარეული სულ გადაფენილი ერთი ფუტი დიამეტრის ნახშირივით შავი არაბესკებით. მაგრამ ესენი არაბესკებად მხოლოდ

მაშინ გამოჩნდებოდნენ, თუ ერთი რომელიმე წერტილიდან შეხედავდით. ძველთაძველი და აწ გაურცელებული მოწყობილობის მეშვეობით სახეს იცვლიდა არაბესკები. ახალშემოსულისთვის ჯერ უსახური ჩანდა, მაგრამ რაც უფრო მიუახლოვდებოდა, მით უფრო შეშხარავად წარმოსახებოდა და ბოლოს შემაძრწუნებელი ფიგურების ალყაში აღმოჩნდებოდა კაცი, ნორმანთა ცრურწმენების კვალობაზე შექმნილ სახეთა ან მონაზვნის ცოდვილიანი სიზმრების ცხადლოვ დაძნახველი. ფარდებიდან მომქროლავი ჰაერის ნაკადი ფანტასმაგორიულ ეფექტს აძლიერებდა და დაუცხრომელ, შეშხარავ, ჯერეთ უნახველ სიცხოველეს ანიჭებდა ყოველივეს.

ამგვარ დარბაზში, ამგვარ საქორწინო პალატში ვატარებდი უკუერთხეველ საათებს ტრემეინელ ლედისთან ჩვენი ქორწინების პირველ თვეს და აგრერიგად არ ვდარდობდი, ვატყობდი, ჩემს ცოლს გულისმომკვლელი ჩემი ზნე-ქცევა აშინებდა, მიფრთხობდა, არც დიდად ვუყვარდი და ეს ამბავი არამცთუ მწყინდა, პირიქით, კიდევაც მსიამოვნებდა. მძულდა ეს დიაცი და ეს სიძულვილი დემონს უფრო შეეფერებოდა, ვიდრე კაცს. კვლავ ვფიქრობდი (ჰოი, რა სინანულით!) საყვარელ, ღვთაებრივ, დასამარებულ ლიგეაზე. ღამე გამითენდებოდა, როცა მაგონდებოდა მისი სიწმინდე, სიბრძნე, ზექალობა და ამაღლებული, ვნებაუღევი, თავდაუზოგავი სიყვარული, გული მქწვოდა, ცეცხლი შემომეგზნებოდა და უფრო ძალუმაღ კიაფობდა, ვიდრე ლიგეას სულისეული ლამპარი, თრიაქნასვამი, ზმანებებით შეპყრობილი (რაკიდა უკვე სულ დამიმონა ამ შხამმა) ღამის მდუმარებაში, დღისითაც, გადაკარგულ ხევხუვებში მოხეტიალე გავყვიროდი მის სახელს, თითქოს გულის მხურვალეხას, მოგუზგუზე ვნებას, ლიგეას ნახვის გულისგამომჭმელ სურვილს შეეძლო დაებრუნებინა იგი აქ, მიწისზედა — ჰოი, ნუთუ სამარადისოდ? — დატოვებულ ბილიკზე.

ჩვენი ქორწინების ასე, მეორე თვის დამდეგს როვენა უცებ ავად გახდა და კარგა ხანს ვერ მომჯობინდა. შავი დღე აყარა ციებამ, ცუდი ღამეები დაუდგა. ძილი და მოსვენება რომ აღარ ჰქონდა, სულ ჩიოდა, რაღაც ხმები მომდისო კოშკის შიგნიდან და გარედანაც. ეს ამბავი, ასე ვფიქრობდი, მისი ავადმყოფობის ან იქნებ, ოთახის ფანტასმაგორიული მორთულობის ნაძალი თუა-მეთქი. ჯერ იყო, გამოკეთება დაეტყო, ფეხზეც დადგა. მაგრამ მალე

შეუბრუნა და ამჯერად უფრო სასტიკმა, მწარე შეტევამ ჩააგლო ლოგინად. ისედაც სუსტი ქალი ვეღარ შეებრძოლა და ვეღარც თავი დააღწია უქმურს. ამაოდ დაშვრენენ განსწავლული და თავის საქმეზე თავგამოდებული ექიმები. სრულიად დააგლო ამ, როგორც ჩანს, მოურჩენელმა ავადობამ და უკვე ამკარად ვატყობდი ნერვულ ჭირვეულობას, შიშინობაც დასჩემდა. კვლავ უფრო ხშირად და ჯიუტად ჩიოდა, რაღაც ხმები, სულ ჩუმი ხმები მესმისო და ადრინდულად იძახდა, საკვირველად დაშრიალეხსო ეს ფარდები.

ერთხელ, ღამით, სექტემბრის მიწურულს, უფრო დაჟინებით დამიწყო ამ გულისომიწყველელ საგანზე საუბარი, ჩვეულებრივზე უფრო მოითხოვდა ჩემს ყურადღებას. მშფოთვარე ძილ-ღვიძილისგან ახლად გამორკვეულიყო და მეც, შავი ხის სარეცლის ახლოს, ინდურ ტახტზე მჯდომარე გაოგნებული და თავზარდაცემული შევყურებდი მის ფერმიღეულ სახეს. ბალიშზე თავწამოწეული, შიშატანილი მეჩურჩულებოდა, ნამდვილად მესმის ის ხმებიო, ნამდვილად ვამჩნევ ფარდების მოძრაობასო. მე კი ვერაფერს ვხედავდი, ვერაფერს ვიკვებდი. ქარი დაშტიალობდა გობელენებში და მინდოდა ჩამეგონებინა ქალისთვის (რაც, უნდა ვაღიარო, თავადაც ცოტა მჯეროდა), ჩუმი ხვნეშისა და კედლებზე მიფენილი მრავალი გამოსახულების ძლივს შესამჩნევი ცვალებადობის მიზეზი სწორედ ესაა, ქარია-მეთქი. მაგრამ მისი შემზარავად გადაფითრებული სახე მარწმუნებდა, ვეღარაფერს შევასმენდი. სადაცაა გრძნობას დაჰკარგავს-მეთქი, ასე მეგონა. მსახურთაგან ახლოს კი არავინ იყო, რომ მომეხმო. გამახსენდა, თუ სად იდგა ტკბილღვინიანი სურა, ექიმთა რჩევით მხოლოდ ამ ღვინოს ვასმევდი ავადმყოფს. სწრაფად წავედი მის მოსატანად. მაგრამ, როგორც კი ზემოდან ჩამონათებულ შუქის წრეში ფეხი შევდგი, ჩემი ყურადღება მიიპყრო ორმა უცნაურმა ამბავმა. ჯერ, ასე შევნიშნე, სულ ახლოს ჩამიარა რაღაც საგრძნობმა, თუმცაღა უხილაემა; მერე ისიც დავინახე: სანათურის სინათლით შემოხაზული წრის შუაგულში გაკრთა ანგელოსისებრი ჩრდილი. გამჭვირვალე და მოუხელთებელი რომ იყო, კაცი ასე იფიქრებდა, ჩრდილის ჩრდილიაო. კარგა მაგრად თრიაქნასვამი, აფორიაქებული ვიყავი და ეს ამბავი არაფრად ჩავადე, არც როვენასთვის მითქვამს რამე ამის შესახებ. სურა ავიღე, უკანვე გამოვბრუნდი, თასი გავავსე, მოუძღურებულ ქალს ტუჩთან მივუ-

ტანე. თვალი გაახილა და ჯერ კიდევ ბურანში მყოფმა თასი თავად გამომართვა. მასთან ახლოს, ტახტზე ჩამოვჯექი და შევეყურებდი. სწორედ მაშინ, იქვე, ნოხიდან მკაფიოდ მომესმა ფეხის ჩუმი ხმა და იმწუთას დავინახე, ანუ, შესაძლოა, მეზმანა — როენას პირთან რომ მიჰქონდა თასი, შიგ ჩავარდა უჩინარი ჭურჭლიდან მეწამული ფერის სამი თუ ოთხი მოზრდილი, მოელვარე წვეთი. შესაძლოა, მე ეს ნამდვილად დავინახე, მაგრამ როენას არაფერი შეუნიშნავს. ღვინო უყოყმანოდ დალია. მეც აღარაფერი მითქვამს მისთვის, რადგან ვფიქრობდი, ყველაფერი ეს ჩემი ცოლის სასტიკი შიშინანობით, თრიაქითა და უძილობით აგრე ცხოვლად გრძნობაგონებააშლილი კაცის ფანტაზიის ბრალი თუა-მეთქი.

საკუთარ თავს გამოვუტყდი, იმ მეწამული ფერის წვეთების შემდეგ სულ ძალე ჩემს ცოლს სააქაო პირი აღარ უჩანდა. მართლაც, მესამე ღამეს მისი ცხედარი გააპატიოსნეს და სამარისთვის მორთეს, ხოლო უკვე მეოთხე ღამეს, მარტო ვუჯექი სუდარაში გახვეულს, ამ ჩემს უცნაურ პალატში, სადაც პატარძლად შემოვიდა ეს ქალი. მორიალე, შემადრწუნებელ, ჩრდილებისმაგვარ რასმე ზმანებებს ვხედაუდი. ძრწოლაატანილი შევეყურებდი დარბაზის კუთხეებში დაყურსულ სარკოფაგებს, ფარდებსა და გობელენებზე გამოსახულებათა ფარფარსა და ჭერიდან ნაირფეროვან სხივთა თოვას. რამდენიმე ღამის წინანდელი ამბავი რომ მომაგონდა, დავხედე იმ ადგილს, სადაც მაშინ სანთურით გამოკვეთილ წრეში აჩრდილის მკრთალი ნაკვალევი შევნიშნე, ახლა იქ აღარაფერი იყო. გულზე მომეშვა და კვლავ მოვხედე ფერწასულ, გათომილ სხეულს. სწორედ იმწუთას ათასი რამე მომაგონდა ლიგეაზე და გული მომიკვდა: ცრემლები მახრჩობდა, დარდით აღარ ვიყავი, როცა დავცქეროდი სუდარაში გახვეულ ქალს. ღამე გაილია და ჩემს ერთადერთ ჭეშმარიტ სიყვარულზე მწარე ფიქრებაშლილ კაცს თვალი არ მომიცილებია როენას ცხედრისთვის.

შუაღამით, შესაძლოა, ცოტა უფრო ადრე ან უფრო გვიან, არ ვიცი, რაკილა დროის სათვალავი ამერია, ჩამესმა ჩუმი, საწყალობელი, მაგრამ მკაფიო ქვითინი და გონზე მოვედი. ვიგრძენი, შავი ხის სიკვდილის სარეცლიდან მოისმოდა. ყური მივუკდე ცრუმორწმუნეობრივი შიშით თავტანდაკარგულმა, მაგრამ ეს ხმა აღარ გამეორებულა. თვალი ვეღარ მოვაცილე მიცვალებულს, მცირეოდ-

ნავაც არ შეტოკებულა. მაგრამ არ მოვტყუებულვარ, ნამდვილად გავიგონე ჩუმი ქვითინი და ჩემმა სულმა გაიღვიძა ჩემს არსებაში. მივციებოდი სხეულს. მხოლოდ მრავალი წუთის შემდეგ მოხდა ის, რამაც ნათელი მოჰფინა ამ საიდუმლოს. ბოლოს ცხადი გახდა, ცოტა შეუფერიანდა ღაწვები და სახის კანი ჩანაცრებულ ქუთუთოებთან, წვრილი, მქრქალი ძარღვების გასწვრივ. თავზარი დამეცა, შიშით გული გადამიქანდა და ცუდად გავხდი. მაგრამ მოვალეობის გრძნობამ ბოლოს გონს მომაგო. უეჭველი იყო, თურმე აჩქარებულვართ — როვენას სული ედგა. რაიმე უნდა მეღონა დაუყოვნებლივ. კოშკი კარგა შორს იყო მსახურთა სამყოფისგან და ვერც ვერავინ ვნახე აქ, რომ გამეგზავნა, ვედარავის მოვუხმობდი საშველად. ვინმეს დასაძახებლად რომ წავსულიყავი, რამდენიმე ხნით უნდა დამეტოვებინა პალატი, ამას კი ვერ ვბედავდი. ამიტომ სულ მარტოკამ ვცადე მივშველებოდი როვენას, მომებრუნებინა აქავე მფრინავი სული. მაგრამ მალე მივხვდი, ამაოდ დავშვევრ. ფერი მიეღია და თეთრ მარმარილოზე უთეთრესი გაუხდა ქუთუთოები და ღაწვები; სიკვდილის სასტიკი ხელით დახატული ტუჩები ორკეც ჩაეღრიცა; ამაზრზენი და სლიპინა სუსხი ჩაუდგა მთელ სხეულში, იმწუთას გაიჭიმა და გაქვავდა. ძრწოლით მივწექი ტახტზე, საიდანაც წელან ასე ცქვიტად წამოვდექი და კიდევ მომეძალა მგზნებარე ზმანებები ლიგეაზე.

საათი გავიდა, რომ (ნუთუ ეს შესაძლო იყო) სარეცლის მხრიდან კვლავ ბუნდოვანი ხმა მომესმა. ყური მივუგდე ზარგანხდილმა. ისევ მომესმა ამოხვრა. გვამთან მივირბინე და დავინახე, ნათლად დავინახე, როგორ ათრთოლდნენ ბაგეები. წუთის შემდეგ მოეშვნენ და ბროლის კბილები გამოაჩინეს. აქამომდე თუ მარტო შიშით ვიყავი გულგადაქანებული, ახლა ამას გაცეცხავ და ერთო. თვალთ დამიბნელდა, გული მიღონდებოდა და მხოლოდ ენით უთქმელი ნებისყოფის წყალობით აღარ დამიკარგავს გონება, ჩემი ვალი ხომ უნდა მომეხდა. ფერი ახლა შუბლზე, ღაწვებსა და ყელზე მოუვიდა, სხეული შეუთბა, გულის ფეთქვაც შეინიშნებოდა. ქალი ცოცხლობდა; გაორკეცებული ძალით შევუდექი საქმეს — საფეთქლები, ხელები დაუშვილე, აღარაფერი დამიკლია. აღარაფერი დამვიწყებია, რასაც გამოცდილება და სამედიცინო წიგნების არცთუ ისე მცირე ცოდნა მკარნახობდა, ვერაფერს გავხდი. ფერი წაუვიდა,

მაჯისცემა გაუჩერდა, ბაგე-პირი მოედრიცა სიკვდილმოწყევლივით და მაშინვე ყინულივით გაცოვდა, ჩალურჯდა, გაშეშდა, ნაკეთები გადაელია, საძვალეში დიდხანს ნადები გვამის ამაზრზენი იერი მიიღო მთელმა სხეულმა.

თავი კვლავ მივეცი ზმანებებს ლიგეაზე — და კვლავ (რალა გასაკვირია, ტანზე ეკალი რომ ამესხა ამის დამწერს?) — კვლავ ჩუმი ქვითინი მომესმა შავი ხის სარეცლის მხრიდან. მაგრამ რალა საჭიროა იმ ღამის ენით აუწყერულ საშინელებათა გამოწველივით გადმოცემა? რალატომ უნდა ვთქვა, ჟამჟამად, დილაბინდის დადგომამდე როგორ გრძელდებოდა სიკვდილ-სიცოცხლის შემზარავი დრამა, სულ უფრო ახლოვდებოდა გარდაუვალი დასასრული? ყოველი ასეთი აგონია როგორ ჰგავდა უჩინარ მომხდურთან ჭიდილს და როგორ იცვლებოდა გვამი ყოველი ასეთი შებრძოლების შემდეგ! მაგრამ მოკლედლა ვიტყვი სათქმელს.

გულშემზარავი ღამე თენდებოდა, როცა ის, ვინც მკვდარი ესვენა, კვლავ შეინძრა, ამჯერად უფრო მკვეთრად და ეს მოხდა ასეთი საცხადლო აღსასრულის შემდეგ. კარგა ხანია დავამთავრე ყოველგვარი ბრძოლა და გარინდული ვიჯექი ტახტზე, შლეგურ გრძნობათა მორევიტ მიტაცებული მსხვერპლი. ამ გრძნობებში გაუსაძლისი შიში, შესაძლოა, ნაკლებად შემზარავი და ნაკლებად გამტანჯავი იყო. ნემში, ვიმეორებ, შეტოკდა, ამჯერად უფრო ძალუმად. სიცოცხლის ნიშნები სულ უფრო ცხადლივ გამოაჩნდა პირისახეზე, მთელი სხეულიტ მოემვა და მისი მთლად შეწითლებული ქუთუთოები რომ არა, შეიძლებოდა მეფიქრა, როვენამ მართლაც დაადწიამეთქი თავი სიკვდილს. მაგრამ ამ აზრის გავლება გულში ჩემთვის, იმხანადაც კი, ძნელი იყო, თუმცა ახლა რალა ეჭვი უნდა შემპარვოდა, როცა ნათლად ვიხილე სარეცლიდან წამომდგარი, მონანავე, ფეხარეული, თვალდახუჭული, სიზმარეულივით გაოგნებული, ხორციელი, ნამდვილად გამომავალი პალატის შუაგულში.

ძრწოლას აღარ აუუტანივარ, მისი აღნაგობის, გარეგნობის, მიხრა-მოხრის დანახვისთანავე გამოუთქმელმა ფანტაზიამ გამიელვა და გამაქვავა. გაშეშებული ვიყავი, მაგრამ კი ვხედავდი ამ გამოცხადებას. გიჟურად ფიქრებაშლილს გული ამოვარდნაზე მქონდა, თვალი მატყუებს-მეთქი. ნუთუ მართლაც ჩემ წინ ცოცხალი როვენა იდგა? მართლაც შეიძლება ეს ქალი როვენა ყოფილიყო

— თმანათელი, ცისფერთვალა ტრემინელი ლედი? რაღატომ, რაღატომ მეპარებოდა ეჭვი? ბაგე-პირი მაგრად ჰქონდა ახვეული — მაგრამ განა შესაძლოა ეს ყოფილიყო ტრემინელი ლედის ბაგე-პირი? ყმაწვილი ქალის მაისის ვარდივით გაფურჩქნილი ლოყები... დიახ, მთლად საღ-სალამათი ქალის ეს ფოსოებიანი ნიკაპი... მაგრამ შესაძლოა, ავადობის დროს სიმაღლე მომატებოდა? ამას რომ ვფიქრობ, ხომ არ შევშლილვარ? ერთი ნახტომით წამოვიჭერი და ფეხებში ჩაუვარდი! შევეხე თუ არა, მსწრაფლ უკუმიდგა, შესახარელი სუდარა თავიდან ჩამოიგდო, პალატში დატრიალებულმა ჰაერის ნაკადმა კოჭებამდე კეც-კეცად ჩამოშალა უკუნი დამის ფრთებზე უფრო შავფერი თმის ტვერი! აჰა, ჩემ წინარე მდგომმა ნელინელ გაახილა თვალი. — ახლა კი — შევევირე — აღარასოდეს, აღარასოდეს შევცდები — ეს ხომ შავ-შავად შექმომფინარე თვალებია დაკარგული ჩემი სატრფოს, ლედი ლიგეასი!

მთხრებლი¹ და ქანქარა

*Impia tortorum Longas hic turba furores
Sanguinis innocui, non satiata, aluit.
Sospite nunc patria, fracto nunc funeris antro,
Mors ubi dira fuit vita salusque patent.*²

**პარიზში, იაკობინელთა კლუბის ადგილას
გასამართავი ბაზრის კარიბჭეზე წასაწერად
შეუთხზავთ ეს ოთხსტრიქონიანი ლექსი**

სულთმობრძავივით სულ, სულ დამაოსა ამ გაუთავებელმა წამებამ. ბოლოს, როცა ხელ-ფეხი გამიხსნეს და დამრთეს წამოჯდომის ნება, ვიგრძენი — გული მელეოდა. განაჩენი, სასიკვდილო განაჩენი იყო უკანასკნელი სიტყვა, ჩემს ყურამდე რომ მოაღწია. ამის შემდეგ შორითლა მოისმოდა ერთ ყრუ გუგუნად შერთული ინკვიზიტორთა ხმები, რამაც ბრუნვის ხატებად გამიელვა, შესაძლოა, წისქვილის ბორბლის ხმიან-ბზრიალის ასოციაციისდაკვალად. მეტი აღარაფერი გამიგონია. ამ დროს — რა შემზარავად ცხადლივ! — დავინახე შავოსანი მოსამართლეების საოცრად გაწვრილებული, ამ სიტყვების წარმომჩენ ქალღმრთელ უფრო თეთრი ტუჩები. გულქვაობა, დაუნდობლობა, კაცის ტანჯვა-წამებისადმი უსაზმო

¹ მთხრებლი — მღვიმე არს კლდისა კაცთათვის საპატიმრო (სულხან-საბა ორბელიანი, „სიტყვის კონა“).

² დიდხანს მძვინვარებდა ბრბო უღვთო მაწამებლების, დაუსჯელად, უვნებლად დაძრწოდნენ სისხლით მოთხვრილნი. სამშობლო გადარჩა, დაიქცა მკვლევლების ბუდე, სიკვდილის სამფლობელოში მოვიდა სიცოცხლე (ლათ.)

ზიზლი გამოესახათ ამ გალუულ ტუჩებს. ვხედავდი, თუ როგორ გადმოსდიოდათ მათ ჩემი საბედო განჩინება. ვხედავდი, ამრეზით გამოთქვამდნენ, სიკვდილით დაისაჯოსო. ჩემს სახელს იძახდნენ, ვხედავდი და რაკილა ამაოდ ვცდილობდი მის გაგონებას, ტანზე ეკალი ამესხა. თავზარდაცემულმა ახლავდა შევნიშნე მდორე, ძლივს დასანახი ძვრა კედლებზე გაკრული შავი ფარდაგებისა; მერე კი მაგიდაზე შეიდ მაღალ სანთელს მოკარი თვალი, მოწყალების ფეროვნება მოიღეს ჯერ ამ სანთლებმა, ვითომც ჩემს გადასარჩენად მოვლენილი საროტანი ანგელოზები იყვნენ; მაგრამ საშინლად ამერია გული. გაღვანური ბატარეის მავთულს ხელმოკიდებული კაცის მსგავსად, თავით ფეხამდე ყოველი ნერვის შეტოკება ვიგრძენი. აღმოგზნებულ უსახურ ჩრდილებად გადაიქცნენ ეს ანგელოზები, მივხვდი: აღარც მათ შეეძლოთ ჩემი გამოხსნა. სულის სიღრმეში მუსიკის ხმასავსე ჰანგებად მომეახლა ფიქრი, რა კარგი იქნებოდა-მეთქი ახლა ცივ სამარეში — ნელინელ და უჩუმრად მომივიდა ეს აზრად, თითქოს დიდი ხნით ადრე, ჯერ კიდევ მანამდე, ვიდრე სრულიად ჩავხვდებოდი მის მნიშვნელობას. მაგრამ საბოლოოდ ეს ფიქრი მკაფიოდ რომ გაეისაკუთრე, მოჯადოებულებით გამიუფერულდნენ თვალში მოსამართლეთა ლანდები; განუჭვრეტელ წყვილადში დაიძირნენ მაღალი შანდლები, ცეცხლი გაჰქრობოდათ სანთლებს; ბნელ-უკუნეთი ჩამოწვა; თითქოს ჩემი ყოველი საგრძნობელი ჰადესში გადასული სულისამებრ გადაჰყოლოდა გამშაგებულ მორევს. დაისადგურა მარადიულმა მდუმარებამ, მყუდროებამ და ლუსკუმმა ღამემ.

გული შემღონებოდა; მაგრამ მაინც ვერ ვიტყვი, მთლად დაკარგე-მეთქი გრძნობა. მისი ნარჩენის განსაზღვრას ან აღწერას არ შევეცდები. ერთი რამ ცხადია — ყველაფერი არ ქრება; ძილქუშში — არა! ბოღვაში — არა! გულის შეღონებაში — არა! მიცვალებებაში — არა! სამარეშიც არ დაინთქმება ყოველივე უკვალოდ — ადამიანიშვილის უკვდავებას მაშინ ვინლა იტყოდა. ძილნასვამი კაცი ხომ გაგლეჯს ხოლმე სიზმარეთის ხვანჯებს და იმავე წამს (იმდენად უღონო შეიძლება იყოს ძაფი ხვანჯისა) ამ ნაბურანვეის აღარაფერი გვახსოვს. გონს რომ მოდის გულშეღონებული, ორ საფეხურს გამოივლის: ჯერ სულისეულ, ანუ გონით შეგრძნებას, ფიზიკური არსებობისას კი მერე, და თუ ამ არსებობას მოვალწევთ,

შეიძლება მივაკლიოთ იმ პირველშობილის შთაბეჭდილებას. ამ შთაბეჭდილებამ კი, თავის მხრივ, იქნებ იმქვეყნიური უფსკრული წამოგვაგონოს. ეს უფსკრული კი რაღაა? დაბოლოს, შევძლებთ კი მისი ფერი სამარის ფერს გამოფარჩიოთ? მაგრამ შეუძლებელი თუა ძალისხმევით იმ პირველშობილ შთაბეჭდილებათა გახსენება, დიდი დროის გასვლის შემდგომ ეგებ მოუპატიუებლად მოგვეახლონ ისინი, და საიდან? არ გვეცოდინება ჩვენდა გასაოცრად. ვისაც თავის დღეში არ შეჰქლონებია გული, ის არ იქნება ის კაცი, ვინც მღვივარე ნაკვერჩხლებში იხილავს უცხო სასახლეებსა და მეტად ნაცნობ სახეებს, ვინც მრავლისთვის შეუძნეველ ჰაერში მოლივლივე გულის ამძღვრეუ ხილვებს თვალს მოჰკრავს, ვინც გაყურდება უცხო ყვავილის სურნელებით ფიქრებაშლილი, ვინც შეჩქვიფდება უცნობი მუსიკის ჰანგების მოსმენისას.

ფიქრში წასული მრავალგზის ვძალობდი ჩემი სულ-გულის მომცველი, მოჩვენებითი არყოფნის ნიშნების მოგონებას და ზოგჯერ ასე მეგონა — აჰა, წადილი ავისრულე-მეთქი; ცოტა ხნით, სულ ცოტა ხნით ნათელს მოიღებდნენ ეს მოგონებები და შემდეგ უკვე გონს მოსული ვხვდებოდი: ცნობამიხდილი კაცის ამბავს ვიხსენებდი თურმე. ჩრდილები ამ მეხსიერებისა ბუნდად მამცნობდნენ აყალყებულ ლანდებზე, რომლებმაც სრულ სიჩუმეში ამიტაცეს და წამიღეს ქვევით, ქვევით, სულ ქვევით, ვიდრე არ დამარეტიანა ამის გაფიქრებამ, აღარ გათავდა-მეთქი ეს წიაღსვლა. გულის გაუსაძლის ჩაღამებასაც მამცნობდნენ ისინი — ისეთ არაბუნებრივ სიმშვიდეს მოეცვა გული. მერე უეცრად ჩემი ყოველი ასოს შემბოჭველი უძრაობა შევიგრძენი. თითქოს იმათ, ვისაც მივყავდი (ჰოი, ეს შემზარავი სავალი!), უსასრულობის საზღვარი გადაელახათ და გზად ამ ერთფეროვანი ჯაფით გამოღლილებს წამითლა შეესვენათ. კაემანმა და აპათიამ შემიპყრო ჯერ, მერე კი მთლად ჩამითრია სიგიჟემ — იმ სიგიჟემ, აკრძალული ამბის მოგონებისას რომ მოიცავს გონს.

მეყსეულად კვლავ აღვიქვი მოძრაობა და ხმაურობა — გულის ბაგაბუგი ჩამესმა ყურში. შემდეგ გამოცარიელდა ყველაფერი. მერე ისევ ხმაური, მოძრაობა; შეხებასაც ვგრძნობ, კანკალი მომეკიდა თავით ფეხამდე, მერე არსებობის უაზრო შეგრძნება და დამრჩა და ასე კარგა ხანს გასტანა. მერე უეცრად ფიქრმა ამიტანა, სული კოჭებსში გამეპარა და გააფთრებით ვცდილობდი ჩემი მაშინდელი ყოფის

გარკვევას. მერე დიდი სურვილი დამებადა, ნეტავ ისევ უგრძნობელი ვეგლო-მეთქი, მერე უცებ გონს მოვედი და შეეძელი ხელ-ფეხის განძრევა. ნათლად წარმომიდგა პროცესი — მოსამართლეები, შავი ფარდები, განაჩენი, მოუძღურება, გულის შეღონება... მერმინდელი ამბისა აღარაფერი მახსოვს. ყველაფერი ეს მოგვიანებით და ისიც ბუნდად, დიდი გაჭირვებით, ძლივსლა გავისხენე.

დიდხანს ვიყავი ასე თვალდახუჭული. მერე ვიგრძენი, ზურგზე ვეგლე ხელ-ფეხშესნილი, მკლავი გაეშალე, მძიმედ დაეცა მაჯა რაღაც სველსა და მკვიდრს. კარგა ხანია, ვერ ვწევ ხელს, ვფიქრობ, სად ვარ და რა მჭირს-მეთქი. დრო გადის და ვერ ვბედავ თვალის გახელას. გარშემო საგნების პირველი დანახვისა მეშინია. ის კი არ მაწუხებს, რაიმე შემზარავს რომ ვიხილავ; ამ ფიქრმა გამაწვალა — ვაითუ, აღარაფერი გამოჩნდეს ირგვლივ. დაბოლოს, უზომოდ სასოწარკვეთილმა დაფაჭეციტე თვალი. ცუდს რომ მეუბნებოდა გული, არ მოუტყუებულვარ, მარადიულ ღამეს დაესადგურებინა, სუნთქვა შემეკვროდა და სული ვერ მომებრუნებინა ამ უკუნეთში. გაუსაძლისად ჩახუთულიყო ჰაერი. კვლავ გაუნძრევლად ვწევარ და ვცდილობ გონის მოკრებას. ინკვიზიტორთა ჩვეულებებს ვიგონებ, ამისდაკვალად ვლამობ ჩემი ამბის გაგებას. განაჩენი უკვე გამოეტანათ და დიდი დრო უნდა ყოფილიყო გასული მას შემდეგ. გულშიაც არ გამივლია, ნამდვილად მკვდარი ვარ-მეთქი. წიგნები კი გვამცნობენ ამდაგვარ შემთხვევებს, მაგრამ რეალურ ცხოვრებაში ასეთი ამბავი შეუძლებელია: და მაინც სად ვიყავი და რა ყოფაში? სიკვდილმისჯილებს, ჩვეულებრივ, აუტოდაფეზე ხოცავენ და სწორედ ჩემი გასამართლების დღის საღამოს აღესრულებინათ განაჩენი. ნუთუ ისევ დილეგში იმიტომ ჩამომადგეს, რამდენიმე დღე რომ დაელოდებოდი მორიგ მსხვერპლშეწირვას? მაგრამ — არა. დაუყოვნებლივ უნდა მოიკლას მსხვერპლი! ასე იყო თუ ისე, ტოლედოს ციხეების სიკვდილმისჯილთა საკნების დარად, ამასაც ჰქონდა ქვის იატაკი და სინათლის ნატამალი მაინც აღწევდა აქ.

შემზარავემა ფიქრმა გული გადამიქანა, ცუდად გავხდი და კვლავ დაუკარგე გრძნობა მცირე ხნით. გონს რომ მოვედი, ზეზე წამოგხტი, ხელები გავიწვდინე, ვერაფერს მივწვდი, ფეხის გადადგმისა კი მაინც მეშინოდა, ვაითუ, სამარის კედლებს გადავაწყდე-მეთქი, ხვითქი გადამასკდა და ასე ვიდექი ოფლის მსხვილი წვეთებით

შუბლდაცვარული. დაბოლოს, ანწუხზე რომ ამაგო შეუცნობლობამ, ხელებგაშვერილმა ფრთხილად წავიწიე წინ. თვალები კინალამ ბუდეებიდან გადმომცვივდა, რაკილა ვძალობდი იმ უღონო ნათლის დანახვას. კარგა ძალი გავიარე, მაგრამ ვეღვან სუფევდა მდუმარება და მოზიშხიმე სიცარიელე. ცოტა გულს მომეშვა, აღარც ისეთი შემზარავი ჩანდა ჩემი ბედი.

ფრთხილად წინმაგალს ახლა ცხადლივ და ცოცხლად გამახსენდა, ხალხი რას არ იძახდა ტოლედოს ციხეთა გულშემზარავ ამბებზე. ამ დილეგთა გამო რა არ უთქვამთ და სულ ასე ვფიქრობდი, ზღაპრებია-მეთქი. მაგრამ ჩურჩულითდა ჰყვებოდნენ, იმდენად გულს უხეთქვდათ ამ ხმების გამეორება. ამ განუჭვრეტელ მიწისქვეშეთში შიმშილი მომიღებს ბოლოს თუ სხვა, უფრო საშინელი ტანჯვა-წამება გამათავებს? ერთი კი იყო ცხადი: უნდა მოემკვდარიყავი და ჩემი მოსამართლეების კვალობაზე გამორჩეული, შემზარავი სიკვდილით უნდა აღვსრულებულიყავი; დიან, ამაში ეჭვი არ შემპარვია. რა ჟამს და როგორ — აი, რა მაფიქრებდა და მაშფოთებდა.

დაბოლოს, გაწვდილმა ხელმა რაღაც მკვრივი შეიგრძნო — კედელი, როგორც ჩანს, ქვით ნაგები, მეტად გლუვი, სლიპინა და ცივი. გავუყევი მიუნდობლად, რაკილა გაგონილი მქონდა ის ძველი ამბები. მაგრამ აგრე ვერ მივხვდებოდი ჩემი დილეგის მოცულობას; შეიძლება წრიულად მეგლო და ისევ იქ მივსულიყავი, საიდანაც წამოვედი, ასე რომ, კედლის ერთფეროვნების კვალობაზე ველარაფერს შეიტყობდი. დანაც ამიტომ მოვიჩხრიკე. ვიდრე საინკვიზიციო დარბაზში მიმიყვანდნენ, მახსოვს, თან მქონდა, ახლა კი გამქრალიყო; სამოსელიც ჩემთვის სულ სხვა ჩაცემიათ — უხეში ჯვალო, ტომარასებრ შეკერილი. დანის პირს დილეგის კედლის ქვებს შორის ჩავასობ და თავდაპირველ წერტილს ასე მოვინიშნავ-მეთქი. გონება ისე მქონდა ამღვრეული, რომ ეს პატარა დაბრკოლება პირველად დაუძლეველი მომეჩვენა. შესამოსლის კალთის ნაწილი მოვიგლიჯე მერე და კედელთან რომ მივიტანე, მისი ერთი ბოლო სწორი კუთხით სიგრძეზე დავაფინე. თუ დილეგს ხელის ფათურით შემოეუვლი, ამ ნაჭერს უთუოდ გადააწყდები-მეთქი. ასე კი ვფიქრობდი, მაგრამ აღარც დილეგის მოცულობა გამითვალისწინებია, აღარც ჩემი უილაჯობა. იატაკი სველი იყო და მოლიპული, ბორძიკ-ბორძიკით გავიარე ცოტა, მერე ფეხი რა-

ლაცას წამოეკარი და გავიშხლართე. ამდენმა უბედურებამ ახლა მიწია — ღაცემისთანავე ჩამეძინა.

გამოვიღვიძე. მკლავი რომ გავშალე, პურის ნაჭერი და წყლიანი დოქი ვნახე ახლოს. ქანცი გამოძლეოდა და იმის ფიქრის თავი არ მქონდა, ესენი აქ საიდან გაჩნდა-მეთქი. ჩქარა შევჭამე პური და წყალიც ხარბად დავაყოლე. ცოტა ხნის შემდეგ განვაგრძე ჩემი საპრობილის მოკვლევა. დაბოლოს, როგორც იქნა, მოვადწიე ჯვალის ნაჭერს. ვიდრე დავეცემოდი, ორმოცდათორმეტი ნაბიჯი გადავითვალე, შემდეგ, ნაჭერს რომ მოვატანე — ორმოცდარვა. ამგვარად, სულ ასი; თუ იარდად ჩავთვლით ორ ნაბიჯს, მაშინ ჩემი დილეგის სიმრგვალე ორმოცდაათ იარდს უდრიდა. მაგრამ გზად რომ შევეჩხე კედლის მრავალ კუთხეს, შეუძლებელი იყო დილეგის ნამდვილი წყობის დადგენა; და მაინც ვფიქრობდი, ეს ოთახი დილეგი იყო და სხვა არაფერი.

აზრი აღარ ჰქონდა, აღარც იმედი ესაძირკვლებოდა ჩემს ძიებას. კვლევას ვაგრძელებდი შეუცნობელი ცნობისწადილით. კედელს მოეცილდი, ბნელეთის პირდაპირ გადაჭრა გადავწყვიტე. დიდი სიფრთხილით მივაბიჯებდი პირველად. თუმცა იატაკი მკვიდრი მასალისა დაეგოთ, ვერაგულად კი მოლიპულიყო. დაბოლოს, ვაჟაკობა მოვიკრიბე, მტკიცედ გადავდგი ფეხი; ვცდილობდი, რაც შეიძლება სწორზე მევლო. ათი თუ ოცი ნაბიჯი გავიარე ამგვარად, მერე სამოსლის ნამუსრევში გავიბლანდე და წინ მოწყვეტით, თავქვე გადავვარდი.

შეცბუნებულს არ შემიმჩნევია ერთი შემამფოთებელი გარემოება, რამაც მერე, სულ მცირე ხნის შემდეგ მიიპყრო ჩემი ყურადღება, როცა ჯერ კიდევ წაქცეული ვიყავი. აი, რა: ნიკაპი დილეგის იატაკისათვის დამებჯინა, ხოლო ტუჩებითა და სახის ზედა ნაწილით ვედარაფერს ვგრძნობდი. ერთი სიტყვით, ნიკაპზე უფრო დაბლა დაშვებულიყო შუბლი, თითქოს წებოვანი ორთქლით დამცვაროდა იგი, ობის მძაფრი სუნი მცემდა. მკლავი გამართე და მივხვდი, მრგვალი მთხრებლის ზედ კიდეზე დავცემულვარ-მეთქი, თავზარი დამეცა. იმწუთას, რაღა თქმა უნდა, შეუძლებელი იყო მთხრებლის სიღრმის განსაზღვრა, ხელით მოვსინჯე აგურით გაწყობილი კიდე და აგურისავე პატარა ნატეხი უფსკრულში ჩავუშვი. მრავალი წამი მესმოდა ღრმულის გვერდებს ჩასხლეტილის ხმაურობა. დაბო-

ლოს, გავიგონე წყლის ბოლმიანი ჩქაფუნე და მისი ხმამაღალი ექო. მაშინვე ჯახუნის ხმა ჩამომესმა, მალიად გაღებულ და დაკეტილი კარი რომ გამოსცემს, ისეთი; სუსტმა ნათელმა გაიციალა ამ წვედიადში და კვლავ ჩამობნელდა.

ახლა კი კარგად მივხვდი, თუ რა მომელოდა და მაღლი შევწირე ამ ანაზღეულ შემთხვევას. კიდევ ერთი ნაბიჯი და გამოვესალმებოდი წუთისოფელს და ეს იქნებოდა სწორედ ის სიკვდილი, რასაც, ასე მეგონა, მხოლოდ ინკვიზიციის გამო შეთხზულ ზღაპრებში მოგვითხრობდნენ. ტირანიის მსხვერპლს განა ჰქონდა რამე სხვა არჩევანი, გარდა ორისა: საშინელი ფიზიკური გვემით სულის ამოხდომა ან უმძიმესი ზნეობრივი წვალებით მოკვდინება? სწორედ ამისთვის ვიყავი შემონახული. ამდენი ვაების შემდეგ ნერვები მქონდა დაწვევტილი, საკუთარი ხმისაც კი მეშინოდა. ჩემზე უფრო შესაფერისს ვისღა ნახავდნენ საწამებლად.

თავით ფეხამდე აკანკალებული, ხელის ცეცებით მივიკვლევდი კედლისკენ უკანდასახე გზას — იქ დაღუპვა სჯობს-მეთქი, ვიდრე დარჩენა ამ შემზარავ ორმოებთან, რომლებიც, ახლა ასე წარმომედგინა, აუარება იყო და დილეგის ყოველ მხარეს დაეტანებინათ. სხვაგვარი სულიერი განწყობის ჟამს მეყოფოდა ვაჟკაცობა და უცებვე მოუღებდი ბოლოს ჩემს ტანჯვა-წამებას — უფსკრულთაგან ერთ-ერთში გადავიჭრებოდი. მაგრამ ახლა ჩემნაირ მხდალს ძნელად თუ ნახავდა კაცი. კიდევ ისიც მახსოვდა, რომ ამ ჭებზე წამეკითხა და იქ მეყსეული სიკვდილის იმედი არ მქონდა.

მღელვარებამ თვალები ამომიღამა. მერე, როგორც იქნა, კვლავ ჩავთვლიძე, გამოღვიძებულმა ისევ ვნახე პური და წყლიანი ღოჭი. მწყუროდა და ხახა გამძრობოდა, ჭურჭელი ერთი ყლუპით გამოცალე, წყალი თითქოს წამალშერეული იყო, რადგან დავლიე თუ არა, ძილად მიმაგდო. მკვდარივით დამძინებოდა თურმე. რამდენ ხანს ვიყავი ასე, რაღა თქმა უნდა, არ ვიცი. მაგრამ თვალი რომ გაუახილე, ბრჭყვიალა ნათელი მოიღვრებოდა, საიდან — ჯერ ვერ გავარჩიე და გამოძხეურდა დილეგის ზომა და წყობა.

თურმე სულ მცდარად წარმომედგინა მისი მოცულობა. ოცდახუთ იარღსაც არ აღემატებოდა მთელი კედლის სიმრგვალე. რამდენსამე წუთს ამის გამო სულ ამოდ ვშფოთავდი; მართლაც, ამ შემზარავ ადგილს ჩაგდებული კაცი ხომ ყველაზე ნაკლებ უნდა

აელელებინა დილეგის ზომას? მაგრამ ძალიან მინდოდა გამეგო, გამოთვლებში რა შეცდომა მომივიდა. დაბოლოს, მივხვდი სინამდვილეს. პირველი ცდისას, ვიდრე დავეცემოდი, ორმოცდათორმეტი ნაბიჯი დავითვალე და თითქმის დამითავრებია დილეგის წრიულად შემოვლა, ასე რომ, ჯვალოს ნაჭერს ერთი თუ ორი ნაბიჯით უნდა ვყოფილიყავი დაცილებული, მე რე კი დამძინებია და რომ გამოვიდვიძე, თურმე უკანვე გამოვბრუნებულვარ. ამგვარად, ორჯერ უფრო მეტი მეგონა დილეგის ზომა. გონდაბნეულს ვერ შემომჩნევია: პირველი ნაბიჯები რომ გადავდგი, კედელი ხელმარცხნივ იყო, ხოლო შემდეგ — მარჯვნივ.

საპყრობილის წყობაშიც მოვტყუებულვარ ასევე. გზად მრავალ კუთხეს გადააწყვდი და დილეგის უდიდესი უსწორობა ამიტომ დავასკენი. ასე მოქმედებს თურმე ძილისა და ლეთარგიისაგან გამორკვეულ კაცზე ღამეული წკვარამი! კუთხეები იყო ერთმანეთთან სხვადასხვა მანძილით დაცილებული, მცირეოდნავ შეწეული ალაგები. ციხის საერთო წყობა ოთხკუთხა აღმოჩნდა. ადრე რომ ქვის კედლად მივიჩნიე, სინამდვილეში იყო რკინის თუ სხვა ლითონის დიდრონფილოვანი ზღუდე და ის შეწეული ალაგებიც ამით ნაკერს თუ ნაჭედს წარმოადგენდა. ცრურწმენებით გათანგულ ბერებს სანამდე ფანტაზია ეყოთ, მთელი დილეგის ლითონის პირი უხეშად მოეთხიპნათ უსაზარლესი და შემადრწუნებელი ნახატებით. ჩონჩხისტანა თუ უფრო რეალური სხვა სახის ეშმაკეულთა გამოსახულებანი გადაფენილიყო და დაემახინჯებინათ კედლები. საკმაოდ მკვეთრად აჩნდა ამ ურჩხულთა გარეხაზები, ოღონდაც საღებავი, ალბათ, დილეგის ჰაერის გამო, გაუფერულებული და გადღაბნილი ჩანდა. ახლავა შევნიშნე — ქვით მოკირწყლული დილეგის შუაში ხახა დაელო მრგვალკიდიან მთხრებლს, რომელსაც ამ ცოტა ხნის წინ გადავურჩი, მაგრამ ის იყო აქ ერთადერთი.

ყველაფერ ამას ვხედავდი ბუნდად და ძლივს, რაკილა ახლა, გამოღვიძების შემდეგ, სხვანაირ ყოფაში ვიყავი. მთელი სიგრძით გაჭიმული, ზურგზე ვიწექი ხის დაბალ, ჩარჩოსმაგვარ სადგამს მაგრად დაკრული, სხეულსა და ხელ-ფეხზე მრავალგზის შემოეხვიათ მოსართავის მსგავსი გრძელი ღვედი და თავისა და მარცხენა მკლავის შეტოკებადა შემეძლო, ასე რომ, წვალებით თუ მოვახერხებდი ჩემს ახლოს იატაკზე დადგმული თიხის ჯამის მიწვდე-

ნას; დოქი კი წაელოთ ჩემდა საზაროდ. ჩემდა საზაროდ-მეთქი; როგორც ჩანს, ჩემს მაწვალელებს სურდათ წყურვილით დაგმხრ-ჩვალიყვი — ჯამზე დაეწყოთ ცხარედ შეკაზმული ხორცი.

ზემოთ ავიხედე; ოცდაათი თუ ორმოცი ფუტის სიმაღლეზე საპყ-რობილის ჭერს მივაპყარი მხერა. კედლების მსგავსი გაეკეთებინათ ისიც. მთელი ჩემი გულისყური მიიპყრო ერთ ფილაზე მიქელ-გაბრიელის უჩვეულო გამოსახულებამ. ისე კი დაეხატათ, როგორც საერთოდ ხატავენ ხოლმე, ოღონდაც ცელის მაგივრად — ერთი შეხედვით ასე მივამსგავსე — ხელთ ეპყრა დიდი ქანქარა, ისეთი, ძველებურ საათებ-ში რომ გვინახავს. მაგრამ რაღაცამ მაიძულა უფრო გამოწვლილვით დამეთვალიერებინა ეს მანქანა. ზემოთ რომ ავიხედე (სწორედ მე მის-წორდებოდა), ასე დავლანდე, თითქოს ნელიად ამოძრავდა ქანქარა. სულ ცოტა ხნის მერე ცხადი შეიქნა — მოკლე-მოკლედ იძვროდა და, რაღა თქმა უნდა, დუნედ. რამდენსამე წუთს ძრწოლამორეული, უფრო რე გაცეხული ვაკვირდებოდი. დაბოლოს, ამ უღონო მოძრაო-ბის ცქერით მოღლილმა ჭერის სხვა ადგილებიც მოვათვალიერე.

იატაკზე გაიხმაურა რაღაცამ. თურმე რამდენიმე ვეება ვირთხა დაწრიალებდა. ჩემგან ახლა ხელმარცხნივ მოქცეული სწორედ იმ მთხრებლიდან ამომძვრალიყვნენ. ჩემ თვალწინ გროვა-გროვად მალ-მალე მოდიოდნენ მსუნაგად წამოგზნებოდათ თვალები, ხორ-ცის სუნზე მოიჩქაროდნენ. ძლივსღა შევძელი მათი მოგერიება.

ნახევარი, შეიძლება ერთი საათიც იყო გასული (დაახლოები-თლა ვახერხებდი დროის აღქმას), როცა კვლავ ავიხედე მაღლა, ჩამაფიქრა და გამოცა ერთმა გარემოებამ — თითქმის იარღი მო-მატებოდა ქანქარის ქანს და, რაღა თქმა უნდა, უკვე სწრაფად მოძრაობდა. მაგრამ მეტადრე იმან შემაშფოთა, თვალსაჩინოდ ჩამოშვებულებიყო. ეს ამბავი ახლავდა შევნიშე. გამოწვლილვით აღარ მოვყვები, თუ რა თავზარი დამეცა. ქანქარის ქვედა ნაწილი იყო ბრჭყვიალა ფოლადის ნამგალა მთვარე, რომლის ზემოთკენ წამახული წვერები ერთიმეორეს ასე, ერთი ფუტით დასცილდებო-და. ფოლადის ქვედა კიდე კი სამართებელივით აელესათ. ასე რომ, რაკილა ზემოთკენ მსხვილდებოდა და მკვირვდებოდა, ვეებერთელა და მძიმე ჩანდა ეს მოწყობილობა. თითბრის სქელ ღეროზე იყო დამაგრებული და ასე მზუილით კვეთდა ჰაერს.

ეჭვი აღარ მეპარებოდა: აი, თურმე რა მოემზადებინა ჩემთვის

კაცის წვალებათა გამოგონებაში გაწვრთნილი ბერის გონებას. ინკვიზიციის მსახური მიხვდნენ, უკვე ვიცოდი მთხრებლის საიდუმლო — მთხრებლისა, რომლის ხახა იმათ ელოდათ, ვინც ჩემსავით ურჩობას გაბედავდა; მთხრებლისა, ჯოჯოხეთის იმ ქვესკნელთაგანის, რომელიც, ასე ამბობდნენ, იყო სატანჯავთა Ultima Thule¹. სრულიად შემთხვევით არ ჩავიჩეხე შიგ. კარგად ვიცოდი, აქ რას გაინარებდნენ, როცა კაცი უცებ და სულ მოულოდნელად გადაეყრებოდა საწამებელ ხვანჯებს. მთხრებლში გადამზღვრევის ეშმასეული გეგმა რომ ჩაიშალა, სამაგიეროდ (რალა ჩარა იყო) მელოდებოდა სხვა, უფრო მოწყალე სიკვდილი, მოწყალე! ამ გასაჭირში ამ სიტყვის მომგონებელს სახეზე ღიმის ნატამალმა გადაძკრა.

რალა უნდა გითხრათ, რამდენი საათი, რამდენი გაუთავებელი საათი რა ზარდაცემული და გულგახეთქილი ვთვლიდი ფოლადის მალქნევას! მისხალ-მისხალ, მცირეოდნავ ქვემოთ, სულ ქვემოთ ეშვებოდა შეუმჩნეველი, თითქმის სრულიად აღუქმელი მოძრაობით, საუკუნეები გასტანა ასე-მეთქი! დღეები გავიდა, შეიძლება მრავალი დღე გავიდა; და აი, ჩამოვიდა, უკვე დაქრის ჩემ ზემოთ, უკვე მომეახლა მწველი სუნთქვა, უკვე ნესტოებში მიღიბინებს პირწამახული ფოლადის სუნი. ვლოცულობ, ვევედრები ზეცას, უფრო ჩქარა, ნეტავ ჩქარა-მეთქი. მთლად გაუხელდი, ზევით აჭრას ვლამობ ამ მოქნეული, შესაზარელი იატაგანის შესახვედრად. და მერე უეცრად დაგმშვიდდი, გაუსწორდი, ღიმორეულმა შეეუცადე ციგლიგით მოახლოებულ სიკვდილს — ჯერ უნახავი სათამაშოს მომლოდინე ბალღივით.

შემდეგ აღარაფერი მახსოვს, ისევ დაგკარგე გრძნობა; ოღონდ მცირე ხნით გონმოსულმა შევნიშნე, მახვილი იოტისოდენითაც არ ჩამოშვებულყო. მაგრამ შეიძლება უგონოდ კარგა ხანია ვიყავი და იქნებ, რაკილა აქაურმა დემონებმა გულშედონებული მნახეს, კიდევაც განგებ შეაჩერეს ქანქარის ვარდნა. ცნობას მოვედი და ხანგრძლივი მარხვაგამოვლილი კაცივით ვიგრძენი საშინელი, — ჰოი, ენით უთქმელი დაღლა და უღონობა. ასეთ ტანჯვა-წამებაშიც კი საკვებს მოითხოვს კაცი. ღვედებით დაკრულმა რამდენადაც შემეძლო — ამ დროს მკლავი მეტკინა კიდევ — შორს გავიწვდინე მარცხენა ხელი. მოვაროვე ვირთხების მონარჩენი შეჭამადის ნამუსრევი.

¹ უკიდურესი თულა (ლათ.).

ვიგეძე თუ არა, რაღაც სიხარულის მაგვარი, იმედი დამეუფლა. იმედს რა უნდოდა ჩემთან? როგორც ადრევე მითქვამს ამის გამო, ეს იყო მარადეამს განუხორციელებელი, მრავალგზის გაელვებული აზრის ნატამალი. ვგრძნობდი, ეს იყო სიხარული — იმედი, რომელიც, კარგადაც მივხვდი, დაიშრიტა ანთებისთანავე. იმის გაღვივებას სულ ამაოდ ვცდილობდი. ნებისყოფის მთლად უქონელი გამხდა უსაზმო წამებამ, ჭკუანაკლული შვეიქენი, გონებასუსტი.

ქანქარის ქნევის სიბრტყესთან სწორი კუთხით დავეწვინე ჩემს მაწამებლებს; პირდაპირ გულის მხარე ამოელო მიზანში ნამგალა მთვარისებრ მახვილს. ძალუმად მსტვინაუი, ამ რკინის კედლების დამანგრეველი ძალის მქონე, ოცდაათი თუ ორმოცი ფუტის სიგრძეზე გაქანებული შემზარავი ქანქარა. ვიდრე გამათავებდეს, სამოსლის ჩამოხევის მოუნდება რამდენიმე წუთს, ჯერ ეს გავიფიქრე, მეტისთვის ვაჟაკაცობა არ მეყო. ჯიუტად ჩავჭიდებოდი ამ ფიქრს, ვითომც ამგვარად შევძლებდი მახვილის შეჩერებას. მაინც გადავდე თავი საფიქრებლად, რა ხმაურით ჩამიჭრის ნამგალა მთვარისებრი მახვილი სამოსს, რა ხარით აუწყებს ჩემს ნერვებს ეს ხახუნი ამ ამბავს-მეთქი. გამოწვლილვით ვფიქრობდი ამაზე, ვიდრე ზიზღმა გულისსრევა არ მომგვარა.

ქვემოთ, სულ ქვემოთ მოშხუის, შმაგის სიამოვნებით ვაკვირდები, ვუდარებ ერთიმეორეს ქანქარის ქნევასა და დაშვების სიჩქარეებს. მარჯვნივ — მარცხნივ — შორიშორ — ფართო-ფართოდ, თან ჭყვიის ეშმაკეულივით! ვეფხვივით ეპარება გულს! რაღა დამრჩენია — ხან ვხარხარებ, ხან ვემუი იმისდაკვალად, თუ რა გრძნობა მეუფლება.

ქვემოთ, ცხადლივ და დაუნდობლად ქვემოთ! მკერდს სამი დუი-მითლაა დაცილებული! მარცხენა მკლავის გათავისუფლებას გაათრებით ვცდილობ, მხოლოდ იდაყვიდან ხელის მტვენამდე მაქვს შეხსნილი, ასე რომ, ძლივსღა ვწვდებოდი ჯამს ჩემს ახლოს და მერე პირს, ეს იყო და ეს. იდაყვის ზემოთაც თუ ავიშვებ, იქნებ ხელი წავავლო და შევაჩერო ქანქარა. ვაგლახ, ასევე შევაკაებდი მთით მოვარდნილ ზვავს!

ქვემოთ — სულ შეუჩერებლივ ქვემოთ — სულ ჯიუტად ქვემოთ. ყოველ მოქნევაზე ვიგრიხები, სადგამს ვეკრობი. სასომიხდილი მივციებივარ მის აღმა-დაღმა ქროლვას; მის ყოველ დაღირებაზე დაუოკებლივ მეჭუტება თვალი, თუმცა ვიცი, სიკვდილშია შვება, ჰოი, ენით უთქმელი! მაგრამ თავით ფეხამდე ვკანკალებ, როცა

გავიფიქრებ; ძლივს შესამჩნევი რომელი მოძრაობით დამკრავს მკერდზე ამ მანქანების მოზიშნიმე პირბასრი ნაჯახი. ეს იყო იმედი, სულთი ხორცამდე თრთოლის მომგვრელი — სადგამმა დაიწია დაბლა?.. ეს იყო იმედი, იმედი, ძელზე გასმულსაც რომ მიანიჭებს, ინკვიზიციის ხაროშიც სასოებას რომ მიაგებს სიკვდილმისჯილს.

ვხედავ, კიდევ ათი თუ თორმეტი მოქნევა და სამოსელზე შემეხება ფოლადი. ვხედავ და გულში ჩამიდგა უსასოობაგამჯდარი გამჭვირვალე სიმშვიდე. მრავალი საათის, იქნებ, დღეების შემდეგაც მე დავიწყე ფიქრი. ახლავა მომივიდა აზრად, თამასა თუ მოსართავი, რითაც შეკრული ვიყავი, ერთი მთლიანი ღვედი იყო. მხოლოდ ერთი ღვედით შევებოჭეთ და შეიძლება მახვილის პირველივე დარტყმა განივად მომხვდეს, გადაჭრას იგი და მაშინ მარცხენა ხელით გათავისუფლებას მოვახერხებ-მეთქი. მაგრამ ამ დროს რა შემზარავად მოიწვეს ფოლადი! მცირეოდენი უზუსტობა, დამკრავს და იმავე წამს გამათავებს! განა არ განჭვრეტდნენ ამ ფიქრს ჩემი მამამებლის თანაშემწეები და წინასწარვე არ დაიჭვრდნენ თადარიგს? რაღა მაინცდამაინც მკერდს შემოჭერილი ღვედი დახვდება ქანქარის პირს? გული მეღეოდა, ვაითუ, გაცუდდეს ეს უღონო და, როგორც ჩანს, უკანასკნელი იმედი-მეთქი, იმდენზე წამოვწიე თავი, რომ კარგად შევძელი მკერდის დანახვა, ყოველმხრივ გადამდიოდა ხელ-ფეხსა და სხეულზე მოსართავი, გარდა იმ ადგილისა, სადაც იყო დამანგრეველი ნამგალა მთვარის მოსაქნევი სივრცე.

თავი უკან რომ გადამივარდა, გამიელვა თუ, შეიძლება ასეც ითქვას — მქრქალი ნათელი მოიღო გათავისუფლების გზის ერთმა მონაკვეთმა, გაკვრით რომ აღვნიშნე ზემოთ, ერთიც ადრევე დავლანდე შორიშორ, როცა დასიცხულ ბაგესთან ლუკმა მიმქონდა. თუმცა ეს გზა მთლიანად ახლა დავინახე, მაგრამ საძნელო, საეჭვო, ბუნდი ჩანდა. სასოებაშიხდილი კაცის ნერვული გზნებით იმწუთას დავადექი ამ საუალს. მრავალი საათი ჩარჩოსმაგვარ სადგამს დაკრული რომ ვიყავი, ჩემ გარშემო წრე დაერტყა ვირთხის ჯარს, მთლად დამშუულები, თავხედურად, ხარბად წამოგზნებული თვალებით მომჩერებოდნენ. აბა, შევწყვეტდი თუ არა მოძრაობას, მათი საკბილო გავხდებოდი უსათუოდ. ნეტავ ამ ხაროში რას ჭამენ-მეთქი, ასე გავიფიქრე.

ვეღარ მოვიცილე ისინი, ვერაფერს გავხდი, ჯამზე რაც იყო, სულ მოხონხეს, ცოტაოდენილა გადარჩათ. შეუჩერებლივ იმით

ზემოთ ვიქნევდი ხელს; ბოლოს ველარ ვიგერიებდი, რაკი აღარ აშინებდათ ეს ერთფეროვანი მოძრაობა ჩემი ხელისა. მსუნაგად აწრიალებულნი ხანდახან თითებზეც გამომკრავდნენ წამახულ კბილს. ქონიანი და ცხარედ შეკაზმული შეჭამადის ნარჩენებს სადაც კი მივწვდი, ავიღე და საგულდაგულოდ წავუსვი ღვედს; შემდეგ იატაკს მოვაცილე მკლავი და გავისუსე.

მოძრაობა რომ შევწყვიტე, გაოგნდნენ და ზაფრა დასცათ პირველად ამ ცვლილებამ დილეგის მსუნაგ ბინადართ. ზარდაცემულნი უკანვე მიაწყდნენ; ბევრიც მთხრებლში ჩაიმალა, მაგრამ სულ მალე გაუარათ შიშმა. ამ პატარა ცხოველთა მსუნაგობის იმედი არ გამცრუებია. ძვრა ველარ შემატყვევს და ერთი თუ ორი, ყველა უშიშო ამოახტა სადგამს და მოსართავი მოყნოსა. თითქოს ეს დიდი შემოსევის ნიშანი იყო, მოჯარდნენ მთხრებლით ახალ-ახალი გროვები, სადგამის ხეს მოებლაუჭნენ, მოზღვადნენ, ასობით შემომახტნენ სხეულზე. ქანქარის გამოზომილი ქნევა არაფრად ჩაეგდოთ. მახვილს რომ აიცილებდნენ, იმწუთას მოაშურებდნენ ქონწასმულ ღვედს. ძიძგილობით, ჯგვლემით ყირას გადადიოდნენ, ყელზე დამეხვივნენ, ბაგე-პირზე მხებოდა იმათი ტუჩები; კინაღამ გავიგუდე ვირთხის ჯარის დაწოლით; ენით უთქმელმა ზიზღმა მთლად შემიბოჭა მკერდი, გულმა რეჩხი მიყო. წუთიც და, ყველაფერი გათავდა. ნათლად ვიგრძენი, როგორ ამიშვა ღვედმა, ვიცოდი, უკვე მრავალ ადგილას იყო გაწყვეტილი, ზეკაცური ძაღლისხმევით გაუნძრევლად ვიწექი.

არც შევმცდარვარ, არც ამაოდ დამითმენია. თავისუფალი ვიყავი. მოსართავი ახლა სხეულზე ნაკუნ-ნაკუნ დამკიდებოდა. მაგრამ უკვე მკერდზე მხებოდა ქანქარის მახვილი, ჯვალოს სამოსელი ჩამიჭრა. პერანგსაც ჩამოაღწია, დაჰკრა ისევ და მწველმა ტკივილმა დამიარა თავით ფეხამდე. მაგრამ ნავსი გატყდა. ხელი ავიქნიე და დამფრთხალი ჩემი მხსნელები დაეიფრინე. თანაბარზომიერი, ფრთხილი მოძრაობით გვერდულად და უკან გამოვუსხლტი ღვედის ნაგლეჯებს, ასე ავიცილე მახვილი. დაბოლოს, თავისუფალი ვიყავი.

თავისუფალი — და ინკვიზიციის ხელში! ჩამოვდგი თუ არა ფეხი დილეგის იატაკზე ჩემი შემზარავი ხის სარეცხიდან, მაშინვე მინელდა ხმაური ამ ჯოჯოხეთური მანქანისა და თვალი მოვკარი, თუ როგორ აათრია ჭერში უჩინარმა ძალამ. მთლად დამაკარგვინა

სასოება ამ ამბავმა. დაკვირვებული თვალი მომჩერებოდა, თქმა არ უნდა. თავისუფალი! ერთ სიკვდილს გადაუვრჩი, სიკვდილზე უარეს რასმე რომ გადავყროდი მერე. ამ ფიქრით აფორიაქებულმა მოვათვალეერე გარს მოჯარული რკინა. ჯერ ნათლად ვერ ვარჩევდი, რა ცვლილება დასტყობოდა დილეგს. მრავალი წუთი ძრწოლაატანილი სიზმარეული კაცოვით მომიცვა უსაგნო, შეუსაბამო ფიქრებმა. მივხვდი, თუ საიდან მოდიოდა ეს მოელვარე ნათება, თურმე მოიღვრებოდა ნახევარდუმიანი ხვრელიდან, რომელიც მთელ სიმრგვალებზე გასდევდა დილეგს. ამგვარად, რკინის ეს ზღუდე იატაკს სრულიად აცილებოდა. შევიჭვრიტე ამ ნაპრალში, მაგრამ ვერაფერი დავინახე.

საიდუმლოს ამოხსნას რომ ვლამობდი, გავსწორდი და უცებ მივხვდი აქ მომხდარ ცვლილებას. უკვე გითხარით, თუმცა კედლების ნახატთა გარეხაზები საკმაოდ კარგად ჩანდა, მაგრამ იმათ საღებავს მრუმე მოსძალებოდა და გაღმანბნილიყო-მეთქი. ახლა კი ეს ფერები ყოველ წამს უფრო და უფრო შემადრწუნებლად და თვალმომჭრელად ბრკიალებდა. სიზმარეული და ეშმასეული გამოსახულებანი ახლა ჩემზე უფრო მაგარ კაცსაც დასცემდა ზაფრას. ყოველი, ყოველი მხრით, იქიდანაც, საიდანაც აქამომდე არაფერი ჩანდა, ახლა მოელავდა შესაზარელი და დიდი სიცხოვლით ანთებული დემონისეული მრავალი თვალი, მოიგზნებოდნენ ქუში ცეცხლის ენები, რასაც ვერასგზით შევარქმევდი არარეალურს!

არარეალურს! აკილა მთლად მომეახლა გავარვარებული რკინის სუნთქვა! სულის შემხუთველი ორთქლით გაივსო დილეგი! სულ უფრო მეტად დაიგზნო ჩემი ტანჯვის მაცქქერალი თვალები! ხვარეელმეწამულისფრად აივსო იმ შემზარავი, სისხლოვანი სურათების ყოველი სახე. სუნთქვა მეკვროდა! ვიგუდებოდი უჰაერობით! ნათელი გახდა ჩემი მაწამებლების განზრახვა, ჰაი, რა დაუნდობლები იყვნენ, ჰაი, ავისმქმნელთაგან უგულშაეფსნი! დილეგის შუაგულისკენ გაუუსხლტი მხურვალე ლითონს. ცეცხლი რომ შემხანხლავდა, ამ ფიქრის წიად საღბუნად მომეახლა აზრი — მთხრებლის სიგრილის მაცნე. მივიჭვრი მის მომაკვდინებელ კიდესთან. მის სიღრმეს მისწვდა განწირული მხერა. გავარვარებული ჭერის ნათებას გამოეჩინა ყოველი იდუმალება ჯურღმულისა, ამ შემზარავ წამს სულმა და გულმა ვერ აღიქვა იმისი მნიშვნელობა, რაც ვიხ-

ილე. დაბოლოს, მან იძალა... ჩამომზღვრა სულში... წამომინთო გონება. ჰოი, ხმას ვეღარ ვიღებ! ჰოი, შემზარაობა! შემზარაობა ჯერარნახული! ყვირილით უკანვე მოვაწყდი და ავქვითინდი სახეზე ხელებათარებული.

მალე უფრო ჩამოცხა. ციებცხელებიანივით აკანკალებულმა ისევ ავიხედე მალლა. კიდევ ერთი ცვლილება დასტყობოდა დილეგს — ნამდვილად შეცვლილიყო მისი წყობა. მაგრამ წელანდელივით ვერაფერს ვხვდებოდი ჯერ. სულ მალე გავიგე ყველაფერი. ინკვიზიტორები ჩქარობდნენ შურისგებას. რაკილა ორგზის დაუაღწიე თავი სასიკვდილო ხლართებს, უკვე სახუმაროდ აღარ ეცალა საზაროებათა მეუფეს. საპყრობილე იყო ოთხკუთხა. ახლა კი რკინის ორი კუთხე ალესილიყო, ორიც, შესაბამისად, გაშლილიყო, ეს შემზარაუი სხვაობა მალიად მატულობდა ყრუ გრუხუნით თუ ხენეშით. დილეგმა იმწუთას მიიღო რომბისებური სახე. აღარც იმედი მქონდა იმისი შეჩერებისა, აღარც სურვილი. ჩავენვევინებოდი ამ წითელ ფილებს, როგორც მარადიული მყუდროების საუფლოს. „დაე მოგკვდე, — ასე ვჩურჩულებდი, — ოღონდ მთხრებლში არა“. სულელი! სწორედ იქ გადამჩხდა გაგარვარებული რკინა: ნუთუ ამას ვეღარ ვხვდებოდი? გადაურჩებოდი კი ამ სიცხეს? ასეც რომ არ ყოფილიყო, გაუძლებდი კედელთა მარწუხებს? და ახლა სულ, სულ უფრო ვიწროვდებოდა ეს რომბი, ისე სწრაფად, რომ ფიქრის დრო აღარ იყო. კედლები შუაგულისკენ მოიმართებოდნენ, სწორედ აქეთ, სადაც ხახა დაეღო უფსკრულს. უკანვე მოვაწყდი... დაუნდობლად ისევ წინ გამიგდეს. დაბოლოს დათუთქულს, გაწამებულს მყარი იატაკის მტკაველიც აღარ დამჩნინოდა ფეხის მოსაკიდებლად. აღარ ვიბრძოდი, მაგრამ გვემა სულისა შენივთდა აღსასრულის მაუწყებელ ხმამაღალ, ხანგრძლივ, უკანასკნელ ყვირილად, ვგრძნობდი, სწორედ კიდევ ვტორტმანებდი... ამოვატრიალე თვალები...

ხალხის შეუწყობელი ხმა გაისმა: ზათქი და ზარი შეიქნა ბუკთა ცემისა! თითქოს ათასი მქვივით მკვეთრად დაჰკრეს ზღუდეს! უკუმიიქცა ცეცხლოვანი კედელი! უფსკრულში რომ უნდა გადავშვებულყავი ცნობამიხდილი, მკლავზე ხელი მტაცეს, გენერალ ლასალის მარჯვენამ დამიხსნა. ფრანგის ჯარს აეღო ტოლედო. მტერს დაეჭყვევებინა ინკვიზიცია.

შავი კატა

არცა გთხოვთ ნდობით მოეკიდეთ-მეთქი ამ შეშხარავ, თუმცა კი ცხოვრებისეულ ამბავს, რომლის აღწერასაც ვიწყებ. მართლაცდა, გიჟი ვიქნებოდი ამის მთხოვნელი, რაკილა ჩემს აღიარებას უარყოფს თავად ჩემივე გონება. გიჟი არა ვარ და არც ვბოდავ ნამდვილად. მაგრამ ხვალ მე მოკვდები და დღეს მინდა შეება მოვიპოვო. სანამ თხრობას დავიწყებდე, ხალხს უნდა უბრალოდ, უკომენტაროდ ვუამბო ის წვრილმანი ამბები, შინ რომ გადამხდა. სწორედ ამ ამბებმა დამცა თავზარი, გამტანჯა და კიდევაც დამლუპა. მაგრამ მე მაინც არ შევეცდები იმათ ახსნა-განმარტებას, ვიცი, ეს გულს ამიძღვრებს, ბევრს კი უფრო baroques¹ ეგონება, ვიდრე თავზარდამცემი. გაივლის დრო და შეიძლება გამოჩნდეს ვინმე ჭკვიანი კაცი და მოახერხოს სულ უბრალოდ ახსნას ეს სიზმარ-ცხადში მომხდარი თავგადასავალი — უფრო ინტელექტუალური იქნება ის, უფრო მშვიდი, უფრო ლოგიკური და ჩემსავით არ წამოენთება ხოლმე ყველაფერზე. ჰოდა, ის ჩახვდება იმ წვრილმანებს, შიშით რომ ვისხენებ. დაბოლოს ვნახავთ, არც არაფერია გარდა ბუნებრივი მიზეზებისა და შედეგების ჩვეულებრივი თანამიმდევრულობისა.

ბავშვობიდანვე გამგონე და კეთილი ვიყავი. ცხადლივ ჩანდა ჩემი გულჩვილობა და ამიტომ ამხანაგები სულ დამცინოდნენ. განსაკუთრებით ცხოველები მიყვარდა, მშობლებსაც მოსწონდათ ეს და ჩემსას რა ცხოველს არ ნახავდით. მეტწილად იმათთან ვიყავი და ისე აღარაფერი მიხაროდა, როგორც მათი ჭმევა და მოვლა. ვიზრდებოდი და სულ უფრო მეტად ღრმავდებოდა ეს ჩემი სიყვარული. დაკაცებულიც უკვე ვეღარაფრით ვერთობოდი ასე, მხოლოდ ცხოველებთან ყოფნა მსიამოვნებდა. და იმასდა, ვისაც უნახავს

¹ აქ: აზრმოკლებული (ფრ.).

ძალის ერთგულება და მიხვედრილობა, არც ღირს აუუხსნა, თუ როგორ მოგვწონს ცხოველთა უანგარო და თავდადებული სიყვარული. შინაური ცხოველი უთუოდ მონადირებს იმის გულს, ვისაც ხშირად განუცდია მეგობრისაგან წყენა და იცის, თუ რა მსწრაფლ-წარმატალია ერთგულება კაცისა.

ადრე დაეკორწინდი და რა ბედნიერი ვიყავი, როდესაც დავინახე, ჩემი მეუღლის ხასიათი სრულიად შეეფერებოდა ჩემსას. შინაური ცხოველებისადმი ესოდენ დიდი სიყვარული რომ გაიგო, ყოველ წუთს მზად იყო ესიამოვნებინა ჩემთვის; და ჩვენი სახლი გაივსო ჩიტებით, ოქროს თევზებით, მშვენიერი ძაღლებით, კურდღლებით, პატარა მაიმუნებით, გვყავდა ერთი კატაც.

წარმოუდგენლად დიდი და ლამაზი ცხოველი იყო, სრულიად შავი, განსაცვიფრებლად ჭკვიანი. იმის მიხვედრილობას რომ ახსენებდა, ჩემი ცოლი, ვინც დიდად მორწმუნე არც არასდროს ყოფილა, ხშირად იგონებდა ხოლმე ცნობილ ხალხურ თქმულებას, რომლის მიხედვითაც, სახეშეცვლილი კუდიანი იყო ყველა შავი კატა. თუმცა ამას ისე, სხვათა შორის ამბობდა, და რაკი სიტყვამ მოიტანა, ამიტომაც შეგახსენებთ.

პლუტონს — კატას ასე ერქვა — სულ ვანებიერებდი და ვეთამაშებოდი. მხოლოდ მე ვაჭმევდი მას და ისიც, სადაც უნდა ვყოფილიყავი, ჩემს ფეხებთან ტრიალებდა. ძლივსაღა მოვიცილებდი თავიდან, რომ ქუჩაშიც არ გამომყოლოდა.

ასეთი მეგობრები ვიყავით რამდენიმე წელიწადი, გაუთავებლად ვსვამდი ამ დროს და სრულიად გამოვიცვალე (სირცხვილით წამოვენთე, ეს რომ ვაღიარე), ვეღარ მიცნობდით, ისეთი უგვანო ზნე და ხასიათი დამჩემდა. დღითი დღე სულ უფრო და უფრო პირქუში, ჭინჭყელი ვხდებოდი. დავინახავდი თუ არა ვინმეს, გული ყელში მომეხუჩებოდა. ჩემს ცოლს ისე გამოვლანძღავდი ხოლმე, რომ თავდაც ვიტანჯებოდი მერე. დაბოლოს, ხელიც კი შევმართე ამ ქალზე. გუნება-განწყობილების ასეთ გამოცვლას, რასაკვირველია, უკვალოდ აღარც ჩემი ცხოველებისათვის ჩაუვლია. მოვლას ვინდა ამბობს, ვაწვალებდი კიდევაც. თუმცა პლუტონს კი ვერიდებოდი და არ ვურტყამდი, სამაგიეროდ, ერთი კი გადავყროდი სახლში იმ კურდღლებს, მაიმუნებსა და ძაღლებს, დავიჭერდი და შავ დღეს დავაყენებდი. სულ უფრო მეტად მძლავრობდა ჩემი აჟად-

მყოფობა — ალკოჰოლზე უარესი ავადმყოფობა რაღა უნდა იყოს! — პლუტონსაც არ ვინდობდი მერე, თანაც უკვე ისე დაბერებულიყო, ხშირადაც ბრაზმორეულს ვხედავდი... პლუტონსაც მაგრად ხვდებოდა ჩემგან.

ერთხელ, ქალაქიდან, ჩემი ერთ-ერთი საყვარელი გასართობი ადგილიდან შინ რომ ვბრუნდებოდი, ასე მომეჩვენა, გამირბის-მეთქი ეს ჩემი კატა. ვეცი და როცა გააფთრებულ კაცს მცირე-ოდენ კბილი გამკრა, მძვინვარების ალქაჯმა ჭკუიდან გადამიყვანა. თავს ვეღარ ვცნობდი. დედის საშოდან გამოყოლილმა სულმა უცებ დატოვა ჩემი სხეული და არყით ეშმაზე უფრო გაბოროტებულმა მთელი ტანით კანკალი დავიწყე. ჯიბის დანა ამოვიღე, გავხსენი, იმ საბრალო ცხოველს ყელში წაუჭირე და აუჩქარებლად ბუდიდან თვალი წამოუთხარე! ვიწვი, ვიტანჯები, ვკვნესი და ვცანცანებებ ახლა, როდესაც აღვიწერთ ამ ენით უთქმელ მხეცობას.

დილით გონს რომ მოვედი, ძილს წარეხოცა იმდამინდელი ლოთობა და სანახევროდ დამეცა თავზარი, სანახევროდ ვიგრძენი სინდისის ქენჯნა იმ დანაშაულისა გამო და ისიც ისეთი უღონო და საეჭვო გამოდგა, სულსა და გულს არც გაჰკარებია. კვლავ ავიწყვიტე, ღვინოში ჩავახრჩვე ჩემი მქსიერება და სულაც გადამაიწყვდა ყველაფერი.

გამოხდა ხანი და კატა ნელინელ მომჯობინდა. მართალია ის გამოცარეილებული თვალის ბუდე გულს მოუკლავდა კაცს, მაგრამ თითქოსდა ტკივილისაგან უკვე აღარ იტანჯებოდა. ჩვეულებისამებრ დადიოდა სახლში, ოღონდ, როგორც მოსალოდნელი იყო, მიეუახლოვდებოდი თუ არა, ელდანაცემი გაიქცეოდა. ჯერ კიდევ შემრჩენოდა ის ძველი თბილი გული და პირველად მწყინდა მისი ასეთი საცხადო სიძულვილი, რაკი ცოტა ხნის წინ ასე ვუყვარდი. მაგრამ დიდხანს არ ვიყავი ამ ჭკუაზე, ახლა უკვე ვბრაზობდი. მერე კი საბოლოოდ და ჭეშმარიტადაც ხელიდან წავედი, წინააღმდეგობრიობის სული დამეუფლა. ხსენებული სულის ამბავი სრულიად გამორჩენიათ ფილოსოფოსებს. შეიძლება ეჭვი შემეპაროს, ცოცხალი თუ ვარ-მეთქი, მაგრამ ის მჯერა, იმთავითვე წინააღმდეგობრიობა დასჩემებია ადამიანიშვილის გულს — წარუვალთ ეს მისი ოდინდელი თვისებები და გრძნობები და კიდევაც წარმართავენ სვებედს კაცისას. ვის არ შეუმჩნევია ასეზის თავისი მზაკვრობა თუ სისულელე და მხოლოდ იმის ცოდნამ ჩაადენინა ისინი, რომ ასე არ

შეიძლება? განა ნიადაგ არ მიელტვის გული უკანონობას, რაკიდა ვიცით, კანონი შეუვალია? სწორედ ამ წინააღმდეგობრიობის სულმა დამიმონა მე, როგორც ვითხარით და ბოლოც მომიღო. შეუცნობელმა, სულისეულმა ძალამ ვეღარ მომათოკვინა ჩემი მძვინვარება, ჰოდა, ჩემივე ბუნებაზე მიმძღაფრებულს სიავე უნდა მექნა მხოლოდ სიავის გულისათვის. იძულებული ვიყავი, გამეგრძელებინა ეს საქმე, ერთხელ ხომ დაეასახინრე ის უდანაშაულო ცხოველი, ახლა კი უნდა მომეკლა სულაც. ერთ დილას, სისხლგაყინულმა მარყუქში გავაყრევენე თავი და ხეზე ჩამოვკიდე; ჩამოვკიდე-მეთქი და ცრემლები წამსკდა მაშინვე, სინანულმა დამრია ხელი, ჩამოვკიდე იმიტომ, რომ ვიცოდი, თუ როგორ ვუყვარდი; იმიტომ, რომ მას არაფერი დაუშავებია ჩემთვის; ჩამოვკიდე იმიტომ, რომ ვიცოდი, ცოდვა იყო ეს — სასიკვდილო ცოდვა და ისე გავწირე უკვდავება სულისა, რომ გაცხადებულად გამოჩნდა, ვერ მომიტყეებს მე ამ ცოდვას ღმერთი ყოვლისა მიმტყეებელი, ყოვლის შემძლე და მპყრობელი.

მოვრი ამ საშინელ საქმეს და დაღამდა თუ არა, ხანძარიყო, დაიძახეს, და ნამძინარევი ფეხზე წამოვიჭერი. ცეცხლს მოეცვა ჩემი ლოგინის ფარდები, მთელი სახლი გიზგიზებდა. კინაღამ ცეცხლში არ ჩავცვივდით ჩემი ცოლი, მსახური და მე. ძღვსკდა გადავრჩით. მთელი სახლი განადგურდა. ყველაფერი დაიწვა, რაც კი მებადა. სასოება დაგკარგე.

მიზეზს ნახავენ და შედეგსაც გამოძებნიან ხოლმე: მე ასეთი არა ვარ და არც მიფიქრია ჩემს უბედურებასა და მხეცობას შორის რაღაც კავშირი უნდა იყოს-მეთქი. ფაქტების ჯაჭვის შეკერისას არ მინდა რომელიმე რგოლი გამომრჩეს. მეორე დღეს ნახანძრალზე მოვედი, ნანგრევებს დავხედავ-მეთქი. ყველა კედელი შიგნით ჩაქცეულიყო ერთის გარდა. ოთახის შუა კედელი იყო ეს, არც ისე სქელი და ჩემი ლოგინის თავი სწორედ იმას იყო მიბჯენილი. ბევრგან გადარჩენოდა ცეცხლს ბათქაში, ასე გავიფიქრე, ახლანან შეუღლესავთ და ამიტომ-მეთქი. ამ კედელთან უამრავი ხალხი მოგროვილიყო და მრავალი, თითქოსდა აღელვებული, თვალს აღარ აცილებდა კედლის ერთ ნაწილს. ცნობისმოყვარეობა აღმიძრა ამ და სხვა ამდაგვარმა წამოძახილებმა: „გასაოცარია!“, „წარმოუდგენელია!“ მივედი და რას ვხედავ, კედლის თეთრ ზედაპირზე ბარელიეფოვით გამოკვეთილიყო სხეული ვეება კატიისა. მართლაცდა

განსაცვიფრებელი იყო მსგავსება. ცხოველს კისერზე ბაწარი ჰქონდა შემოხვეული.

პირველად რომ ვიხილე ეს მოჩვენება — სხვა რაღა შეიძლება დავარქვა მას — უსაზღვრო იყო ჩემი გაცემა და შიშის ზარი. მაგრამ ბოლოს კი მივხვდი ყველაფერს. კატა, ასე მახსოვდა, სახლის ახლოს, ბაღში ჩამოვკიდე. ხანძარი რომ გაჩნდა, ეს ბალი იმწუთასვე ხალხით გაივსო. ვიღაცამ თოკი გადაჭრა და კატა ღია სარკმელში ჩემსას შემოაგდო. ჩემი გაღვიძება უნდოდა ალბათ. კედლები ჩამოიქცა და მსხვერპლი ჩემი სისასტიკისა იმ ახლად შელესილ კედელს გააკრა; კირმა, ცეცხლმა და კატის ლეშიდან გამოყოლილმა ამიაკმა სრულყოფილად წარმოაჩინა ის პორტრეტი, მე რომ ვიხილე.

სინდისზე ვერ ვიტყვი ამას და ჩემმა გონებამ კარგადაც ირწმუნა ზემოხსენებული მოსაზრება და წვრილად ავიწერთ კიდევაც, მაგრამ ამ ამბის შემდეგ დიდხანს ვერ მოვედი ჭკუაზე. თვეები გადიოდა და კატა აღარ მცილდებოდა თვალიდან; ამ ხნის განმავლობაში ისევ ვიგრძენი, თუმცა ბუნდად და არა ცხადლივ, სინდისის ქენჯნა. მერე და მერე მივტიროდი კიდევაც იმ ცხოველის დაკარგვას და ჭუჭყიან ღუქნებში, სადაც ახლა დღე და ღამე დაუქებებოდი, ვეძებდი სხვა კატას, იმის მსგავსი რომ ყოფილიყო და კიდევაც გამიწვევდა მის მაგივრობას.

ერთხელ, ღამით, ერთ ასეთ უსაძაგლეს ფუნდუკში რომ ვიჯექი გამოლენჩებული, უცებ რაღაც შავი დავინახე, ამ დარბაზში აუარება არყისა და რომის კასრი ელაგა და ერთ-ერთის თავზე განრთხმულიყო. თვალს აღარ ვაცილებდი რამდენსამე წუთს და გაცეხებული ვიყავი, ამდენ ხანს როგორ ვერ შევნიშნე-მეთქი. მივედი და ხელი მოვკიდე. შავი კატა იყო, პლუტონივით დიდზე დიდი და კიდევაც ძალიან ჰგავდა იმას, ოღონდ პლუტონს თეთრი ბეწვი ერთიც არ გამოროვდა, ამას კი ვეებერთელა, ჭუჭყიანი თეთრ-მონაცრისფრო ლაქა დამჩნეოდა თითქმის მთელ მკერდზე.

შევეზე თუ არა, იმწუთასვე წამოდგა, ხმამაღლა დაიკნავლა, ხელზე მომეხახუნა, ნასიამოვნები ჩანდა ჩემი ყურადღებით. სწორედ ისეთი იყო, როგორსაც მე ვეძებდი. მომყიდე-მეთქი, ვუთხარი მეფუნდუკეს, მაგრამ იმან მომიგო, ისე წაიყვანე, არ ვიცი, ვისია და არც მინახავსო აქამდე.

სულ ვეფერებოდი და სახლში წამოსვლა რომ დავაპირე, შე-

ვატყვე, ამეკიდებოდა, უსათუოდ. მართლაც, წამოვედი თუ არა, გამომეყა, არც გავეწრომივარ, ხანდახან დავიხრებოდი კიდევაც და ხელს გადავუსვამდი. სახლში მოვედით და მაშინვე გაშინაურდა, თავს ევლებოდა ჩემი ცოლი, ისე მოეწონა.

მალე ვიგრძენი, აღარ მსიამოვნებდა მისი დანახვა. პირიქით მოხდებოდა მეგონა. და არ ვიცი, რად და როგორ იყო, თუმცა კი ვხედავდი ამ ცხოველის ჩემდამი სიყვარულს, მაგრამ გულს მიმღვრევდა და მიწყალებდა. ნელინელ, თანდათანობით ისიც ვიგრძენი, რომ ეს ჩემი გულის ამღვრევა და გაწყალება გულისავე გამომჭმელ ზიზღად გადაიქცა. გაუზრბოდი იმას, ჩემი დანაშაული არ დამვიწყებოდა, მახსოვს ჩემი ადრინდელი სისასტიკე და ესლა მაკაუვებდა. რამდენიმე კვირა ისე გავიდა, ერთხელაც არ დამიკრავს, ბუზიც არ ამიფრენია მისთვის, მაგრამ თანდათანობით, თანდათანობით-მეთქი ისე გავხდი, რომ დავინახავდი თუ არა, სიძულვილით გონდაკარგული უხმოდ გავეცლებოდი, ვითარცა ჭირიანს.

კიდევ უფრო გამიძლიერდა ეს სიძულვილი, რადგან სახლში რომ მოვიყვანე, მეორე დილით დავინახე, პლუტონივით იმასაც ცალი თვალი ჰქონდა წამოგდებული. მაგრამ ამის გამო კიდევ უფრო შეჰყვარებოდა ეს ცხოველი ჩემს ცოლს, ვინც, როგორც უკვე გითხარით, ისეთი გულთბილი, კეთილი და მრავალმოწყალე გახლდათ, როგორიც მე ვიყავი ადრე და ამიტომაც მიხაროდა მაშინ სიცოცხლე.

რამდენადაც შემჯავრებოდა მე ის კატა, იმდენად უფრო და უფრო ვხედავდი ჩემდამი იმის სიყვარულს. დღენიადაგ კუდში დამდევდა ისეთი საარაკო გულმოდგინებით, რომ სრულად ვერ ავიწერთ ამ ამბავს. დაჯდებოდა თუ არა, იმწუთასვე ჩემი სავარძლის ქვეშ შემოდვრებოდა ანდა მუხლებზე შემომახტებოდა და დამიწყებდა ლაციცს, სწორედაც გულს მირევდა. ავდგებოდი და ფეხებში მედებოდა, ბევრჯერ კინაღამ წამაქცია კიდევაც ან ტანსაცმელზე ჩამომეკონწიალებოდა თავისი ბასრი კლანჭებით და მკერდამდეც ამოდვრებოდა ხოლმე. ამ დროს კი გამიელვებდა თავში, სულს გავაცხებინებ-მეთქი, მაგრამ არ ვშვრებოდი ამას, რადგან ერთწილ ის ჩემი დანაშაული მახსენდებოდა და, რაც მთავარია, ნება მიბოძეთ, ახლავე ვაღიარო ეს, შიშის ზარი ამიტანდა ხოლმე.

ხსენებული შიშის ზარი არ იყო რაიმე უბედურების მოლოდინით

გამოწვეული შიში, ზუსტად მიჭირს ამ გრძნობის განსაზღვრა. და ახლა მრცხვენია კიდევაც აქ, ამ საკანში გამომწვევდელს. იმ ცხოველის წინაშე ელდანაცემი და დაფეთიანებული ვძრწოდი და მიზეზი ისეთი სულ უბრალო ქიშკირა გახლდათ, ვერც კი წარმოიდგენთ. ჩემს ცოლს არაერთგზის უთქვამს იმ თეთრი ლაქის შესახებ; თქვენ უკვე იცით, რომ მხოლოდ ეს იყო საცხადო განმასხვავებელი ნიშანი ამ უცნაურ ცხოველსა და პლუტონს შორის. მკითხველი გაიხსენებს, რომ ეს ლაქა ვეება იყო და თავდაპირველად ისეთს ვერაფერს შენიშნავდით ზედ; მაგრამ მერე და მერე, ნელ-ნელა გამოიკვეთა ის, რაც ჩემს გონებას დიდხანს ვერ გაეთავისებინა, გამოიკვეთა და სასტიკადაც ნათელი გახდა ჩემთვის; და მომაგონებდა იმ მოწყობილობას, რომლის სახელის ამოთქმა შხარავს, სწორედ ეს იყო, რამაც ანწუნზე მაცვა, შიშის ზარი დამცა, ნეტავი გამებედა, რატომ მაშინვე არ გავაქრე ის ურჩხული... ჰოდა, ახლა საზიზღარ და შეშხარავ საგანს მომაგონებდა-მეთქი — სახრჩობელას!.. ჰოი, ეს გულის მომკვლელი მანქანება უბედურებისა და შურისგების, წამებით სულისამომხდელისა, სიკვდილისა!

და ახლა, მართლაცდა, საცოდავთაგან უსაცოდავესი კაცი მე ვიყავი, რა გახდა ეს ოთხფეხი, პირუტყვი-მეთქი, რომელმაც აღარ გამახარა მე, ადამიანი, შექმნილი ღმერთის დარად და გამტანჯა ასე უმოწყალოდ! ვაი და ვაი! დღითაც და ღამითაც მოსვენება აღარ მქონდა! დღე იყო და ეს კატა ერთი წუთითაც არ მცილდებოდა; ღამე იყო და თავზარდაცემულს ყოველ საათს მეღვიძებოდა, წამოვვარდებოდი ლოგინიდან და იმწუთას მომეახლებოდა ამ ჩემი მკვლელისა და მომწველის ცხელი სუნთქვა. ცხადლივ ვგრძნობდი შეხებას ხორცმესხმული მოჩვენებისას, რომელსაც ვერა ძალა ვერ მოიცილებდა და რომელსაც სამუდამოდ დაეშანთა ჩემი გული!

რა გაუძლებდა ამ ჯოჯოხეთს, სიკეთის ნიშანწყალიც კი აღიგავა საბოლოოდ ჩემი სულიდან და ბოროტი ფიქრების სათარეშოდდა გადავიქციე, შავზე უშავესი და ავზე უავესი შეიქნა ეს ფიქრები. ჩვეულებრივი ურვა-კაემანი გამიცხოველდა და ბოლოს სიძულვილად გარდაისახა ყოველივე, მთელი კაცობრიობა შემძულვებოდა, და ახლა, ხშირად, უეცრად და განურჩევლად წამომივლიდა ხოლმე მძვინვარება და ვაი! ბრმად ვეცემოდი ჩემს ცოლს, ამ კეთილ, სიტყვაუთქმელ, მრავალტანჯულსა და მომთმენ ქალს.

ერთ დღეს რაღაც დაგვჭირდა და იმ სახლის სარდაფში უნდა

ჩავსულიყავით, სადაც ჩვენი სიღარიბისდაკვალად გვიხდებოდა ცხოვრება. ჰოდა, ამ დაქანებულ კიბეზე რომ ჩავდიოდი, ის კატაც გამომენთო, კინაღამ კისერი არ მომატეხინა. ცოფი მომერია, მრისხანებისაგან ჭკუადაკარგულმა ხელი ვტაცე ნაჯახს და ის ბაღღური შიშიც გამიქრა, სულ რომ მაკაეებდა აქამდე; ეს დარტყმა, რაღა თქმა უნდა, კიდევაც მოუღებდა ბოლოს ამ ცხოველს, ჩემი სურვილიც ხომ ეგ იყო. მაგრამ ცოლი ხელში მეცა და შემაჩერა. მთლად გააღმასებული, ეშმაკ კი ვერ განრისხდებოდა ასე, დაუუსხლტი იმას იმწამსვე და თავში დაუშვი ნაჯახი. ვეღარც კი დაიკვნესა, იქვე დაეცა და გათავდა.

მაშინვე თავი დავიოკე ამ მურღალი მკვლელობის შემდეგ და ფიქრი დავიწყე, გვამი როგორ და სად დავმალო-მეთქი. ვიცოდი, რომ სახლიდან ვერ გავიტანდი ვერც დღითა და ვერც ღამით, მეზობლებისა მეშინოდა. ბევრი გეგმა მომივიდა თავში. ჯერ ვიფიქრე, ასო-ასო ავქნი მთელ სხეულს და ასე ნაწილ-ნაწილ დავწვაე-მეთქი. მერე ვთქვი, სამარეს სარდაფში გავუთხრი-მეთქი, ერთი ჭაც გამახსენდა ეზოში, იქნებ, აჯობებდა იქ ჩამეგლო ან სულაც ყუთში ჩამეღო და დამებეჭდა, ვითომ გასაყიდად ვაგზავნიდი რამეს და ისე გავატანინებდი სახლიდან. დაბოლოს, ეს ავარჩიე, სარდაფის კედელში უნდა ჩამეტანებინა გვამი, შუა საუკუნეების მონაზვნები ასე მალავდნენ თავიანთ მსხვერპლს.

კარგადაც გამოდგებოდა ეს სარდაფი იმ მიზნისათვის. მისი კედლები უმტკიცოდ იყო ნაგები და სწორედ ახლახან უხეშად შეეღესათ, ხოლო სარდაფის სინესტის გამო სულაც არ იყო გამოშრალი. მეტიც, ერთი კედელი ცოტათი ჩაღრმავებული იყო, თითქოსდა უსაკვამურო ბუხრის მსგავსი თუ ცეცხლის დასანთები ადგილი გაეკეთებინათ, შემდეგ აგურებით ამოეშენებინათ და დანარჩენებისაგან ვეღარ გამოარჩევდით. ამ აგურებს სულ ადვილად გადმოაწყობდი, გვამს მოვათავსებდი შიგნით და იმ კედელს ძველებურადვე ავაგებდი, ვერც ვეღარავინ შეამჩნევდა რამე საეჭვოს.

ყველაფერი გამოვთვალე და არც შევმცდარვარ. ძალაყინით აგურების ამოღება არ გამჭირვებია, ფრთხილად მივაყრდნე ქალის სხეული იმ კედლის შიდა მხარეს, გავამაგრე კიდევაც ასე მდგარი და სულ მალე ის კედელი ავაშენე ადრინდულად. კირი, ქვიშა და ბუწუწები ერთმანეთში ავურიე, ზუსტად ისეთივე ხსნარი მოვაშხადე და

ისე შევლესე ის ხელახლა აგებული კედელი, რომ ძველისგან ვერც კი გაარჩევდით. დავამთავრე თუ არა ეს სამუშაო, ფრიად კმაყოფილი დავრჩი, აღარაფრის შიში არ უნდა მქონოდა, თითქოსდა იმ კედლისთვის ხელიც არავის დაეკარებინოს. იატაკიც ფრთხილად და გულმოდგინედ გამოვხვეტე. საზეიმოდ მიმოვიხედე ირგვლივ და ასე ვთქვი გულში, ჩემს შრომას აქ ტყუილად არ ჩაუვლია-მეთქი.

მოვრჩი ამ საქმეს და ახლა კი ის ცხოველი უნდა მომეძებნა, რა ჯოჯოხეთი არ გამოვიარე მისი გულისთვის; ასე ვფიქრობდი, დავიჭერ და სულსაც გავაცხებინებ-მეთქი. იმწუთსაც რომ დამენახა, რაღა თქმა უნდა, ცოცხალი ვერ გადამირჩებოდა. მაგრამ ის ეშმაკის ფეხი უკვე მერიდებოდა ასეთი საშინელი გუნება-განწყობილების მქონე კაცს, ვერ აგიწერთ, ანუ სრულად ვერც წარმოიდგენთ, რა ნეტარებას ვგრძნობდი, როდესაც ის საძაგელი კატა აღარსად ჩანდა, სული მოვითქვი. ღამითაც აღარ გამოჩენილა, დაბოლოს, ისე დამიღამდა იმის ჩემს სახლში მოყვანის შემდეგ, რომ გულის ძილით დამეძინა, მაინც დამეძინა-მეთქი მე, მკვლელს.

მეორე და მესამე დღე ასე გავიდა და ის ჩემი სულისამომხდელი არ გამოჩენილა. დაბოლოს, ისევ გადამეყარა გულიდან დარდი. იმ ურჩხულს თაჯნარი დაეცა და გამეცალა, გადაიკარგა! მეტი რაღა მინდოდა! ზეცის კარი გამეხსნა! ცოტათიღა მიმღვრევდა გულს ის ჩემი საზარელი დანაშაული. რამდენიმე კითხვა მომცეს და მეც პასუხი მზად მქონდა. ჩხრეკაც მოაწყვეს და, რაღა თქმა უნდა, ველარაფერი ნახეს. აღარაფერი ეშუქრებოდა ჩემს ბედნიერ მომავალს.

მეოთხე დღეს ამ მკვლევლობიდან სულ მოულოდნელად რამდენიმე პოლიციელი მოვიდა, შემოვიდნენ და ისევ მოჰყვნენ ჩხრეკას. ვიცოდი, რომ იმ საიდუმლო ადგილს ვერ მიაგნებდნენ, გული საგულეს მქონდა. ჩვენ კიდევ დავძებნით და შენც ჩვენთან უნდა იყო, მითხრეს იმათ. კუთხე-კუნჭული არ დაუტოვებიათ უნახავი. დაბოლოს, მესამედ და მეოთხედაც იმ სარდაფში ჩავიდნენ. წარბიც კი არ შემინრია, გული მშვიდად მიცემდა, ვითარცა ნეტარი ძილით მიძინარეს. სარდაფში გავიარ-გამოვიარე. მკერდზე ხელებგადაჯვარედინებული დინჯად დავაბიჯებდი, პოლიციელებს რაღა უნდა ექნათ, წასვლას აპირებდნენ. ისე ვიყავი სიხარულით აღფრთოვანებული, რომ ველარ შევიკავე თავი. ზეობის მწვერვალს მიტანებულს ერთი სიტყვა როგორ არ უნდა მეთქვა, კიდევ უფრო დარწმუნდებოდნენ, უდანაშაულოა ეს კაცი.

— ბატონებო, — ასე ვთქვი ბოლოს, როდესაც ისინი უკვე კიბეზე ავიდნენ, — მიხარია, რომ საეჭვო აღარაფერი დაგრჩათ. ჯანმრთელობას გისურვებთ და ცოტა კიდევ — თავზიანობასაც. სხვათა შორის, ბატონებო, ეს... ეს სახლი კარგადაა აშენებული (რადაცა მინდოდა წარმომეტქვა ლაღად და თავისუფლად, და ვედარ მოვთოკე თავი, არც კი მესმოდა, თუ რას მივედ-მოვედებოდი), მე გეუბნებით, რომ ეს სახლი მშენებრადაა აშენებული. ჰოდა, ეს კედლებიც... თქვენ უკვე მიდიხართ, ბატონებო? ეს კედლები-მეთქი მკვიდრადაა აგებული. — და აქ თამამად და რიხიანად რამდენიმეჯერ მაგრად დაგკარი ხელჯოხი კედლის სწორედ იმ ნაწილს, სადაც გვაში იდგა ჩემი სანდომ-საყვარელი ცოლისა.

მიშველის ღმერთი და ეშმაკების ხელმწიფის კლანჭებისაგან გამომიხსნის! მინელდა თუ არა იმ ჩემი ჯოხის ხმა, რომ პასუხიც მოისმა სამარიდან! — ჭყვილი იყო, პირველად ჩუმი და ნაწყვეტ-ნაწყვეტი, მსგავსი ბაეშვის ტირილისა და სულ მალე მიიქცა ხანგრძლივ, ხმამაღალ და გაუთავებელ ყმუილად, გამაოგნებელი, არაადამიანური იყო ეს ხმა, პირმოხეული კვილი, ღრიალი, ზრინვა, რომელშიაც ერთად შერთულიყო ზარიცა და ზეიმიც, ჯოჯოხეთიდან თუ ამოვიდოდა ასეთი ხმა, როდესაც ცოდვილთ აღმოხდებოდათ უსაზარლესი გმინვა და ეშმაკნი ბანს მისცემდნენ სიცილ-ხორხოცით.

თუ რა დამემართა, რაღა სათქმელია, თითქოსდა გონდაკარგული, ბარბაცით, უკან, კედელს მივაწყდი. შიშითა და ზარით ტანზე ეკალი აესხა კიბეზე მდგომ ხალხს. მერე კი მიცვივდნენ იმ კედელს და ჯაჯგური დაუწყეს. ჩამოიქცა. კარგა მაგრად იყო უკვე შეშპალი ის სისხლმედვეებული გვაში, გამართული იდგა იმათ თვალწინ, იმის თავზე კი, პირსისხლიანი და ცალთვალაბრიალებული, ის წყეული მხეცი წამოსკუპულიყო, სწორედ იმის მზაკვრობამ გამხადა მკვლელი და იმის ყოვლისმაუწყებელმა ხმამ ჯალათს მიმცა. ამ ურჩხულზეც მიმეშენებინა თურმე კედელი იმ სამარისა!

ბული – გათქმელი

დიახაც! ვიყავი და ვარ კიდევაც ნამეტნაუად, ნამეტნაუად ნერვიული, მაგრამ ახლა არა თქვამთ, გიჟია ეს კაციო. აუადლობამ კი არ დამიჩლუნგა და შემომუსრა, პირიქით, მთლად ამილესა გრძნობები. ყურთასმენა გამიხადა უფრო მახვილი. ყველაფერი მესმის ცისა და ბარის, ბევრი — ჯოჯოხეთისაც. რის გიჟი, რა გიჟი? აბა, ყური მიგდეთ, რა საღად, რა დალაგებით გიამბობთ მთელ ამბავს!

ზუსტად ვერ გეტყვით, როდის მომივიდა თავში ეს აზრი, მაგრამ რომ გამიჯდა, აღარც დღისით მომშვებია, აღარც ღამით. თავად ის რა შუაში იყო, გასაყოფი მასთან რა მქონდა, რამე უსიამოვნებაც არ მომსვლია, თავისებურად მიყვარდა კიდეც ის მოხუცი კაცი. ჩემთვის არასოდეს უწყენინებია, არც შეურაცხყოფა მოუყენებია არასოდეს, არც იმის ოქრო მომსურვებია. ყველაფერი მისი თვალის გამო მოხდა მგონია... ჰო, ასეა სწორედ! სვავისას მიუგავდა ერთი, ბუნდი, ცისფერი, ბისტმოდებული. მომაჩერდებოდა და გაუხვევდებოდა შეძრწუნებული. თანდათან, ცოტაცოტაობით მოვედი აზრზე, სიცოცხლეს მოუუსწრაფებ მოხუცს და ასე სამარადისოდ ამ თვალს თავს დავაღწევ-მეთქი.

ჰოდა, აი რა — ფიქრობთ, რომ გიჟი ვარ. გიჟს კი რა მოეკითხება. მაგრამ, აბა, ერთი ჩემთვის შეგეხებათ, რა ბრძნულად, რა ფრთხილად, რა შორსმჭვრეტელობითა და თავის მოკატუნებით შევუდექი ამ საქმეს! მთელი კვირა მკვლევლობამდე ისეთი მოკრძალებული და თავაზიანი ვიყავი მოხუცთან, როგორიც არასდროს ვყოფილვარ. ყოველამე, ასე შუალამის მოწვენამდე, გადაუატრიალებდი კლიტეს და შევალბდი კარს — ჰოი, რა ნაზად! თავი რომ შეეტეოდა, იმდენზე გაიღებოდა და ჩაბნელებულ, ყოველი მხრით ჩამოხურულ, მთლად სხივგამოუღწეველ ფარანს შევეყოფდი ჯერ და მერე თავს. ჰოი,

რა მოხერხებულად ვაკეთებდი ამას, ერთი გენახათ და გაგეცინებოდათ! ნელა, სულ, სულ, სულ ნელა, მოხუცს ძილი არ დაეუფრთხო-მეთქი. საათს მოვუნდებოდი, ვიდრე თავს სრულიად შეეყოფდი კარის ღიობში და დაუცქერდებოდი ლოგინში მწოლს. რაო! გინახავთ სადმე ასეთი გონებაბრძენი გიჟი? მერე მოვადლებდი ფრთხილად, ფრთხილად... ჰოი, რა ფრთხილად (რადგან ხშიანობდა ანჯამა). იმდენად მოვადლებდი ფარანს, რომ წვრილი სხივიდა მოხვედროდა ხვაისებრ თვალს. შვიდი ღამე ზედიზედ სწორედ შუალამით შევადლებდი კარს, მაგრამ სულ დახუჭული ჰქონდა თვალი და ეს საქმე აღარ მოგვარდა, რადგან თავად მოხუცი კი არა, მისი ავი თვალი მაცოფებდა. ყოველ დილაბინდზე მოხუცთან შევდიოდი თავდაჯერებული, მხნედ გავუბამდი საუბარს, სახელს დაუუძახებდი, გულიანად გამოვკითხავდი, ღამე როგორ მოისვენეთ-მეთქი. ძალიან გამჭრიახი გონების პატრონი უნდა ყოფილიყო ის კაცი, ეჭვი რომ აელო — ყოველღამე, ზუსტად თორმეტ საათზე მძინარეს მითვალთვალესო.

მერვე ღამეს ჩვეულებრივზე ფრთხილად შევადლე კარი. წუთის საზომი ისარი იქნებოდა უმაღესი, ვიდრე ჩემი ხელი. აქამომდე არასოდეს მიგრძნია ასეთი ძალმოსილობა, ასეთი გამჭრიახობა გონისა. სიხარულით ცათაფრენაშემდგარი ძლივსღა ვიოკებდი თავს. კარს ნელ-ნელა ვადებდი, ეს კაცი რას მიხვდება, სიზმარშიც ვერ მოუვა აზრად ჩემი იდუმალი ზრახვა და ჩანაფიქრი-მეთქი, გავიფიქრე ეს და ჩავიხიოთხითე. ლოგინში შეწვრილდა ელდანაკრავივით, კიდევაც გაიგონა, მგონი და იმიტომ, იმწუთას უკანვე გამოვარდება ეს კაციო — ამას გაივლებთ გულში. არა, ბატონო, მთლად განუჭვრეტელი ბნელ-უკუნეთი ჩამოწოლილიყო მის ოთახში (დარაბები მაგრად მიეხურათ ქურდების შიშით), ველარაფერს შენიშნავს-მეთქი და ნელ-ნელა ვადებდი კარს.

თავი შევყავი და ის იყო უნდა გამეხსნა ფარანი, რომ შუათითი მომისხლტა სამაგრს და საწოლზე წამოიჭრა მოხუცი ყვირილით: „ვინ არის?“

გავყუჩდი, ხმა არ ამომიღია. მთელი საათი არც კი შევტოკებულვარ, მთელი ეს ხანი არ გამიგონია მისი დაწოლის ხმა. ლოგინზე იჯდა სმენად ქცეული, ზუსტად ასევე მე ღამღამობით ყურს ვუვდებდი კედელში რკილის ხმიანობას.

ჩუმი კენესა ჩამესმა უცებ. საშინლად დაშინებული კაცისა შე-

ვიცანი, ტკივილით გახელებულის ან შეჭირვებულის კი არა, ჰოი, უფრო რე ჰგავდა შიშნაჭამის ბუნდ, სულის სიღრმიდან ამოდწეულ კენესა-გმინვას! კარგად ვიცნობ ამ ხმას. ხშირად, სწორედ შუალაბით, ქვეყანას რომ სძინავს, მკერდის წიაღით მრავალგზის ამომხდომია შემწარავ ექოდ სასოწარკვეთილი შიშის ზარი. კარგად ვიცი-მეთქი, ვამბობ, ვხვდები მოხუცის განცდებს, მებრალებს, თუძცა გულში კი ვხითხითებ. ისიც ვიცი, ჩუმი ხმაური რომ ჩაესმა პირველად და ლოგინში შეწრიალდა, მას მერე სულ მღვიძარეა ეს კაცი. სულ მეტად და უფრო იზაფრებოდა. ცდილობდა, როგორმე დაეჯერებინა თავი, უსაგნოა ეს შიში, მაგრამ ამაოდ. გულში ასე გაიფლებდა: „რა უნდა იყოს, სადღაც თავგმა გაიფაჩუნა თუ ქარმა გაიშრიალა ბუხარში“: ანდა, „ჭრიჭინობელამ ხმა გაიღო და მეტი არაფერი“. დიახ, ასე ლამობდა თავის დამშვიდებას. სულ ამაოდ. სულ ამაოდ. რადგან მსხვერპლს უკვე წამოჰპარვოდა, თავს დასდგომოდა სიკვდილის შავი აჩრდილი. თვალთუხილაუად, უჩუმრად შეიგრძნობდა სვედიან ნათებას ჩემი უჩინარი ჩრდილისა და მგრძნობდა ოთახში.

მთლად სმენადქცეულს, უსაშველო ლოდინის ჟამს მისი დაწოლის ხმა არ გამიგონია და გადავწყვიტე მომედო მცირედ... სულ, სულ მცირედ ფარნის სანათებელი. მოვადე... ვერც კი წარმოიდგენთ, რა ნელინელ, რა ნელინელ, ვიდრე ბოლოს ერთი მქრქალი, აბლაბუდას ძაფის სიმსხო სხივი არ გაუსწორდა მის სვავისებრ თვალს.

დაეჭყიტა, დიდზე და ფართოდ დაეჭყიტა და ბრაზი წამეკიდა ამის დამნახველს. ცხადად, ნათლად ვხედავდი შესაზიზღარ, ლიბრგადაკრულ მრუმე ცისფერს, შიშის ზარმა დამიარა მთელ ტანში, თვალშია ჩანდა, მეტი არაფერი, აღარც სახე და აღარც სხეული მოხუცისა, რაკილა თითქოსდა გუძანიით სწორედ ამ დაწყვეტილ წერტილს გაუუსწორე ფარნის სხივი.

აღარ გეტყვით, ზომ იცით უკვე, როგორ ცდებით, გიჟი რომ გგონივართ ასეთი ცხოველი გრძნობების კაცი. ჰოდა, მისმინეთ, ჩუმი ხმიანობა გავიგონე, ასეთს ბამბაში შეხვეული საათი თუ გამოსცემს. კარგად ვიცი, რაც არის, გული უფეთქავს მოხუცს. მთლად გამაცოფა ამან, ასე მოჰყავს მეომარი ბრძოლის ჟინზე დოლის ცემას. მაგრამ ახლაც შევიკავე თავი, გავისუსე, ფარანი არ შემითოკებია, სულ იმის ცდაში ვიყავი, თვალისთვის არ მომეცილებინა სხივი. მატულობდა ამ დროს ჯოჯოხეთური დოლის ცემა — ხმაური გულის ცემისა.

ყოველ წამს უფრო მალი, სულ უფრო მალი და ძალუმი ხდებოდა. ასევე უნდა აზვირთებელიყო მოხუცის შიში! ძალუმი და უფრო ძალუმი-მეთქი ყოველ წუთს! ყურს ხომ კარგად მიგდებთ. უკვე გითხარით, ნერვიული ვარ-მეთქი — დიახაც! ამჟამად, ღამის უკუნეთში, ძველი სახლის შექმნარავ მღუმარებაში სული ძლივსდა მეჭირა კბილით. კიდევ დიდხანს შევიკავე თავი, წყნარად ვიყავი. მაგრამ ძალუმი ცემდა, სულ ძალუმი! აჰა და გული გაუსკდება-მეთქი. ახლა იმან გამახელა, ვაითუ, მეზობლებმა ეს ხმაური გაიგონონ-მეთქი. ხაფი ღრიალით სრულიად გადავხსენი სანათებელი და ოთახში შევიჭერი. მოვიდა მოხუცის აღსასრული. ერთჯერ, ერთიდა შეჰყვირა მხოლოდ. გადმოვითრიე იმწუთას და ვეებერთულა ლოგინი ზედ გადმოვამხე. მოსახდენი რაკილა ხდებოდა, სიხარულის ღიმი მომივიდა. მაგრამ კიდევ დიდხანს უცემდა გული. მერე და რა, ეს მე აღარ მადლევებდა. კედლებში არ გაატანდა ამ კაცის გმინვა. დაბოლოს მიჩუმდა. გათავებელიყო მოხუცი. ლოგინი გადმოვატრიალე და გვაში გაესინჯე. დიახ, ქვასავით, ქვასავით იღო მკვდარი. კარგა ხანს მედო ხელი იმის მკერდზე, გული აღარ უცემდა. ქვასავით იღო მკვდარი, ქვასავით, ველარაფერს დამაკლებდა აწი მისი თვალი.

თქვენ კიდევ გიჟი გგონივართ? ცოტა ხანილა იქნებით ამ აზრზე, ვიდრე გიამბობთ, თუ რა ბრძნული სიფრთხილით გადავმალე გვაში. ღამე ილეოდა სწრაფად, ოღონდ ჩუმად კი ვმუშაობდი. პირველს ყოვლისა, ნაწილ-ნაწილ დავჭერი გვაში. თავი, ხელები და ფეხები მოვაცილე ტანს.

სამი ფიცარი ავაძვრე ოთახის იატაკს, ყოველივე ჩავდე კოჭსა და კოჭს შუა, მერე ისე მოხერხებულად მოვარგე ფიცრები, ვერც რას შენიშნავდა კაცის თვალი, თვით იმისი თვალიც. მორეცხვაც არ უნდოდა, აღარაფერი, სისხლის წვეთიც არ დარჩენილიყო სადმე. ჩემი სიფრთხილის პატრონს, აბა, რა შექმეშლებოდა.

ოთხი იქნებოდა, როცა მოვრჩი ამ საქმეს, მაგრამ შუადამის უკუნეთი იდგა ირგვლივ. საათმა როგორც კი დაჰკრა, სადარბაზო კარზე დააკაკუნეს. ჩავედი და მშვიდად გავადე, ახლა რისი უნდა შემშინებოდა? სამი მოკრძალებული მამაკაცი შემოვიდა, პოლიციიდან ვართო, თურმე ამ ღამით მეზობელს გაეგონა რაღაც ყვირილი. ვაითუ, რამე უბედურება მოხდაო და სადაც ჯერ არს, იქ შეუტყობინებია, ესენი კი (სამი პოლიციელი) მოსაკვლევად გამოგზავნათ.

გაუღიმე, შესაშინებელი რაღა უნდა მქონოდა? სალამი-მეთქი, ბატონებო. სიზმარეულმა ეს მე დავიყვირე. მოხუცი, ისე, სხვათა შორის, ვახსენე, სოფელში წავიდა-მეთქი. მთელი სახლი შემოვატარე, ყველაფერი კარგად, კარგად ნახეთ-მეთქი. დაბოლოს, იმის ოთახში შევუძეხი. იმისი ქონება ვაჩვენე, უკლებლივ, მთელი და ხელუხლებელი. ჩემი გამბედაობით აღფრთოვანებულმა სავარძელი შემოვიტანე, აქ მოისვენეთ, დადლილ-დაქანცული იქნებით-მეთქი. ზარზეიმური გრძნობით მოცულმა ჩემი სკამი დაუდგი სწორედ იმ ადგილას, სადაც ჩავედ მსხვერპლის გვამი.

დაკმაყოფილდნენ, დააჯერა ისინი ჩემმა დახვედრამ. მშვენიერად ვთამაშობდი. დასხდნენ და სულ მოცინარ-მოლიმარი რომ ვპასუხობდი, თავადაც გამართეს მუსაიფი. მაგრამ მკვდრისფერი დამედო რამდენიმე ხნის შემდეგ, ვაიმე, ჩქარა წაშავდნენ-მეთქი. თავბრუ დამესხა, ყურში რაღაცა ზარივით ჩამესმა; მაგრამ კვლავ ისხდნენ საუბრით გართულნი. მეტად და უფრო ნათლად გავიგონე რეკვა... აღარ შენელებულა და უფრო გამოკვეთილად გაისმა. მთლად ენად გავიკრიფე, იქნებ, ამეხსნას ეს ჯადო-მეთქი. აღარ შენელებულა და უფრო მკაფიოდებოდა... და მივხედი, არ მომჩვენებოდა ეს ხმა.

ცხადია, გადაუფითრდი... მაგრამ მაინც ვქაქანებდი გაუთავებლივ, უფრო და უფრო ავუწიე ხმას. ის ხმაც მატულობდა... რა წყალში გადავვარდნილიყავი? ძლივს გასაგონი, ბუნდი, მალი ხმაურობა... ბამბაში შეხვეული საათი რომ გამოსცემს, ისეთი. სუნთქვა შემეკრა... იმათ კი არაფერი ესმოდათ. ვყებდობდი თავგადაკლული... მთლად გაშმაგებული. მაინც განუწყვეტლივ მატულობდა ეს ხმა. წამოვხტი და რაღაცებს მივედ-მოვედებოდი ხელების მქნეველი, თითქმისღა აღრიალებული... მაინც მატულობდა ხმაური, რად არ მიეთრეოდნენ? დავძრწოდი აქეთ-იქით, მძიმედ და დიდზე ვადგამდი ფეხს, თითქოსღა ცეცხლი წამკიდა ამ ხალხის ცქერამ... მაინც მატულობდა ეს ხმიანობა. რა წყალში უნდა გადავვარდნილიყავი, ღმერთო! ხვითქი გადამასკდა... ვბოდავდი... ვიგინებოდი!, სკამიანად ვწრიალებდი, ფხაკაფხუკი გამქონდა იმ ფიცრებზე... მაგრამ ყოველივე ჩაეხშო ამ ხმას და მატულობდა კვლავაც. მოუმატა... მოუმატა! მაგრამ ეს ხალხი, ვითომცდა აქ არაფერიაო, მასლაათობდა, იცინოდა, ნუთუ არაფერი ესმოდათ? ღმერთო დიდებული!... არა, არა! გაეგოთ!.. ეჭვი აეღოთ!.. დამ-

ცინოდნენ! სასაცილოდ გაეზადათ ჩემი ტანჯვა!.. ასე გავიფიქრე მაშინ და ახლაც ასე ვფიქრობ, ყველაფერი მერჩია ამ წამებას! კაცი რას არ აიტანს, მაგრამ ასეთ აბუჩად აგდებას — არა! იმათ იქედნურ ღიმილს როგორ გაეუძლებდი! გაეთადებოდი და ის იქნებოდა, რომ არ მედრიალა!.. და მაშინ!.. სუ!.. მოუმატა! მოუმატა! მოუმატა! მოუმატა!..

— მხეცებო! — დაეიყვირე, — თავს ნუ იკატუნებთ, ვალიარებ — მე მოგკალ!.. აყარეთ ფიცრები!.. აქ. აი, აქა სცემს მისი წყეული გული!

ნაკარავი წერილი

Nil sapientiae odiosius acumine nimio¹

სენეკა

ერთხელ პარიზს, 18... წლის შემოდგომის მრუძე, ქარბუქიანი მწუხრის ჟამს, ფიქრებში გართული ჩიბუხს ვეწეოდი ჩემს მეგობარ შ. ოგიუსტ დიუპენთან ერთად მის პატარა ბიბლიოთეკასა თუ, უფრო სწორად, წიგნსაცავში, au triosieme, No. 33, Rue Dunot, Faubourg St. Germain². თითქმის ერთი საათი სრული სიჩუმე სუფევდა და ასე იფიქრებდა ვინმე შემთხვევით შემოსწრებული, მთელი გულისყური ამათ თამბაქოს კვამლის ბოლქვებისთვის მიუპყრიათო. მე საგონებელში ვიყავი ჩავარდნილი — მორგის ქუჩაზე მომხდარ ამბავსა და მარი როჟეს საიდუმლოებით მოცულ მკვლევლობაზე ვსაუბრობდით იმ საღამოს. ამიტომაც შეგერთი, როცა კარი გაიღო და შემოვიდა ჩვენი ძველი ნაცნობი. პარიზის პოლიციის პრეფექტი მესიე გ.

მართალია, ხალხი ცუდად იხსენიებდა მას, მაგრამ სამაგიეროდ შესაქცევარი ხასიათის კაცი გახლდათ და თავს არ მოგაბეზრებდათ. ამასთან, რამდენიმე წელი არ გვენახა და გულითადად შევხვდით. ბინდი შემოდიოდა გარედან და დიუპენი ლამპის ასანთებად წამოდგა, მაგრამ ისევ დაჯდა, რადგან სტუმარმა უთხრა, ერთი ფრიალ უსიამოვნო ამბავი გადამხდა და იქნებ მირჩიოთ, თქვენი აზრი მინდა გავიგო.

— თუ ამ საქმეს ფიქრი სჭირდება, — დიუპენმა ლამპა აღარ აანთო, — ფიქრი ბნელში სჯობს.

— უცნაური ლაპარაკი იცით, — თქვა პრეფექტმა.

¹ ტყუილ ბრძნობაზე საძულველი სიბრძნისათვის არაფერია (ლათ.).

² სენ-ჟერმენის გარეუბანი, დიუნოს ქუჩა, №33, მესამე სართული (ფრ.).

ეს კაცი „უცნაურს“ ეძახდა ყოველივეს, რაზეც ჭკუა ვერ მიუწვდებოდა და ამიტომაც სულ მუდამ „უცნაურობებით“ იყო საგსე მისი ცხოვრება.

— მართალი ბრძანებით, — მიუგო დიუპენმა, სტუმარს ჩიბუხი შესთავაზა და კეთილნახელაუი სავარძელი მიუჩოჩა.

— მაინც რა მოხდა, — შევეკითხე ამ კაცს, — ვინმე ხომ არ მოუკლავთ?

— ო, არა, მაგდაგვარი არაფერი მომხდარა. ნამდვილად სულ უბრალო საქმეა და, რაღა თქმა უნდა, თავადაც კარგად მოუუვლით, მაგრამ დიუპენს მინდა ზოგი რამ მაინც ვკითხო, იქნებ დაინტერესდეს. მეტისმეტად უცნაური საქმე კია.

— უბრალო და უცნაური? — გაიმეორა დიუპენმა.

— დიახ... უფრო სწორად, არა. მართალი თუ გინდათ, ყველა გაოგნებული ვართ, ასეთი მარტოვი საქმეა და თავგზა კი აგვიბნია.

— იქნებ, სწორედ სიმარტოვემ შეგაჭირვათ, — უთხრა ჩემმა მეგობარმა.

— აბა, რას ამბობთ! — გულიანად გაეცინა პრეფექტს.

— იქნებ, სულ ადვილი ამოსახსნელია ეს საიდუმლო, — თქვა დიუპენმა.

— ღმერთო ჩემო, რას ბრძანებთ?

— იქნებ, მეტისმეტად ადვილია-მეთქი.

— ხა! ხა! ხო! ხო! ხო! — ხარხარებდა ფრიად გამხიარულებული სტუმარი, — ჰოი, დიუპენ, ერთხელაც იქნება, სიცილით მომკლავთ!

— მაინც რა მოხდა ასეთი? — ახლა მე შევეკითხე.

— კი, ბატონო, გიამბობთ, — თქვა პრეფექტმა. კარგა ღრმა ნაფაზი დაარტყა და სავარძელში მოხერხებულად ჩაჯდა, — გიამბობთ ორიოდე სიტყვით, მაგრამ იცოდეთ, გაიგებს ვინმე თქვენ გარდა და უსათუოდ დამატოვებინებენ სამსახურს.

— განაგრძეთ, — ვუთხარი პრეფექტს.

— და თუ შეიძლება მოკლედ გვიამბეთ, — თქვა დიუპენმა.

— დიახ, — ფრიად მაღალი წრებიდან მაცნობეს, რომ სამეფო პალატში დაიკარგა უდიდესი მნიშვნელობის საბუთი, ქურდი ცნობილია — ხელმრუდობის დროს დაუნახავთ, ისიცაა ცნობილი, საბუთი კვლავ მის ხელთაა.

— საიდან იცით? — ჰკითხა დიუპენმა.

— ეს საბუთი განსაკუთრებული შინაარსისაა, — მიუგო პრეფექტმა, — ქურდობას ჯერჯერობით ცუდი შედეგი არ მოჰყოლია და არც არაფერი იქნება მანამ, ვიდრე ქურდი ნაპარავისგან ხელს არ დაიცლის ან, უფრო სწორად, დასახული მიზნისთვის არ გამოიყენებს. საუბედუროდ, ამ შედეგს სულ მალე ვიხილავთ.

— ცოტა უფრო ნათლად გვიამბეთ, — ვთხოვე პრეფექტს.

— პირდაპირ გეტყვით: ეს საბუთი მის მფლობელს მნიშვნელოვან ძალას ანიჭებს ერთ სერიოზულ საქმეში, სადაც ამ ძალის მნიშვნელობა დიდია, — დიპლომატიური გამოთქმები უყვარდა პრეფექტს.

— და მაინც არაფერი მესმის, — თქვა დიუპენმა.

— არა? თუ ამ საბუთს გადასცემენ მესამე პირს, ვისი სახელიც, გთხოვთ, არ მკითხოთ, მაშინ მეტად წარჩინებული პერსონის ღირსება შეილახება. საბუთი მნიშვნელოვან ძალას ანიჭებს მის მფლობელს და მის ხელთაა ამ წარჩინებული პერსონის სიმშვიდე და პატიოსნება.

— მაგრამ ეს ძალა, — ჩავერიე საუბარში, — იმაზე დამოკიდებულია, იცის თუ არა დაზარალებულმა ქურდის ვინაობა. ვინ გაბედავს...

— ქურდია მინისტრი დ. — თქვა გ-მ, — ეს კაცი კი რას არ გაბედავს და რას არ იკადრებს. მარჯვედ და აშკარად მოიპარა საბუთი. ეს საბუთი, უფრო სწორად, წერილი, მიიღო ქალმა, რომელიც ამ დროს მარტო გახლდათ სამეფო ბუდუარში. კითხვისას შემოუსწრო მეორე წარჩინებულმა პირმა, სწორედ იმან, ვისაც არ უნდა ენახა ნაწერი. ქალმა სცადა ბარათი უჯრაში ჩაეღო, მაგრამ ვერ მოასწრო. წერილი მაგიდაზე დარჩა. რაკი მისამართი ზემოდან თვალსაჩინოდ ეწერა, თავად წერილისთვის ყურადღება არავის მიუქცევია. ამ დროს შემოვიდა დ., რომლის მახვილმა თვალმა იმწუთასვე შეამჩნია წერილი, იცნო მისამართის დამწერის ხელიც, არ გამოეპარა ქალის შეცბუნებაც და ყველაფერს მიხვდა. ხანმოკლე საქმიანი საუბრის მერე მინისტრმა ამოიღო თითქმის ისეთივე წერილი, გაშალა ვითომც წასაკითხად და ცოტა ხნის შემდეგ იმ პირველს დაუდო გვერდით. თხუთმეტიორე წუთი კვლავ ისაუბრეს სახელმწიფო საქმეებზე. მერე დ. წავიდა და თან წაიღო სხვისი წერილი, რომლის კანონიერმა მფლობელმა ქალმა ყველაფერი დაინახა, მაგრამ, რაღა თქმა უნდა, იმ მესამე პირთან სიტყვაც ვერ

დაძრა. მაგიდაზე კი დარჩა მინისტრის საკუთრება, უმნიშვნელო შინაარსის ბარათი.

— აი, ის პირობაც, რაც სრულ ძალაუფლებას ანიჭებს წერილის მფლობელს, როგორც თქვენ თქვით, — მითხრა დიუპენმა, — ქურდისთვის ცნობილია, რომ დაზარალებულმაც იცის, ვინც არის ქურდი.

— დიახ, — დაეთანხმა პრეფექტი, — უკვე რამდენიმე თვეა ქურდი ბოროტად იყენებს ამ ძალაუფლებას ფრიად საშიში პოლიტიკური მიზნებისთვის. დაზარალებული ქალი დღითი დღე რწმუნდება, რომ წერილი აუცილებლად უნდა დაიბრუნოს, მაგრამ ამ ამბავს, ცხადია, სააშკარაოზე ვერ გამოიტანს. დაბოლოს, სასოწარკვეთილმა მე მიმიხმო.

— მართლაც, — თქვა თამბაქოს ბოლში გახვეულმა დიუპენმა, — უფრო მარჯვესა და გონიერს ვერც ვერავის ნახავდა.

— ქათინაურს მეუბნებით, — მიუგო პრეფექტმა, — თუმცა ზოგი კი მართლა გახლავთ მაგ აზრის.

— როგორც თქვენ ბრძანეთ, — ვუთხარი პრეფექტს, — წერილი, რა თქმა უნდა, ისევ მინისტრთანაა და ამაშია მისი ძალა. წერილის გამოყენების შემდეგ ეს ძალაც მოისპობა.

— მეც აგრე ვფიქრობ, — კვერი დამიკრა გ-მ, — იმთავითვე კარგად მოეჩხრიკე მინისტრის ბინა. ჩემი მთავარი საზრუნავი იყო, ჩხრეკის თაობაზე არაფერი გაეგო. სხვა რომ არა, გამაფრთხილეს კიდევ, ეჭვი რომ აიღოს, უარესი იქნებაო.

— მაგრამ თქვენ ხომ ამგვარ ძიებაში მეტად au fait¹ ბრძანდებით, პარიზის პოლიციას ჩხრეკის მეტი რა გაუკეთებია, — ვუთხარი მე.

— დიახ, და სწორედ ამიტომ არ გამტეხია გული. თავად მინისტრიც მშველოდა. ხშირად მთელი დამეები შინ არაა. მსახურიც არ ჰყავს ბევრი. საძინებელი ოთახები მათთვის პატრონის დარბაზებისგან კარგა მოშორებით მიუჩენიათ. მოგქსენებათ, ნეაპოლელები ღვინის მოყვარული ხალხია. თქვენ იცით, გასაღების მთელი დასტა მაქვს და პარიზში ყველა ოთახის თუ კარადის გაღება შემიძლია. სამი თვე თითქმის ყოველდამე ვჩხრეკდი დ-ს სახლს. ჩემი ღირსება აქ სასწორზეა შეგდებული. სრულიად საიდუმლოდ უნდა გამცნოთ

¹ გამოცდილი (ფრ.).

— გასამრჯელოც დიდია. ასე რომ, იქამდე არ შემიწყვეტია ძიება, სანამ იმედი არ გადამეწურა, ქურდმა მაჯობა-მეთქი. მისი სახლის კუთხე და კუნჭული არ დამიტოვებია მოუჩხრეკავი. ყველგან ვნახე, სადაც კი შეიძლებოდა წერილის დამალვა.

— იქნებ, წერილი სხვაგან შეინახა მინისტრმა? — შევეკითხე მე.

— არა მგონია, — ჩაილაპარაკა დიუპენმა, — სამეფო კარზე ახლა ისეთი მდგომარეობაა, თანაც თქვენც იცით, ისეთ ხრიკებშია ჩათრეული, რომ წერილი სადმე ახლოს უნდა დაეძალა, რათა ყოველ წუთს შესძლებოდა მისი წარდგენა, წინააღმდეგ შემთხვევაში ვერაფერს გახდებდა.

— როგორ თქვით, ყოველ წუთს შეეძლოს წარდგენაო? — ჩავეკითხე დიუპენს.

— მოსპობაო, ასეც შეიძლება ითქვას, — მითხრა დიუპენმა.

— დიახ, — მივუგე, — მაშინ სწორედ შინა აქვს წერილი. ცხადია, მინისტრთან არ დააქვს.

— ცამდე მართალი ბრძანდებით, — თქვა პრეფექტმა, — ვითომ გაძარცვის მიზნით, ორჯერ ჩავუსაფრე ხალხი, თავით ფეხამდე გაჩხრიკეს ჩემი მეთვალყურეობით.

— ტყუილად გარჯილხართ, — მოუჭრა დიუპენმა, — დ. არც ისეთი უჭკუოა და კარგადაც იცოდა, თავს დამესხმებინაო.

— არც ისეთი უჭკუო, — გაიმეორა გ-მ., — ის ხომ პოეტია, უჭკუობამდე რაღა აკლია.

დიუპენი ფიქრებს მიეცა, მერე ჩიბუხი მოქაჩა და ჩაილაპარაკა:

— მართალია, თუმცაღა, სულო ცოდვილო, ერთ დროს მეც ვწერდი ლექსებს.

— წვრილად გვიამბეთ, — ვთხოვე პრეფექტს, — თქვენი ჩხრეკის ამბავი.

— კაცმა რომ თქვას, არ აფჩარებულვართ. მოჩხრიკეთ ყველა კუნჭული. ამგვარ საქმეებში დიდად გამოცდილი ვარ. ერთი ოთახიც არ დაგვიტოვებია უნახავი; მთელი კვირა დამლამობით ვეძებდი. ჯერ ავეჯი მოჩხრიკეთ, მერე ყველა უჯრა. თქვენც იცით, გამოწვრთნილი პოლიციელისთვის საიდუმლო უჯრა არ არსებობს. ასეთი ძებნის დროს „საიდუმლო“ უჯრა ბოთეს თუ გამორჩება. ამას რა ლარი და ხაზი უნდა — ყოველ კარადას განსაზღვრული მოცულობა და ფართობი აქვს. ასე რომ, არაფერი დაგვრჩებოდა შეუმჩნეველი. კარადების

მერე სავარძლებს მივადექით, მოგრძო ნემსებით დაფხვლიტეთ, როგორ ხდება ეს, თქვენც კარგად იცით. მაგილებს ზედა ფიცარი მოვაცილეთ.

— ეგ რაღა საჭირო იყო?!

— ხანდახან მაგიდის თუ სხვა ავეჯის ფიცარს ააცლიან ან ფეხს მოაძრობენ და შიგ ჩამალავენ რაიმეს, მერე კი ისევ თავის ადგილას მოარგებენ. საწოლშიც შეიძლება ასევე დამალონ.

— განა მიკაკუნებით ვერ მიხვდებით, სად არის სიცარიელე? — შევეკითხე მე.

— ვერამც და ვერამც. საკმარისია ის ღრმული ბამბით გაჭედონ და ვედრაფერს გახდებით. თანაც ყველაფერი უხმაუროდ უნდა გაგვეკეთებინა.

— მთელ ავეჯს ხომ ვერ დაშლიდით იმ სამალავის მოსაძებნად. ხომ შეიძლება წერილი საქსოვი ჩხირის სიმსხოდ დაეხვიათ წერილი და ასე დაეძალათ, ვთქვათ, სავარძლის ფეხში. ყველა სავარძელი ხომ არ დაგიშლიათ?

— რა თქმა უნდა, არ დაგვიშლია, მაგრამ მთელი ავეჯი გამადიდებელი შუშით მოფხრიკეთ. სულ მცირეოდენ ნაკვალევსაც იმწუთას შევამჩნევდით — მცირე ნაკაწრიც კი მომსხო ჯოხის ოდენად გამოჩნდებოდა. ხელის თითების ანაბეჭდიც კი ვერსად შევნიშნეთ.

— სარკეებიც ხომ ნახეთ — ჩარჩოსა და მინის შუა კარგი სამალავი ალაგია: ქვეშაგებს, თეთრეულს, ნოხებსა და ფარდაგებს მოჩხრეკდით, არა?

— დიახ, ყველაფერი მოფხრიკეთ. შემდეგ მთელი სახლის ფართობი კვადრატებად დაფყავით და დაენომრეთ, ასე რომ, აღარაფერი აგვერუოდა; მერე მივყევით და ყოველი დანაყოფი მოვათვალიერეთ. ასევე ორ მეზობელ სახლშიც კუნჭული არ დაგვიტოვებია, სულ ლუპით დავათვალიერეთ.

— კიდევ ორი სახლი? — შევძახე გ-ს. — ათასად გაჭრილხართ და ეგაა!

— დიახ, მაგრამ გასამრჯელოსაც ზღაპრულს გვპირდებიან.

— ეზოებში თუ დაძებნეთ?

— იქაურობა სულ აგურითაა მოკირწყლული და ასე აღარ გავრჯილვართ. აგურებს შორის ხვიფლი ხელუხლებელი იყო.

— რაღა თქმა უნდა, ქაღალდებიც მოიძიეთ, ბიბლიოთეკაშიც შეიხედავდით?..

— დიახ, ყველა საქაღალდე გავხსენით; წიგნები ზერელედ კი არა, ფურცელ-ფურცელ ვნახეთ. ასევე შევამოწმეთ ყოველი წიგნის გარეკანის სისქე და მერე ლუპით გავსინჯეთ. საეჭვო რამეს უთუოდ შევამჩნევდით. საამკინძოდან ახლახან მოტანილი ხუთი თუ ექვსი წიგნიც გრძელი ნემსებით ასევე გულდაგულ მოეჩხრიკეთ.

— იატაკი თუ ნახეთ ნოხებქვეშ?

— რა თქმა უნდა, ნოხები ავიღეთ და ფიცრები ლუპით მოვათვალიერეთ.

— შპალერი?

— ისიც.

— სარდაფებში თუ ეძებეთ?

— რა თქმა უნდა.

— ჰოდა, — ვთქვი მე, — შემცდარხართ და ეგაა, მამასადამე, ის წერილი შინ არ ჰქონია!

— მართალს უნდა ბრძანებდეთ, — თქვა გ-მ, — თქვენ რას მიჩვენებთ, დიუპენ?

— ხელახლა უნდა გაჩხრიკოთ.

— რაღა აზრი აქვს, — უპასუხა გ-მ, — ცხადზე ცხადია, წერილი შინ არ ჰქონია.

— აბა, მეტს ვერაფერს გირჩევთ, — თქვა დიუპენმა, — ცხადია, წერილის ზუსტი აღწერილობა გექნებათ.

— დიახ, — პრეფექტმა უბის წიგნაკი ამოიღო და ხმამაღლა წაგვიკითხა იმ წერილის შინაარსი, მერე გამოწვლილვით აგვიწერა მისი გარეგნული სახე. დაბოლოს, ისეთი დაღრეჯილი დაგვემშვიდობა, როგორიც არასოდეს გვენახა ეს ჩვენი კარგი ნაცნობი.

ერთი თვის მერე კვლავ გვეწვია. ძველებურად დაეხვდით. მანაც აიღო ჩიბუხი, სავარძელში მოკალათდა და საუბარი გაგვიბა, ხან ცისა თქვა, ხან ბარისა. ვეღარ მოვითმინე და ვკითხე:

— იმ დაკარგულ წერილზე ახალს რას იტყვით, იმედი ხომ არ გადაგიწურავთ, მინისტრს ვეღარ ვაჯობებთო?

— ღმერთმა დასწყევლოს მაგისი თავი. მე მაინც დიუპენის რჩევისამებრ, კვლავ გაეჩხრიკე სახლი: ამოდ დავშვერი, თუშცა ვიცოდი, ასეც იქნებოდა.

— როგორ ბრძანეთ, გასამრჯელო რამდენიაო? — ჰკითხა დიუპენმა.

— ძალიან დიდი, მეტი სმეტად დიდიც, ხოლო რამდენი — ვერ გეტყვით. ვინც წერილს მაპოვნინებს, იმას, ჩემდათვად, ორმოცდაათ ათას ფრანკს მივცემ. საქმე ისაა, რომ ეს წერილი დღითი დღე მნიშვნელოვანი ხდება. ჯილდოც ამ ცოტა ხნის წინ გაორკეცდა. თუგინდ გაასამკეცონ, მე მეტი აღარ შემიძლია.

— ჩემი აზრით, — ჩაურთო დიუპენმა და ნაფაზი ნაფაზზე დაარტყა, — თქვენ ყველა ღონე არ გიხმარიათ. ცოტა კიდევ შეიძლებოდა გარჯა, არა?

— კი მაგრამ, როგორ? რაღა უნდა მექნა?

— ასე... ჰუუ, ჰუუ... შეიძლებოდა... ჰუუ... ჰუუ... რჩევა გეკითხათ ვინმესთვის, არა?... ჰუუ... ჰუუ... აბერნეთის ამბავი თუ გახსოვთ?

— არა, ჯანდაბამდისაც გზა ჰქონია!

— კი, ბატონო, აგრე იყოს. ოღონდაც ერთმა ფულიანმა კრიჟანგმა ერთხელ გაიფიქრა, მოდი და რჩევას დაეტყუებ აბერნეთისო. სახელოვანი ექიმის სიტყვა რაც ღირს, კარგად მოგეხსენებათ. ჰოდა, მეგობრული საუბრის დროს მოუყვა, ვითომ ვილაც შეჭირვებულის ამბავი, სინამდვილეში კი თავისი ავადობის სურათი აღუწერა. რას იტყოდით, ჰკითხა ქვაწვიამ, ექიმო, თქვენ რას ურჩევდით ასეთ ავადმყოფს? რასა და ექიმს მიმართეთ-მეთქი, ამას ვურჩევდით, მიუგო აბერნეთიმ.

— კი მაგრამ, — ოღნავ შეცბა პრეფექტი, — მე ხომ უარზე არა ვარ, ჩემს მრჩეველსა და დამხმარეს მართლაც მივცემ ორმოცდაათ ათას ფრანკს!

— რახან ასეა, — თქვა დიუპენმა, უჯრა გამოაღო და თავისი ჩეკის წიგნაკი ამოიღო, — შეაგსეთ მაგ თანხაზე ჩეკი, ხელი მოაწერეთ და თქვენი იყოს ის წერილი.

გავხედი. მენხაკრავივით იჯდა პრეფექტიც. გაქვავებულს სიტყვა ვეღარ ეთქვა, პირდაღებული უნდოდ შეჰყურებდა ჩემს მეგობარს. ცოტაც და თვალეები ბუდიდან წამოსცვივდება-მეთქი, ვიფიქრე. მერე გონს მოვიდა, კალამს ეცა, როგორც იყო, ორმოცდაათ ათას ფრანკზე შეავსო ჩეკი და ხელიც მოაწერა, თუმცა რამდენიმეჯერ კი შეჩერდა გაშტერებული. დაბოლოს, დიუპენს წიგნაკი გადააწოდა. ჩვენმა მასპინძელმა გააღო *escritoire*¹. წერილი ამოიღო და პრეფექტს უჩვენა. სიხარულით აღფრთოვანებულმა გ-მ გამოსტა-

¹ სამაგიდო საწერი მოწყობილობის ყუთი (ფრ.).

ცა წერილი, ხელის კანკალით გახსნა, მალიად გადაათვალიერა, წამოდგა, კარისკენ გავარდა, იქ წამით შედგა, მაგრამ სიტყვა აღარ უთქვამს, ხმაგაუღებლივ გავიდა ოთახიდან.

პრეფექტის წასვლის შემდეგ ჩემმა მეგობარმა ყველაფერი ამიხსნა.

— პარიზის პოლიციას, — ასე თქვა, — თავის მხრივ ტოლი არა ჰყავს. მტკიცე, მარჯვე, მრავალნაცადი ხალხია, კარგადაც იციან თავიანთი საქმე. სახლის გაჩხრეკის წესი წვრილად რომ მიამბო გ-მ, მიოხვდი, წერილის მოსაკვლევედ ამ კაცს რაც შეეძლო, ყველაფერი გაუკეთებია-მეთქი!

— რაც შეეძლო? — გამიკვირდა მისი ნათქვამი.

— დიახ. — თქვა დიუპენმა, — ჩხრეკის საუკეთესო ხერხი შეურჩევეა და მშვენივრადაც გამოუყენებია. მაგრამ წერილი ხომ ისე არ იყო დამალული, როგორც ეგენი ეძებდნენ!

გამეცინა, თუმცა დიუპენი, როგორც ჩანს, არ ხუმრობდა.

— მართალია, — განაგრძო მან, — თავისთავად ეს ხერხი კარგი იყო და კარგადაც მომარჯვებული, მაგრამ ყოველთვის ხომ არ გაჭრის, ამ ჩვენს პრეფექტს პროკრუსტეს სარეცლად გადაჰქცევია რამდენიმე მეტად ეშმაკური ხერხი და სწორედ ამ ხერხებით ცდილობს ფონს გასვლას, მაგრამ ის, ვინც საქმეს ხან ძნელად, ხანაც მარტივად უყურებს, წამდაუწუმ ცდება და სკოლის მოწაფე მეტ საზრიანობას გამოიჩენდა ნამდვილად. ერთ რვა წლის ბიჭს ვიცნობდი, „ლუწისა-და-კენტის“ თამაშში ტოლი არ ჰყავდა. თამაში სულ უბრალოა, ერთი მუჭში დამალავს კენჭებს, მეორემ კი უნდა გამოიცილოს, ლუწია თუ კენტი მათი რიცხვი. თუ გამოიცილო — გამარჯვებულია. სკოლაში მთელი კენჭები ამ ბიჭს რჩებოდა, რაკილა ერთი განსაზღვრული წესი მოემარჯვებინა — დაჰკვირვებოდა და გამოეცნო, რამდენად მოსაზრებული იყო მისი მეტოქე. მაგალითად, როცა კენჭების დამალავი ვინმე არიფი შეეკითხებოდა, ლუწია თუ კენტიო, ეს ბიჭი ეტყოდა, კენტიო და წააგებდა. მეორე ხელზე კი იგებდა ასეთი მსჯელობის შედეგად: „ამ ბრიყვს პირველად კენტი ვუთხარი, ლუწი კი ჰქონია, ახლა ეგ ერთ კენჭს ან მოიკლებს, ან დაიმატებს, ამიტომ ამჯერადაც ვეტყვი, კენტია-მეთქი“. ჰოდა, ასე გაიმარჯვებდა კიდევ. ხოლო პირველზე ცოტა უფრო ჭკვიან არიფთან კი სულ სხვანაირად მსჯელობდა: „რაკილა ჯერ კენტი ვთქვი, მეორე ჯერზეც ეს ბიჭი უცებ იმ არიფივით იფიქრებს, დაიმატებს ან

დავიკლებ ერთ კენჭსო. მაგრამ მერე გადაწყვეტს, ამის მიხედვრას რა უნდაო და ბოლოს ხელში კენჭების ისევ ლუწ რაოდენობას დაიტოვებს, ამიტომ ახლა ვეტყვი, ლუწია-მეთქი“. ხშირადაც იგებდა ხოლმე ასეთი მსჯელობის შედეგად. მეგობრები ამ ბიჭს „ილბლიანს“ ეძახდნენ, მაგრამ მისი ასეთი მსჯელობა რას მოწმობს?

— იმას, რომ ამ ბიჭს სწორად შეეძლო თავისი მეტოქის უნარის შეფასება.

— დიახ, — მითხრა დიუპენმა, — როცა იმ ბიჭს ვკითხე, შენი მეტოქის აზრის გამოცნობას და სულ მუდამ მოგებას როგორ ახერხებ-მეთქი, ბიჭმა მიპასუხა: „თუ მინდა გავიგო, რა ჭკუის პატრონია ან რამდენად კეთილია თუ ავი, ან ამწუთას რას ფიქრობს ჩემი მეტოქე, ვცდილობ მისეული გამომეტყველება მივიღო და მერე ვიცდი, აბა რას გავიფიქრებ და რა გუნებაზე დავდგები. ასე ვრჩები ყოველთვის მოგებული“. ამ ჩემი მოწაფის შეხედულება ეს-აძირკვლება იმ ვითომ სიბრძნეს, რასაც მიაწერენ ლარომფუკოს, ლაბრიუერს, მაკიაველსა და კამპანელას.

— ხოლო მეტოქის უნარის შეფასება, — ვთქვი მე, — თუკი სწორად მესმის, მისი ინტელექტის გამოცნობაზეა დამოკიდებული.

— დიახ, მართალია, — მიპასუხა დიუპენმა, — პრეფექტი და მისი კოპორტა ცდებიან ჯერ ერთი იმიტომ, რომ არ ცდილობენ შეაფასონ მეტოქის უნარი და, მეორეც, მცდარად წარმოუდგენიათ ან, უფრო სწორად, სულაც არ იციან მისი ინტელექტი. საკუთარი გამჭრიახობით დაიმედებულნი ეძებენ იმის მიხედვით, თუ როგორ გადამალავდნენ თავად. ხშირად გამართლებიათ, როცა მათი საზრიანობა ხალხის საზრიანობას დამთხვევია: მაგრამ თუ დამნაშავე ჭკუით სჯობნის მათ, მაშინ, რალა თქმა უნდა, დამარცხება არ ასცდებათ. სულ ასეა ხოლმე, როცა ბოროტმოქმედი პოლიციელზე უფრო ჭკვიანია ან უფრო სულელი. ეგენი თავიანთ ხერხს არასოდეს ცვლიან და ნიადაგ თავიანთ ერთფეროვან ძიებათა ხვანჯებში არიან გაბმულნი. თუ, ვთქვათ, დიდი გასამრჯელო მოელით — თავისი სამოქმედო წესის ძირისძირის შეუცვლელად განავითარებენ ან უკიდურესობამდე მიიყვანენ ამ წესს. ასე მოუვიდა გ-საც, რაკილა ისევ თავისი პირვანდელი წესის შესაბამისად მოქმედებდა. ეს ყველაფერი — ბურღვა, ხვრეტა, კაკუნი, ლუპით გასინჯვა, მთელი შენობის კვადრატებად დაყოფა და დანომვრა — უკიდურესობამდე

დაყვანილი ერთი სამოქმედო წესია, რაც იმ შეხედულებაზეა დამყარებული, პრეფექტს რომ ჩამოუყალიბდა მრავალი წლის სამსახურის დროს. თქვენ დანახეთ, ამ კაცს ეჭვი არ ეპარებოდა, ყველა ისე მოძებნის, როგორც მე ვეძებო — შეიძლება წერილი მაინცდამაინც საყარძლის ფეხში არ იყოს, მაგრამ უსათუოდ სადღაც გადაკარგულ კუთხესა თუ კუნჭულში იქნება ჩამალული. და მისი ეს აზრი ნაკარნახევია იმავე ფიქრით, რაც კაცს საყარძლის ფეხში დამალვინებს საგანს. თქვენთვისაც ცხადია ახლა, რომ ამგვარი recherche¹ სამალავის არსებობა მხოლოდ ჩვეულებრივ შემთხვევაშია საგულეველი — მხოლოდ მარტივი ინტელექტის კაცი მოიფიქრებს ამგვარად გადამალოს რაიმე და მოძებნა თუ დასჭირდება, პირველ ყოვლისა, ეს recherche ხერხი მოაგონდება. ამ დროს საგნის პოვნა მძებნელის გამჭრიახობაზე კი არაა დამოკიდებული, უფრო მეტად მის მოთმინებას, გულისყურსა და სიმტკიცეს მოითხოვს. ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ საქმე მნიშვნელოვანია და გასამრჯელოც დიდი, მაშინ ხსენებული თვისებების მქონე პიროვნებას არასოდეს მოეცარება ხელი. ახლა ხომ მიხვდით, რას ვგულისხმობდი წელან, როცა გითხარით, პრეფექტის ძიების წესისამებრ რომ დაემალათ ნაპარაკი წერილი, ანუ დამალვის ხერხი რომ თანხვდომოდა პრეფექტის მიერ მომარჯვებულ მისაკვლევ ხერხს, წერილს უსათუოდ იპოვიდნენ-მეთქი. მაგრამ ბოლოს მოტყუებული დარჩა პრეფექტი და ამ დამარცხების თავიდათავი მიზეზი ის არის, რომ მისი შეხედულებით მინისტრი ჭკუანალრძობია, რაკი ამ კაცს პოეტის სახელი აქვს მოხვეჭილი. ყველა ჭკუანალრძობი პოეტია — ასეთი ქვემეცნეული აზრისა გახლდათ პრეფექტი და დასკვნაც ამდაგვარი გაუკეთებია საბოლოოდ, ყველა პოეტი ჭკუანალრძობიანო, — non distributio medii² იყო ამ კაცის დანაშაული.

— მაგრამ მინისტრი განა პოეტია, — ვუთხარი დიუპენს. — მე ვიცი, ორი ძმაა, ორივეს გამოუცია წიგნები. მინისტრმა, მგონი, დიფერენცირებულ გამოთვლებზე დაწერა შრომა. ასე რომ, ეს კაცი მათემატიკოსია და არა პოეტი.

— ცდებით. — კარგად ვიცნობ, — ერთიცაა და მეორეც. ერთნაირად უჭრის გონება, როგორც პოეტს და როგორც მათემატიკოს-

¹ აქ: საგანგებო (ფრ.).

² საშუალოს გაუთიშველობა (ლათ.).

საც; მხოლოდ მათემატიკოსი რომ ყოფილიყო, პრეფექტი იოლად მოუვლიდა ამ საქმეს.

— საკვირველს ამბობთ, — ვთქვი მე, — მაგნაირი აზრით ხომ წინააღმდეგებით საყოველთაო შეხედულებას, არაფრად აგდებთ საუკუნეების განმავლობაში შექმნილ აზრს, რომლის მიხედვით მათემატიკური გონი აღიარებულია როგორც გონი *par excellence*¹.

— *Il ya a parler*, — შამფორის სიტყვებით მიპასუხა დიუპენმა, — *que toute idee publique, toute convention recue, est une sottise, car elle a convenu au plus grand nombre*². მათემატიკოსებმა, მე გეთანხმებით, ქვეყანას მოსდეს ეს საყოველთაო შეცდომა, მის გასაურცელე-ბლად ღონე არ დაუშურებიათ. ასე, მაგალითად, სხვა შემთხვევაში რომ უფრო მოსაწონი იქნებოდა, ისეთი სიმარჯვით შეაპარეს ალ-გებრაში ტერმინი „ანალიზი“. ეს ყველაფერი კი ფრანგების ბრალია. თუკი აქვს ტერმინებს რაიმე მნიშვნელობა, თუკი მხოლოდ გამოყენებისდაკვალად შეფასდება სიტყვა, მაშინ „ანალიზი“ ისევე ნიშნავს „ალგებრას“, როგორც ლათინური *ambitus*³ — ამბიციას, *religio*⁴ — რელიგიას, *homines honesti*⁵ — პატივსაცემ ხალხს.

— აქ, პარიზში, ალგებრის თაყვანისმცემლებთან ჩხუბს ვერ გად-აურჩებით, — ასე მიფუტე, — მაგრამ, მგონი, სიტყვა შეგაწყვეტინეთ.

— ყოველგვარი გონის ღირსებაში ეჭვი მეპარება, სპეციფიკურ ფორმებად რომაა დანერგილი, გარდა აბსტრაქტულ-ლოგიკურისა. განსაკუთრებით მათემატიკის შესწავლით გაწვრთნილი გონი მეე-ჭვება. მათემატიკა ფორმისა და რაოდენობის მეცნიერებაა. მათემა-ტიკური გონი ესაა ფორმისა და რაოდენობაზე დასაკვირვებლად გამოყენებული მარტივი ლოგიკა. უდიდესი შეცდომის შემცვე-ლია ეს შეხედულება: წმინდა ალგებრად წოდებული მეცნიერების კანონები საყოველთაო აბსტრაქტული კანონებიაო. ეს შეცდომა ისე დიდია, რომ მიკვირს, როგორ ვერ ხედავენ ამას. მათემატი-

¹ ამ სიტყვის ჭეშმარიტი მნიშვნელობით (ფრ.).

² ნაძღვეს ჩამოვალ, რომ ყოველი გაერცელებული იდეა, საყოველთაოდ მიჩნეული შეხედულება, რაკიდა მოსაწონი გამხდარა უძრავლესობისთვის — სულელურია (ფრ.).

³ ტრიალი (ლათ.).

⁴ სინდისიერება (ლათ.).

⁵ ღირსეული ხალხი (ლათ.).

კური აქსიომები როდია საყოველთაო ჭეშმარიტების აქსიომები. ფორმისა და რაოდენობის მიხედვით რაც ჭეშმარიტია, ის ხშირად იქნება მეტად მცდარი, მაგალითად, მორალთან დამოკიდებულებაში. მორალის შემთხვევაში შესაკრებთა ჯამი უდრის მთელს. ქიმი-აშიც არ გამოდგება ეს აქსიომა. მოტივების განხილვის დროსაც უმართებულოა იგი, ვინაიდან ორ სხვადასხვა მოტივს თანხვედნი-ლობისას სულაც არ ექნება ის ძალა, ცალ-ცალკე აღებულ ამ მო-ტივთა შეკრებით რომ მიიღება. მრავალ მათემატიკურ ჭეშმარიტე-ბას ვხვდებით, ჭეშმარიტებანი რომაა მხოლოდ ამ მეცნიერების საზღვრებში. თავისი შეზღუდული მათემატიკური ჭეშმარიტების კვალობაზე მათემატიკოსი, როგორც წესი, ფიქრობს, თითქოს ეს იყოს საყოველთაო ხასიათის ჭეშმარიტება — თუმცა ხალხიც ხომ ასეთი შეხედულებისაა. მცდარობის ანალოგიურ თავწყაროს მოიხსენიებს ბრაინტი თავის ფრიად მეცნიერულად დაწერილ „მი-თოლოგიაში“, თუმცა ასე ამბობს, „არავის გეჯერა წარმართული მითებისა, მაინც ერთთავად გადაგვივარდება ხოლმე გულიდან ეს გარემოება, და ვითომც ნამდვილი ამბავი მოგვესმინოს, ისეთი დასკვნები გამოგვაქვს საბოლოოდ“. მაგრამ ალგებრისტები თა-ვად არიან წარმართები, სჯერათ კიდევ „წარმართული მითებისა“ და შესაბამისი დასკვნები გამოაქვთ არა იმდენად გულმავიწყობის, რამდენადაც გონებრივი სიბეცის გამო. ერთი სიტყვით, ჯერ არ შემხვედრია მათემატიკოსი, ვისაც ფესვების ტოლობის გამოყვანის გარდა სხვა რამეშიც რომ ენდობა კაცი, ანუ, ვისაც არ სჯერა, სრულიად და უსათუოდ x^2+px ყოველთვის უდრის x -ს, მოდი და სცადეთ, ერთ ამ ჯენტლმენტაგანს უთხარით, ხანდახან შეიძლება და x^2+px მთლად არ უტოლდებოდეს x -ს, ეტყვიეთ ამას და სას-წრაფოდ თავს უშველეთ, რადგან ეჭვი არ არის, საცემად გამოიწვეს.

— მე იმის თქმა მინდა, განაგრძო დიუპენმა, — როცა მის უკანასკნელ სიტყვებზე გულიანად გამეცინა, — მინისტრი რომ მათემატიკოსი ყოფილიყო, მაშინ პრეფექტს არ მოუწევდა ჩემთვის ფულის მოცემა. მაგრამ ეს კაცი მათემატიკოსიცაა და პოეტიც. ჰოდა, მისი უნარისა და გარემო პირობების გათვალისწინებით ვი-მოქმედე. ისიც ვიცოდი, სასახლის გაბედული ინტრიგანი გახლავთ, ასეთ კაცს პოლიციის ჩვეულებრივი ხერხები მშვენიერად ეცოდინე-ბოდა. აკი კიდევაც გაუთვალისწინებია, რომ გზაზე დახვდებოდნენ.

ვფიქრობ, იმასაც მიხვდა, რომ სახლს მალულად გაუჩხრეკდნენ. იმ ამბავმა, რომ მთელი ღამეები შინ არ იმყოფებოდა ეს კაცი, პრეფექტს წარმატების იმედი მისცა, მე კი დამაეჭვა. მინისტრი უთუოდ ამას ვარაუდობდა, მთელ სახლს გაჩხრეკს გ. და მალე დარწმუნდება, წერილი სხვაგან შეუნახავთო. ბოლოს ხომ მართლაც ასე მოხდა. ცხადია, მეც ვიფიქრე, თუ პოლიცია გადამალული საგნების ძიებისას თავის უცვლელ წესს მისდევს, რაზეც წელან დაწვრილებით გაიამბეთ, ეს მიკვლევის წესი შეიძლება ისევე მშვენიერად იცოდეს-მეთქი მინისტრმაც, როგორც მე, სწორედ ამიტომ უარყო მან ყველა ჩვეულებრივი სამალაუი. აგრე ჭკუადახშული როგორ უნდა ყოფილიყო და ვერ მიმხვდარიყო, რომ სახლის სულ გადაკარგულ კუნჭულსაც ისევე მისწვდებოდნენ პრეფექტის ნემსები, ბურღები, ლუპები, როგორც რომელიმე კარადას. მიეხვდი, ამისდაკვალად სიმარტივეში უნდა ეძია ხსნა. ხომ გახსოვთ, პირველად რომ გვეწვია პრეფექტი, რა გულიანად გაეცინა ჩემს სიტყვებზე, იქნებ სწორედ ამ საქმის მეტისმეტმა სიმარტივემ შეგაჭირვათ-მეთქი.

— დიახ, — მიუუგე ჩემს მასპინძელს, — მახსოვს, რარიგ გამხიარულდა, ასე მეგონა, ცოტაც და, სიცილით გული წაუვა-მეთქი.

— მატერიალური სამყარო, — განაგრძო დიუპენმა, — არამატერიალურს სრული ანალოგიებით უკავშირდება: ამიტომაცაა სიმართლის შემცველი რიტორიკის ერთი დოგმათაგანი: მეტაფორასა და შედარებას შეუძლია არა მარტო აღწერის შემკობა, უტყუარობის მინიჭებაცო. მაგალითად, *vis inertiae*-ს¹ პრინციპი, როგორც ჩანს, ერთია ფიზიკურისა და მეტაფიზიკურისთვისაც. თუ პირველ შემთხვევაში სწორია, რომ დიდი სხეული მცირესთან შედარებით ძნელად ამოძრავდება და მისი ინერციის ძალა პირდაპირპროპორციულია ამ სიძნელისა. ასევე სწორი იქნება ის, რომ დიდი უნარის ინტელექტი თუმც უფრო ძლიერი, უფრო შეუცვლელი, უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე დაბალი, მაგრამ ეს ძლიერი ინტელექტი გაცილებით მძიმედ ამოძრავდება და გაცილებით თავგზააბნეული, გაცილებით მერყევი ჩანს პირველი ნაბიჯებისას. კიდევ: ქუჩაში, დუქნის კარის თავზე, რომელ აბრებს უფრო მიუქცევიათ თქვენი ყურადღება?

— ამაზე არასდროს მიფიქრია-მეთქი, — ვუპასუხე დიუპენს.

— ერთი თამაში ვიცი, — თქვა დიუპენმა, — თამაშობენ რუკის სა-

¹ ინერციის ძალა (ლათ.).

შუალღებით. მოთამაშეთაგან ერთი ჩაიფიქრებს ფერებით აჭრელებულ რუკაზე ამა თუ იმ ქალაქს, მდინარეს, სახელმწიფოს თუ იმპერიას, მეორემ კი უნდა გამოიცნოს, რა ჩაითქვა მან. ხამი კაცი წვრილი ასობით დაწერილ სახელს ჩაითქვამს, გამოცდილი კი სხვანაირად მოიქცევა, მოწინააღმდეგის დასაბნეველ დიდზე დიდ ასობიან წარწერას შეარჩევს, რუკის ერთი ბოლოდან მეორეში რომ გადაჭიმულა. ასეთი სახელები, როგორც ქუჩაში გამოკიდული ვეებერთელა აბრები, სწორედ თავისი სიდიდის გამო დარჩება კაცს შეუმჩნეველი. თვალის ფიზიკური თვისება აქ ზუსტად შეესაბამება გონებრივ სიბეცეს, რომლის მეოხებით ადამიანს მხედველობიდან გამორჩება ხოლმე ახლომდებარე და ძალზე თვალსაჩინო საგანი. მაგრამ ამ გარემოებას პრეფექტი, როგორც ჩანს, ვერ შესწვდენია გასაგებად. ეს კაცი რას იფიქრებდა, რომ ქვეყნის თვალწინ დადებდა მინისტრი წერილს იმ ვარაუდით, რომ არაფინ ნახოსო.

ცხადია, რაც უფრო მეტს ვფიქრობდი ამ ძლიერ, გაბედულ და ჭკვიან კაცზე, იმაზეც, რომ ქალაქი სულ მუდამ ხელთ უნდა ჰქონოდა, რათა დროულად შესძლებოდა მისი გამოყენება, რაკილა ისიც ვიცოდი, განსაზღვრული წესითლა მოძებნიდა მას პრეფექტი, — ყოველივე ამან მიმახვედრა, მინისტრი სრულიად მარტივ გზას მიმართავს და წერილის გადასამალავად თავს სულაც არ შეიწუხებს-მეთქი.

ამგვარად განწყობილმა ერთ მშვენიერ დილას მოვირგე მწვანე სათვალე და ვითომც ისე, შემთხვევით ვეწვიე მინისტრს. შინ დამხვდა, წარამარა ამთქნარებდა. სრულიად უსაქმური კაცის სახე მიეღო და თითქოს შეწუხებულიც ჩანდა — ამ ennui-მ¹ გამათავაო. ვინ იცის, იქნებ, სწორედ ამ დროს გახლდათ საქმიანი და შემართული, მაგრამ ამას ვერაფერს შეამჩნევდა ვერასდროს.

მეც არ ჩამოვრჩი და თავადაც შევჩვილე, თვალეები მტკივა და სათვალე დამჭირდა-მეთქი. თანაც სათვალეიდან ამასობაში ყურადღებებითა და წვრილად მოვათვალე რე მთელი ოთახი, თუცა კი ჩანდა, თითქოს ჩემს მასპინძელთან საუბრით ვიყავი გართული.

განსაკუთრებული გულისყურით შევათვალე რე დიდი საწერი მაგიდა, რომლის ახლოსაც თავად იჯდა. მაგიდაზე ეყარა აუარება წერილი და სხვა ქალაქი, რამდენიმე მუსიკალური საკრავი და წიგნი. საეჭვო იქ ვერაფერი შევნიშნე.

¹ მოწყენა (ფრ.).

დაბოლოს, რამდენიმეჯერ თვალი რომ მოვაკლეთ ოთახს, დავინახე, ბუხრის თაროს ქვემოთ, პატარა ბრინჯაოს კოპზე ცისფერი, ჭუჭყიანი ზონრით ეკიდა მუყაოს ჩანთა-საქაღალდე. ამ ჩანთას ოთხი განყოფილება ჰქონდა და შიგ ხუთი-ექვსი საეიზიტო ბარათი და ერთი წერილი იდო, დასვრილ-დაჭმუჭნილი და შუაში ორ ადგილას განახვევი, თითქოსდა ამ გამოუსადეგარი წერილის ჯერ დახვევა მოუნდომებიათ, მაგრამ მერე გადაუფიქრებიათ. წერილზე ჩანდა დიდი შავი ბეჭედი დ-ს მონოგრამითურთ, მისამართი და ქალის ხელით მინაწერიც — მინისტრ დ-ს. ქაღალდი უდიერად და ასე განსაჯეთ, თითქოს ზიზღითაც ჩაეჩარათ ჩანთა-საქაღალდის ერთ-ერთ ზედა უბეში.

თვალი მოკარი თუ არა ბარათს, მივხვდი, რასაც ვეძებ, ვიპოვე-მეთქი. რაღა თქმა უნდა, ეს წერილი სრულიად განსხვავდებოდა იმისგან, ასე გამოწვლილვით რომ აგვიწერა პრეფექტმა. ამ წერილზე დ-ს მონოგრამიანი შავი ბეჭედი ერტყა, იმ ბარათზე პატარა წითელი ბეჭედი, ჰერცოგ ს-ს საგვარეულო გერბით დამშვენებული; ეს წერილი მინისტრის სახელზე გამოეგზავნათ და მისამართი ქალის წვრილი ხელით წაქწერათ; იმ წერილზე კი მისამართი მკაფიო, მტკიცე ხელით იყო დაწერილი, ხოლო ადრესატი სამეფო გვარის პიროვნება გახლდათ. მხოლოდ ზომა ჰქონდა ერთნაირი ორივე ბარათს. მაგრამ იმ ამბავმა, რომ ეს ბარათი ესოდენ განსხვავდებოდა პრეფექტის მიერ აღწერილი ქაღალდისგან, რომ ასე დასვრილი და გახეხილი იყო და ასეთ ბარათს მინისტრი არ შეინახავდა, კიდევ იმ გარემოებამ, რომ თითქოს საქვეყნოდ დალაღებდა თავის უმნიშვნელობაზე და ყველა შემოსული პირველად სწორედ იმ ბარათს დაინახავდა, დამარწმუნა, არ შევძცდარვარ-მეთქი. ვიმეორებ, ყველაფერი ეს დააეჭვებდა იმას, ვინც აქ იმთავითვე დაეჭვებული შემოვიდოდა.

შეძლებისდაგვარად კარგა ხანს გავაგრძელე ჩემი სტუმრობა, გაცხოველებით ვესაუბრე მინისტრს იმ თემაზე — რაც მშვენიერად ვიცოდი — აღელვებდა ამ კაცს, და ამავე დროს თვალი არ მომიშორებია წერილისთვის. კარგად დავიმახსოვრე მისი ყოველი წვრილმანი და ისიც, თუ როგორ იდო. დასასრულ კიდევ ერთი გარემოება შევამჩნიე და საეჭვო აღარაფერი დამრჩა. დავინახე, წერილის კიდებები მეტისმეტად დაჭმუჭნილი ჩანდა. ასე ხდება ხოლმე, როცა პრესპაპიეთი გადაკეცავენ მაგარ ქაღალდს და მერე გადმოკეცავენ,

რის შედეგად ის პირვანდელ სახეს მიიღებს. ამან ყველაფერს მიმახვედრა, წერილი ხელთათმანივით უკუღმა გადმოებრუნებინათ, ზედახალი მისამართი წაეწერათ და სხვა ბეჭედი დაესვათ. დავემშვიდობე მინისტრს და წამოვედი. მაგიდაზე კი ოქროს სათუთუნე დავტოვე.

მეორე დღით ისევ მივაკითხე სათუთუნის წამოსაღებად და ის იყო იმავე თემაზე საუბარმა გაგვიტაცა, რომ უცებ გაისმა ჭახანი, თითქოს სწორედ იმ დარბაზის ფანჯრებიდან გაისროლეს თოფი. შემდეგ ვიღაცამ შემზარავად იკივლა და ბრბოს ღრიანცელიც მოისმა. დ. ფანჯარასთან მიიჭრა, გამოალო და გადაიხედა, მე კი მუყაოს ჩანთა-საქაღალდეს მივუახლოვდი, წერილი ავიღე, ჯიბეში შევინახე, ხოლო მის ადგილას მოვათავსე ადრევე შინ დაშზადებული მისი facsimile¹ (ანუ გარეგნულად მისი მსგავსი). დ-ს მონოგრამა პურის გულიდან გაკეთებული ბეჭდით გადმოვიღე ჩინებულად.

ვიღაც შეიარაღებულ კაცს აყალმაყალი აუტყვია ქუჩაში, ქალებსა და ბავშვებში გაუსროლია თოფი, მაგრამ რაკი ნასროლი ფუჭი გამოდგა, შფოთის ამტეხი გაუშვეს, ვინმე გიჟი ან ლოთი იქნებო, გიჟის სცენა იმ კაცს მე გავათამაშებინე, და ის რომ თავის გზას გაუდგა, დ. მოშორდა ფანჯარას, რომელსაც წერილის შეცვლისთანავე მეც მივადექი, ცოტა ხნის შემდეგ ჩემს მასპინძელს გამოვემშვიდობე და წამოვედი.

— მაგრამ რაღად დაგჭირდათ, — შევეკითხე დიუპენს, — იმ ბარათის ადგილას ფაქსიმილეს მოთავსება? პირველივე სტუმრობისას გეტაცათ ხელი წერილისთვის და წამოგელოთ!

— დ., — მიპასუხა დიუპენმა, — უშიშარი და ძლიერი კაცია. ამასთან, შინ უსათუოდ ეყოლებოდა ერთგული ხალხი. აგრე უგუნურად რომ მოექცეულიყავი, ნამდვილად ვერ გადავრჩებოდი ცოცხალი და კეთილი პარიზელები ვერც გაიგებდნენ ჩემს ასავალდასავალს. მაგრამ მე სხვა მიზანი მქონდა. თქვენ იცით ჩემი პოლიტიკური სიმპათიები. ამ შემთხვევაში ქალის მხარეზე გახლდით. თვრამეტი თვეა ხელში ჰყავდა იგი მინისტრს. ახლა კი პირიქითაა. ამ კაცმა ხომ არ იცის წერილის ამბავი, თავისას არ დაიშლის და, ცხადია, მისი პოლიტიკური კარიერაც მყისვე დამთავრდება, თანაც ცუდად. თუმცა ამბობენ, რომ *facilis descensus Avernus*², მა-

¹ ზუსტი პირი (ლათ.).

² იოლია ქვესკნელს ჩასვლა (ლათ.).

გრამ როგორც სიმღერაზე უთქვამს კატალინის, ხმის ამაღლება გაცილებით ადვილია, ვიდრე დადაბლება. ამჯერად ვერც თანაუგრძნობ და ვერც შევიბრალებ დ-ს, რადგან ის *monstrum horrendum*¹ გახლავთ, ფრიად ნიჭიერი, მაგრამ უპრინციპო კაცი. ცოდვა გამხელილი სჯობს და ძალიან მინდა ვნახო, რა გუნებაზე დადგება იმ, როგორც პრეფექტი იტყოდა, „ერთი პიროვნების“ წინააღმდეგობის შემდეგ, როცა მუყაოს ჩანთა-საქაღალდეში მისთვის ჩადებული წერილს წაიკითხავს.

— როგორ? განა შიგ რამე დაუწერეთ?

— დიახ, სუფთა ქაღალდი არ ჩამიდვია — შეურაცხყოფილი დარჩებოდა. ერთხელ ვენაში დ-მ ნემსზე დასაცემად გამიხადა საქმე, მაშინ ვუთხარი, სრულიად უბოროტოდ კი, ამას არ დავიფიცებ-მეთქი. მართლაც, ცოდვა იყო არ გაეგო, ასე ვინ გააცურა. რაკილა ჩემს ხელწერას იცნობს, ავიღე და იმ ცარიელ გვერდზე დავუწერე:

...Un dessein si funeste.

S'il n'est digne d'Atree, est digne de Thyeste².

კრებიონის „ატრეესში“ შეგიძლიათ ნახოთ ეს სიტყვები.

¹ შემზარავი ურჩხული (ლათ).

² დამღუპველი ესე გვემა თუ არა ატრეესს, თიესტეს მაინც შეეფერება (ფრ.).

წინააღმდეგობრიობის ჭინკა

ადამიანის სულის *prima mobilia*-ს¹ — ნიჭიერებასა და იმპულსებს რომ განიხილავენ, ფრენოლოგებს ლტოლვათა კვლევა დაუიწყებიათ, თუმცა კი ეს თვისება უთუოდ არსებობს როგორც საძირკველი, პირველსაწყისი წარუვალი გრძნობისა, და მაინც ეს გარემოება ვერ შეუძნევიან იმათ წინამორბედ მორალისტებს. გონების წმინდა მედიდურობისა გამო ვერც ერთმა ვერ შევნიშნეთ ეს გარემოება. რაკილა ჩვენს გრძნობებს ვერ გაუსაკუთრებიათ მისი არსებობა, გაუტანჯულვართ კიდევაც, თუნდაც მხოლოდ იმიტომ, რომ გვინდა გვჯეროდეს, გვქონდეს რწმენა გამოცხადებისა, რწმენა კაბალისა². არც არასდროს მოგვსვლია ეს აზრი თავში, რადგან არც დაგვჭირვებია. კი ვხედავთ, რომ არც გვჭირდება ასეთი ლტოლვანი, ასეთი მიდრეკილებები. ჩვენ არც შეგვიძლია გავიგოთ, უფრო სწორად, ვერ გავიგებთ, რომ წარმოჩენილიყო ეს *primum mobile*, ვერ გავიგებდით იმას, თუ როგორ შეუძლია მას კაცობრიობა თავის დროებითსა თუ მარადიულ მიზნებს მიუახლოვოს. იმის უარყოფა არ შეიძლება, რომ ფრენოლოგია და, მნიშვნელოვანწილად, მთელი მეტაფიზიკა *a priori* შეუთითხნიათ. მიხვედრილი და დაკვირვებული კაცი კი არა, უფრო რე ინტელექტისა და ლოგიკის მქონე მოიხურვებდა ღვთისთვის მიზნების კარნახს. თავისდა სასიხარულოდ იელოვას ჩანაფიქრს რომ მიაკვლევდა, ამ ჩანაფიქრის მეშვეობით შექმნიდა კიდევაც აზროვნების აუარება სისტემას. ფრენოლოგიაში, ასე, მაგალითად, ჩვენ ჯერ დავადგინეთ: რაღა თქმა უნდა, უფალს სურს, რომ ადამიანი იკვებებოდეს. მერმე ჩვენ აღვჭურვეთ ადამიანები საჭმლის მომწელებელი ორგანოებით და კიდევაც მოვე-

¹ ძირითადი მამოძრავებელი ძალა (ლათ.).

² შუა საუკუნეების რელიგიურ-მისტიკური მოძღვრება.

ლინენ ღვთის რისხვად, რაკი იძულებულნი არიან, უნდათ თუ არა, საჭმელს შეექცნენ. მეორეც: რომ დავინახეთ, ღვთის ნება ყოფილა, კაცმა თავისი მოდგმა გააგრძელოსო, იმწუთას მისი ვნებაულევობა აღმოვაჩინეთ, სწორედ ასევე მივაკვლიეთ იმის მეომრულ ჟინს, თაყვანისცემის, დასკვნების გაკეთების შემოქმედების უნარს, ერთი სიტყვით, ყოველ ორგანოს, გინდა მიდრეკილების, გინდ ზნეობრივი გრძნობებისა და წმინდა გონების თვისების გამოძხატველს. და კაცის ქმედების ამ პრინციპის წესისამებრ, შპურცჰაიმის მიმდევრები, სწორი იყო ეს თუ არა, მთლიანად თუ ნაწილობრივ, მაინც მიდიოდნენ, ძირითადად, კვალდაკვალ თავიანთი წინამორბედებისა, და ყოველივე დაუდგენიათ და გაუთვალისწინებიათ წინასწარდასახული ბედისამებრ და დამბადებლის მიზნებისამებრ.

თუმცა კი უფრორე ბრძნული, უფრორე საიმედო გამოდგებოდა, თუ კლასიფიცირებას (თუკი მოვახდენდით) საძირკვლად დაედებოდა ის ამბავი, რასაც კაცი მოიმოქმედებს ჩვეულებრივ ან შემთხვევით, და არა ის, რასაც საძირკვლად აქვს განზრახულობანი უფლისა ადამიანიშვილის გამო. თუკი ჩვენ არ შეგვიძლია ჩავხედოთ ღვთის ხილულ საქმეებს, როგორღა გავისაკუთრობთ იმის უჩინარ ფიქრებს, ამ საქმეთა საფუძველი რომ არის? თუ ჩვენ არ შეგვიძლია გავიგოთ მისი საცხადო ქმნილებანი, როგორღა გავიგებთ იმის გუნება-განწყობილებასა და შემოქმედების საფეხურებს?

ინტუქცია, *a posteriori*¹, ფრენოლოგიაზე რომ მიმძლავრებულიყო, კიდევაც აღიარებინებდა ადამიანის საქმეთა თანდაყოლილ და პირველყოფილ ძალად რაღაც პარადოქსულს, რასაც ჩვენ შეგვიძლია წინააღმდეგობრიობა დავარქვათ, თუმცა კი აჯობებდა უფრო სწორი სახელწოდება გამოგვეძებნა. მე რომ ვგულისხმობ, ეს გარემოება უნდა იყოს *mobile*² მოტივის გარეშე, არა *motiviert*³ მოტივი. სწორედ ამის კარნახით მოვიმოქმედებთ რამეს, მიზეზს კი ვერ მივაკვლევთ; ანუ თუ ამას ტერმინთა წინააღმდეგობრიობას მივაწერთ, ჩვენ შეგვიძლია ამ მსჯელობის მოდიფიცირება და უნდა ვთქვათ, იმითომ ვშვრებით ასე იმის კარნახით, რომ სხვანაირად ჩვენ ვერ მოვიქცევით. თეორიულად არც შეიძლება იყოს ამაზე უფრო უსაფუძ-

¹ ცდის მერმინდელი (ლათ.).

² მიზეზი (ფრ.).

³ მოტივირებული (დამახინჯ. გერმ.).

ვლო საფუძველი; მაგრამ, მართლაცდა, უფრო მკვიდრ საფუძველს ვერ ვნახავთ. განსაზღვრულ გონებათა მიმართ და განსაზღვრულ პირობებში სრულიად დაუძლეველი ხდება ეს გარემოება. ჩემთვის იმდენადაა ცხადი, რომ მე ვსუნთქავ, რამდენადაც ვიცი და მჯერა, ამა თუ იმ მოქმედების ბოროტება თუ ცდომილება ხშირად გახდება ხოლმე ერთადერთი დაუპარცხებელი ძალა, რომელიც გვაიძულებს ჩვენ, ისღა გვაიძულებს ჩვენ ამათ ჩადენას. ჰოდა, ეს ყოვლის-მომცველი მიდრეკილება ბოროტებისადმი ბოროტების გულისთვის ანალიზს არ ემორჩილება, ანუ, არ შეიძლება იმისი ფარული ნაწილების მიკვლევა. ეს არის ოდინდელი, ჩვეულებრივი, მარტივი იმპულსები. ვიცი, შეიძლება თქვან, ჩვენ იმიტომ ვჭინიანობთ რაღაცის საქმენლად, რომ ვგრძნობთ, არ უნდა ვჭინიანობდეთ ამ საქმენლისა გამო, ხსენებული გრძნობა იმ თვისების ერთადერთი მხარეა, რომლის სათავე, ფრენოლოგიის მიხედვით, მეომრულ ჟინიანობაშია საძიებელი. მაგრამ ერთი შეხედვით მიხედვებით ამ აზრის უმართებულობას, თავდაცვის აუცილებლობა ესაძირკვლება ფრენოლოგიისეულ მეომრულ ჟინიანობას. სხეულის დაზიანებისაგან სწორედ ეს თვისება გვიცავს. ჩვენი კეთილდღეობაა მისი საფუძველი; მისი განვითარებისთანავე ჩნდება მისდამი ლტოლვა. გამომდინარე აქედან, კეთილდღეობისადმი ხსენებული ლტოლვა არსებობს როგორც ერთადერთი გამოვლინება იმ მეომრული ჟინისა, მაგრამ იმ შემთხვევაში, რასაც მე წინააღმდეგობრიობას ვუწოდებ, კეთილდღეობისადმი ხსენებული ლტოლვა არამცთუ დაგვეუფლება ჩვენ, პირიქით, საპირისპირო, ძალუმი გრძნობა მოგვიცავს.

თუ ჩვენს გულში ჩავიხედავთ, ბოლოს და ბოლოს საუკეთესო პასუხს ამოვიკითხავთ ზემოაღნიშნულ საკითხზე. ვინც კი სიმართლით და გამოწველილვით ეკითხება თავის გულს, ის ვერც უარყოფს ამ შეკითხვის და მისი საგნის მიდრეკილებათა საფუძველიანობას. ის ნათელია და ამავე დროს გაუგებარიც — ვერც ნახავთ ისეთ კაცს, ვინც ხანდახან არ გატანჯულა, მაგალითად, ასეთი გაუსაძლისი სურვილით, ქადაგად დავეცემი და კიდევაც ასე ამოვხდი სულსო ჩემს მსმენელს. მოლაპარაკემ იცის ამ თავისი უსიამოვნო საქციელის შესახებ, თავად კი უნდა ყველანაირად სასიამოვნო იყოს; ჩვეულებრივ მოკლედ, ზუსტად და ნათლად ამბობს სათქმელს; ენის წვერზე ადგას ლაკონიური და გასაგები ფრაზები და რომ არ

ამოთქვას, თავს ებრძვის, უნდა როგორმე დასძლიოს ეს სურვილი, ეშინია, ვაითუ, გაუაბრაზო ჩემი მოსაუბრეო; და მაინც, თავზარი დაეცემა, ამ წილადობილამ და შესაულებმა შეიძლება იგი მართლაცდა გააბრაზოსო. ჰოდა, ეს აზრიც საკმარისი იქნება. იმპულსი სურვილად გარდაისახება, სურვილი ლტოლვად, ლტოლვა — წარუვალ ვნებად, და ეს ვნება (მოლაპარაკეს ეს ამბავი დიდად სწყინს და წუხს, ყველაფერი იცის, რაც მოჰყვება ამას) უნდა დაკმაყოფილდეს.

ჩვენ გვაქვს საქმე, რომელიც ჩქარა უნდა შევასრულოთ. ისიც ვიცით, დამღუპველი იქნება ამისი გადადება. ჩვენი ცხოვრების ეს უმნიშვნელოფანესი ამბავი გვიხმობს, საყვირისსამებრ გვეძახის, რათა ძალ-ღონის დაუშურებლად საქმეს შევუდგეთ. დღე და ღამეს ვასწორებთ, ამ საქმის გასრულებას ვესწრაფვით ბრწყინვალე შედეგის მოძლოდინენი და გულში ნათელი ჩავგვდგომია, ყველაფერი დღეისთვის უნდა მოგვარდეს, მაგრამ სახვალიოდ გადავდებთ; და რატომ? პასუხი არ არის გარდა იმისა, რომ რაღაც გრძნობა დაგვეუფლება, წინააღმდეგობრივიაო კი ვამბობთ, მაგრამ მისი არსი არ გვესმის. ეს ხვალეც დადგება და შეშფოთებულები მოუთმენლად ვლამობთ ჩვენი მოწალების მოხდას, მაგრამ რაც უფრო მოუთმენელი ვხდებით, მით უფრო ცხადლივ მოგვიცავს შემზარავი გრძნობა და ამიტომაც შეუცნობელი — დაუოკებელი სურვილი დაყოვნებისა. ყოველ წამს უფრო და უფრო მძლავრდება ეს სურვილი. ერთი საათილა გვრჩება. კანკალი მოგვეკიდება, გააფთრებული ბრძოლა იმართება ჩვენს გულში, ერთმანეთს შებმია: გარკვეული გაურკვეველს, მატერია — ჩრდილს. მაგრამ თუ ეს ჭიდილი კარგა ხანს გასტანს, მაშინ ჩრდილი იმარჯვებს და ამაოა ჩვენი ბრძოლა. საათი დაჰკრავს, თავს მოველეება ჩვენს კეთილდღეობას სამგლოვიარო ზარის ხმა, და ამავე დროს ეს არის მამლის ყივილი იმ აჩრდილისთვის, ძრწოლის მომგვრელი რომ გამხდარა ჩვენთვის. გაქრება იგი, გადაიკარგება და ჩვენ თავისუფალნი ვართ. გვიბრუნდება ის ოდინდელი ძალა. ჩვენ ახლა შეგვიძლია ვიშრომოთ. ვაგლახ, მეტად გვიანდაა!

უფსკრულის პირას მივსულვართ. იმის ხახაში ვიშზღვრევით, გული გვიღონდება და თავბრუ გვეხვევა. ჩვენი პირველი იმპულსია, მოვცილდეთ ამ საშიშ ადგილს. იქვე ვრჩებით და რატომ, არ ვიცით. თანდათანობით ჩვენი გულშედონება, თავბრუდახვევა და შემზარაობა ერთი უსახელო გრძნობის ღრუბლად შეიკვრება. ნელინელ, ძლივს

შესამჩნევად ეს ღრუბელი ფორმას იღებს მსგავსად იმ კვამლისა, ბოთლიდან რომ ამოიჭრება და ჯინად გარდაისახება, როგორც ეს „ათას ერთი ღამის“ ზღაპრებშია მოთხრობილი. მაგრამ უფსკრულის პირას იმ ჩვენი ღრუბლიდან საცხადო რამ შეიქმნება, ისეთი, რაც გაცილებით შეშხარავი ჩანს, ვიდრე იმ ზღაპრების ჯინი თუ დე-ვია. და მაინც, ეს აზრია და მეტი არაფერი, თუმცა თავზარდამცემი კი არის, ცუდად ვხდებით, ტანზე ეკალი გვესხმება, ბანგანასვამით მოგვიცავს ეს გულის გამგმირავი გრძნობა. ვფიქრობ, თუ რას განვიცდით-მეთქი ამ სიმაღლიდან უფსკრულოვანში დანთქმის ხანს. და ხსენებული დანთქმა — წამის უმაღლესად რომ ჩვექანდებით — იქნება მიზენი ყველაზე უფრო შემადრწუნებელი და შესაზიზღარი გრძნობისა ამ შემადრწუნებელი და შესაზიზღარი სიკვდილის ხანს, ამაზე უარესი რაღა უნდა წარმოვიდგინოთ, და სწორედ ამიტომ ახლა ცხადლოვ მოგვესურება ეს. და რაკი ჩვენი გონება გააფთრებით გვაიძულებს უკუმივდგეთ ამ ნაპირიდან, სწორედ ამიტომ მეყსეულად ვუახლოვდებით მას. არც არავის მოიცავს ასეთი დემონური მოუთმენლობის ვნება, მხოლოდ იმას შეიპყრობს, ვინც აკანკალებული დგას უფსკრულის პირას და ფიქრობს გადაუარდნაზე. თუნდაც წამით რომ ეცადოთ ამ ფიქრის დამორჩილება, უცილობლად დავიღუპებით, რადგან აზროვნება გვამცნობს, თავი უნდა მოთოკო, და სწორედ ამიტომ, მე გეუბნებით, მე გეუბნებით, ვედარ მოვთოკავთ თავს. თუ იქ მეგობრის ხელი არ შეგვაკავებს ან თუ უეცრად უკან არ დავიხვეთ და არ გავიშოტებით უფსკრულის პირას, ნამდვილად გადავიჩეხებით.

შეგვიძლია, როგორც გვინდა ისე განვიხილოთ მსგავსი გარემოებანი და მაინც ვნახავთ, რომ ყოველივე ამას ესაძირკვლება სული წინააღმდეგობრიობისა. ჩვენ უბრალოდ იმიტომ გვინდა ამათი ჩადენა, რომ ვგრძნობთ, ამას არ უნდა ვშვრებოდეთ. გასაგები რამე არცა ჩანს ამ საკითხის გამო; და, მართლაცდა, კი შეგვიძლია ხსენებული წინააღმდეგობრიობა ეშმაკულის გამოვლინებას მივაწეროთ, მაგრამ ხომ ვიცით, ზოგჯერ ეს ამბავი სასიკეთოა.

მე ეს იმიტომ ვაიმბეთ, რათა გარკვეულწილად მაინც მკვასუხა თქვენს კითხვაზე — და კიდევაც ამეხსნა თქვენთვის, თუ აქ რად ვარ — რადგან მინდა რაღაცას ჩახვდეთ, მცირეოდნავ მაინც გაიგოთ მიზენი ჩემი სისუსტისა, რამაც შემბორკა და სიკვდილმისჯილთა საკანში ჩამომავლო. ასე ვრცლად რომ არ მომეთხრო თქვენთვის,

იქნებ, სულაც მცდარად გაგვეოთ ან მდაბიოთა მსგავსად, თქვენც გიჟი დამარქვით. ასე კი სულ ადვილად მიხვდებით, რომ მრავალთაგან მეც ერთ-ერთი მსხვერპლი ვარ წინააღმდეგობრიობის ჭინკისა.

მთელი ეს საქმე კარგად მქონდა მოფიქრებული, მეტი სიზუსტე შეუძლებელი იყო სწორედ. კვირები, თვეები დამჭირდა მკვლევობის ხერხის მოსაფიქრებლად. ათასი გეგმა უარუყავი, რადგან მის აღსრულებას შეიძლება შემთხვევით ჩაგარდნა მოჰყოლოდა. დაბოლოს, რომელიღაც ფრანგულ მემუარებში ამოვიკითხე, თუ როგორ საბედისწეროდ დაავადდა მადამ პილო მოწამლული სანთლის მემუვობით. იმწუთასვე მომქონა ეს იდეა. ვიცოდი, რომ ჩემს მსხვერპლს ლოგინში კითხვა უყვარდა. ისიც ვიცოდი, რომ მისი ოთახი პატარა იყო და კარგად არ ნიაუდებოდა. არ არის საჭირო აქ იმისი აღწერა, თუ რა უბრალოდ მოგახერხე იმის საძინებელ ოთახში შევსულიყავი და სანთელი გამომეცვალა, წინასწარვე მქონდა დამზადებული იმისი მსგავსი. მეორე დილას მკედარი უნახავთ ლოგინში და გამოძიებელს ასეთი დასკვნა გაუკეთებია — „უფალმა მიიღო მისი სული“.

მთელი მისი სარჩო-საბადებელი მე დამრჩა და განცხრომით დავყავი წლები. ერთხელაც არ მომსვლია აზრად, ვაითუ დამიჭირონ-მეთქი. იმ საბედისწერო სანთლის ნამუსრუვი თავადვე ფრთხილად მოვაცილე იქაურობას. სამხილის ნატამალიც არ დამიტოვებია და ვერც მომისჯიდნენ, ვერც ეჭვს აიღებდნენ ჩემს დანაშაულში. ვერც კი წარმოიდგენთ, რა კმაყოფილი ვიყავი, როდესაც ვფიქრობდი, რაღას გახდებიან-მეთქი. კარგა ხანს ნათელი ჩამდგომოდა გულში და ისე ვიყავი სიხარულით აღფრთოვანებული, რომ რაღა მოსატანია ჩემი ცოდვის მემუვობით მოპოვებული სახელი დოვლათიანი კაცისა. მაგრამ გამოხდა ხანი, დაბოლოს გული ჩამიღამდა, ნელა და შეუმჩნევლად მღელვარე ფიქრები დამეუფლა. მღელვარემეთქი, რადგან აღარ მცილდებოდა თავიდან. წამითაც ვეღარ დავალწიე თავი იმის ხვანჯებს. ხანდახან ჩვენს ყურებში, ანუ, უფრო სწორად, ჩვენს მუხსიერებაში, ჟღერს რომელიღაც უღიმღამო სიმღერის ჰანგები ან ნაწყვეტები სრულიად უცნობი ოპერიდან — საქებარი, სწორედ ამდაგვარად, ბოლოს, ფიქრი ამეკვიატა, ვაითუ რაღაც მოხდეს-მეთქი. და ჩემს გულში სულ ამას ვიმეორებდი: „საშიში რა უნდა იყოს“.

ერთ დღეს, ქუჩებში რომ ვხეტიალობდი, შევამჩნიე, რომ ახლა

გულში კი არა, საკმაოდ ხმამაღლა ვჩურჩულებდი ამ შემოჩვეულ სიტყვებს, ოღონდ ახლა ასე გადავაკეთე შემოფოთებულმა: „საშიში რა უნდა იყოს... საშიში რა უნდა იყოს... დიახ... თუ თავად არ გავსულელდები და არ ვალიარებ!“

წარმოვთქვი თუ არა ეს, ცივმა ოფლმა დამაყარა მთელ სხეულზე. ამდაგვარი ადრეც მქონდა განცდილი, ვიცნობდი წინააღმდეგობრიობის ასეთ მომძლავრებას (წელან არ გიხსნიდით ადელვებული იმის ბუნებას!), და კარგადაც მახსოვს, წამითაც რომ მოვიგერიე იმისი შემოტევა. და ახლა სახელდახელოდ რომ ჩამეგონებინა თავისთვის, თითქოსდა გავსულელდებოდი, ვალიარებდი მკვლევლობის ამბავს და მაზღვევინებდნენ კიდევაც. ჩემი მსხვერპლის არდილი თავს წამომდგომოდა და სიკვდილისაკენ მიხმობდა.

პირველად კი მინდოდა ამ ბოდვის მოცილება. ნაბიჯს ავუჩქარე, სულ უფრო, სულ უფრო და ბოლოს გავიქეცი. შლეგივით ყვირილი მსურდა. ფიქრის ყოველი შემდგომი ტალღა ახალი შემზარავი გრძნობის საფუძველი ხდებოდა, მაგრამ, ვაგლახ! კარგად, ძალიან კარგად გავიგე, ჩემს ყოფაში ფიქრი და დაღუპვა ერთი იქნებოდა. უფრო და უფრო ავუჩქარე ნაბიჯს. გიჟივით დავრბოდი ხალხით საუსე ქუჩებში. დაბოლოს, გამვლელები ისე შეშფოთდნენ, რომ გამომიდგნენ. მაშინ კი მივხვდი, განწირული ვიყავი უკვე. თავადვე ამოვიგლეჯდი ენას, რომ შემძლებოდა, უხეშად დამიღრიალეს, უხეშად წამავლეს ხელები მხარში. მივტრიალდი, სუნთქვა შემეკრა, წამით ასე მეგონა, სადაცაა დავისრჩობი-მეთქი; დავბრმაყდი, დაეყრუვდი, თავბრუ დამესხა, და მაშინ უჩინარმა ეშმაკმა, ასე მეგონა, ფართო ხელისგული დამკრა ზურგში. ამოვთქვი კიდევაც ამდენი ხნის ნამალავი საიდუმლო.

ამბობენ, რომ ნათლად ვლაპარაკობდი, თუმცა კი ხაზს ვუსვამდი ყოველ სიტყვას და გააფთრებით ვჩქარობდი, თითქოსდა მეშინოდა, ვაითუ შემაწყვეტინონ და აღარ დამასრულებინონ-მეთქი სათქმელი, რომელმაც მიმცა ჯალათსა და ჯოჯოხეთს.

ყველაფერი ვალიარე, რაც კი იყო საჭირო, კანონისათვის აღარ დარჩა რამე გასარკვევი, იქვე დავეცი უგრძობელი.

მაგრამ რაღა უნდა ვთქვა? დღეს აქა ვარ და ბორკილებით, ხვალ კი ვიქნები უხუნდებოდი! მაგრამ სად?

ერთი კასრი ამონტილედო

ათასგზის მაწყენინა ფორტუნატომ და სულ მოუთმინე, მაგრამ შეურაცხყოფა რომ გამიბედა, დავიფიცე, აღარ შევარჩენ-მეთქი. თქვენ კარგად მიცნობთ და, თქმა არ უნდა, არც კი იფიქრებთ, ამას წამოროშავდაო. დაბოლოს, შური უნდა მეძია, ცხადი იყო ეს ჩემთვის, მაგრამ სწორედ ამ გადაწყვეტილების სიმტკიცემ მაფიქრებინა, სიფრთხილე მმართვებს-მეთქი. უნდა დამესაჯა ის კაცი, მაგრამ თავად უნდა გადავრჩენილიყავი სასჯელს. რაღაა ის შურისძიება, თუ შურისმაძიებელს აზღვევინებენ. ის შურისძიებაც რაღაა, თუ შურისმაძიებლის ხელი თავად არ მოიხვეჭავს საზღაურს.

სიტყვითაც და საქმითაც არც არაფერი მიგრძნობინებია, ისევ ისეთი კეთილი გულის კაცი ვიყავი ფორტუნატოსთვის, სულ ვუღიმიოდი და ის რაღას ჩახვდებოდა, რომ ახლა მისი დაღუპვის მაუწყებელი იყო ეს ღიმილი.

ერთი სისუსტე სჭირდა იმ ფორტუნატოს, თუმცა სხვა მხრივ დიდ პატივს სცემდნენ და კიდევაც ეშინოდათ მისი. ღვინოების დიდ მცოდნედ მოჰქონდა თავი და ამაყობდა ამით. იტალიელებს კი უჭირთ ზუსტად დაადგინონ ღვინის სიაკარგე. გარკვეულ დროსა და გარკვეულ ადგილას ატეხენ ხოლმე ვაი-უშველებელს, რათა ასე უფრო ადვილად გააცურონ ბრიტანელი და ავსტრიელი მილიონერები. სურათებისა და ძვირფასეულობის შეფასებაში ფორტუნატო, თავისი თანამემამულეების დარად, კი იყო თაღლითი, მაგრამ ძველი ღვინოების ფასი იცოდა ნამდვილად. იმის გემოვნებას მეც ვიზიარებდი, თავადაც მიყვარდა იტალიური ღვინოები და, როცა კი შევძლებდი, ბლომდაც ვყიდულობდი.

ერთ საღამოს, შებინდებისას, როდესაც კარნავალის შლეგური ორომტრიალი იდგა, ჩემს მეგობარს შევხვდი. გულისთა და სულით

მომესალმა, ეტყობოდა, კარგა მაგრად დაეღია. მასხარასავით გამოწყობილი გახლდათ, ჭრელაჭრულა შემოჭერილი შარვალი ეცვა, თავზე ხანხალაკებით მორთული წვეტიანი ჩაჩი დაეხურა. დიდად გამიხარდა მისი დანახვა, ხელი ჩამოუართვი და დიდხანს არ გამიშვია.

მე ვუთხარი:

— ჩემო ძვირფასო ფორტუნატო, რა კარგ დროს შეგ ხვდი. კარგადაც გამოიყურები დღეს. სწორედ ახლახან მივიღე ერთი კასრი ღვინო, ამონტილედო უნდა იყოს, მაგრამ არა მგონია.

— რაო? — მომიგო მან, — ამონტილედო? მთელი კასრიო? რას მეუბნები! ამ შუა კარნავალის დროს!

— არა მგონია-მეთქი, — ასე ვუპასუხე, — ვიცი, რომ გამასულელეს და ამონტილედოს საფასური გადამახდევინეს, კი სჯობდა ჯერ შენთვის მეკითხა რჩევა. ვერსად გნახე და ვაითუ სულაც დაგკარგო-მეთქი.

— ამონტილედო!

— არა მგონია.

— ამონტილედო!

— კი მინდა ვიცოდე.

— ამონტილედო!

— ვიცი, არ გცალია და ლუკრეზის ვეტყვი. ის კი მიხვდება. ჰოდა, მივალ და ვთხოვ...

— ლუკრეზის გინდ ამონტილედო უჩვენე და გინდ ხერესი.

— ჰოდა, ვილაც რეგვენს კი უთქვამს, შენზე მეტი იცისო.

— აბა, წავიდეთ.

— სად წავიდეთ?

— შენსას, სარდაფში.

— ჩემო მეგობარო, ვერა, შენი კეთილი გულის ამბავი მე ვიცი, ვხედავ, არა გცალია. ლუკრეზი...

— კი მცალია, წავიდეთ-მეთქი.

— ვერა, ჩემო მეგობარო. შეიძლება კი გცალია, მაგრამ ისე მაგრად ხარ გაცვივებული და ვაითუ გაგაწვალო. იმ სარდაფში კი ენით უთქმელი სინესტეა. გვარჯილა, გვარჯილა გასჯლომია იქ ყველაფერს.

— წავიდეთ-მეთქი. არა უშავს. რის გაცივებული, რა გაცივებული! ამონტილედო! მოუტყუებიხართ. ის ლუკრეზი რას გაარჩევს, ხერესია თუ ამონტილედო.

მითხრა ეს ფორტუნატომ და მკლავზე წამეტანა, შავი აბრეშუმის ნილაბი გავიკეთე და კიდევ უფრო გავეჭვიე roguelaire-ში, იმის ნებას დავეყვევი და საჩქაროდ მივედი ჩემს პალაცოში.

მსახურთაგან არაფერი დამხვედრია შინ; რას გააჩერებდით ამ საზეიმო ხანს, სამხიარულოდ გაპარულიყო სუყველა. ნათქვამიც მქონდა, რომ აღარ დაებრუნდებოდი და ისიც დაუბარე, სახლიდან ფეხი არ მოიცვალოთ-მეთქი. კარგადაც ვიცოდი, ვიტყოდი თუ არა ამას და ჯერ კიდევ მიტრიალებული არ ვიქნებოდი, რომ სუყველანი გაქრებოდნენ მაშინვე.

ორი ჩირაღდანი ავიღე სათაესიდან და ერთი ფორტუნატოს მივეცი, თავი დაუკარი და წინ გაუძიქი, დარბაზები გავიარეთ და მალე თალი დავინახეთ, სარდაფში ჩასვლა აქედან შეიძლებოდა. გრძელ და ხვეულ კიბეზე დავეშვი, მომყვებოდა ის და მე ვემუდარებოდი, ფრთხილად იყავი-მეთქი. დაბოლოს ჩაუღწიეთ დაბლა, ორივე ვიდექით ახლა მონტრენორების მიწისქვეშეთის საძვალის სველ ფილებზე.

ფეხი ერეოდა ჩემს მეგობარს და მისი ჩაჩის ზანზალაკები წკარუნებდნენ ყოველ ნაბიჯზე.

ის კასრი სადღაო, მკითხა მან.

— ცოტა იქით, — ვუთხარი, — აბა, ერთი შეხედე, რა თეთრ აბლაბუდებს დაუფარავს კედლები ამ გვირაბისა.

მომიტრიალდა და თვალეში შემომხედა, სიმთვრალის ცრემლები მორეოდა.

დაბოლოს მკითხა, ეს რა არის, გვარჯილააო?

— გვარჯილაა, — მიუგე მე, — რამდენი ხანია ასე გახველებს? გაბმული ხველისგან სიტყვა ვეღარ ამოეთქვა რამდენიმე ხანს ამ ჩემს საბრალო მეგობარს.

დაბოლოს მითხრა, არაფერიაო.

— მიტრიალდეთ, — მტკიცედ ვუთხარი მე, — სჯობს, უკან დაებრუნდეთ, უპირველესი შენთვის ჯანმრთელობაა. მდიდარი კაცი ხარ, პატივცემული, სახელოვანი, კიდევაც უყვარხართ, ბედნიერიც ხარ, ასეთი მეც ვიყავი ერთ დროს. ვაითუ რამე მოგივიდეს. ჯანდაბას ჩემი თავი. უნდა დაებრუნდეთ-მეთქი, ავად გახდები და ჩემი ბრალი იქნება. ჰოდა, ლუკრეზი...

— კმარა! — ასე მომიგო, — ხველის არ მეშინია, არ მომკლავს. ხველისაგან არ მოგკვდები.

— სწორია... სწორია, — ასე ვუთხარი, — მართლაცდა, შენი ტყუილებრალოდ შეშფოთება არც მინდოდა, მაგრამ კი გემართებს სიფრთხილე. ერთი ეს მელოკი გადაკვრათ და სინესტე ვერას დაგვაკლებს.

ხავსმოდებული გრძელი თაროდან ერთი ბოთლი გადმოვიდე და თავი მოვამტვრიე.

დავლიოთ-მეთქი, და ღვინო მივაწოდე.

ცბიერად გამიღიმა და პირთან მიიტანა ბოთლი, ერთხანს შეიცადა და გულაგდებით თავი დამიკრა, ზანზალაკებმა წკარუნი გაიღო ამ დროს.

აქაურ განსვენებულთა ხსოვნისა იყოსო, თქვა.

— შენი დღეგრძელობისა იყოს.

ხელი მომიკიდა მკლავზე და გზა განვაგრძეთ.

— ჰოდა, ეს საძვალე, — მითხრა, — რა დიდია.

— მონტრეზორები, — მიუუგე მე, — ძირძველი და მორჯმული გვარია.

— თქვენი გერბი აღარ მახსოვს.

— ვეებერთელა ფეხს კაცისას ლაჟვარდისფერ ველზე მოუსრავს გველი, რომელიც ქუსლს უგესლავს.

— დევიზი კი რაღაა?

— Nemo me impune lacessit!

კარგიო, მითხრა.

თვალეები გაბრწყინებოდა ღვინისაგან, წკარუნობდნენ ზანზალაკები. მელოკისაგან მეც წამოვინთე. ჩონჩხებით საესე დერეფნები გავიარეთ, მცირე და დიდი კასრები ელაგა ამ მიწისქვეშეთის უშორეს სამალავებში. კვლავ შეეჩერდი და ამჯერად გაუბედე და ფორტუნატოს მაჯის ზემოთ წავაღლე ხელი.

— გვარჯილა! — ვთქვი, — შეხედე, სულ უფრო მატულობს. ხავსი ჩამოფენია ამ სარდაფებს. სწორედ მდინარის ქვემოთ ვართ ახლა. წვეთები მოჟონავს და ამ ჩონჩხებს ეცემა. წავიდეთ, დაგბრუნდეთ, სანამ გვიან არ არის, გახველებს და...

— არაფერიაო, — მომიგო, — ნუდარ შეეჩერდებით. მაგრამ ერთ ყლუბ მელოკზე არ ვიტყვოდი უარს.

¹ აქ: ყველა ჩემი შეურაცხყოფელი დაისჯება (ლათ).

დე გრავის ბოთლს თავი მოვამტვრიე და მივაწოდე. სულმოუთქმელად გამოსცალა. მთლად თვალებაბრიალებული იდგა. გაიცინა და ბოთლი მადლა აისროლა, უჩვეულო ჟესტი გააკეთა ამ დროს, რა უნდოდა, ვერ მივხვდი.

გაოცებულმა შევხედე. ისევ გაიმეორა ის აზრმოკლებული მოძრაობა.

— არ გესმის? — მკითხა მან.

— რა-მეთქი, — მეც მივუგე.

— მაშინ შენ იმ ძმობაში არ ყოფილხარ.

— რაო?

— ქვისმთლელთა ძმობაში.

— ვარ, ვარ, — ასე ვუთხარი, — ვარ, ვარ-მეთქი.

— შენ? რას მეუბნები, ქვისმთლელთა ძმობაში?

— ჰო, ქვისმთლელთა ძმობაში, — ვეუბნები.

— ნიშანი კი, — ასე თქვა, — ნიშანი კი რაღაა?

— აბა, შეხედე, — ვუპასუხე და ჩემი roquelaire გავიხსენი, ნიჩაბი ვაჩვენე.

— რას ხუმრობ, — შეჰყვირა და რამდენიმე ნაბიჯით დაიხია, — წავიდეთ და ის ამონტილედო ვნახოთ.

— მასე იყოს, — ვუთხარი და ის ნიჩაბი ისევ ლაბადაში დაემაღლე, კვლავ შევაშველე ხელი. მთელი ძალით დამეყრდნო. განვაგრძეთ ჩვენი საუბარი, რომელსაც ამონტილედომდე უნდა მივეყვანეთ. რამდენიმე დაბალი თალი გავიარეთ, კიბეზე დავეშვიტეთ, კიდევ გავიარეთ, ისევ დავეშვიტეთ, დაბოლოს სულ ქვემოთ, ერთ მიწისქვეშა საკანში ჩავედით, ჰაერი აქ იმდენად დახუთული იყო, რომ ჩვენი ჩირაღდნები კი არ ანათებდნენ, უკვე ბჟუტავდნენ.

ამ საკნის უშორეს კუნჭულში რაღაც გასასვლელი ჩანდა, უფრო მომცრო სამყოფი უნდა ყოფილიყო იქ. მთელი კედლის გასწვრივ ყველგან ადამიანის ძვლები ეყარა ვეებერთელა პარიზული მიწისქვეშეთის მსგავსად. სამი კედელი ამ საკნისა ამდაგვარად იყო გაწყობილი, ხოლო მეოთხესთან ძვლები ძირს ჩამოეყარათ და ასე დაეხვედნენ მიწაზე. ის კედელი თავისუფალი იყო ძვლებისაგან და შიგნით სხვა საკანი თუ ნიშა ჩანდა, ოთხი ფუტი სიღრმისა და სამი ფუტი სიგანის, სიმაღლე შვიდი თუ რვა იქნებოდა. რამე განსაკუთრებული მიზნისთვის არ უნდა ყოფილიყო გაკეთებული ეს ნიშა;

ამ მიწისქვეშეთის თალის გასამაგრებლად ორი უზარმაზარი ბოძი იდგა და ამიტომ ჩანდა ის ადგილი ჩაღრმავებული, იქით, ბოლოში ვეებერთელა გრანიტის კედელს დაინახავდით.

თავისი ჩაფშუკული ჩირაღდანი აღემართა ფორტუნატოს და ამაოდ ცდილობდა იმ ნიშის სიღრმეში შეხედვას. რაღა უნდა გამოჩენილიყო ამ შუქზე.

— შედი, — ვუთხარი მე, — ამონტილედო იქ არის. ჰოდა, იმ ლუკრეზის...

— იმან რა იცის, — შემაწყვეტინა ჩემმა მეგობარმა და შებარბაცდა შიგნით. მაშინვე უკან მივეყვი. ნიშის ბოლოს მიატანა და კლდოვანი რომ გადაეღობა, შედგა გამოლენჩებული. წამიც და იქვე მივაჯაჭვე ტინის კედელზე. ორი რგოლი იყო მიმაგრებული იქ ერთ სიმაღლეზე. ორი ფუტით დაცილებოდნენ ერთმანეთს. ერთზე მოკლე ჯაჭვი მიებათ, მეორეზე საკეტი. წელზე შემოვახვიე ეს ჯაჭვი და იმწუთსავე ჩავეკეტე. გაოგნებულს თითიც არ გაუნძრევია. გასადები გამოვაძვრე, უკან მივდექი და ნიშიდან გამოვედი.

— ხელი გაავლე იმ კედელს, — ასე ვუთხარი, — უსათუოდ იგრძნობ იმ გვარჯილას. მართლაცდა, კი არის ნესტიანი აქაურობა. კიდევ ერთხელ გემუდარები, დაბრუნდეთ. არა? მაშინ რაღა უნდა ვქნა, უნდა დაგტოვო. მაგრამ ჯერ ნება მიბოძე, კიდევ ერთი პატარა სამსახური გაგიწიო.

— ამონტილედო! — შეჰყვირა ჩემმა მეგობარმა, ჭკუაზე ვეღარ მოვიდა, ისე იყო განცვიფრებული.

— დიახ, ამონტილედო.

ვუთხარი ეს და იმ ძვლების გროვას მივადექი, ადრე რომ ვახსენე. მიყვარ-მოყვარე და მალე გამოჩნდა ბევრი გათლილი ქვა და კირი. ჰოდა, ამ მასალისა და იმ ჩემი ნიჩბის მეშვეობით საჩქაროდ დავიწყე კედლის ამოშენება იმ ნიშის შესასვლელში.

პირველი რიგი გააწყვეე თუ არა ამ ქვებისა, მივხვდი, კარგად გამონელებოდა უკვე ფორტუნატოს ღვინო. სულ პირველად ეს ამბავი მამცნო ჩუმმა კვნესამ, სამალავის შიგნიდან რომ მოისმა. ეს არ იყო კვნესა მთვრალისა. შემდეგ გამეფდა ხანგრძლივი და ყოვლისმომცველი მღუმარება. მეორე რიგი დავაწყვე, მესამეც, მეოთხეც და ჯაჭვის გააფთრებული ჟღერიალიც გავიგონე. რამდენსამე წუთს გაგრძელდა ეს ხმაური. უფრო კარგად რომ დავმტკბარი-

ყავი, მუშაობა შევწყვიტე და იმ ძვლებზე ჩამოვჯექი. დაბოლოს მიწყდა ის ჟღარუნი, ისევ ავიღე ნიჩაბი და აღარაფერს შეუშლია ხელი, მეხუთე, მეექვსე და მეშვიდე რიგის აგება გავასრულე. სადაცაა უკვე ჩემს მკერდამდე მოვიდოდა ის კედელი. კვლავ შევჩერდი, ჩირაღდანი აღვმართე და მქრქალი ნათელი მოეფინა იმის სხეულს.

გულის გამხეთქი ღრიალი აღმოხდა უცებ იმ მიჯაჭვულ კაცს, ღრიალებდა და ღრიალებდა, თითქოსდა ამან უკან გამისროლა კიდევაც. წამით ჭოჭმანი დავიწყე, აკანკალდი, დაშნა დავაძვრე და ნიშაში შევეყავი, ერთი ავიქნიე და დავიქნიე, გონს მოვედი მაშინვე, იმ მიწისქვეშეთის ზღუდეთა სისქე ხელით გავსინჯე და კმაყოფილი დავრჩი. იმ კედელს მივუახლოვდი ისევ და ღრიალითვე ვუპასუხე მყვირალს. გავყვიროდი, გავბლაოდი, უნდა მეჯობნა, უნდა დამეფარა ჩემი ხმით იმისი ღრიალი. ასეც მოხდა. დადუმდა მყვირალი.

შუალაძე მოწეულიყო და მალე უნდა გამესრულებინა საქმე. მერვე, მეცხრე და მეთრე რიგიც აღვმართე. მეთერთმეტეც დამთავრდებოდა სადაცაა, ერთი ქვადა აკლდა, იმასაც შევდგამდი და შევლესავდი. ძლივსლა ავწიე ეს ქვა, სანახევროდ შევწიე იმ ადგილას. ნიშიდან უცებ ხითხითი მოისმა და თმა ყალყზე დამიდგა. შესაბრალისი ხმაც გავიგონე, ვეღარ ვიცანი, ნუთუ იმ კეთილშობილი ფორტუნატოს ხმა გავიგონე-მეთქი.

— ხა! ხა! ხა! ხი! ხი! ხი! მშვენიერი ხუმრობაა... მართლაცდა დიდებული ხუმრობაა. ჰოდა, ბევრსაც ვიცინებთ შენს პალაცოში... ხი! ხი! ხი!.. ხი! ხი! ხი!.. ჰო, ამონტილედოს. მაგრამ ახლა კი უნდა იყოს გვიანი? შენს პალაცოში ხომ გველოდებიან ქალბატონი ფორტუნატო და სხვებიც? წავიდეთ!

— ჰო, — ვუთხარი მე, — წავიდეთ.

— ღვთის გულისთვის, მონტერეზორ!

— ჰო, — მივუგე მე, — ღვთის გულისათვის!

მაგრამ ამ ჩემს სიტყვაზე უკვე ამოდ ველოდი პასუხს. ვეღარ მოვითმინე. გაეძახე:

— ფორტუნატო!

არ უპასუხია. ისევ გაეძახე:

— ფორტუნატო-მეთქი!

არ უპასუხია. ჩირაღდანი გავყავი იმ დარჩენილ ხვრელში და შიგნით მოვისროლე. ზანზალაკების წკარუნილა გავიგონე. გული

ჩამწყდა, იმ მიწისქვეშეთის სინესტის ბრალი თუ იყო. საჩქაროდ გაფასრულე ჩემი სამუშაო. ის უკანასკნელი ქვაც შევდგი თავის ადგილას, შევლესე. იმ ახალი კედლის გასწვრივ აღვადგინე ზღუდე ძვლებისა. ნახევარი საუკუნეა უკვე აღარავინ გაჰყარებია მოკვდავთაგან *in pace requiescat*¹.

¹ მშვიდობა მის თავს (ლათ.).

„შენ ხარ კაცი იბი!“

რეტლბოროს გამოცანა რომ ამოვხსნა, ოიდიპოსის როლი უნდა გავითამაშო ახლა. მხოლოდ მე შემიძლია გითხრათ, რა მანქანებით გამოაშკარავდა რეტლბოროული სასწაული — ერთადერთი, ჭეშმარიტი, აღიარებული, უცილობელი, უცდომელი სასწაული, რომელმაც გულისხმაში ჩააგდო ზოგი მიუხვედრელი რეტლბოროელი და დღეს უკვე გადამღრძვალე დედაბერივით ღვთის მოშიში გახდა აქამომდე ყველა გაკადნიერებული ურწმუნო.

ეს მოხდა — უკაცრავად კი ვარ ჩემი მონათხრობის ასეთი შეუფერებელი, მსუბუქი კილოს გამო — 18... წლის ზაფხულს. ბატონი ბარნაბას დგიმუაუგოთი, ერთი აქაური შეძლებული და პატივცემული კაცი, რამდენიმე დღე აღარ გამოჩენილა და ამ ამბავმა ხალხი საგონებელში ჩააგდო. ბატონი დგიმუაუგოთი რეტლბოროდან შაბათს, სისხამ დილით გასულა ცხენზე ამხედრებული. ასე უთქვამს, ქალაქ ...-ს მივემგზავრებიო, თხუთმეტიოდე მილით რომ იყო დაცილებული ჩვენს დაბას. იმ საღამოსვე აპირებდა თურმე მობრუნებას. მისი გამგზავრებიდან ორი საათის შემდეგ ცხენი უმხედროდ დაბრუნდა, ლაფში ამოვლებული, დაჭრილი, ის ჩანთებიც არ ჩანდა, პატრონს თან რომ წაეღო. ამ გარემოებამ, რაღა თქმა უნდა, მეტად შეაშფოთა დაკარგული კაცის მეგობრები. ბატონი ბარნაბას დგიმუაუგოთი დილითაც რომ აღარ გამოჩნდა, მთელი დაბა en masse¹ მის საძებნელად დაირაზმა.

ძებნის სულისჩამდგმელი გახლდათ ბატონი დგიმუაუგოთის გულისთადი მეგობარი ბატონი ჩარლზ სულიკოუ ან, როგორც ყველა ეძახდა, „ჩარლი სულიკოუ“ და „ძია ჩარლი, სულიკოუ“. ვერ გეტყვით, გასაკვირველი თანხედენილობაა თუ თავად სახელს აქვს ხა-

¹ აქ: ერთხმად (ფრ.).

სიათზე იდუმალი ზეგავლენა, ეს კია, არასდროს მინახავს ვინმეს ჩარლი ერქვას და ის კაცური კაცი არ იყოს, ალალი, პატიოსანი, დიდბუნებოვანი, გულმხიარული, ტკბილ ხმაზე მოუბარი, სულ მუდამ რომ თვალს გისწორებთ და თითქოს გეუბნებათ: „სინდისი წმინდა მაქვს, არც არავისი მეშინია, ყოველ შემთხვევაში, ცუდს არასდროს ვიქმ“. აი, რადაა, რომ ყველა გულიან, დარდიმანდ კაცს ჩარლი უნდა ერქვას ნამდვილად.

ექვსი თვე იქნებოდა გასული, რაც „ძია ჩარლი სულიკოუ“ რეტლბოროში გამოჩნდა. და თუმცა აქაურთაგან არავინ იცნობდა, შეუჭირვებლად კი გაიჩინა დაბის დარბაისელ ხალხში ქვეყნის ნაცნობი. ერთი ეთქვა და დაუყოვნებლივ მიიღებდა სესხად თუნდაც ათას დოლარს; ხოლო ქალები მისთვის სულსაც არ დაიშურებდნენ. მხოლოდ და მხოლოდ იმიტომ, რომ ჩარლი ერქვა, ამ სახელის პატრონი კი უთუოდ უნდა ყოფილიყო შუბლგახსნილი ადამიანი, ვისზეც ასე ამბობენ ხოლმე: „ამ კაცის თვალები მისი გულის სარკეაო“.

უკვე მოგახსენეთ, რომ ბატონი დგომუაუგოთი ერთი უპატივცემულესთაგანი და ჭეშმარიტად უმდიდრესი კაცი იყო რეტლბოროში; მისი გულისთვის „ძია ჩარლი სულიკოუ“, როგორც იტყვიან, წყალში გადაუარდებოდა. კარის მეზობლები იყვნენ ეს მოხუცი ჯენტლმენები და თუმცა ბატონი დგომუაუგოთი ათასში ერთხელ თუ შეივლიდა „ძია ჩარლისას“, პური კი იქ ერთხელაც არ გაუტეხია. როგორც უკვე ვთქვით, ეს ამბავი მათ მეგობრობას ხელს არ უშლიდა. მართლაც, დღე ისე არ გავიდოდა, რომ „ძია ჩარლის“ სამჯერ, ოთხჯერ არ შეერბინა მეზობლის სანახავად, ხშირადაც რჩებოდა ხოლმე საუზმეზე თუ ჩაის დასალევად, სადილზე კი ყოველთვის. ხოლო რამდენი ჭიქა ღვინო გადაუკრავს ამ ორ ძმაკაცს, ამას ვინ მოსთვლის. „ძია ჩარლის“ მეტად უყვარდა Chateau Margaux¹ და, როცა ჭიქას ჭიქაზე ცლიდა, ბატონი დგომუაუგოთი სიამოვნებით შესცქეროდა თავის სტუმარს; ჰოდა, ერთხელაც, ღვინით კარგა რომ შეჟიჟინდნენ, ბატონმა დგომუაუგოთმა მხარზე ხელი დაჰკრა თანამესუფრეს: „შენ გეუბნები-მეთქი, „ძია ჩარლი“, სული არ წამიწყდეს, ამ ხნის კაცი ვარ და შენისთანა კაი მეგობარი ჯერ არ მყოლია; რაკილა აგრე გყვარებია ყლურწვა, ეშმაკის კერძი

¹ შატო-მარგო.

გავხდე, დიდი ყუთი შატო-მარგო თუ არ გაჩუქო (ბატონ დგიმ-უაუგოთს ჰქონდა ერთი საძრახისი ჩვევა, ხანდახან შეკუროთხება უყვარდა ხოლმე. „ემმაკის კერძი გავხდე“ ან „მიწა გამისკდეს“ თუ „დასწყველოს ღმერთმა“ — მეტს არ იკადრებდა) — „ემმაკის კერძი გავხდე, — განაგრძო მან, — თუ ამ ნაშუადღეს ქალაქში არ დავუკვეთო ვეებერთელა ყუთი შენი მოსაწონი საუკეთესო ღვინო. მორჩა და გათავდა, იცოდე, ამ მოკლე ხანში მოგაყენებ კარზე“. ბატონი დგიმუაუგოთის გულუხვობაზე იმიტომაც მოგახსენებთ, იცოდეთ-მეთქი ამ ორი ადამიანის დიდი მეგობრობის ამბავი.

ჰოდა, როცა იმ კვირა დილიდან მიხვდნენ, ბატონი დგიმუაუ-გოთი ხიფათს რასმე გადაჰყრიაო, „ძია ჩარლი სულიკოუსავით“ ასე მქნდაცემული ჯერ არავინ მინახავს. პირველად რომ გაიგო, ცხენი უმხედროდ, უჩანთებოდ მობრუნდა, დამბაჩის ტყვიით დაჭრილი, მკერდი რომ შეენგრია საბრალო ოთხფეხისთვის, მაგრამ არ მოეკ-ლა, — ყველაფერი ეს რომ გაიგო, სულზე უტკბესი ღვიძლი ძმის თუ მამის დამკარგავი კაცოვით გადაფითრდა და ციებცხელებიანი-ვით თავით ფეხამდე აკანკალდა.

მეტისმეტად გულდაშანთულმა პირველად ვერც ვერაფრის გა-კეთება შეძლო, ვერც რამის მოსაზრება; ის კი არადა, დიდხანს ეხვეწა ბატონი დგიმუაუგოთის მეგობრებს, სჯობს ცოტა ხანს შევიცადოთ, ასე ერთი-ორი კვირა ან ერთი-ორი თვე, ეგებ რამე გაირკვეს ამ დროს, ეგებ თავად ბატონი დგიმუაუგოთი საღ-საღამათი მოვიდეს და გვითხრას, ცხენი შინ როგორ გამოექცაო. ალბათ, ხშირად შეგიძნ-ევიათ, დამწუხრებული კაცი რომ მუდამ ფეხს ითრევს ან სულაც სახვალოდ გადასდებს ხოლმე საქმეს, თითქოს ჭკუაშეშლილს განძ-რევაც კი ზარავს და, როგორც ხანდახმული ქალები იტყვიან, „კაემ-ნის სალოლიაგებლად“ მივარდნილს, წოლის მეტი აღარაფერი უნდა, ანუ, სხვანაირად რომ ვთქვათ, ნიადაგ უნდა ედგას გლოვის კარავი.

მართლაც, „ძია ჩარლის“ სიბრძნისა და წინდახედულობის დიდი თაყვანისმცემელი რეუტლბოროელების უმრავლესობა თანახმა იყო, აღარაფერი მოემოქმედა, ვიდრე „რაიმე გაირკვეოდა“, როგორც ბრძანებდა ეს პატრიცემული მოხუცი ჯენტლმენი: და ვფიქრობ, ბო-ლოს იმ აზრს დაადგებოდნენ ყველანი, რომ ფრიად საეჭვოდ არ ჩა-რეულიყო ბატონი დგიმუაუგოთის დისწული, ერთი მეტად უწესო, გიჟლარა ყმაწვილი კაცი. მას, გვარად უსავარგოს, გაგონებაც კი არ

სურდა — რის ლოდინი, რა ლოდინი, ახლავე უნდა ვეძებოთ „მოკლულის გვამიო“. დიახ, სწორედ ასე წამოიძახა. იმწამსვე სამართლიანად ბრძანა ბატონმა სულიკოუმ, რა უცნაურად თქვა ამ ბიჭმაო. ბრბოსაც ასევე დასცა მენი „ძია ჩარლის“ ამ სიტყვებმა, ერთმა კიდევ იკითხა ხაზგასმით, კი მაგრამ, ამ ყმაწვილმა, ბატონმა უსაფარგომ საიდან იცის ასე წვრილად თავისი ბიძის ასავალ-დასავალი, აგრე აშკარად და პირდაპირ რომ აცხადებს — „ბიძაჩემი მოკლულიაო“. ცოტა წაკინკლაჟდნენ, ზოგიერთებს კიდევაც შემოელანძღათ ერთმანეთი, მეტადრე „ძია ჩარლისა“ და ბატონ უსაფარგოს. მაგრამ რაკილა ეს სამი თუ ოთხი თვე ისინი ერთმანეთთან ვერ იყვნენ კარგად, მათი წაკიდება, რაღა თქმა უნდა, აღარავის გაკვირვებია. ერთხელ ჩხუბიც კი მოუვიდათ — იმ დღეს ბატონმა უსაფარგომ მუშტი სთხლიშა და ძირს დასცა ბიძამისთან სტუმრად მოსული „ძია ჩარლი“. მიხეზი ის იყო, რომ ამან თითქოს რაღაც ისე ვერა თქვა და ისე ვერ მოიქცა იმ ოჯახში, სადაც თავად ბატონი დგიმუაუგოთის დისწული ცხოვრობდა. როგორც ამბობენ, იმწუთას სამაგალითო იყო „ძია ჩარლის“ თავშეკავება და ქრისტიანული სათნოება. წამოდგა, ტანისამოსი გაისწორა, სამაგიეროს გადახდა არც კი უცდია. მხოლოდ წაიდუღუნა, სულ ძალე გიჩვენებ სეირსო, რაც ბუნებრივი და სრულიად მისატყვებელი გამოხატულება გახლდათ მრისხანებისა და, ცხადია, ამ სიტყვების თქმა და დაეიწყება ერთი იყო.

ასეა თუ ისე (ამ ამბავს ქვემორე მონათხრობთაგან არავითარი კავშირი არა აქვს), ის კია ცნობილი, ბატონი უსაფარგოს დაჟინებით ბოლოს გადაწვიტეს დაბის შემოგარენში გასვლა დაკარგული ბატონი დგიმუაუგოთის მოსაძებნად. ხოლო როცა ეს გადაწვიტეს, როცა ყველა მიხვდა, ძებნა აუცილებელიაო, ესეც თქვეს, უთუოდ უნდა დაიყონ მძებნელები, ანუ შემოგარენის უკეთ მოსაჩხრეკად ხალხი ჯგუფ-ჯგუფად უნდა წავიდესო. აღარ მახსოვს, როგორ და რა სიტყვებით, მაგრამ „ძია ჩარლიმ“ ბოლოს ბრძნულად დაასაბუთა ამ გეგმის ყოვლად უვარგისობა და ბატონი უსაფარგოს გარდა ყველამაც დაუჯერა. დასასრულ დაადგინეს, მოქალაქეებს en masse გულდასმითა და გამოწვლილვით დაემებნათ ის არემიდამო თავად „ძია ჩარლის“ წინამძღოლობით.

მართლაც, ვერც კი ინატრებდნენ „ძია ჩარლიზე“ უკეთეს მეთაურს. ყველამ იცოდა, ფოცხვერივით მახვილი თვალი რომ ჰქონდა

ამ კაცს. ხალხი ჯერეთუნახავი ბილიკებით სად არ ატარა და რა გადაკარგული ორმოები და კუნჭულები არ მოაჩხრეკინა. და თუმცა თითქმის მთელი ერთი კვირა დღე და ღამე ექებდნენ, ბატონი დგომუაუგოთის ნაკვალევს მაინც ვერსად მიაგნეს. ნაკვალევს ვერ მიაგნეს-მეთქი, რომ ვამბობ, არაა მთლად ზუსტი ნათქვამი, რადგან მცირედი კვალი, ცხადია, იპოვეს. საბრალო ჯენტლმენს მართლაც დაეტოვებინა კვალი. მისი ცხენის ნაფეხურმა (საგანგებო ნალებით რომ დაეჭვდათ) ხალხი დაბის აღმოსავლეთით მიიყვანა, ასე, სამი-ოდე მილით დაცილებულ, ქალაქს მიმავალი შარაგზის ერთ ადგილას. მერმე აქ ნაკვალევმა გადაუხვია და ტყის ვიწრო ბილიკით ისევ დიდ გზაზე გამოვიდა, რამაც ჩვეულებრივი სავალი თითქმის ნახევარი მილით მოჭრა. კიდევ ქვემოთ რომ გაუყვნენ ნაფეხურებს, ბილიკის ხელმარჯვნივ, მაყვლის ბუჩქებში სანახევროდ ჩამალულ ტბორს მიაღწიეს, სადაც კვალი აღარ ჩანდა. მაგრამ კი ეტყობოდა, რომ აქ რაღაც ბრძოლა ყოფილა და კაცის სხეულზე დიდი და მძიმე რამ საგანი ბილიკიდან ტბორისკენ გადაეთრიათ. ტბორის ფსკერი საგულდაგულოდ ორგზის მოჩხრიკეს, მაგრამ ვერაფერი ნახეს და ხალხს იმედი გადაეწურა. განგებამ თუ ჩააგონა ბატონ სულიკოუს, როცა თქვა, ტბორიდან წყალი სულ ამოხაპოთო, რასაც სიხარულით დაეთანხმა „ძია ჩარლის“ სიბრძნისა და მიხვედრილობის მაქებარი ხალხი. ბევრს ნიბები წამოეღო, ეგებ გვამის ამოთხრა დაგვჭირდესო. ასე რომ, წყლის ამოხაპვა არ გასძნელებიათ; ჯერ კიდევ ხეირიანად არც გამოჩენილიყო ფსკერი, რომ შლამში იპოვეს შავი ხავერდის ფილეტი, რომელიც თითქმის ყველამ ბატონ უსავარგოს კუთვნილებად შეიცნო. რამდენიმემ დასტურ გაიხსენა, ბატონი დგომუაუგოთის ქალაქს გამგზავრების დილას სწორედ ეს ფილეტი ეცვა ბატონი უსავარგოსო. ზოგმა ესეც კი თქვა: თუ გინდათ დავიფიცებ, იმ ავბედითი განთიადის შემდეგ მთელი დღე არ გვინახავს ბატონი უსავარგოს ტანზე ეს ჩასაცმელიო, ხოლო ერთსაც არ უთქვამს, ბატონი დგომუაუგოთის დაკარგვის მერეც უტარებია ეს ფილეტი ბატონ უსავარგოსო.

ბატონი უსავარგოს საქმე ვერ იყო კარგად. ამას ისიც მოწმობდა, როცა ჩაეკითხნენ, თავს რითი იმართლებო, მკვდრისფერი დაედო, ხმა ვეღარ ამოეღო. ცხადია, ამ ამბავმა უფრო დააეჭვა ხალხი. მაშინვე ბედის ანაბარად მიატოვა ბატონი უსავარგო იმ

ორიოდე მეგობარმაც, ქეიფებსა და დროს ტარებაში გვერდიდან რომ არ შორდებოდნენ და კიდევაც აჯობეს ყვირილში ამ ბიჭის დიდი ხნის საცხადო მტრებს — იქაურობა აიკლეს, ახლავე უნდა დაეჭიროთო. ამ ამბის მერე კიდევ უფრო გაიბრწყინა ბატონი სულიკოუს სულგრძელობამ, რომელმაც თავი გამოიღო ბატონი უსავარგოს დასაცავად და ფრიად გულიანი და მგზნებარე სიტყვა თქვა. არაერთგზის აღნიშნა, დიდი ხანია ნამდვილად დამავიწყდა და ვაპატიე ამ ყრმა ჯენტლმენს, „პატოცემული ბატონი დგიმუაუგოთის მემკვიდრეს“, ის შეურაცხყოფა, რაც მან მომაცენაო. რაღა თქმა უნდა, მრისხანებისგან ჭკუაშეშლილმა სწორედ აგრე განაცხადა, მიმიტევებია მთელი სულითა და გულითო; თავად მას (ბატონ სულიკოუს) სრულიადაც არ სურს დამძიმება იმ ბრალდებისა, რაც, სამწუხაროდ, ბატონი უსავარგოს წინააღმდეგ აღიძრა და იგი (ბატონი სულიკოუ) თავის უბადრუკ მჭევრმეტყველებას არ დაიშურებს, ყველაფერს გააკეთებს, რომ... რომ... რომ რამდენადმე მაინც, საკუთარ სინდისზე მიუძღვარებლად, სხვარიგად გააშუქოს ამ ბნელით მოცული საქმის სამძიმო გარემოებანი...

ბატონი სულიკოუ ასე და ამგვარად ლაპარაკობდა მთელი ნახევარი საათი. და თუმცა კი მოიხვეჭა ბრძენი და თაფლიკაცის სახელი, მაგრამ ვაი რომ თავისი კეთილი გულით მისთანა კაი ხალხი ხშირად გაებმება ხოლმე *contretemps*-ის¹ და *mal a propos*-ის² ხლართებში და მეგობრის საშველად დიდად მოწადინებულს, მისთვის ყოველგვარი სიკეთის მოსურნეს, ძალაუნებურად, დახმარების მაგივრად, ზიანი უფრო მოაქვს.

ახლაც ასე მოხდა „ძია ჩარლის“ მჭევრმეტყველების მიუხედავად; რადგან, მართალია, თავგადაკლული კი ცდილობდა ეჭვების გაფანტვას, მაგრამ როგორღაც თუ რაღაც მანქანებით დამსწრეთა თვალში თავის გამოსაჩინად უნებლიეთ წარმოთქმულმა მისმა ყოველმა სიტყვამ ის თავდაპირველი ეჭვი და რისხვა უფრორე გაამრავლა ამ ყმაწვილისადმი და ჯავრით ააყაყანა ბრბო.

სიტყვით გამოსულის ერთ-ერთი საბედისწერო შეცდომა ის იყო, რომ წამოსცდა, ეჭვმიტანილი „პატოცემული მოხუცი ჯენტლმენის, ბატონი დგიმუაუგოთის მემკვიდრე გახლავთო“. მართ-

¹ აქ: არასასურველი წვრილმანები (ფრ.).

² უადგილო განმარტებანი (ფრ.).

ლაც, აქამომდე ხალხს ეს არც მოჰკონებია. ისღა ახსოვდათ, რომ ერთი თუ ორი წლის წინ ბიძამისი (რომელსაც დისწულის გარდა სხვა ნათესავი არ ჰყავდა) დაემუქრა, სამემკვიდრეოს დაგიკარგავო. ასე რომ, უკვე შესრულებული ეგონათ მუქარა — აი, ასეთი გულუბრყვილო ხალხი ცხოვრობდა რეტლბოროში; მაგრამ „ძია ჩარლის“ უნებლიე სიტყვებმა ბრბო იმწამსვე ჩააფიქრა, ხომ შეიძლება ზოგჯერ მუქარა მუქარადვე დარჩესო. მაშინვე წამოიჭრა ბუნებრივი კითხვა: *cui bono?* — კითხვა, ჟილეტზე უფრო რომ ადანაშაულებდა ყმაწვილ კაცს. აქ კი, თქვენნი ნებართვით, სწორად რომ გამიგოთ, ორიოდ სიტყვას ვიტყვი აგრე მრავალგზის შეცდომით ნათარგმნი და გაგებული ზემოთ ხსენებული ამ სულ პატარა და უბრალო ლათინური ფრაზის გამო. *Cui bono?* ყველა მწერალს აქვს ყველა განმაურებულ რომანსა თუ სხვა თხზულებაში, აი, თუნდაც ერთ მწერალ ქალს, ციტატები რომ მოჰყავს ქალდეურიდან მოყოლებული ჩიკასოს ტომის ენაზეც, ვისაც აუცილებლად მიაჩნია ბატონი ბეკფორდის ციტირება — აი, ამ ქალბატონ გორსაც („სესილის“ ავტორს), აგრეთვე ბულვერსა და დიკენსს, და კიდევ ბევრ სხვას, დაბოლოს, ქისისლალასა და აინსუორტს. ერთი სიტყვით, ყველა ამ შემოქმედს, ვიმეორებ, თავის განმაურებულ რომანში ეს ორი ლათინური სიტყვა — *cui bono* — ასე აქვს განმარტებული. „რა მიზნით?“ ანდა (თითქოს ეს იყო *quo bono*) „რის გულისთვის?“ მაშინ, როცა ამ სიტყვების ნამდვილი მნიშვნელობა ასეთია: „ვისდა სასიკეთოდ?“ *cui* — ვისდა, *bono* — შესარგოდ. წმინდა იურიდიულია ეს სიტყვები, რომლებსაც ბატონი უსაჟარგოს საქმის მსგავს შემთხვევაში გამოიყენებენ, როდესაც ეჭვმიტანილი პირი გამტყუნდება საჟარაუდო სარგებლის არსებობის კვალობაზე და მას დამნაშავედ ცნობენ. ამჯერადაც ეს კითხვა — *cui bono* აშკარად ბრალს სდებდა ბატონ უსაჟარგოს. ბიძამისმა ჯერ ხომ თავისი ქონება მას უანდერძა, მერმე დაემუქრა, ანდერძის ქაღალდს დავხვეო, მაგრამ მუქარა არ შეუსრულებია და, როგორც ჩანს, ხელიც არ უხლია პირვანდელი საბუთისთვის. ანდერძი რომ შეეცვალა, მკვლელობის ერთადერთი საგულვებელი მიზეზი იქნებოდა ყმაწვილის ჩვეულებრივი შურისგების წყურვილი. მაგრამ ამ მიზეზის უკუგდება შეეძლო ასეთ მოსაზრებას: იქნებ, ბიძას კვლავ წყალობის თვალთ შეეხედა ძმისწულისთვის. ხოლო თუ ანდერძი

ხელუხლებელი იყო და ბრალდებული შიშობდა, ვაითუ ბიძაჩემმა ძველი ანდერძი გააუქმოსო, იმწამსვე გამოძეურდებოდა მხეცური მკვლელობის საფუძველი; სწორედ ასე დაასკვნეს გამჭრიახმა და დიდად პატივცემულმა რეტლბოროელებმა.

ასე რომ, ბატონი უსავარგო აქვე დააპატიმრეს. იმ არემიდამოს მცირეოდენი მოჩხრეკის შემდგომ ხალხი ტუსადითურთ შინ წამოვიდა. მაგრამ გზად გადახდათ ერთი ამბავი, რამაც ეჭვი უფრო გაუღრმავა ხალხს. თავგამოდებული ბატონი სულიკოუ, ცოტათი რომ უსწრებდა დანარჩენთ, უცვებ რამდენიმე ნაბიჯით წინ გავარდა და ხალხმა დაინახა, როგორ აიღო ბალახიდან პატარა საგანი. ისიც შეამჩნიეს, ბატონმა სულიკოუმ მალიად რომ გადაავლო თვალი ნაპოვნს, პალტოს ჯიბეში მოინდომა ჩაჩურთვა. მაგრამ ვედარ მოასწრო, რადგან ხალხმა მოირბინა. ესპანურ დანას მალავდა თურმე. ათიოდემ იმწუთას თქვა, ეს იარაღი ბატონ უსავარგოს ეკუთვნოდაო. ტარზე ამოჭრილი ინიციალებიც ამას ადასტურებდა. სისხლიანი და უბუდო ეგდო მიწაზე. დისწულის დანაშაული უკვე ყველასთვის ნათელი გახდა და რეტლბოროში მისვლისთანავე გამოძიებელს მიპგვარეს კიდევც.

ყმაწვილს ეს საქმე უფრო ცუდად წაუვიდა. პატიმარი რომ დაპკითხეს, სად იყავი და რას იქმოდო ბატონი დგიმუაუგოთის დაკარგვის დილასო, ბატონმა უსავარგომ კადნიერად უპასუხა: იმ დროს თოფით ირემზე ვნადირობდი ტბორის სიახლოვესო; სწორედ იქ, სადაც ბატონი სულიკოუს გონებაგახსნილობის წყალობით სისხლით მოთხვრილი ჟილეტი იპოვეს.

ბატონი სულიკოუ გამოვიდა და ცრემლმორეულმა ჩვენების მისაცემად სიტყვა მოითხოვა. ჩემი შემოქმედებისა და ასევე ჩემი მოყვასის მოვალეობა მალაპარაკებსო, ასე განაცხადა. ეს ყმაწვილი ძალიან უყვარდა (თუმცა იგი ბატონ სულიკოუს კარგად ვერ მოექცა), ამიტომაც რა არ იფიქრა, ოღონდ კი ბატონ უსავარგოს წინააღმდეგ მეტყველი დამაეჭვებელი გარემოებანი უკუეგდო. მაგრამ ახლა ყველაფერი მეტისმეტად ნათელია და სარწმუნო. რაღაი ბევრი ჭოჭმანი აღარ ეგების, იტყვის, რაც იცის, თუმცა მწუხარებისგან მისი (ბატონი სულიკოუს) გული მთლიანად დამანთულია. იმ აუბედითი დილის წინასაღამოს, ვიდრე ბატონი დგიმუაუგოთი ქალაქს გაემგზავრებოდა, ამ პატივცემულმა მოხუცმა

ჯენტლმენმა თავის დისწულს უთხრა მისი (ბატონი სულიკოუს) თანდასწრებით, ზვალ ვაპირებ საფერმერო და მანქანა-იარაღების ბანკში კარგა დიდი თანხის შეტანასო. სწორედ მაშინ ბატონმა დემიუაუგოთმა პირდაპირ უთხრა დისწულს, საბოლოოდ მაქვს გადაწყვეტილი, ჩემი ანდერძი გააუქმო და სულ უკაპიკოდ დაგაგდოო. ბრალდებულს მან (მოწმემ) საზეიმოდ მოუწოდა, აბა, თქვი, ეს ჩემი (მოწმის) ჩვენება ძირითადად მართალია თუ არაა მართალიო. ყველას გასაკვირად ბატონმა უსაფარგომ პირდაპირ თქვა, — დიახ, მართალიაო.

მაშინ გამომძიებელმა იფიქრა, მოვალე ვარო და ორ კონსტებლს უბრძანა იმ ოთახის გაჩხრეკა, დისწულს რომ ეჭირა ბიძამისის სახლში. გაგზავნილები მალე მობრუნდნენ და ყველასთვის კარგად ნაცნობი ფოლადის წვრილი სალტით შემოვლებული შინდისფერი ტყავის ქისა მოიტანეს, მრავალი წელიწადი რომ თან დაჰქონდა მოხუც ჯენტლმენს, მაგრამ ქისა ცარიელი იყო. ამოდ ჩაეკითხა გამომძიებელი ტუსადს, აბა, მითხარი, სად დახარჯე ან სად გადაძალე ეს ფულიო, მაგრამ ვმაწვილმა ქვა ააგდო და თავი შეუშვირა, ფულზე არაფერი ვიცოო. კონსტებლებმა ამ უბედურის ლეიბსაბნის ქვეშ იპოვეს მისივე ინიციალებით დაქარგული პერანგი და ყელსახვევი, ორივე მსხვერპლის სისხლით მოთხვრილი.

ასე იყო ეს ამბავი, როცა მოიტანეს ცნობა, დაღუპული მოხუცი ჯენტლმენის დაჭრილი ცხენი ეს წუთია თავის თავლაში მოკვდაო. ბატონმა სულიკოუმ განაცხადა, დაუყოვნებლივ უნდა მოვახდინოთ ცხოველის *post-mortem*¹ გაკვეთა, ეგებ ტყვია მონახოსო. ასეც მოიქცნენ. თითქოს საბოლოო ეჭვების უკუსაგდებად ბატონმა სულიკოუმ მკერდის ღრუს საგულდაგულო გასინჯვის შემდეგ ნახა და ამოიღო უჩვეულო სიდიდის ტყვიის გულა, რომელიც, როგორც დაადგინეს, ბატონი უსაფარგოს თოფით იყო ნასროლი. ასეთი თოფი არავის ჰქონდა იმ დაბასა თუ არემიდამოში, მეტიც, ტყვიას ზედ ეტყობოდა ნაკაწრი თუ ნახოკი, რაც შეჯერებისას ზუსტად დაემთხვა ჩვეულებრივ ნაჭდევს იმ თოფის ლულისას, რომელიც, როგორც განაცხადა ბატონმა უსაფარგომ, მისი იყო. ტყვიის ნახვისა და შემოწმებისთანავე გამომძიებელმა აღარ მოისურვა ჩვენების ჩამორთმევა და პატიმრის საქმე მაშინვე გადასცა

¹ სიკვდილის შემდგომი (ლათ).

სასამართლოს. თავდებით მის გათავისუფლებაზე კრინტსაც ვინ დასძრავდა, თუმცა ასეთი გულქვაობა სასტიკად დაგმო ბატონმა სულიკოუმ და კიდევ გამოთქვა სურვილი, ყმაწვილის თავდებით გამოსაყვანად შეეტანა ნებისმიერი თანხა. „ძია ჩარლის“ სულგრძელობა დიანაც შეეფერებოდა მის მადლიან და რაინდულ ხასიათს, რითაც რეტლბოროში ჩამოსვლისთანავე გამოირჩეოდა. ამ ღირსეულ კაცს ყმაწვილის დახსნა ისე უნდოდა, რომ თავისი ახალგაზრდა მეგობრისთვის სათავდებო თანხის შესატანად მომზადებულს, როგორც ჩანს, სრულიად დაავიწყდა, თავად მას (ბატონ სულიკოუს) სულს იქით რომ არაფერი ებადა.

შემდგომ რაც მოხდა, ადვილი მისახვედრია. მთელ რეტლბოროელებში გათათხულ-მოყივნებული ბატონი უსაყარგო წარდგა სასამართლოს წინაშე. არაპირდაპირი სამხილები (ბატონი სულიკოუს წმინდა სინდისმა ბევრი დამატებითი გამამტყუნებელი ფაქტი წარმოუჩინა ხალხს, ასე რომ, ახლა ამ სამხილების უარყოფა აღარ იქნებოდა) ისეთი ნათელი და უთუო გამოდგა, რომ ვიურიმ იმწუთას, იმწუთასვე, მოუთათბირებლად გამოიტანა ასეთი ვერდიქტი: „განზრახ მოუკლავს. დამნაშავეა“. მალე ამ უბედურ კაცისმკვლელს სასიკვდილო განაჩენი გამოუტანეს და გადაგზავნეს საოლქო საპყრობილეში, სადაც უნდა დალოდებოდა კანონის უწყალო შურისგებას.

ამის შემდგომ ღირსეული „ძია ჩარლი სულიკოუ“ პატივცემულ დაბელებს უფრო მეტად შეუყვარდათ, ათწილ უფრო რე სანდომ-საამური გახდა ეს კაცი მათთვის; და რაკილა ყველასთვის სასურველი სტუმარი იყო, ცხადია, თავადაც ნება-უნებურად უარი უნდა ეთქვა თავის წინანდელ სავაგლახო ხელმომჭირნეობაზე. ასე რომ, ახლა ხშირად მართავდა შინ პატარა reunions-ს¹, სადაც, მართალია კი ლაღობდნენ და ილხენდნენ... მაგრამ ცოტათი მაინც დაღონდებოდნენ ხოლმე, როცა მოაგონდებოდათ ამ გულუხვი მასპინძლის აწ გამოტირებული სათაყვანებელი მეგობრის დისწულის უბედური და დღემოკლე ხვედრი.

ერთ მშვენიერ დღეს ერთობ გააოცა და თან გაახარა ეს დიდებული მოხუცი ჯენტლმენი ასეთმა ბარათმა:

¹ აქ: წვეულება (ფრ.).

რეტლობრო

ჩარლზ სულიკოუს, ესკკ ქ., გ., ტ. და კ. შატო-მარგ. ა — № 1 6 დუჟ.
გოთლ. (0,5 გროსი)

ჩარლზ სულიკოუს, ესკკაირს,

მოწყალეო ხელმწიფეჟ, ჩვენი პატეცეჟეჟული მუშტრის, ბატონი ბარნაბას დგიმუჟეჟოთის ამ ორი თვის წინანდელ თხოვნას ვასრულებთ და დღეს დილით გიგზავნით დიდ ყუთ შატო-მარგოს, „ანტილოპას“ მარკისას, იისფერბეჟდიაანს, ყუთის ნომერი და ნიშანი იხ. არეზე.

პატეცეჟეჟით,

თქვენი მონა-მორჩილი

ქოსმენი, გომბეჟოჟუ, ტავარნა და კ ქალაქი..., 18... წლის 21 ივნისი.

P.S. ყუთს მიიღებთ ამ ბარათის მოსვლის მეორე დღეს, ფურგონით. ბატონი დგიმუჟეჟოთს ჩვენი კეთილი სურვილები.

ქ., გ., ტ., კ.

ცხადია, ბატონ სულიკოუს დაპირებული შატო-მარგოს ხილვის იმედი გადასწურვოდა ბატონი დგიმუჟეჟოთის სიკვდილის შემდეგ. ჰოდა, განგების ხელი დაინახა ახლა ამ ამბავში. სიხარულით აღფრთოვანებულმა, რაღა თქმა უნდა, მეორე დღისთვის მეგობართაგან ბევრი იწვია petit souper-ზე¹ კეთილი მოხუცი ჯენტლმენის საჩუქრის საგემებლად. მაგრამ დაპატიჟებულებისთვის არ უთქვამს, „კეთილი მოხუცი ჯენტლმენის საჩუქარიაო“. დიდი ფიქრის შემდეგ, როგორც ჩანს, გადაწყვიტა, რომ ამაზე სიტყვაც არ დაეძრა. მესსიერება თუ არ მღალატობს, ერთხელაც არ უხსენებია, შატო-მარგო ნაჩუქარიაო. უბრალოდ უთხრა მეგობრებს, მოდი და მშვენიერი, საამური ღვინო დავლიოთ, ორიოდე თვის წინ რომ შევუკვეთე ქალაქში და ხვალ ჩამომიგაო. ხშირად მიფიქრია, „ძია ჩარლიმ“ რად არა თქვა-მეთქი, ეს ღვინო რომ მის მოხუც მეგობარს გამოეგზავნა, მაგრამ ვერა და ვერ ჩავწვდი ამ დუმილის მიზეზს, თუმცა უთუოდ დიდებული და მეტად ქველი მოსაზრება ექნებოდა საფუძვლად.

¹ მცირე ვახშამი (ფრ.).

ეს ხვალეც დადგა. ბატონ სულიკოუსთან დიდძალმა ღირსეულ-მა ხალხმა მოიყარა თავი. თითქმის ნახევარი დაბა მოვიდა. კარგა მოსაღამოებელიყო, „ძია ჩარლის“ ხვავრიელი სუფრისთვის სტუმრებს უკვე პატივი მიეგოთ, მაგრამ შატო-მარგო კი ჯერ არსად ჩანდა და მასპინძელი დიდად წუხდა. ბოლოს მოიტანეს ვეებერთელა ყუთი; გამხიარულდა ყველა, ისედაც დიდებულ განწყობაზე რომ იყვნენ და nem.con¹. ასე დაადგინეს, ყუთი მაგიდაზე დაედგათ და ამწამსვე ვადინოთო ბღღვირი.

თქმა და ქმნა ერთი იყო. მეც გამოვიღე ხელი; არც ვაციეთ, არც ვაცხელეთ და ყუთი მაგიდაზე, ბოთლებსა და ჭიქებს შუა ჩადგი-ით. ბევრი ჭურჭელი დაიღწა ამ ჭიდილში. „ძია ჩარლი“ მაგრად შეჭიკჭიკებულებო, მთლად წამოჭარხლებული და სასაცილოდ გაფხორილი იდგა სუფრის თავში, დოქისთვის ხელი წამოველო და გაშმაგებული ბაგიბუგი აეტება, გაჰყვიროდა, წესრიგი დავიცვათო „ამ საუნჯის გახსნისას“. და ჰა, ბოლოს ყველა გაისუსა, როგორც მსგავს შემთხვევებში ხდება ხოლმე, გამეფდა ღრმა და მრავლისმეტყველი მღუშარება. სახურავის ახდა მე მთხოვეს და, რაღა თქმა უნდა, დიდი სიამოვნებით მივეცი დასტური. საჭრისი რომ გაეურჭე და ჩაქუჩი რამდენჯერმე ოდნავ დაეკარ, უეცრად აიხდა ყუთის სახურავი და იმავე წამს იქიდან, სწორედ მასპინძლის წინ-არე ამოიძარათ ნაგვემი, გასისხლიანებული, თითქმის გახრწნილი გვაში თავად მოკლული ბატონი დგიმუაუგოთისა. რამდენიმე წამს ბატონ სულიკოუს შეაჩერდა უსიცოცხლო, შესაბრალისი შუქდამრეტილი, შემპალი თვალებით; მერე ყრუდ, მაგრამ ცხადლივ გაისმა გულისმომწყველელი სიტყვები: „შენ ხარ კაცი იგი!“ შემდეგ კი, თითქოს საბოლოოდ გუღმობოხილიო, ხელებგაშლილი სხეული კიდობნიდან მაგიდას გადმოაწყდა.

თუ რა მოხდა ამის მერე, ამას ვერა ენა ვერ აღწერს. კარ-ფანჯრებთან შემადრწუნებელი ჯგლეთა გაიძარათ, ბევრ მოწიფულ ვაჟკაცსაც კი სული კოჭებში გაეპარა, მუხლთ მოეკვეთა. მაგრამ როცა პირვანდელი შიშის ზარი ჩაცხრა, ყველა შეაცქერდა ბატონ სულიკოუს. ას წლამდეც რომ მივატანო, რა დამავიწყებს ამ ცოტა ხნის უკან ლხენითა და ლხინით გალაჟღაჟებული კაცის სულთმო-ბრძავეით საზაროდ დაღმეჭილ სახეს. რამდენიმე წუთს მარმარი-

¹ ერთხმად — *nemine contrdicente* (ლათ.).

ლოს ქანდაკებასავით გაქვევებული იჯდა; ყოველგვარი გრძნობის-გან დაცლილი თვალები თითქოს ჩაებრუნებინა თავისი ბოროტი სულის სამხერად. ბოლოს, უცებ, თითქოს მობრუნდა სააქაოს, სკამიდან წამოიჭრა, თავ-მკერდით მძიმედ დაემხო მაგიდაზე ბატონი დგიმუაუგოთის გვამთან და ჭკუაარეულმა საჩქაროდ გვიამბო ის შემზარავი დანაშაული, რის გამოც ბატონი უსაუარგო გამოამწყვდიეს და სიკვდილი მიუსაჯეს.

და აი, რა გავიგეთ: თითქმის გუბემდე მიჰყოლია მსხვერპლს, ცხენისთვის დაუხლია დამბაჩა, ტარის დარტყმით მხედარი გაუთავებია. ცხენი, რომელიც მკვდარი ეგონა, რის ვაი-ვაგლახით წყლის პირას, მაყვლის ბუჩქებში გადაუთრევია, მერე საკუთარ ბედაურზე ბატონი დგიმუაუგოთის გვამი დაუკრავს, ტყე-ტყე წამოუღია და ერთ მივარდნილ ადგილას ჩაუჩუმქრავს.

ჟილეტი, დანა, საფულე და ტყვია კი შურისსაგებად მიუგდო ბატონი უსაუარგოს; ისიც მოაწყო, რომ სისხლიანი ცხვირსახოცი და ყელსახვევი ამ ყმაწვილის სახლში ეპოვათ.

შესაზარელი აღსარების დასასრულს ენას ძლივს და იბრუნებდა, ხმაც დაჰკარგოდა, ჩვენება რომ მოათავა, მოსწყდა მაგიდას, გადმოქანდა და იქვე დაეცა უსულოდ.

ამ ფრიად დროული აღსარების ძალისძაღად ამოგლეჯის ხერხი, მიუხედავად თავისი ქმედუნარიანობისა, მეტად უბრალო გახლდათ. ბატონი სულიკოუს ნამეტნავი პირისწყლიანობა არ მეჭაშნიკა და იმთავითვე დავეჭვდი. როცა ბატონმა უსაუარგომ მუშტი უთავაზა, მე მის გვერდით ვიმყოფებოდი და მისი თვალების ბოროტმა, თუმიცა წამიერმა გაკვესებამ დამარწმუნა, თავის მუქარას ეს კაცი უთუოდ აასრულებს-მეთქი. მაშასადამე, კეთილი რეტლობროელებისგან განსხვავებით, უკვე შემზადებული ვიყავი სხვარიგად შემეხედა „ძია ჩარლის“ საქციელისთვის. თავიდანვე შევნიშნე, ყველა პირდაპირი თუ არაპირდაპირი სამხილი ამ კაცისგან მოდიოდა, ხოლო ბატონი სულიკოუს მიერ ცხენის გვამში ნაპოვნმა ტყვიამ საბოლოოდ ამიხილა თვალი. რეტლობროელების მსგავსად არ დამვიწყებია ცხოველის ორი ნაჭრილობევი — სადაც მოხვდა ტყვია და საიდანაც გასხლტა. ჰოდა, რაკილა ტყვია ცხენის სიკვდილის შემდეგ იპოვეს, მაშინ სწორედ მისი დამძალავი იქნებოდა მისი მპოვნელი. ტყვიის შემდეგ სისხლიანმა ცხვირსახოცმა და ყელსახვევმა კიდევ

უფრო დამარწმუნა ჩემს ვარაუდებში, რადგან შემოწმებისას სისხ-
ლი დიდებული წითელი ღვინო აღმოჩნდა და სხვა არაფერი. ამ
ამბებმა, აგრეთვე უკანასკნელ ხანებში ბატონი სულიკოუს ხელ-
გაშლილობამ და დიდმა ხარჯებმა უფრო მეტად გამძლეობა ეჭვი და
თუმცა არავისთვის გამიმხელია, მაინც ოდნავადაც არ შემიძვირდა.

ამავე დროს სრულიად საიდუმლოდ დავიწყე ბატონი დგომუაუ-
გოთის ნემტის ძებნა და, რაღა თქმა უნდა, ვეძებდი იმ ადგილებიდან
შორს, სადაც ბატონი სულიკოუს ხალხი დაჰყავდა. რამდენიმე დღის
შემდეგ გადავწყვიტე კიდევ მაყვლის ბუჩქებში თითქმის სულ ჩამალულ
ძველ გამშრალ ჭვას, რომლის ფსკერზე ვიპოვე ის, რასაც ვეძებდი.

ისე მოხდა, რომ შემთხვევით შევესწარი ორი ძმაკაცის საუ-
ბარს, როცა ბატონმა სულიკოუმ დაპირება დასტყუა მასპინძელს
და საჩუქრად მოელოდა ერთ ყუთ შატო-მარგოს. სწორედ ეს და-
პირება გამოვიყენე. ვიშოვე ვეშაპის უღვაში, ყელში ჩავუყარე ბა-
ტონი დგომუაუგოთის ნემტს და აგრე რიგად ჩავდე ძველ საღვინე
ყუთში. ვეშაპის უღვაშის გამართვისას ისიც უნდა გამართულიყო.
მერე ყუთის სახურავი ძლივძლივობით დაეხურე და სანამ ლურს-
მნით დაეჭვდავდი, ხელი არ ამიშვია: ასე რომ, რაღა თქმა უნდა,
როგორც კი ყუთი აიხდებოდა, გვამიც წამოიწვევდა.

მერე ყუთი მოვნიშნე, დავნიშნე და უკვე იცით, ზედ რა მისა-
მართი წავაწერე. შემდეგ ბატონი დგომუაუგოთის ნაცნობი ღვინის
ვაჭრების სახელით წერილი დავწერე და მსახურიც დავარიგე, რომ
ჩემს ნიშანზე მიეყენებინა ეს ყუთი ბატონი სულიკოუს კარწინ.
ხოლო ის სიტყვები რომ წარმოთქვა ნემტმა, ეს მე ვიყავი, რაკილა
კარგად მომდგამდა მუცელმოგვი კაცის ნიჭი, სწორედ ამ ხერხის
იმედი მქონდა, კაცისმკვლელს აღსარებას წამოვაცდენინებ-მეთქი.

მეტი აღარაფერი დამრჩა სათქმელი. ბატონი უსავარგო იმ
ღამითვე გაათავისუფლეს, მემკვიდრეობად მიიღო ბიძამისის სარ-
ჩო-საბადებელი. ამ მწარე გაკვეთილის შემდეგ ახალ ცხოვრებას
მიჰყო ხელი და მას აქეთ ბედი არასოდეს შემოსწყრომია.

სკუპ-სკუპო

ჩვენს მეფესავით ნამეტანი ანგალი ვინმე არასოდეს მინახავს. თითქოს საანგლოდლა მოსულიყო ამქვეყნად. თუკი უამბობდით რაიმე ამბავს და, ამავე დროს, კარგადაც უამბობდით, მეტი აღარც არაფერი გინდოდათ ამ კაცის გულის მოსაგებად. ასე გაითქვა ხუ-მარა ხალხის სახელი მისმა შვიდმა მინისტრმა. შვიდივე თავის მეფეს ჰგავდა, ისეთივე ტანმსხვილი, გაფიჭვინებული და ისეთივე სწორუპოვარი ანგლები იყვნენ. შესაძლოა ანგლობა ასუქებდეს კაცს, თუ სწორედ სიმსუქნეა თავიდათავი მოხუშარი კაცის ხასიათისა, ვერ გეტყვით, დღემდე ვერ მივმხვდარვარ; მაგრამ ცხადია კი, *rara avis in terris*¹ გახლავთ ანგალი მჭლე კაცი.

მეფე თავს დიდად არ იწუხებდა ნაკვესების სრულყოფისთვის, ანუ „გასამართავად“, როგორც თავად ბრძანებდა. თაყვანს სცემდა გულიან ოხუნჯობას და ამისთვის დროს არ ზოგავდა. არაფერს თაკილობდა. ვოლტერის „ზადიგს“ ერჩია რაბლეს „გარგანტუა“; და, საერთოდ, უფრო ღლაბუცი მოსწონდა, ვიდრე მოსწრებული სიტყვა.

ეს ამბავი რომ მოხდა, სამეფო კარზე პროფესიონალ მასხარებს ჯერ კიდევ ჰქონდათ დიდი გასავალი. ზოგიერთ მორჭმულ „ლომს“ ჰყავდა ჭრულაჭრულებით, ჩაჩებითა და ზანზალაკებით მორთული „ჩერჩეტი“, რომელიც ყოველ წამს უნდა ყოფილიყო სამასხროდ გამზადებული და, სამაგიეროდ, სამეფო მაგიდიდან საჭმლის ნამუსრევი მას დარჩენოდა.

ჩვენს მეფეს, რა თქმა უნდა, ჰყავდა თავისი „ჩერჩეტი“. დიახ, მეფეს სულელური თუგინდ ამიტომაც უნდა მოესმინა, თავად ამ კაცის დიდ ჭკუა-გონებაზე რომ აღარაფერი ვთქვათ, გაწონასწორება ზომ სჭირდებოდა მისი შვიდი მინისტრის დიდ სიბრძნეს.

მეფის „ჩერჩეტი“, ანუ პროფესიონალი მასხარა, არ გახლდათ მხ-

¹ იშვიათი ფრინველი (ლათ.).

ოლოდ ჩერჩეტი. ქონდრისკაცი და კუტი იყო ერთდროულად და ამიტომ სამმაგი ფასი დაედო მისთვის მეფეს. იმ ხანებში სამეფო კარზე მასხარების დარად ქონდრისკაცებსაც ხშირად ნახავდით, უამთოდ მრავალ მონარქს ჩაუმწარდებოდა წუთისოფელი (სამეფო პალატებში დღეები ხომ უფრო ძნელი მოსალევაა, ვიდრე სხვაგან), რაკი არ ეყოლებოდათ მასხარა გასართობად და დასაცინად. უკვე იცით, ასიდან ოთხმოცდაცხრამეტი ზუმრობის მოყვარული უცილობლად უნდა ყოფილიყო კაცი დონდროხა, ჩაგოდრებული, და, ცხადია, ჩვენი მეფე მით უფრო კმაყოფილი გახლდათ, რომ სკუპ-სკუპოს (ასე ეძახოდნენ მასხარას) სახით ჰყავდა სამმაგად დასაფასებელი ერთი პიროვნება.

„სკუპ-სკუპო“ არ იყო, როგორც ჩანს, მისი ნათლობის სახელი, მაგრამ რაკი სხვებივით ვერ დადიოდა, ამიტომ ერთხმად დაუძახა შვიდივე მინისტრმა, სკუპ-სკუპო ბაყაყო. ეს კაცი მხოლოდ მიიგრიხებოდა, მიშლაპუნობდა. კუტის ასეთი სიარული ფრიად ართობდა მეფეს და, რაღა თქმა უნდა, გულს აყოლებდა. თანაც ხომ (მიუხედავად მისი ჩუმპოსი და მედიდურობისა) საუცხოო მამრად მიაჩნდა მეფე მთელ კარს.

კოჭლაუნა იყო სკუპ-სკუპო, დიდი ვაი-ვაგლახით დადიოდა ქუჩებსა და სახლებში. მაგრამ, თითქოს ამ ზადის სანაცვლოდ, ბუნებას მისთვის მძლავრზე უმძლავრესი ხელები მიემადლებინა. ასე რომ, გასაოცარს იქმნოდა იქ, სადაც შეხვდებოდა ხეებსა და ბაგირებს ან კიდევ სხვა ამდაგვარ საძვრომ რასმე. ასეთი ვარჯიშისას უფრო ციფვს თუ ბაჯაჯღანა მაიმუნს მოაგონებდა კაცს, ვიდრე ბაყაყს.

ზუსტად ვერ გეტყვით, საიდან მოეყვანათ სკუპ-სკუპო. ჩვენს სამეფო კარს ფრიად დაცილებული რომელიღაც მანამდე უცნობი ბარბაროსული ქვეყნიდან უნდა ყოფილიყო. სადღაც იქ უნახავთ სკუპ-სკუპო და ვინმე გოგონა, ტანით ოდნავ მასზე ქონდრისქალი (თუმცა მშვენიერი აღნაგობისა იყო და უბადლოდ ცეკვავდა). ორივე მოუშორებიათ თავიანთი ოჯახებისთვის და მეფის ერთ ნიადგ გამარჯვებულ სარდალს თავისი პატრონისთვის ჩამოუყვანია საჩუქრად.

რაღა გასაკვირია, დიდად დაუახლოვდნენ ერთურთს, უერთმანეთოდ ვეღარც ძლებდნენ ეს პაწია ტყვეები. თუმცა სკუპ-სკუპოს სამასხარაოდ თავი გადაედო, მაგრამ გულზე არავის ეხატებოდა და ვერც რამეს შველოდა ლილოს. მაგრამ რაკი მას სალუქი მიხრამოხრა ჰქონდა და გარეგნობითაც ულამაზესი იყო (ქონდრისქალის

კვალობაზე), ყველა თაყვანს სცემდა და ელოლიავებოდა; ასე რომ, დიდი გავლენა მოეხვეჭა და ყოველ წამს ქომაგობდა სკუპ-სკუპოს.

ერთხელ, აღარ მახსოვს, რომელიღაც დიდ დღესასწაულზე მასკარადის მოწყობა ბრძანა მეფემ. ჩვენი სასახლის კარზე მასკარადის თუ კიდევ სხვა ამდაგვარი ზეიმის დროს, ჩვეულებრივ, სკუპ-სკუპოსა და ლილოს უმარიფათოდ ვერაფერს გახდებოდნენ. მეჯლისის მოწყობაში სკუპ-სკუპოს ხომ ბადალი არ ჰყავდა, რადგან იმასავით ვერაფერს გამოიგონებდა ახალ სახიობას, სამოსელსა და ნიღბებს. ასე რომ, მგონი, აღარაფერი კეთდებოდა უიმიოდ.

ზეიმის საღამოც დადგა. ლილოს მეთვალყურეობით გააწყვეს დიდებული პალატი. მასკარადისთვის eclat-ის¹ მისანიჭებლად რა არ ელონათ. მოუთმენლად ელოდა მთელი კარი იმის დაწყებას. შესამოსელსა და ნიღბებს თუ იკითხავთ, რაღა თქმა უნდა, ყველა თავის გემოვნებისამებრ მორთულიყო. ბევრს უკვე მოეფიქრებინა ყველაფერი (იმის მიხედვით, თუ რა როლს ითამაშებდა) ერთი კვირით, თვით ადრეც; მართლაც, მეფისა და მისი შვიდი მინისტრის გარდა, ყველას რაღაც მოგვარებინა. ვერ გეტყვით, რაღას ელოდებოდნენ ისინი. შესაძლოა, ანგლობდნენ კვლავაც. უფრო კი ესაა საჯარაუდებელი, ზორბა აღნაგობის ხალხს არჩევანი გაუჭირდა. დრო იწურებოდა. დაბოლოს, საშველად ლილოსა და სკუპ-სკუპოს მოუხმეს.

ბრძანებისამებრ რომ ეახლნენ მეფეს, ორმა მეგობარმა დაინახა: პატრონი დაბრძანებულიყო შვიდ მინისტრთან ერთად, ღვინოს სვამდა და, როგორც ჩანს, ფრიად უქეიფოდ შექმნილიყო. კარგად უწყობდა, სკუპ-სკუპოს ღვინო არ დაეღვეინებოდა, რაკი ამ სასმელს სიგიჟემდე მიჰყავდა საბრალო ქონდრისკაცი, ხოლო სიგიჟე უსიამოვნო რამ საგრძნობია. მაგრამ ხუმრობა უყვარდა მეფეს, სკუპ-სკუპოსთვის ღვინოს დამძალეებელს გულს მოეფონებოდა ხოლმე — უნდა გამხიარულდესო (როგორც თავად ბრძანებდა).

— აქ მო, სკუპ-სკუპო, — დაუძახა მეფემ პალატში შემოსულ მასხარასა და მის მეგობარს, — აი, ამ თასით შენი შორეული ძმობიჭების სადღეგრძელო შესვი (სკუპ-სკუპომ ამოიოხრა), მერე კი გაგვართე შენი ოინბაზობით. სამასკარადო სამოსელი გვინდა ჩვენ, ახალი და არნახული! ლამისაა გამათავოს ამ ერთფეროვნებაში. მოდი, დალიე! საფიქრალ ღონეს მოგცემს ღვინო.

¹ ბრწყინვალეობა (ფრ.)

ჩვეულებებისამებრ, გასაჭირისგან ხუმრობით შეეცადა თავის დაღ-
წევას სკუპ-სკუპო, მაგრამ ვედარაფერს გახდა. თურმე სწორედ იმ
დღეს ყოფილიყო საწყალი ქონდრისკაცის დაბადების დღე და ამ
ბრძანებამ — „შორეული ძმებიჭების“ სადღეგრძელო თქვიო —
თვალზე ცრემლი მოადინა. მრავალი მომსხო, მწარე წვეთი ჩაუ-
ვარდა თასში, ტირანს რომ გამოართვა.

— ხა! ხა! ხა! ხა! — გადაიხარხარა მეფემ, როდესაც ქონდრის-
კაცმა ზიზღით დაცალა თასი, — ხედავ, რა შეუძლია კარგ ღვინოს!
თვალი ავიწყლიანდა!

საბრალო ქონდრისკაცი; რახან მის აღზნებად გონზე ღვინოს
ძლიერ და იმავე წამს ემოქმედა, დიდრონი თვალები უფრო წამონ-
თებოდა, ვიდრე აწყლიანებოდა. ნერვიულად დადგა თასი მაგიდაზე,
შლეგივით მიმოიხედა ირგვლივ. ყველა გაერთო, როგორც ჩანს, მე-
ფის მოსწრებულ „ხუმრობას“.

— ჰოდა, თან საქმე, — თქვა პრემიერ-მინისტრმა, მთლად გა-
სივებულმა კაცმა.

— დიახ, — კვერი დაუკრა მეფემ, — აქ მოდი, სკუპ-სკუპო,
უნდა დაგვეხმარო. ჯერაც არნახული სამოსელი გვინდა, ჩემო
კარგო, ჯერაც არნახული სამოსელი დაგეჭირდება ყველა ჩვენ-
განს!.. ხა! ხა! ხა! — და რაკი მეფე ფიქრობდა, ვხუმრობო, შეი-
დეულიც აჰყვა.

სკუპ-სკუპომაც გაიცინა უღონოდ და გულისგარეთ.

— აბა, აბა, — მოუთმენლად უთხრა მეფემ, — რაო, რას გვეტყვი?

— იქნებ, რამე ახალი მოვიფიქრო-მეთქი, — უგულისყუროდ
მიუგო ქონდრისკაცმა, რადგან ღვინისგან სულ არეოდა ჭკუა.

— იქნებო, — რისხვით დასჭექა ტირანმა, — რაო, იქნებო? ა,
ვხედავ, ჯერ ვერა ხარ გუნებაზე. ისევ მოგწყურებია ღვინო, აბა,
დალიე! — მეორედ შეუვსო პირამდე თასი და გაუწოდა კუტს, რო-
მელიც უაზროდ შეჰყურებდა, სული ყელში მობჯენოდა.

— დალიე-მეთქი! — დაუღრიალა მტარვალმა, — ან არადა, მე
შენ...

დაიბნა ქონდრისკაცი. ბრაზით წამოენთო მეფე. ჩაიხითხითეს
დიდებულებმა. მკვდრისფერი დაედო ლილოს, მიუახლოვდა და
მუხლებში ჩაუვარდა მონარქს, შეეხეწა, შეიწყალე ჩემი მეგობარიო.

ცოტა ხანი დაჰყურებდა ტირანი, გოგოს გაბედულებით გაოცე-

ბული, თითქოს კიდევ შეჩქეფებული, ვეღარ მოეფიქრებინა საქმ-
ნელ-სათქმელი თავისი ბოლმის უკეთ გამოსახატავად. დაბოლოს,
ხმის გაუღებელივ გააფთრებით ხელი ჰკრა და სახეში მიათხია
ძთელი თასი ღვინო.

ძლივდა წამოდგა საწყალი გოგო, გასუსული ისევ თავის ადგ-
ილს დაუბრუნდა მაგიდის ბოლოში.

ნახევარი წუთი, თითქოს ანგელოსებს ჩამოველოთ, ბუზის
გაფრენის ხმას გაიგონებდა კაცი. უცებ, პალატის ყოველი კუთხი-
დან მოისმა ჩუმი, მაგრამ მკვეთრი ღრჭენა.

— რაებს... რაებს... რაებს მიჰქარავ? — მრისხანედ მიუბრუნდა
და ჩაეკითხა მეფე ქონდრისკაცს.

მას კი ღვინო, როგორც ჩანს, განქარვებოდა და, პირდაპირ თვა-
ლებში რომ მიაშტერდა ტირანს, წყნარად უთხრა:

— მე... რა შუაში ვარ?

— ალბათ, გარედან მოისმა ეს ხმა, — თქვა დიდებულთაგან ერთ-
მა, — მგონი სარკმელთან, გალიის მავთულზე ნისკარტს იღესდა
თუთიყუში.

— მართლაც, — თითქოს გული მოუფონა ამ აზრმა ხელმწიფეს,
— მაგრამ ვაჟკაცობას გეფიცებით, სული არ წამიწყდეს და, მგონი,
ეს მაწანწალა აღრჭიალებდა კბილებს.

ქონდრისკაცმა გაიცინა (ასეთი ხუმარა რომ იყო მეფე, ალა-
რაფერს იტყოდა სიცილის საწინააღმდეგოდ) და გამოაჩინა
კბილები. თავი გამოიღო და ასე მოისურვა — რამდენსაც ინებებთ,
კიდევ დაეღევ იმდენ ღვინოსო. ბოლმა გულზე მოეშვა მონარქს;
სკუპ-სკუპომ შეუჭირვებლივ კვლავ გამოცალა თასი და იმწუთას
გაიტაცა სამასკარადო გეგმებმა.

— ეს იდეა რამ ჩამაგონა, ვერ გეტყვით, — წარმოთქვა გულმშ-
ვიდად, ვითომ წვეთი არ დაელიოს ცხოვრებაში, — მაგრამ იმ-
წამსვე, თქვენმა უდიდებულესობამ ხელი რომ გამოიღო და ღვინო
სახეში შეასხა ამ გოგოს, იმწამსვე, თქვენმა უდიდებულესობამ ეს
რომ ინება და თანაც თუთიყუშმა უცნაურად გაიხმაურა სარკმლის
მიღმა, გამახსენდა ბრწყინვალე გასართობი. ჩემს სამშობლოში ასე
გაჰყავთ დრო, მასკარადებზე ჩვენში ასე თამაშობენ. აქ კი ახალი
ხილია, ოღონდ, სამწუხაროდ, ამ თამაშს რვა კაცი უნდა და...

— მერედა, ჩვენ აქ არა ვართ! — შეჰყვირა მეფემ, გაიცინა, გაიხ-

არა, ასეთი თანხვედრილობა რომ შეამჩნია. — სწორედ რვანი ვართ მე და ჩემი მინისტრები. მოდი! აბა, რა გასართობი მოგონებია?

— თამაშს ჰქვია, — უპასუხა კოჭლაუხამ, — რვა გადაჯაჭვული ორანგუტანგი. თუ კარგად ვითამაშებთ, უკეთესს რას ნახავს კაცი.

— თავად ვითამაშებთ, — დაიძახა მეფემ, წელში გაიმართა თვალების ჭუტკვით.

— თამაშის მთელი ეშხი, — თქვა სკუპ-სკუპომ, — ქალების დაშინებაა.

— დიდებულა, — ერთხმად შეღრიალა მეფემ და მისმა შვიდმა მინისტრმა.

— ორანგუტანგებად გამოგაწყობთ, — განაგრძობდა ქონდრის-კაცი, — ყველაფერს მე გავაკეთებ. სრული მსგავსება იქნება; და რახან მოსერიე ხალხი იფიქრებს, ესენი ნამდვილი ცხოველები არიანო, შიშისა და გოცებისაგან ჭკუას დაკარგავს.

— ყოჩაღ, ბიჭო! — შესძახა მეფემ, — სკუპ-სკუპო, კაცს გაგხდი!

— მოღრჭიალე ჯაჭვი გვექნება ეფექტის უკეთ მისაღწევად. ეგონებათ, en masse¹ გამოქცევიან თავიანთ დარაჯებსო. თქვენი უდიდებულესობა ვერც კი წარმოიდგენს, რა მასკარადი იქნება, როცა რვა გადაჯაჭვული ორანგუტანგი შემოიჭრება დარბაზში და თითქმის ყველა ასე გაიფიქრებს, ნამდვილი მაიმუნები არიანო, ზარიტა და ღრიანცელით რომ შემოცვივდებიან მორთულ-მოკაზმულ მამაკაცებსა და ქალებში, ჰოი, რა კონტრასტი იქნება!

— ნამდვილად, — თქვა მეფემ. სასწრაფოდ წამოიშალნენ (ცოტალა რჩებოდა დრო), რათა სკუპ-სკუპოს გეგმისამებრ იმწუთას შესდგომოდნენ საქმეს.

ძალზე უბრალო გამოდგა ორანგუტანგებად მორთვა, განზრახულის ასასრულებლად სწორედ რომ საკმარისი. ცივილიზებულ სამყაროში ეს ცხოველი იმხანად იშვიათი სანახავი იყო; ასე რომ, ქონდრისკაცის რჩევისამებრ გამოწყობილი ადამიანი სრულიად დამაჯერებლად და შემზარავად წარმოაჩენდა ორანგუტანგს.

მეფემ და მინისტრებმა ჯერ ჩაიცვეს მაგრად შემოჭერილი შარვალ-პერანგები, რომლებსაც მერე ბლომად კუპრი მოასხეს. ერთმა თქვა, ზედ ბღღვირი მოვიყაროთო; მაგრამ იმწამსვე ეს აზრი ქონ-

¹ აქ: გროვად (ფრ.).

დრისკაცმა უარყო, რვავეს მალე ჩააგონა, ბამბა უფრო დაემგვანება ორანგუტანგის ბეწვსო. კუპრის სქელ ფენას ხევერიელად მოაყარეს ბამბის ფთილები. ამის შემდეგ მოატანინეს გრძელი ჯაჭვი. პირველად მეფეს შემოარტყეს წელზე და შეკრეს; შემდეგ მეორე ღიდებულს და ისიც შეკრეს; ასე და ამდაგვარად ყველა ერთიმეორეს გადააბეს. მერე გადაჯაჭვულები ერთმანეთს დასცილდნენ, სანამღისაც შეიძლებოდა, და წრე დაარტყეს. მეტი ბუნებრიობისთვის სკუპ-სკუპომ მონარჩენი ჯაჭვი წრეშივე ჯვარედინად გადაჭიმა. ამგვარად ახლა შინპანხეებს თუ უფრო ღიდ მაიმუნებს აბამენ ბორნეოში.

სამასკარადო პალატი იყო მრგვალი, ვეებერთელა, ძალზე მაღალჭერიანი, ნათლებოდა თაღის წვერზე დატანებული სარკმლიდან ჩამოღწეული შხის სხივებით. ღამღამობით ეს უზარმაზარი ოთახი კაშკაშდებოდა, ძირითადად, იმავე სარკმლიდან ჩამოშვებული ღიდი ჭაღით, რომელსაც საჭიროებისდაგვარად ხან ჩამოსწევდნენ, ხან ასწევდნენ ოწინართ. მაგრამ, ჩვეულებრივ, ამ ჭაღს (რაკი აქაურობას აუშნობდა) ხშირად მიმაღავდნენ ხოლმე ჭერში, თაღებს ზემოთ.

ღილოს სურვილისამებრ მორთეს პალატი; მაგრამ რაღაც-რაღაცები, როგორც ჩანს, მისმა მეგობარმა ქონდრისკაცებმა გააკეთებინა. საღამოს დადგომამდე ჭაღი ააზიდვინა ჭერში მისივე მითითებით. ცვილის ჩამონაღვენთს (ცხელი ამინდი იდგა) შეეძლო კარგა მაგრად დაესვარა სტუმრების მდიდრული სამოსელი, რაკი ბევრი ხალხი მოვიდოდა და ყველა ხომ ვერ დადგებოდა პალატის ნაპირას, ზოგს სწორედ ჭაღის ქვემოთ მოუხდებოდა ყოფნა. კედლებთან გამწკრივებული კარიატიდების მარჯვენა ხელში ენთო სურნელოვანი ჩირადღანი, ორმოცდაათი თუ სამოცი ასეთი ქანდაკება იდგა აქ.

სკუპ-სკუპოს რჩევისამებრ რვა ორანგუტანგი მოთმინებით ელოდა შუაღამეს (როცა აუარება ნიღბოსანი მოიყრიდა თავს პალატში). საათის რეკვა ჯერ კიდევ არ მიჩუმებულიყო, უცებ უცნაური არსებანი შემოცვივდნენ თუ, უფრო სწორად, შემოიხლართნენ ერთიმეორის მიყოლებით. რაკიღა ჯაჭვით იყვნენ გადაბმულები და რვავემ წაიფორხილა, ზოგი დაეცა კიდევც.

თავზარი დაეცა მოსეირე ხალხს, მეფე კი ცას ეწია სიხარულით. ვარაუდისამებრ, მოწვეულთაგან მეტწილმა ეს კაცთა არამსგავსი არსებანი ორანგუტანგებად თუ არა, მხეცებად მაინც მიიჩნია. შიშით

გული შეუღონდა ბევრ მანდილოსანს. კიდევ კარგი, რომ წინდახედ-
ულობა გამოეჩინა მეფეს და მისი ბრძანებით პალატში იარაღიანი
არავინ შემოუშვეს. ასე რომ, შეიძლება ზოგს სიცოცხლის ფასად
დასჯდომოდა ეს ხუმრობა. ყველა მიაწყდა კარებს, მაგრამ მეფეს
შემოსვლისთანავე ყოველი გასასვლელი ჩაეკეტებინა და კლი-
ტეები, რახან ასეთი იყო მასხარას სურვილი, მასვე შეენახა.

ერთი ამბავი ატყდა. ყველა თავის გადარჩენას ცდილობდა (მართ-
ლაც, ხომ საშიშია ასეთ გაწამაწიაში მოხვედრა). უჭალოდ, სულ ცოტ-
ცოტაობით ჩამოიწია საჭაღე ჯაჭვმა და იმ დროს გაჩერდა, როცა
მისი კაუჭგამობული ბოლო იატაკს სამი ფუტით იყო დაცილებული.

მაღე მეფემ და მისმა შვიდმა მეგობარმა ბორძიკ-ბორძიკით
მოვლეს პალატის ყველა კუთხე. ბოლოს, შუა ალაგას მოატანეს
და, რაღა თქმა უნდა, მოუახლოდნენ ჯაჭვს. ფეხდაფეხ უჩუმრად
მოჰყვებოდა, აგულიანებდა, აქეზებდა მათ ქონდრისკაცი, მერე მო-
ჰკიდა ხელი ჯაჭვების გადაკვეთის ადგილას ერთ რგოლს, წამის
უმაღლესად ამოაცვა ჭადის დასაკიდ კაუჭს და მაშინვე უჩინარმა
ძალამ საჭაღე ჯაჭვი აათრია საკმაოდ მაღლა, ასე რომ, ჰაერში
გამოეკიდნენ ორანგუტანგები.

მოსეირნი ამ დროს რამდენადმე მოვიდნენ გონს, და რაკი უკვე
ხვდებოდნენ, რომ მთელი ეს ამბავი კარგად მოფიქრებული ოინი იყო,
მაიმუნების ასეთი ყოფის დამნახველთ სიცილ-კისკისი წასკდათ.

— ამათ თავად მე მოუვული! — დასჭყვილა ახლა სკუპ-სკუპომ.
ხალხის ღრიანცელში გარკვევით გაისმა მისი ხმა. — ამათ თავად
მე მოუვული. მგონი მივხვდი, ვინც არიან ესენი. — აბა, ერთი კარ-
გად დამანახეთ და ამწამსვე გეტყვით, ვინც ბრძანდებიან.

შემდეგ ბრბოს თავებზე შებობდა და კოწიაწით კედელს მი-
ატანა. ერთ-ერთი კარიათიდის ჩირაღდანი დაიტაცა, გამობრუნდა
პალატის შუაში, მაიმუნით მკვირცხლად შეხტა და მეფეს თავზე
ფეხი დაადგა, ჯაჭვზე აძვრა მაღიად ორი ფუტით, ჩირაღდანი რომ
ჩამოიწვდინა, მოათვალიერა ორანგუტანგები, თან გაუთავებლად
ყვიროდა: „გეტყვით, ვინც ბრძანდებიან!“

და ახლა, როცა მთელი ეს სერობა (მაიმუნებიანად) იფხრიწებოდა
სიცილით, უცებ წვრილად დაუსტვინა მასხარამ. ასე, ოცდაათი ფუ-
ტით მკვეთრად აიწია ჯაჭვმა, თან აიტანა, იატაკს და ზედა სარკმელს
შუა გამოჰკიდა უკვე შიშატანილი, მოფართხალე ორანგუტანგები.

ჯაჭვს ჩაჭიდებულ სკუპ-სკუპოს ფეხი არ მოუცვლია; იმავე მანძილით დასცილებოდა რვა ნიღბოსანს და კვლავ ჩირაღდანს ქვემოთ იშვერდა, თითქოსდა იმისთვის, ყველაფერი კარგად დაეინახო.

ამ ამბით გაოგნებული ყველა რომ გაისუსა, ისევ გაისმა ჩუმი, მკვეთრი ღრჭიალი — სწორედ ასეთივე ხმაურმა მიიპყრო რამდენიმე ხნის წინ მეფისა და მისი მრჩეველების ყურადღება, როდესაც ლილოს ღვინო შეასხეს. მაგრამ ახლა აღარავის შეჰპარვია ეჭვი, თუ ვისი იყო ეს ხმა. ქონდრისკაცი დუქმორეული აღრჭიალებდა და აკრიჭინებდა დიდრონ, ღოჯა-ღოჯა კბილებს და მანიაკური მრისხანებით ჩამოსცქეროდა თვალაპყრობილ მეფესა და იმის შვიდ დიდებულს.

— ოჰო! — თქვა ბოლოს გახელებულმა მასხარამ, — ოჰო! ახლა კი ვხედავ და ვხედები, ვინც ბრძანდებიან! — თითქოს მეფის უფრო კარგად დასანახადო, ჩამოიწია ჩირაღდნიანად, წამის უმაღლესად იბდღვრიალა კუპრგამჯდარმა ბამბის ფთილებმა. ნახევარი წუთიც არ იყო გასული და უკვე გუზგუზებდა ყველა, რვავე ორანგუტანგი. თუმცა აუარება ხალხი ამოპყურებდა წვილ-კივილით ამ შემწარავ სურათს, საშველად თითის განძრევასაც არავინ ფიქრობდა.

ცეცხლმა იმძლაურა და როცა მისი ენების ციგლიგა წვერებისგან თავდასაცავად მასხარა მალლა იწვედა, მცირე ხნით ისევ ჩამოვარდა სიჩუმე. ქონდრისკაცმა დრო იხელთა და წარმოთქვა:

— ახლა კი ნათლად ვხედავ, აგრე გამოწყობილი ხალხი ვინც ბრძანდება — დიდი მეფე და მისი უახლოესი მრჩეველები. მეფე, რომელმაც უმწეო გოგოს უთაქა და შვიდივე მრჩეველმა მხარი აუბა ამ უმსგავსობის მქნელს. ჩემდათავად მე ერთი მასხარა ვარ, ვინმე სკუპ-სკუპო, და ეს იყო ჩემი უკანასკნელი ხუმრობა.

ბამბისა და კუპრის ბდღვრიალში მასხარამ ძლივსლა მოასწრო დასრულება თავისი მოკლე სიტყვისა, რომ შურისგება მოთავდა. ჯაჭვზე ჩამოკონწიალებულიყო რვა გვამი — მყრალი, ამაზრზენი, ჩანახშირებული და ჩამოლუფხული გროვა. ქონდრისკაცმა შიგ ამ გროვაში მოისროლა ჩირაღდანი, აუჩქარებლივ აუყვა ჯაჭვს და სარკმელში გაუჩინარდა.

ფიქრობენ, რომ ლილო უცდიდა პალატის სხვენში და თავის მეგობარს ცეცხლოვანი შურისძიების მოწყობაში კიდევაც დახმარებია. რაკილა ამის შემდეგ ესენი აღარავის უნახავს, ამბობენ, ერთად მოუხერხებიათ სამშობლოში გაქცევაო.

უილიამ უილსონი

*ამაზე რაღა ითქმის? რას მეტყვის სინდისი,
ჩემს გზაზე მდგომი მრისხანე აჩრდილი?*

უ. ჩემბერლენი, „ფარონიდა“

თქვენი ნებართვით, უილიამ უილსონს ვუწოდებ ახლა თავს. წინარე გაშლილი სუფთა ქალაქი ნამდვილი სახელით არ მინდა დავსვარო. ჩემს საგვარეულოს ისედაც ყოველ წუთს ზარავდა ჩემი სახელი და ნიადაგ სიძულვილითა და წყევლა-შეჩვენებით მისხენიებდნენ. დედამიწის უშორეს კუთხეებსაც ხომ არ მოსდეს მძინარე ქარებმა ჩემი უმაგალითო სიბილწის ამბავი? ჰოი, მთლად მოკვეთილო, უბილწესო ბილწთა შორის! განა მკვდრადშობილი არ ხარ ამ სოფლისთვის? მის პატევს, მის ყვაილებს, მის სხივთა მთოველ სიამეთ მოკლებული? ღრუბელი განუჭვრეტელი და უკიდევანო სამარადჟამოდ ხომ არ ჩადგა შენს სასოებასა და ზეცის შუა?

რომც შემძლებოდა, აქ და დღეს არ შევუდგებოდი ჩემი ცხოვრების უკანასკნელი წლების ენით უთქმელი უკუღმართობისა და მიუტევებელი ცოდვების აღწერას. ამ ბოლო დროს ისე ღრმად და ღრმად ჩავიფალ ბიწიერების ჭაობში, რომ დღეიდან ერთი მიზანი მაქვს — მხოლოდ მის სათავეზე გიამბოთ. კაცი ბიწიერებას, ჩვეულებრივ, თანდათან ეჩვევა ხოლმე, მე კი ქურდივით უმაღლად გამძვინვარე მადლი. შედარებით პატარა ცოდვებიდან გოლიათური ნაბიჯებით მივალწიე იმას, რომ ჰელიოჰაბალუსის საკადრისი დიდი ცოდვა დამედო. რა შემთხვევამ ან რა ძალამ ჩამადენინა ეს ყველაფერი? გთხოვთ მომისმინოთ. აღსასრული მიახლოვდება და სულს დამეფინა მისი წინამორბედი ჩრდილი. ბნელ ველზე მიმაგალს მოყვასის თანაგრძნობა

მჭირდება, კინალამ წამომცდა — შებრალება-მეთქი. მინდა დავაჯერო ჩემი მოყვასი — კაცის უნებური რამ ძალის მსხვერპლი ვიყავი და მსურს აქ გამოწველივით ნაამბობი ჩემი უბედურების მიზეზად ბედისწერა მიიჩნიონ — პატარა ოაზისი ცთომილებათა უდაბნოში. დაე აღიარონ, შეუძლებელია არ აღიარონ — თუმცა საცდური შეიძლება ადრეც მრავალი იყო, მაგრამ არასოდეს აგრერიგად არ უმოქმედია კაცზე და, რაღა თქმა უნდა, აგრერიგად არაუინ დაცემულა და სული არ წაუწყმედია. იქნებ, ამიტომ არც არაუინ გატანჯულა ესოდენ? განა მე მართლაც სიზმარში არ ვიყავი? განა ახლა არ ვკვდები საშინელებისა და შეუცნობლის მსხვერპლი, მსხვერპლი უსაზარლესი ზმანებისა მთვარისქვეშეთში?

ჩემი ჩამომავლობა იმ გვარისაა, რომელიც ყოველთვის გამოირჩევა სიფიცხითა და მგრძობიარობით. ყრმობის წლებიდანვე მივხვდი: სრულად გამომყოლოდა მეკვიდრეობითი ნიშნები. გადიოდა ხანი, ხსენებული ნაკლი უფრო და უფრო მიმტკიცდებოდა და ეს ამბავი მრავალი მიზეზის გამო მეტად აშფოთებდა ჩემს მეგობრებს, თავად მე კი ძალიან მვნებდა. ერთობ ჟინიანი, თავისნება, თავგასული, დაუოკებელ ვნებათა მონა შევიქენი. მშობლებიც ჩემნაირივე ნიშნით იყვნენ ცხებული. ამ უნებისყოფო ადამიანებს ვეღარ მოეთოკათ ბოროტებისადმი ჩემი ლტოლვა. მათი უძალო და მოუქნელი მცდელობა მათივე სრული მარცხით და, რაღა თქმა უნდა, ჩემი სრული გამარჯვებით დასრულდა. ამის შემდეგ ჩვენს ოჯახში კანონად იქცა ყოველი ჩემი სიტყვა და იმ ასაკიდანვე, როცა ბაღს ჯერ კიდევ ჩვეულებრივ დედის ხსენი არ შეშრობია პირზე, მხოლოდ საკუთარი გულის წადილს ვისრულებდი, ჩემს ნებაზე ვიქცეოდი.

ინგლისის ერთ ნისლიან-ბურუსიან სოფელთან, ელისაბედ დედოფლის დროინდელ დიდ და ულაზათო შენობასთანაა დაკავშირებული ჩემი ადრინდელი მოგონებები. ვეება დაკორძილ ხეებს გაედგა აქ ფესვები, სიძველე მორეოდათ სახლებს. ეს ძველი, ღირსსაცოდნელი დაბა ზღაპრული, მყუდრო და უშფოთველი ადგილი იყო. ვწერ ამ სიტყვებს და ნათლად ვგრძნობ მისი ჩრდილოვანი ბილიკების საამურ გრილოსა და მისი ყვაილოვანი ბუჩქნარის სურნელს. ცის კარი გადამეხსნება ხოლმე, როცა ხანდახან ბინდსა და მდუმარებაში ჩაფლული გოტიკურჩუქურთმიანი სამრეკლოდან მესმის გარემოს შემაჩქვიფებელი ჩუმი გუგუნი.

გულსა და სულს მესალბუნება — რამდენადაც შემრჩენია ამისი უნარი — სკოლის დღეებისა და მასთან შეერთებული ყოველი წვრილმანის მოგონება. სატანჯველში, ვაგლახმე, უცილობელ სატანჯველში ჩაუარდნილს მომეტყვება შემთხვევითი და უთავბოლო წვრილმანი ამბების მოჩხრეკით თუნდაც წამიერი შვების მოპოვების სურვილი. განა რამეთი გამოირჩეოდნენ ეს წვრილმანი ამბები, ალბათ სიცილადაც არ ეყოფოდა ვინმეს, თუმცა ჩემს მოგონებაში მათ აქვთ მსწრაფლწარმაგალი, მაგრამ განსაკუთრებული მნიშვნელობა, რაკილა უკავშირდება იმ დროსა და იმ ადგილს, საიდანაც აგორდა ბედისწერის ის ბორბალი, რომელმაც შემდეგ მთლად ჩამითრია. აჰა, ის, რაც გამახსენდა.

როგორც მოგახსენეთ, შენობა ძველი და უშნოდ ნაგები იყო. დიდი ეზო ყოველი მხრიდან აგურის ფართო, მაღალი კედლით შემოეზღუდათ. კედლის თავანი კირით მოეთუთრებინათ და შუშის ნატეხებით მოეფინათ. ჩვენს სამყოფელს ციხესაყით შემორკალოდა გალაგანი: კვირაში სამჯერ შეგვეძლო ეზოდან გასვლა — შაბათს, ნაშუადღევს, ორი ზედამხედველის თავდგომობით მცირე ხნით მივდიოდით შემოგარენის მინდვრებში სასეირნოდ, და კვირადღით ორჯერ — მწკრივად დაწყობილნი მივემართებოდით ცისკრისა და მწუხრის წირვაზე სოფლის საყდარში. ამ საყდრის წინამძღვრადაც იყო ჩვენი სკოლის თავი. რა გაცოცხლებული და შეცბუნებული შევეყურებდი ხოლმე საქორალოდან, როცა იგი ნელი და სახეიმო ნაბიჯით აღიოდა კათედრაზე! სიკეთე და თავმდაბლობა დაჰფენოდა ამ დროს სახეზე ღირსეულ მოძღვარს, საკვირაო, ფოფინა სახეიმო სამოსელი ერთთავად უბრჭყვიალებდა და ეზურა უხვად პუდრმოფრქვეული პარიკი. ნუთუ ეს ის კაცი გახლდათ, ვინც მერე, სახეჩამომტირალი და გააყებული, სასწავლებლის საზარელი კანონების ძალით იქმოდა სამართალსა და სასჯელს? ჰოი, განუზომელო პარადოქსო, გასაგებად მეტად შემზარავო!

დიდი კარიბჭე იბღვირებოდა ვეებერთელა ზღუდეთა კუთხიდან, მოჭედილი რკინის კოპებითა და რკინისავე წვეტებით. რა თავმოდრეკილი, რა შეშინებული ვჭვრეტდით მას! კარიბჭე, როგორც მოგახსენეთ, კვირაში მხოლოდ სამჯერ განიხვნებოდა: და ამ დროს ანჯამების ღრჭიალში მრავალსახა იღუმალების მოხილვა შეიძლებოდა, აგრეთვე, უამრავი საბაბის მიკვლევა ნაღვლიანი სიტყვისა და ნაღვლიანი ფიქრისთვის. ეზოს ეს დიდი ზღუდე უს-

წოროდ იყო ნაგები. სათამაშოდ შიგ სამი თუ ოთხი საკმაოდ მოზრდილი, მოხრეშილი და მოსწორებული მოედანი მოეწყოთ. კარგად მახსოვს, იქ არც ძელსკამი იდგა, არც ხე და არც არაფერი. რაღა თქმა უნდა, მოედნები შენობის უკან გაემართათ. წინ კი გაეშენებინათ მარადმწვანე ბუჩქები, მრავალნაირი ბუჩქები და ყვავილნარი. მაგრამ სულ რამდენჯერმე თუ გაგვივლია ამ ნაკრძალში: ერთხელ მაშინ, სკოლაში პირველად რომ შევდგით ფეხი, მეორედ სკოლის დამთავრებისას და კიდევ იმ დროს, მშობლები ან მეგობრები რომ გვესტუმრებოდნენ და გახარებულნი საახალწლო ან საზაფხულო არდადეგებზე შინ მივეშურებოდით ხოლმე.

ჰოი, რა ძველი, რა საკვირველი შენობა იყო ეს ჩვენი სკოლა! ჩემთვის მართლაცდა მოჯადოებული სასახლე! ბოლოს ვერ უნახავდა კაცი მის მიხვეულ-მოხვეულ ტალანებს, პატარ-პატარა დერეფნებს. შენობა ორსართულიანი იყო, მაგრამ კაცს მაინც გაუჭირდებოდა ეთქვა, რომელზე იმყოფებოდა იმწუთას. ერთი ოთახიდან მეორეში შესასვლელად სამი-ოთხი საფეხური უნდა აგველო ან ჩაგველო. იმდენი დერეფანი და მოსახვევი შეგ ხვდებოდა ყოველ ნაბიჯზე, რომ დიდი მცდელობის მიუხედავად, ოთახების ზუსტი განლაგების დადგენა ისევე შეუძლებელი იყო, როგორც უსასრულოდ მოხილვა. სკოლაში ყოფნის ხუთი წლის განმავლობაში ისიც კი ვერ მოვახერხე, სწორად ამომეცნო: სად, რომელ კუთხეში მიგვიჩინეს საძინებელი ადგილი მე და ჩემს ამხანაგებს — თერამეტ თუ ოც მოწაფეს.

ჩვენი სამეცადინო დარბაზი ყველაზე დიდი იყო ამ შენობაში და, როგორც იმხანად მეგონა, მთელ ქვეყნიერებაზეც. ამ წაგრძელებულ პალატს ჰქონდა ვიწრო, სულის შემხუთავად დაბალი მუხის ჭერი და გოტიკურ ყაიდაზე წაწვეტებული სარკმლები. მის შორეულ, შემზარავ კუთხეში გამოეყოთ რვა-ათი ფუტის ოდენა სამყოფი, იმ სკოლის უფროსის — ღირსი დოქტორ ბრენსბის sanctum¹ ადგილი. კედლებში მთლიანი, მძიმე კარი დაეტანებინათ. ჩვენი Dominie-ს² იქ არყოფნისას მის გაღებას peine forte et dure-ით³ სიკვდილი გვერჩივნა. ასევე სხვა კუთხეებსაც ნახავდით აქ, იმ პირველთან შედარებით ნაკლებმოსარიდებელ, მაგრამ მაინც ზარდამცემ ადგილებს. ერთში

¹ წმინდათაწმინდა (ლათ.).

² ბატონი (ლათ.).

³ ძლიერი და ხანგრძლივი წამებით (ფრ.).

„კლასიკურის“ კათედრა იყო, ერთიც ინგლისურსა და მათემატიკას დაეკავებინა. სამეცადინო ოთახის მთელ სიგრძე-სიგანეზე უამრავი ჩაშავებული, დაძველებული, ჭიისგან დაფუტურებული სკამი და მერხი მიმოფანტულიყო და ზედ წიგნები მიყვარ-მოყვართ. ათასნაირი ინიციალით, სახელებითა და უცნაური ფიგურებით დაკაწრულ სკამ-მერხებს ადრინდელი პეწი გასცლოდა — ოთახის ერთ ბოლოში წყლიანი ვედრო იდგა, მეორეში — ვეებერთელა საათი.

ჩემი ცხოვრების მესამე ხუთწლეული მოწყენისა და ზიზღის გარეშე გავატარე ღირსსახსოვარი სასწავლებლის ჭერქვეშ. ბავშვის გონება საზრდოდ არ საჭიროებს გარე სამყაროს გასაოცარ ამბებსა და გასართობებს; ჩემი სკოლამდელი ყოფის აშკარა ერთფეროვნება უფრო სავსე და გაჯერებული იყო მძაფრი ძველვარებით, ვიდრე ამას შემდეგ, ყმაწვილკაცობის დროინდელ ფუფუნებაში ვპოულობდი, ხოლო შედარებით გვიან — მძიმე ცოდვებში. და მაინც, ეტყობა, იმთავითვე ბევრი უცნაურობა მომდგამდა, ასე განსაჯეთ — outre-ც¹ კი. მოწიფულ ასაკში ყრმობის წლებიდან იშვიათად თუ გადმოჰყვება კაცს სერიოზული შთაბეჭდილებანი, ბუნდოვანი რამ ჩრდილიდა რჩება — მცირე სიამეთა და ენით უთქმელ სატანჯველთა სუსტი, აწეწილ-დაწეწილი მოგონებები. მე არ ვიყავი ასეთი. ალბათ ბავშვობიდანვე ვაჟკაცურ ძალას ვგრძნობდი, რაკილა ჩემი მაშინდელი ცხოვრების ამბები ისე მკაფიოდ, ღრმად და ცოცხლად მაქვს ჩაჭდეული მუხსიერებაში, როგორც *exergues*² კართაგენულ მეღვებს.

მართალიცაა ეს საყოველთაო აზრი, თავისი ყრმობის ხანისა კაცს ცოტადა აქვს მოსაგონარი! დილით გაღვიძება, საღამოს ძილი, გაკვეთილების ზუთხვა, გამოკითხვა, საღვთსაწაულო დღეები, ხეტიალი, სათამაშო მოედანი, იქ დაკა-დაკა, სეირის ყურება, ბუტვა და ზაკვა. ყველაფერ ამას, მრავალი დრო-ჟამით დაფარულს, წარმოსახვის ჯადოსნურობის კვალობაზე, თან სდევდა ზღვა გრძნობები, საარაკო თავგადასაულები, განცდების მთელი სამყარო და სულის დამონებელი უსაზომო ვნებები. *Oh, le bon temps, que ce siecle de fer*³.

მართლაც, გულფიცხოვამ, გრძნობიერებამ და მბრძანებლობამ მალე გამომარჩიეს თანაკლასელებში და თანდათან, მიუძაღებლად,

¹ არაბუნებრივი (ფრ.).

² წარწერები (ფრ.).

³ ჰოი, რა კარგი ხანაა ეს რკინის საუკუნე (ფრ.).

ამ ზნე-ხასიათის გამო ყველა დამმორჩილდა, ჩემზე ცოტათი უფროსებიც კი, გარდა ერთისა. ეს იყო ჩემი გვარისა და სახელის მოზიარე ბიჭი — არაფერს ნიშნავდა ეს ამბავი. რაკილა, თუმც მალალ წრეს ვეკუთვნოდით, ეს გვარი ოდითგანვე მდაბიოთა გვარი იყო, სწორედ ამიტომ დავირქვი ახლა უილიამ უილსონი, ნამდვილისგან მცირეოდნავად განსხვავებული. მხოლოდ ჩემი სენხია მიბედავდა მეტოქეობას სწავლაში, თამაშსა და ჩხუბში მათ შორის, ვინც, როგორც მაშინ ვიტყვოდიტ ხოლმე, „ჩვენს მარაქაში“ გადიოდა; მხოლოდ ის ბედავდა ეჭვით მოჰკიდებოდა ჩემს საქმეს. მთელ ქვეყანაზე თუკია დიდზე დიდი და შეუზღუდავი ძალაუფლება, ეს არის ბიჭობის წლებში ერთის ბატონობა მეორეზე. იმაზე, ვინც შედარებით დამყოლია და სუსტი.

უილსონის ამბოხმა უფრო იმიტომ ამიბნია თავგზა, რომ, თუმც ხალხის თვალწინ ვყოფლოჩინობდი ამ ბიჭთან, მაგრამ ჩუმად მაინც მეშინოდა მისი. ასე ვფიქრობდი, რაკილა ასე ადვილად შეუძლია ჩემთან გატოლება, ეს ამბავი მის ეჭვმიუტანელ უპირატესობას მოასწავებს-მეთქი. მართლაც, მხოლოდ და მხოლოდ გაუთავებელი ბრძოლის შედეგად არ ეჯობნა ჩემთვის. მაგრამ აუხსნელი სიბეცის გამო ვერავინ ამჩნევდა მის ამ უპირატესობას ან თუგინდ გატოლებას, სინამდვილეში მისი ქიშპობა და განსაკუთრებით მისი კადნიერი ჟინიანობა, როგორმე ჩემთვის ხელი შეეშალა გულის წადილის შესრულებაში, ფარული იყო, თუმცაღა უცილობელი. ამავე დროს თითქოს სრულიად არ მოსდგამდა ის პატივმოყვარეობა, რაც მე მამოძრავებდა და ის სიფიცზე, რითაც აგრე ვიყავი გამორჩეული სხვებში. კაცს შეიძლება ეფიქრა, ამ მეტოქეობას ერთი ნიშანი ეცხო: წინააღმდეგობა გაეწია ჩემთვის, დავეჩაგრე ან დავემცირებინე; თუმცა ხანდახან გაოცებული, გაჯავრებული და შეურაცხყოფილი ვამჩნევდი, კამათისას რომ დამცინოდა თუ გულს მიკლავდა. სულ მუდამ ეტყობოდა ცხადი და ფრიად შეუსაბამო გულითადობა. ჩემი აზრით, წმინდა წყლის თავდაჯერებულობით გამოწვეულ მის ამგვარ გაუგებარ საქციელს მდაბიური მზრუნველობისა და ქომავლობის ელფერი დაჰკრავდა.

ამ ამბავმა და კიდევ იმ გარემოებამ, რომ გვარი ერთი გექონდა და განგების ნებით სკოლაში ერთ დღეს მოვედით, აფიქრებინა უფროსკლასელებს, ესენი უთუოდ ძმები არიანო. უკვე ვთქვი ან

ადრევე უნდა მეთქვა, უილსონი არაფრით მენათესავებოდა. ძმები რომ ვყოფილიყავით, რაღა თქმა უნდა, უსათუოდ ტყუპი ვიქნებოდით, რადგან ბატონ ბრენსბის დაწესებულება რომ დავტოვე, მაშინლა გავიგე შემთხვევით, ჩემი სენია 1809 წლის ცხრამეტ იანვარს დაბადებულა, რამდენადმე საყურადღებო თანხვდომილებაა — თურმე იმავე დღეს ამ ქვეყანაზე მეც გავჩენილვარ.

იქნებ, უცნაურიც იყო, რომ უილსონის გაუთავებელი ჩუმი ჭიდილისა და ნიადაგ შემაწუხებელი მეტოქეობის მიუხედავად, მაინც ვერ შევიძულე ეს ბიჭი საბოლოოდ. თითქმის ყოველდღე ვჩხუბობდით და როცა საჯაროდ პირველობის ალამს დამითმობდა, კიდევაც მაგრძნობინებდა, წესით, იგი მე მეკუთვნისო. და მაინც ჩემი მზვობარი ბუნება და მისი ალალი ღირსება ხელს უწყობდა ჩვენ შორის, როგორც იტყვიან, „საერთო ენის“ გამონახვას. ამავე დროს ზნე-ხასიათით ერთმანეთს დიდად ვგავდით და ხშირად მიფიქრია, ჩვენი უჩვეულო მდგომარეობა რომ არა, ვინ იცის, იქნებ, მეგობრებიც ვყოფილიყავით-მეთქი. მართლაცდა, ძნელია განსაზღვრა ან თუნდაც აღწერა იმ გრძნობისა, მისდამი რომ განვიცდიდი. ნაირფერ გრძნობათა ნაზავი იყო ეს — ერთწილ გაარჯლებული მტრობა, ჯერ კიდევ სიძულვილში გადაუსვლელი; ერთწილ კრძალვა-მოწიწება, მეტი პატივისცემა, უსაზმო შიში და მოზღვავებული ცნობისწადილი. მორალის მქადაგებელმა კაცმა სჯობს ისიც გაიგოს, რომ სულ ერთად ვიყავით უილსონი და მე.

ეჭვი არ არის, სწორედ ჩვენი უჩვეულო დამოკიდებულება განაპირობებდა, რომ ამ ბიჭის საწინააღმდეგო ჩემი ყოველი გამოხდომა (ვინლა მოთვლის, რამდენი შეფარული თუ აშკარა) უფრო ქილიკობა და ღლაბუცი ჩანდა (ვითომცდა თავის შესაქცევი, მაგრამ სინამდვილეში მეტად ღვარძლიანი), ვიდრე ნამდვილი და საცხადო შუღლი. მაგრამ ამ მხრივ ჩემს თუნდაც ფრიად მახვილგონიერულად მოფიქრებულ ცდებს ყოველთვის როდი გაუმარჯვია, რადგან ჩემი სენია ისეთი თავშეკავებული და თავმდაბალი იყო, რომ აქილევსის ქუსლს ვერ უპოვიდა კაცი, მისი ხუმრობა სულ მუდამ გულში მოგზვდებოდათ, ხოლო თავად დაციხვის საგნად არავის გაუხდებოდა. უილსონის ნაკლი ესლა იყო — რაღაც დაავადებით გამოწვეული ზადი ჰქონდა და ამით ჩიხში მომწყვდეული ჩემნაირი კაცი თუ ისარგებლებდა. ჩემს მეტოქეს წართმეოდა ჩვეულებრივი

მეტყველების უნარი, ხმაძალდა ვერაფერს ამბობდა, ძლივს გას-
აგონად ჩურჩულებდა. და საქმე საქმეზე როცა მიდგებოდა, მისი
ამ მცირე ნაკლით ვსარგებლობდი.

უილსონიც მრავლად მიზღავდა სამაგიეროს; ერთი ისე კარგად
მოეფიქრებინა, რომ უზომოდ გულს მიწვრილებდა. ვფიქრობ და
ვერ გამომიცნია, პირველად როდის მიხვდა, ასეთი პატარა რამ
რომ მოთმინებას მაკარგვინებდა. მაგრამ მიხვდა კია და ანწუხზეც
მაგებდა. ჩემი ჩვეულებრივი, სულ უბრალო გვარი, მდაბიურიო,
რომ არა ვთქვათ, ნიადაგ მეთაკილებოდა, მისი გაგონება გულს
მიკლავდა; და როცა სკოლაში მისვლისთანავე მეორე უილიამ უილ-
სონიც გამოჩნდა, იმწუთას წამოვენთე რისხვით: ამ გვარის ვიღაც
ყოფილა აქ და მისი გაგონება ორჯერ მეტად მომიხდება-მეთქი,
ამიტომ იგი ორჯერ მეტად შემძაგდა; ესეც გაუიფიქრე, ამ გვარის
ბიჭი თვალთაგან აღარ მომშორდება და ჩვეულებრივ სასკოლო
ცხოვრებაში მის სიტყვასა და საქმეს ამ ბედითი თანხვედნილობის
გამო ჩემს სიტყვასა და საქმეში აურევენ-მეთქი. ყოველი შემთხვევა
ნათლად წარმომიჩინდა ხოლმე ჩემსა და იმ ბიჭს შორის სულიერ
თუ გარეგნულ მსგავსებას. ამის კვალობაზე მიძლიერდებოდა აგრე
გულის მომწვევლად ჩაბუდებული ზემონახსენები გრძნობა.
მაშინ ჯერ კიდევ არ ვიცოდი ის საგულისხმო ამბავი, რომ ჩემი
კბილა იყო; მაგრამ ვხედავდი, სიმაღლე ერთი გვექონდა და იმასაც
ვაძმნევედი, ერთმანეთს საოცრად ვგავდით სახის ნაკეთებითა და
აღნაგობით. თანაც გულს მიმღვრევდა უფროსკლასელებში დარხე-
ული ხმაც, თითქოსდა ის ჩემი ნათესავი იყო. ერთი სიტყვით, ისე
არაფერი მაშფოთებდა (რასაც საგულდაგულოდ ვმაღავდი), რო-
გორც ვინმეს ნათქვამი: რა ძალიან ჰგვანან ერთმანეთსო. მაგრამ
უნდა გითხრათ, არ გამიგია, ეს მსგავსება (ხმები მხოლოდ ჩვენს
ნათესაობაზე დადიოდა და ამაში უილსონს მიუძღოდა წვლილი)
თანაკლასელებს შეეძინათ და სალაპარაკოდ გაეხადათ. მაგრამ
თავად კი, ცხადია, ჩემსავით მშვენიერად ხედავდა, ამასთან, ყოველ
წვრილმანში ბევრ გასაცინარ-გასაქირდავს აღმოაჩენდა, რაც მოწ-
მობდა, როგორც მოგახსენეთ, მის გასაოცარ გამჭრიახობას.

უილსონს მიზნად დაესახა გამოწვევილივით მოებადა ჩემთვის გა-
მოთქმასა და მიხრა-მოხრაში და კიდევაც მიაღწია სრულ მსგავსე-
ბას. ჩემი ჩაცმულობის გადაღებას რა დაუშლიდა: ჩემი სიარული

და თავის დაჭერაც სულ ადვილად შეითვისა; ზემოთ ხსენებული იმ ბუნებრივი ზადის მიუხედავად, კარგადაც ახერხებდა ჩემი ხმის მიმსგავსებას. რაღა თქმა უნდა, ხმამაღლა საუბარი არ შეეძლო, მაგრამ გამოთქმა იგივე ჰქონდა; და სწორედ რომ ჩემი ხმის ექო გახდა მისი თავისებური ჩურჩული.

თუ რა შემაწუხებელი გამხდარიყო ჩემთვის ეს წაბაძვა (რომლის კარიკატურად მიჩნევა შეუძლებელი იყო), ახლა ადარ გეტყვით. გულის ერთი გარემოება მიფონავდა — მხოლოდ მე ვამჩნევდი ამ წაბაძულობას და, როგორც ჩანს, მხოლოდ მე მიხედებოდა ჩემი სუნთქვის იქედნური ღიმილის მოთმენა. საწადელის მიღწევით ფრიად კმაყოფილს, თითქოს უხაროდა ჩემი გულისტკივილი და სულაც არაფრად მიაჩნდა მქუხარე ტაშისკვრა, რასაც სულ ადვილად მოიხვეჭდა თავისი გონებასახვილობით. მე კი დიდხანს მალეულებდა და ვერ გამოძეცნო ის ამბავი, სკოლაში რატომ ვერვინ მიუხვდა ამ ზრახვას და იმასთან ერთად არაუინ დამცინოდა. თანდათან რომ შემსგავსებოდა, შესაძლოა, სწორედ ამიტომ ვერ ხვდებოდნენ ვერაფერს, თუმცა ჭკუასთან ახლოს ეს უნდა ყოფილიყო: სხვათა ყბაში რომ არ ჩაევარდნილვარ, ჩემი წაბაძველის დიდი ხელოვნების წყალობა იყო, რაკილა გარემოსგავსებას არაფრად აგდებდა (მხოლოდ ბრიყვისთვისაა ეს მთავარი) და უნაკლოდ გადმოსცემდა ორიგინალის სულს. ამას კი მხოლოდ მე ვამჩნევდი და ჩემთვისდა იყო საწყენი.

ბევრჯერ ვახსენე მისი გულისამრევი, სამოწყალო მფარველობის ამბავი, რაც ნიადაგ ჩემს საქმეებში ჩაჩრითა და კადნიერ რჩევა-დარიგებაში გამოიხატებოდა. თანაც ეს დარიგება პირდაპირ და ნათლად კი არა, ჩუმად და მიკიბულ-მოკიბულად იყო ნათქვამი. ზიზღმორეული ვისმენდი და წლიდან წლამდე მიძლიერდებოდა ამ ბიჭის სიძულვილი. მას შემდეგ დიდი დროა გასული და ახლა მინდა ჩემს მეტოქეს კუთვნილი მივაგო და ვადიარო: ერთხელაც არ ყოფილა მისი შეგონება მცდარი ან ცეტური, თითქოს რომ უნდა სჩვეოდა მის სიყრმესა და მოჩვენებით გამოუცდელობას; და მაინც, თავისი ნიჭითა და ცხოვრებისეული სიბრძნით თუ არა, ზნეობრივად ბევრად მჯობდა; ვინ იცის, ასე ზმირად რომ არ უარმეყო ის მრავლისმეტყველი, ჩემგან ასე სასტიკად შეძულებული ჩურჩულით წარმოთქმული დარიგება, დღეს უკეთესი ვიქნებოდი და, მაშასადამე, ბედნიერიც.

მაგრამ მისმა გულისგამაწვრილებელმა მეთვალყურეობამ ბოლოს და ბოლოს მეტად შემაშფოთა და მეც დღითი დღე ვეღარ ვმალავდი წყენას ამ, როგორც მეგონა, უსაშველო ქედმაღლობის გამო. უკვე იცით, სწავლის პირველ წლებში ადვილად შემეძლო დაემეგობრებოდი და თუმცა ჩემი იქ ყოფნის უკანასკნელ თვეებში მისი საქციელი, უეჭველია, აღარ იყო ისეთი მომაბეზრებელი, მე იგი მაინც უფრო შემზინდდა. მეგონი, ერთხელ კიდევაც შენიშნა ეს ამბავი და მას მერე სულ მერიდებოდა ან, ყოველ შემთხვევაში, თავს მაჩვენებდა ასე.

მეხსიერება თუ არ მღალატობს, ერთ დღეს, დაახლოებით იმავე ხანებში, მაგრად წავიჩნუბეთ. განრისხებულმა მისთვის ჩვეულებრივი სიფრთხილე უკუაგლო და ისე ჯიქურ მოიქცა, აქამომდე რომ არასოდეს გვენახა. მაშინ შევნიშნე — ან, იქნებ, კიდევაც მომეჩვენა — მის სიტყვაში, მის საქციელში რაღაც ისეთი, რამაც პირველად შემაშინა, შემდეგ კი ძალზე დამაინტერესა. მისმა მოქცევამ ჩემი ყრმობის დროინდელი სურათები ამომიტივტივა მეხსიერებაში, იმ ხანის უწესრიგოდ მოძალებული მქრქალი მოგონებები, როცა მეხსიერება ჯერ კიდევ არ გამჩენოდა. ამ წამიერ დამთრგუნველ გრძნობას უკეთ გამცნობთ, თუ ვიტყვი, თითქოს უნსოვარი ხანიდან ვიცნობდი ამ ჩემ წინ მდგომ ბიჭს. თუმცა ეს ზმანება იმწუთსავე განქარდა და ეს ამბავი მხოლოდ იმ დღის აღსანიშნავად გავიხსენე, როცა უკანასკნელად ვესაუბრე ჩემს საკვირველ სეხნიას.

ამ ვეებერთელა ძველ შენობაში იყო ერთმანეთში გამავალი რამდენიმე დიდი დარბაზი, სადაც მოსწავლეებს ეძინათ. მაგრამ აქ ბევრგან ნახავდით პატარ-პატარა ოთახებსაც (ასე უსწოროდ ნაგებ შენობაში ეს გარდაუვალია). დოქტორ ბრენსბის ბრძნული მომჭირნეობით ეს ადგილები ასევე საძინებლად ექციათ, თუმცა თავდაპირველად ისინი საკუჭნაოდ უნდოდათ და თითოეულში ერთი მოწაფე თუ დაეტეოდა. სწორედ ასეთი მომცრო სამყოფელი ჰქონდა უილსონსაც.

ერთხელ, დამით, სკოლაში ყოფნის მეხუთე წლის მიწურულს, ზემოთ ხსენებული ჩხუბის შემდეგ, დავიცადე, სანამ ყველა დაიძინებდა, მერე ავდექი და ლამპით ხელში ვიწრო, მიხვეულ-მოხვეული გასასვლელებით ჩემი საძინებელი ოთახიდან მეტოქესთან შევიპარე. უკვე კარგა ხანია, ვაპირებდი მომეწყო მისთვის ბოროტი ოინი, რაც აქამომდე ვერ მომეხერხებინა. და ახლა გულისწადილს

რომ ავისრულებდი, დიახაც მიხვდებოდა, რა დიდი ბოლმა და ჯავრი მკლავდა მისი. ამ ბიჭის პატარა ოთახს მივატანე, შუქფარიანი ლამპა კარს უკან დავდგი, უხმაუროდ გადავაბიჯე ზღურბლზე და ჩემი სენიის წყნარ სუნთქვას ყური მივუგდე. სძინავს-მეთქი, რომ დავრწმუნდი, დერეფანში გაგბრუნდი, ლამპა ავიღე, მოფარდაგებულ საწოლს მივუახლოვდი — მოსახდენი უნდა მომხდარიყო — ფარდა ფრთხილად გადაეწიე, როცა სინათლე დაეფინა მძინარის სახეს, კარგად დავაკვირდი და უცებ გავხვედი, სისხლი გამეყინა ძარღვებში, ასე მეგონა, გული საგულედან ამომივარდებოდა, მუხლი მომეკვეთა, ტანში დამშალა უსაგნო გრძნობამ, სული ძლივს მოვიბრუნე. ნუთუ ეს... ეს ნაკეთები უილიამ უილსონისაა? რა თქმა უნდა, ვხედავდი, მისი სახე იყო და არ მჯეროდა. მაინც ასე რამ შემამფოთა? უთავბოლო ფიქრები ამეშალა. დღის ფაცაფუცში, მღვიძარე არ ჩანდა ასეთი. სახელი იგივე, ნაკეთები იგივე, სკოლაში მოსვლის დღეც იგივე! და კიდევ ჩემი სიარულის, ჩემი ხმის, ჩემი ჩვეების, ჩემი მიხრა-მოხრის უაზრო და გამუდმებული წაბამვა. ნუთუ შესაძლოა, ჩემს დასაცინად მომართული ჩვეულებრივი ვარჯიშის შედეგი იყო ის, რაც ახლა ვიხილე? ლამპა ჩაუაქრე, შეძრწუნებული, აკანკალებული ოთახიდან უხმოდ გამოვსხლტი და იმ საათშივე დავტოვე ეს ძველი სკოლა, რათა იქ აღარასოდეს მიმედგა ფეხი.

რამდენიმე თვის შინ განცხრომის შემდეგ იტონის უნივერსიტეტის სტუდენტი გავხდი. საკმარისი აღმოჩნდა სულ მცირე ხანი, რომ დოქტორ ბრენსბის სასწავლებლის ამბებს ფერი მიხდოდა ან, ყოველ შემთხვევაში, შემცვლოდა ის განწყობა და ახლა იმ დროს სხვა გრძნობით ვიგონებდი. მართლაც, ხანი რომ გამოხდა, წარსული აღარ მეჩვენებოდა ასეთი ტრაგიკული, მეტად მაეჭვებდა მაშინდელი ჩემი გრძნობების სიცხადე, იშვიათადაც ვიწუხებდი თავს მათი მოგონებებით და თუ ვიგონებდი, მევე მალცებდა ჩემი გულუბრყვილობა და ღიმს მეგვირდა ის ამბავი, წინაპართაგან მემკვიდრეობით წარმოსახვის რა ძალუმი უნარი დამეყვა-მეთქი. იტონში ცხოვრებამ ხომ სულ შეუწყო ხელი ამ შეხედულების განმტკიცებას. ყოველივე წარბოცა თავაწყვეტილმა და შემაქცევარმა დროს ტარებამ, რასაც მყისვე მივეცი თავი, ერთბაშად დაინთქა მძიმე და ღირსსახსლოვარი შთაბეჭდილება და მესხიერებაში შემომრჩა მხოლოდ იმ პირვანდელი არსებობის აუმივრეველი სიმსუბუქის შვერძნება.

მაგრამ არა მსურს აქ გამოწვლილვით მოეყვე კანონთა უარმყოფელი ჩემი გარყვნილი ცხოვრება, რაც შეუმჩნეველი რჩებოდა იტონის უფროსობას. სამი წლის გადაბმულ ღრეობას ის შედეგოდა ჰქონდა, რომ ბოროტება ძვალ-რბილში გამიჯდა და ამისდაკვლად მეტისმეტადაც ჯანმოჭარბებული გავხდი. ერთხელ, მთელი კვირის გაუთავებელი ქეიფის შემდეგ, ჩემთან ჩუმად მოვიწვიე მცირე ჯგუფი, ისინი, ვისთანაც უფრო დაახლოებული ვიყავი. დილაზე რომ გაეტანა ლხინს, ჩვეულებისამებრ, დამე მოვიყარეთ თავი. ღვინო უღვევი გვქონდა, არც სხვა, უფრო სახიფათო გართობანი დაგვიკლია და აღმოსავლეთი შეფერიანებული იყო, როცა ჯერ კიდევ შუა ქეიფში ვიყავით. ღვინითა და კარტის თამაშით სახეშემოილი ჯიუტად ვლამობდი ერთი უსაძაგლესი სადღეგრძელოს წარმოთქმას, რომ უცვებ გამოიღო წინა ოთახის კარი და მსახურის შემფოთებულმა ხმამ გამიხმო, ვილაც კაცი ჩქარობს, სიტყვა აქვს თქვენთან სათქმელიო.

ღვინით გონებბანთებული ვიყავი და, ალბათ, იმიტომ უფრო გამახარა მოულოდნელმა სტუმრობამ, ვიდრე გამაოცა. ფეხბრეული იმწამსვე გავედი. ამ დაბალჭერიან, პატარა სამყოფში ლამპა არ ენთო, არც სინათლე შემოდიოდა, დილაბინდილა ატანდა მომრგვალებული სარკელიდან. ზღურბლს გადმოვაბიჯე თუ არა, ყმაწვილი შევნიშნე, დაახლოებით ჩემი სიმაღლისა, ახალმოდურად შეკერილი თეთრი ქიშმირის ისეთსავე სამოსელში იყო გამოწყობილი, როგორიც მე მეცვა იმ ღამეს. ბინდბუნდში ესლა გავარჩიე, სახის ნაკეთები ბნელში დასძირვოდა. ოთახში შემოსული მსწრაფლ შემომეგება, გაგულისებით, მოუთმენლად მტაცა ხელი და ჩამჩურჩულა: „უილიამ უილსონ!“

იმწამსვე გამოფეხიზლდი.

უცნობის მიხრა-მოხრასა და იმაში, თუ როგორ უთრთოდა ჩემ თვალწინ სარკელის შუქზე ზეაწვდილი თითი, იყო მეტად გასაოცარი. მაგრამ ამას ისე არ ავუღელეგებივარ, როგორც სულით ხორცამდე შემძრა მრავლისმეტყველმა საზეიმო გაფრთხილებამ, განუმეორებელი, ჩუმი, სისინა ხმით წარმოთქმულმა და განსაკუთრებით უბრალო, ნაცნობმა, ნაწყვეტ-ნაწყვეტი ჩურჩულით ნათქვამმა სიტყვამ. ამ გასაღებმა, რამაც განახვინა გარდასული დღეების მოგონებათა კარიბჭე და სულსა და გულში დამიარა გალ-

ვანური ბატარეის დენივით. გონს რომ მოვედი, ამ კაცის კვალიც გამქრალიყო.

თუმიცა ჩემს არეულ გონებაზე ამ შემთხვევამ მეტად იმოქმედა, მაგრამ როგორადაც შთამბეჭდავი, ასევე მსწრაფლწარმავეალი აღმოჩნდა იგი. პირველ ხანებში გულმოდგინედ ვიძიებდი ამ ამბავს, მწარე ფიქრებით მღვრიე მორევში ვიყავი დანთქმული. საკუთარი თავისთვის არ დამიძალავს ვინაობა იმ პიროვნებისა, ვინც ასეთი თავგამოდებით ერეოდა ჩემს საქმეებში, აღარ მასვენებდა თავისი შემპარავი რჩევა-დარიგებებით. მაგრამ ვინ ან რა კაცი იყო ეს უილსონი? საიდან გამოტყვერა? გულში რა ჰქონდა? ვერც ერთ კითხვას ვერ ვუპასუხე. მხოლოდ ის გავიგე, იმ საღამოს, როცა დოქტორ ბრენსბის დაწესებულება დავტოვე, ისიც წასულიყო იქიდან; თურმე შინ რაღაც უბედურება მოსვლოდა. ამ ამბავზე ფიქრს სულ ძაღვ თავი გავანებე, რადგან ჩემი ყურადღება მთლიანად მიიპყრო ოქსფორდში გამგზავრების საშხადისძა. მართლაც, ცოტა ხანში გზას დავადექი, მშობლების უსაშველო პატიემოყვარეობისკვალად თავით ფეხამდე დიდებულად ვიყავი შემოსილი, წლიური სარჩოც იმდენი დამიწესეს, ჩიტის რძეც არ დამკლებოდა. ფუფუნებით ცხოვრება დიხაც უკვე გამიტება. მფლანგველობაში მეტოქეობას გავუწვედი დიდი ბრიტანეთის უმდიდრესი და წარჩინებული ოჯახის დიდგულა შვილებსაც კი.

ამგვარად, რაკილა ბოროტება კარგად მეხერხებოდა და თანაც დაბადებიდანვე ვნებაულევი ბუნებისა ვიყავი, გაორკეცებული მგზნებარებით მივეცი თავი გარყვნილების მღვრიე მორევს და ზიზღით უარვყავი კაცურკაცობის წესები. საკმარისია ითქვას, რომ მხარჯველობაში ჰეროდესაც კი ვაჯობე. სხვა, ჯერ არგაგონილი ათასი სიგიჟე მოვიგონე და ამით გვარიანად გავადიდე ბიწიერების გრძელი სია, რითაც სახელი ჰქონდა გვარდნილი ევროპის ამ ყველაზე უფრო ზნედაცემულ უნივერსიტეტს.

ძნელი დასაჯერებელია, მაგრამ საკუთარი თავისთვის აქაც აღარ მიღალატია და პროფესიონალი მოთამაშეების უმსგავსო ფონდები გადმოვიდე. ამ ბილწ მეცნიერებას ისე კარგად დავეუფლე, რომ გულუბრყვილო ძმაბიჭების ხარჯზე ისედაც აღურიცხველი ქონების პატრონი უფრო და უფრო გავმდიდრდი. და სწორედ ის, რომ დანაშაული აგრე საშინელი იყო, ყოველგვარ ადამიანურო-

ბასა და პატიოსნებას მოკლებული, უეჭველია, გახლდათ მთავარი მიზეზი, თუ ერთადერთი არაა, ჩემი სრული დაუსჯელობისა. მართლაც, თუნდ უგარყვნილესი ჩემი ძმაცაც უმაღლეს საკუთარ წმინდა გრძნობაში დაეჭვდებოდა, ვიდრე ცუდს იფიქრებდა მხიარულ, უზაკველ, გულწრფელ უილაამ უილსონზე — მთელ ოქსფორდში მორჭმულ და სახელიან სტუდენტზე, რომლის თავაშვებულობა მხოლოდ ბავშვური ფანტაზიის ნაყოფი იყო, ხოლო ბიწიერება მისი უმაგალითო ჟინიანობისა და დაუოკებელი ხასიათის შედეგი.

ასე გულმხიარულად გაავატარე მთელი ორი წელი, როცა უნივერსიტეტში მოვიდა ყმაწვილი, გუშინდელი აზნაური გლენდენინგი. როგორც ამბობდნენ, სიმდიდრის ადვილად მომხვეჭელი ჰეროდე ატიკელივით დიდ ქონებას ფლობდა. ჭკუადახედულობით არ გამოირჩეოდა, ამას სულ მალე მივხვდი და, რაღა თქმა უნდა, ვიფიქრე, ჩემი საქმისთვის გამომადგება-მეთქი. ხშირად ვჯდებოდი მასთან სათამაშოდ და ბადეში კარგად რომ მომყოლოდა, ყველა არამზადა მოთამაშის დარად ჯერ დიდი ფული მოვაგებინე. დაბოლოს, როცა შესაფერისი დრო დადგა, ჩვენი მეგობრის (ბატონი პრესტონის) ბინაზე შევხვდი (იმ ვარაუდით, რომ ეს შეხვედრა საბოლოო იქნებოდა). ბატონი პრესტონი ორივეს ერთნაირი თვლით გვიყურებდა და სამართალი უნდა მივაგო — ჩემს განზრახვაზე არაფერი იცოდა. სათანადო გარემოს შესაქმნელად რვა-ათკაციან ჯგუფს მოვუყარე თავი, რა არ ვიღონე და ბოლოს კიდევ მოვახერხე, რომ თითქოს სრულიად შემთხვევით მოგვინდა თამაში და სწორედ ჩემმა მსხვერპლმა გამოთქვა პირველად სურვილი ამის თაობაზე. სიტყვას აღარ გაუაგრძელებ ამ ბინძურ ამბავზე, მხოლოდ დავძენ, იმ საღამოს ყველა ხრიკი მოვიშველიე, რასაც ამ დროს მიმართავენ ხოლმე. მიკვირს და ვერ მივმხვდარვარ, ასეთი ჭკუაგამოლევული მაინც როგორ არიან ადამიანები და აგრე იოლად როგორ გაებმებიან ხოლმე მახეში.

გვიან დამემდე ვისხედით. დაბოლოს შევეძელი, რომ გლენდენინგის პირისპირ მხოლოდ მე დავრჩენილიყავი. რაღა თქმა უნდა, ჩემს საყვარელ ეკარტეს ვთამაშობდით. სხვებს დაეყარათ თავ-თავიანთი კარტი და, თამაშის შედეგით დაინტერესებულები, ჩვენ გვიყურებდნენ. გუშინდელ აზნაურიშვილს მოსვლისთანავე კარგა ბლომად დავაღვეინე და ახლა მეტად აღელვებული ჭრიდა და არიგებდა

კარტს, რაც, ჩემი ფიქრით, ნაწილობრივ და არა მთლად, მისი სიმთვრალით აიხსნებოდა. ცოტა ხანში დიდი ფული წააგო, პორტვეინი გადაკრა და ის გააკეთა, რასაც გულცივად მოველოდი, ანუ წინადადება მომცა, ისედაც დიდი ფსონი ერთიორად გაგვეზარდა. ვითომცდა ამ თხონით შეშფოთებული, ჯერ დიდ უარზე დავექეი, ხოლო როცა ცეცხლი გამოშალა კბილებიდან და ჩემი თანხმობა უკვე თავმოყვარეობაშელახული კაცის თანხმობად გამოჩნდებოდა, დასტური მივეცი. მერე რაც მოხდა, რაღა თქმა უნდა, იმას მოწმობდა, რომ სრულიად გამოჭერილი მყავდა ეს კაცი: რამდენიმე წუთიც და, ვალი გაუოთხვეცდა. მალე ღვინით წამოწითლებულ სახეზე, ჩემდა გასაოცრად, მკვდრისფერი დაედო. ჩემდა გასაოცრად-მეთქი, ვინაიდან იმთავითვე ჩემი დაბეჯითებული გამოკითხვის შედეგად ვიცოდი, გლენდენინგი აღურიცხავი სიმდიდრის პატრონი იყო; ჰოდა, მეც გავიფიქრე, მართალია, ბევრი წააგო, მაგრამ ამ თანხის დაკარგვას ასე მაინც არ უნდა ემოქმედა ამ კაცზე, ღვინო რომ დალია, ალბათ, ამან თუ მოათავა-მეთქი; თანამესუფრეთა თვალში რომ ჩირქი არ მომცხებოდა, უფრო ამიტომ მოვითხოვე თამაშის შეწყვეტა. ამ დროს უცებ გვერდით მსხლომნი შეწრიალდნენ, რაღაც ჩაილაპარაკეს, ხოლო გლენდენინგს კენესა-გაება აღმოხდა. მივხვდი, თურმე მათხოვრად მიქცევია ჩემი მსხვერპლი, ისე გამიკოტრებია, რომ მისი ცოდვით ქვაც კი ატირდებოდა, თავად ეშმაკ ვეღარ მიაგებდა მეტ ბოროტებას.

ძნელია იმის თქმა, რას ვიზამდი, როგორ მოვიქცეოდი. ამ ბრიყვის საცოდაობამ ყველა დააბნია და თავზარი დასცა; რამდენიმე ხნით გაუსაძლისი სიჩუმე ჩამოწვა და ვიგრძენი, ზოგიერთი არც ისე გათახსირებული მოქიფის მრისხანე შემოხედვაზე როგორ წამომენთო ღაწვები. უნდა ვაღიარო, იმ უჩვეულო ამბავმა, რაც შემდეგ მოხდა, მღელვარებით შებოჭილი მკერდი წამით შვებით ამიშვა. ერთბაშად განიხენა ფართო, მძიმე კარი და, თითქოს რაღაც ჯადოთიო, ოთახში ყველა სანთელი ჩაქრა. მაგრამ ჩამობნელებამდე თვალი შევასწარი ახალშემოსულს, ჩემი სიმაღლისა იქნებოდა და მთლიანად გახვეულიყო მოსასხამში. ამ წყვილიაღში მხოლოდ ვგრძნობდით, რომ ის აქ, ჩვენ შორის იდგა, ვერ კი ვხედავდით. ასეთი თავხედური მოხლოებით თავგზადაკარგულნი ჯერ კიდევ გონზე არ ვიყავით მოსულნი, რომ ხმა გაისმა.

— ბატონებო, — თქვა ამ კაცმა დაბალი, მკაფიო, დაუვიწყარი ჩურჩულით და მეც ტანზე ეკალი ამესხა, — ბატონებო, მაპატიეთ, მაგრამ მოვალეობამ ჩამადენინა ეს საქციელი. თქვენ, რაღა თქმა უნდა, არ იცნობთ ბატონ გლენდენინგისთვის ეკარტეში დიდი თანხის მომგები კაცის ჭეშმარიტ ბუნებას. ამიტომ ყველაფერი ზუსტად რომ გაიგოთ, უნახეთ გადმოკეცილი სახელოს სარჩული, გაუჩნრიკეთ ხალათის ფართო ჯიბე და იქ სხვა კარტებსაც უპოვით.

სანამ ამას ამბობდა, მდუმარება ჩამოვარდა. დაასრულა და როგორც მოვიდა, ისევე უცებ გაქრა. შევძლებ კი იმის აღწერას, რა დამემართა? ან რა ჯოჯოხეთური ტანჯვა გადაძხდა? მაგრამ აღარ დამცალდა ფიქრი. მრავალი ხელი უხეშად მწვდა, იმწუთას აანთეს სანთელი და გამჩხრიკეს. სახელოში ყველა მომგებიანი კარტი მიპოვეს, ხალათის ჯიბეში კი ისეთივე კარტების დასტა, როგორითაც ჩვენ ვთამაშობდით. მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ, როგორც ამ საქმის მცოდნენი ამბობენ, ისინი *arrondees*¹ დაემუშავებინათ; დიდი კარტები ბოლოებში იყო ამობურცული, მცირენი — გვერდებზე. ამ შემთხვევაში მსხვერპლი, წესისამებრ, სიგრძივ რომ მოუჭრის დასტას, მომგებიან კარტებს მოწინააღმდეგეს დაუტოვებს და თავად ბედის ანაბარადა რჩება.

ასეთი გამოაშკარავების შემდეგ ყურისწამლები ღრიანცელი ჩემზე უფრო ნაკლებად იმოქმედებდა, ვიდრე ის ზიზღნარევი სიჩუმე თუ თავშეკავებული დაცინვა, რითაც შეხვდნენ ამ ამბავს.

— ბატონო უილსონ, — წარმოთქვა მასპინძელმა და ჩემს ფერხთით დაგდებული უძვირფასესი ბეწვით გაწყობილი მოსასხამი აიღო. — ბატონო უილსონ, ეს თქვენია (ციოდა, წამოსვლისას ხალათის ზემოდან მოსასხამი მოვიგდე და შემოსვლისთანავე იქვე, იატაკზე მოვისროლე). კარგად დახელოვნებულხართ, მაგრამ ჩვენთვის კი მართლაც კმარა. უნდა დატოვოთ ოქსფორდი, ყოველ შემთხვევაში, ეს სახლი მაინც.

დამცირებულს, თავლაფდასხმულს ამ შეურაცხყოფელი სიტყვების გამო, შესაძლოა, სილა გამეწნა მისთვის, რომ მთელი ჩემი გულისყური ერთ შემადრწუნებელ გარემოებას არ მიეპყრო. ისე იშვიათი და ძვირფასი ბეწვით იყო გაწყობილი ის ჩემი მოსასხამი, თქმაც ვერ გამიბედავს. უსაზღვროდ მოყვარული ჩაცმა-დახურვი-

¹ მრგვლად (ფრ.).

სა, რას არ ვიგონებდი, ეს მოსასხამიც ჩემი ფანტაზიის მიხედვით შევაკერინე. ამიტომ, როცა ბატონმა პრესტონმა კართან მიგდებული მოსასხამი აიღო და გამომიწოდა, გოცებისგან ზარდაცემულმა შევნიშნე: ის, საკუთარ მკლავზე რომ მქონდა გადაგდებული (რაც უეჭველია, უნებურად გავაკეთე) და ისიც, რომელიც ახლა მომცეს, ზუსტად ერთნაირი იყო. გამახსენდა ჩემს ასე უღვთოდ გამომაჭენებელ მომხდურსაც ჩემნაირივე მოსასხამი მოეგდო მხრებზე. გონება მთლად მაინც არ დამიკარგავს, პრესტონს მოსასხამი გამოუართვი, შეუმჩნევლად ჩემსას გადავაფარე და ვიდრე წავიდოდი, იქ მყოფთ მკაცრად, გამომწვევად მოვაყვლე თვალი. დილაუთენია კი გატანჯულმა და სირცხვილნაჭამმა სასწრაფოდ დავტოვე ოქსფორდი და კონტინენტზე გადავედი.

მაგრამ ამაოდ გადავიხვეწე. ბედისწერა ბოროტი სიხარულით ყველგან მიმწვდა და ცხადი გახდა, რომ ახალა დაეწყო თავისი იღუმალის ძალის გამოვლინება. შევდგი თუ არა პარიზში ფეხი, მაშინვე გადამხდა ერთი ამბავი, რამაც დამიდასტურა — სწორედ უილსონი ჩარეულიყო კვლავაც საზიზღრად ჩემს საქმეებში. გადიოდა წლები და ვეღარ და ვეღარ მოვითქვი სული. არაშხადა! რა უდროოდ, რა ლანდად ჩადგა რომში ჩემსა და ჩემი წადილის საგანს შუა! ასევე ბერლინში, ასევე მოსკოვში! ყველგან წყველაკრულვით ვიხსენიებდი ამ კაცს! დაბოლოს, ვეღარ ავიტანე ენით უთქმელი ჩაგვრა, გამოვექეცი, როგორც შავ ჭირს. სად არ წავედი, მაგრამ მაინც ვერაფერს გავხდი, სულ ამაოდ გადავიხვეწე.

ისევ და ისევ, ჩემს თავს იღუმალ რომ ვესაუბრებოდი, ვიკვლევდი: „ვინ არის? საიდანაა? რა უნდა?“ მაგრამ პასუხს ვერ ვპოულობდი და გამოწველილვით ვიძიებდი მთავარს, რაც ამ უკადრის ზედამხედველობაში იმალებოდა. ოღონდ ამ მხრივაც დასკვნისთვის ხელმოსაჭიდი ცოტადა მქონდა. თუმცა ეს კი ჩანდა: მრავალგზის რომ გადამიდგა, მხოლოდ იმ გულისწადილის შესრულება და მხოლოდ ის საქმეები ჩამიფუშა, რომლებსაც დიდი ბოროტების მოტანა შეეძლო. რა უსუსური გამართლებაა იმისათვის, რომ ასე უსაზღვროდ მჯავნიდა! რა კადნიერად თელავდა ჩემს თავისუფლებას, არ მანებებდა, სურვილისამებრ მოუქცეულიყავი.

კარგა ხანია ამასაც ვამჩნევდი — ჩემს საქმეებში ამდენგზის ჩარევისას ერთხელაც არ დამინახავს ჩემი მწვალებლის სახე

(თუმცა ამავე დროს ცდილობდა, ზუსტად ჩემსავით ჩაეცვა), ვინც უნდა ყოფილიყო უილსონი, მაინც გონებადანშული და ბეცი ბრძანდებოდა. ნუთუ წამითაც შეეძლო გულში გაველო, რომ ვეღარ ვიცნობდი ჩემს იტონელ ჭკუის დამრიგებელს, ოქსფორდში ჩემი სახელის შემარცხვენელს — იმას, ვინც რომში წინ აღუდგა ჩემს პატივმოყვარეობას, პარიზში — შურისძიებას, ნეაპოლში — ვნებიან სიყვარულს ან იმას, რომელმაც ეგვიპტეში ჩემს საქმეებს ოქროსსმოხვეჭელობა შეარქვა, სკოლის წლებიდანვე ჩემს მტერსა და ბოროტ სულს, უილიამ უილსონს, ჩემს სენიას, ძმაბიჭს, ზიზლისა და ზარისმომგვრელ მეტოქეს დოქტორ ბრენსბის სასწავლებლიდან? შეუძლებელია. მაგრამ, თქვენი ნებართვით, ამ დრამის ბოლო სურათსაც გაიმბობთ ახლა.

აქამომდე უხმოდ, თავმოდრეკით ვითმენდი მის ძალადობას. შიშსა და მოწიწებას ვგრძნობდი უილსონის სიბრძნით გამორჩეული, ღრმად მხედველი, ყოვლისშემძლე გონების წინაშე. თუ დაუშვიათებთ იმ მარადიულ შემზარავ გრძნობას, რასაც მგვრიდა მისი ხასიათის სხვა თვისებები და საკუთარი ვარაუდები, რაღა გასაკვირია, რომ ბოლოს ასეთი დასკვნა გამოვიტანე; მთლად უსუსური და უილაჯო ვყოფილვარ და რა გზა მაქვს, ისეე მისი მორჩილება მმართებს-მეთქი. იმ უკანასკნელ ხანებში გაუთავებლად ვსვამდი. ღვინომ და თანდაყოლილმა სიფიცხემ უფრო ჭირვეული და მოუთმენელი გამხადა. და მეც დავეჭვდი, აღვშფოთდი, ავზავადი, ურჩობის გუნებაზე დავდექი. ნუთუ მხოლოდ ჩემმა ფანტაზიამ დამარწმუნა, რომ ჩემი სიმტკიცის ზრდის კვალობაზე იმისი შესუსტდამეთქი? ასე იყო თუ ისე, დიდი ფიქრის შემდეგ სასოწარკვეთილებამ მკაცრ გადაწყვეტილებამდე მიმიყვანა. უნდა თავი დაფადწიო-მეთქი ამ გაუთავებელ დამცირებას.

18.. წლის რომის კარნავალის დროს ნეაპოლის ჰერცოგის, დი ბროლიოს სასახლეში მასკარადზე წავედი. ღვინო ჩვეულებრივზე მეტი დავლიე, ისე რომ, გაუსაძლისი შეიქნა ჩემთვის სულისშემხუთველი ჰაერისა და აუარება ხალხის ატანა, თანაც სისხლი ყელში მებჯინებოდა, რომ ამ ორომტრიალს ვერა და ვერ გავადწიე. მე კი მოუთმენლად დავეძებდი (რა უღირსი მიზნისთვის, აღარ ვიტყვი) დაჩაჩანაკებული ბროლიოს მხიარულ, მშვენიერ, ნორჩ მეუღლეს. სულ ცოტა ხნით ადრე ქალმა ურცხვად შემატყობინა, რომელ

სამეჯლისო სამოსელში იქნებოდა გამოწყობილი. თვალი მოკარი და მაშინვე მივაშურე. იმწუთას ვილაცამ მხარზე რბილად დამკრა ხელი და ოდინდელი ჩუმი, დაწყველილი ჩურჩული ჩამესმა.

მრისხანებისგან თვალდაბნელებული მივვარდი ჩემს სულთამხედელს და გამეხებულმა სახელოზე ხელი ვტაცე. ზუსტად ჩემსავით იყო მორთულ-მოკაზმული, როგორც სჩვეოდა. ლურჯი ხავერდის ესპანური მოსასხამი მოესხა, წელზე მეწამული ფერის სარტყელი შემოერტყა დაშნითურთ. შავი აბრეშუმის ნილაბი მთლიანად უფარავდა სახეს.

— გათახსირებულო! — შევძახე ბრაზით ხმაჩახრინწულმა, თითქოს ვგრძნობდი, ყოველი წარმოთქმული ბგერა სულ უფრო მიმატებდა მრისხანებას, — გათახსირებულო! თვითმარქვია! წყეულო! აწ ვედარ, ვედარ მომიწამლავ წუთისოფელს! მომყე ან არადა, აქვე აგიგებ ანდერძს! — და სწრაფად წავათრიე გვერდით ოთახისკენ. ისიც წინააღმდეგობის გაუწევლად გამომყვა.

შესვლისთანავე გაცეცხლებულმა ხელი ვკარი და კედელს მივახეთქე. მერე წყველა-კრულვით კარი გადავკეტე და ვუბრძანე, თავი დაიცავი-მეთქი. წამით შეყოყმანდა, შემდეგ ამოიხენეშა, მღუმარედ ამოიღო დაშნა და თავდასაცავად მოემზადა.

ბრძოლა ხანმოკლე გამოდგა. ყველანაირი სახისა და ჯურის ჩემმა მრისხანებამ ათი კაცის ძალა მომგვარა მარჯვენაში. ორი-ოღე წამი და კუთხეში მივიმწყვდიე გაშმაგებულმა. კარგად ვხედავდი, ჩემს ხელთ იყო და მხეცური კბილთა ღრჭენით დაშნა რამდენიმეჯერ ვატაკე მკერდში.

ამ დროს კარს ვილაცა წაეპოტინა. შევშფოთდი, ვაითუ ვინმე შემოვიდეს-მეთქი, ურდული გაუმაგრე და მყისვე მომაკვდავ მეტოქესთან გამოვბრუნდი. მაგრამ მეყოფა კი ძალა იმ გოცებისა და შიშის ზარის გადმოსაცემად, რაც განვიცადე? თვალი რომ მოვაცილე, ეს ერთი წამი საკმარისი აღმოჩნდა ოთახის მეორე ბოლოში მომხდარი საკვირველი ცვლილებისათვის. დიდი სარკე — ამ მღელვარებაში პირველად ასე მეგონა, მომეჩვენა-მეთქი — იქ დავინახე, სადაც წელან არაფერი შემინიშნავს და როცა შეძრწუნებულმა ფეხი დავადგი, საკუთარი თავი დავლანდე, ფერმილეული და სისხლით მოთხვრილი, ბარბაცით ჩემკენ დაძრული.

მომეჩვენა-მეთქი, ვამბობ, მაგრამ ასე არ ყოფილა. მეტოქე —

უილსონი იდგა ჩემ წინ, სულთმობრძავი, სახემორღვეული; ნიღაბი და მოსასხამი იქვე ეგდო იატაკზე. მისი სამოსლის ყოველი ნაკერი, მისი განუმეორებელი სახის ყოველი ნაკვთი სრულიად დამთხვეოდა ჩემსას!

ეს გახლდათ უილსონი; და როცა დაილაპარაკა, თითქოს მე ვამბობდი ამას:

— გათუდა, მორჩა, შენ გაიმარჯვე, მაგრამ აწ მკვდარი ხარ, მკვდარი ამ სოფლისთვის, სასოებისთვის, ძალა ცისთვის! ჩემში იყო შენი არსობა და ჩემშია შენი სიკვდილიც, საკუთარი სახე გამცნობს, ვინ მოიკვეთე სამარადისოდ!

შეუცნობლის ანგელოზი

ექსტრაგანცა

ნოემბრის ცივი საღამო იყო. სწორედ ახლა დაეამთავრე მსუყვე სადილი, სუფრის დამამშვენებელ კერძებს შორის გეახელით აგრე მძიმე მოსანელებელი truffle¹ და მარტოდმარტო ვიჯექი სასადილო ოთახში, ფეხები ბუხრის რიკულებზე მქონდა შემოწყობილი, ხოლო იდაყვები იმ პატარა მაგიდაზე დამეწყო, ცეცხლთან რომ მოვიჩოჩე; ის, რასაც შეიძლება დასაყოლებელი ვუწოდოთ, სწორედ ამ მაგიდაზე იყო რამდენიმე ღვინის, არყისა და ლიქიორის ბოთლს შორის. იმ დღიდანვე ვკითხულობდი გლოვერის „ლეონიდეს“, უიკლის „ეპიგონიადას“, ლამარტინის „მომლოცველობას“, ბარლოუს „კოლუმბიადას“, ტაკერმანის „სიცილიას“ და გრიზუოულის „საოცრებანს“, და უნდა ვაღიარო, ცოტათი გამოვტვიზინდი კიდევაც. ლაფიტი გადაკარი ზედიზედ, იქნებ, მოვცოცხლდე-მეთქი, მაგრამ ამაოდ დაუშვერი. ბოლოს სასოწარკვეთილმა ავიღე და გაზეთი გადავშალე. ყურადღებით ჩავიკითხე სვეტები „ქირავდება სახლი“ და „დაიკარგა ძაღლი“, მერე, ასევე, აღარ გამომიტოვებია ორი სვეტი გაქცეული ცოლებისა და შეგირდების შესახებ; მერე დიდი მონდომებით დავეტაკე მოწინავეს და თავიდან ბოლომდე გადავიკითხე ისე, რომ ერთ სიტყვასაც ვერ მივხვდი და გავიფიქრე, ჩინურად ხომ არ დაუწერიათ-მეთქი. კიდევ ერთხელ გადავიკითხე, არც დასაწყისი გამომიტოვებია და არც დასასრული, მაინც ვერაფერს გავხდი. ის იყო, განრისხებულს უნდა მომესროლა

¹ თირკმელა სოკო (ფრ.).

*ეს ოთხფურცლიანი ფოლიანტი, შრომა დიდებული,
კრიტიკოსებისათვის ასე ვაგლახ დაკარგული,
რომ ჩემი ყურადღება ერთმა წერილმა მიიპყრო:*

„მრავალი და გასაოცარია სიკვდილისკენ მიმავალი გზა. უცნაურად დაღუპულა ვიღაც კაცი, ამას გვატყობინებს ლონდონის ერთ-ერთი გაზეთი. „ჩაჰბერე ისარს“, — ასე უწოდებენ იმ თამაშს, მოთამაშეები მოიმარჯვებენ თუნუქის მილს, რომელშიაც ჯერ ჩადებენ მოგრძო ნემსს და მიზანში ისერიან ჩაბერვით. იმ კაცს თურმე ნემსი უკუღმა ჩაუდვია მილში და სანამ გაისროდა, მაგრად შეუსუნთქავს ჰაერი, ნემსი მოსხლეტილა და შიგ ყელში გარჭობია, ფილტვამდეც დასულა და ის უბედური მომკვდარა რამდენიმე დღეში“.

ვნახე ეს წერილი და ისე გავბრაზდი, თვალთ დამიბნეულდა, ზუსტად არ ვიცი, რად მომივიდა ასე. „რაებს როშავენ, — შეეყვირე მე, — ასეთი სიყალბე ვის გაუგონია, საწყლები, ეს საკენი თავიანთ ქათმებს დაუყარონ. იქ, ალბათ, ვიღაც ჰყავთ, ვისაც ბევრი უყვალავს და გაბრუებულია. ამ ხალხმა კარგად იცის, რომ გულუბრყვილობაა ჩვენი საუკუნის ნიშანი. სხედან თავისთვის და ჭკუას სისულელეებზე ხარჯავენ, უნდათ რაიმე მოიგონონ წარმოუდგენელი, შეუცნობელი, როგორც ისინი უწოდებენ ამას; მაგრამ კაცი მოაზროვნე (ჩემსავითმეთქი, დაჰძინე და ჩემდა უნებურად ცხვირზე ხელი მოვისვი), ღრმად მხედი და მრავალნაცადი, მე რომ გახლავართ, ისეთი, კარგად მიხვდება, რომ არაჩვეულებრივი ის არის, გასაოცრად სწრაფად მატულობს ეს „შეუცნობელი შემთხვევები“. მე თუ მკითხავთ, ამიერიდან არა მჯერა რა ამ „წარმოუდგენელი ამბებისა“.

— მაინ გოტტ, ჰოდა, მაში დიდი შულელი ჰარ! — მიპასუხა ამანე ხმამ, იმდენად უცნაურმა, რომ დღემდე მისი მსგავსი არა მსმენია. ჯერ ვიფიქრე, ყურებში შუილი მაქვს, ალბათ, ეს იმისი ბრალი უნდა იყოს-მეთქი, სწორედ ასე ემართება გამომთვრალ კაცს; მაგრამ მერე ასე გავიფიქრე, ცარიელ კასრს კეტს რომ დასცხებენ, ეს ხმა უფრო იმას უნდა ჰგავდეს-მეთქი. ამ აზრს დავჯერდებოდი საბოლოოდ, მაგრამ იმ ბგერებში სიტყვები გავარჩიე და რაღა უნდა მექნა. საერთოდ ნერვიული კაცი არა ვარ, და იმ რამდენიმე ჭიქა ლაფიტმა, ამ ცოტა ხნის წინათ რომ დავლიე, გული მომცა და ამიტომ აღარც შევშფოთებულვარ. ნელ-ნელა მოვათვალიერე ოთახი, მომხდურს ვეძებდი, მაგრამ ვერავინ დავინახე.

ქხო, მომესმა მე ისევ, როდესაც აქაურობას ვაკვირდებოდი, — მთრალჰარ ღორივით, მგონი, რაჰან ვერ მჰქელავ შენ გვერდზე მზღომარეს.

მართლაცდა, აქეთ-იქით ცქერას თავი დაგანებე და რას ვხედავ, სწორედ ჩემ ცხვირწინ, ჩემ პირდაპირ, მაგიდასთან ზის ვილაც უცხო, საშინელი სანახავი, აღსაწერად წარმოუდგენელი — ტანი ღვინის კასრისა თუ ტიკტორის დარი თუ მისი მსგავსი ჰქონდა, სწორედ ფალსტაფის შესახედაობისა გახლდათ. ორი სურა ამშვენებდა, როგორც ჩანს, მისი ფეხები ეს უნდა ყოფილიყო. ხელები კი — ორი მოგრძო გადმოპირქვავებული მონანავე ბოთლი, აშვერილი სხეულის ზემოთ. თავი ამ ურჩხულისა, მგონია, ჰესენური მათარა იყო, დიდზე დიდ სათუთუნეს მოგვაგონებდა შუაში ხვრელდატანებულს. მათარა (ზემოთკენ ძაბრივით ჩაღრმავებული და კავალერისტის ქუდივით გვერდზე მოქცეული) კასრის კიდეზე იდგა და ის ხვრელი ჩემკენ მოეპყრო; და ამ ღრმულიდან, შინაბერას პირს რომ მიუგავდა, ეს არსება გამოსცემდა ბუხუნსა და გრუხუნს, ამით მას, როგორც ჩანს, უნდოდა ადამიანიშვილის მეტყველებითვის დაემსგავსებინა თავისი ბაყბაყი.

— შენ ჰეუბნები, — მითხრა მან, — ღორივით მთრალჰარ, პირდაპირ უყურებ და ვერად მჰქელავ; შენ ჰეუბნები, ბრიჰვი ჰარ ვითარცა ჯორი, ბედშური სიტყვისა რომ არ გჯერა, ყველაფერი სწორია, რასაცა ბეშდავენ.

— კი მაგრამ, ვინ ბრძანდებით? — ვკითხე მე ღირსეულად, თუშცა გაკვირვებული კი გახლდით, რაღა თქმა უნდა, — აქ როგორ მოხვდით? და რაებს მეუბნებით?

— თუ როჰორ მოჰდი, — თქვა ფიგურამ, — რა შენი გაშაგებია და თუ ვინა ვარ, იმიტომ მოვშულვარ, რომ ნაჰო ვინცა ვარ.

— ვინა ხარ და ვილაც ლოთიფოთი, შარახვეტია, აი, ახლა ზარს დაერეკავ და ჩემს მსახურს უბრძანებ, კინწისკვრით გაგაგდოს აქედან.

— ხა! ხა! ხა! — გაისმა პასუხად, — ხი! ხი! ხი! შეჰძლებ კი ამაშ?

— რაო! — მიუუგე, — რას ბრძანებთ? როგორ თუ ვერ შევძლებ?

— დარეკვას ვერ შეჰძლებ, — ასე ამოთქვა იმ საფრთხობელამ ქირქილით და ბილწად პირმღიმარემ.

იმწუთას წამოდგომა დავაპირე, რათა შემესრულებინა ეს ჩემი

მუქარა, მაგრამ იმ არამზადად მაგიდის ზემოდან გამოიწვდინა თავისი მოგრძო ბოთლის ხელი და გულმშვიდად შიგ შუბლში მითავაზა, უკვე სანახევროდ წამომდგარი ისევ იმ ჩემს სავარძელში დამსვა. განცვიფრებისაგან ჭკუა დაუკარგე, აღარ ვიცოდი, რა უნდა მექნა. მან კი განაგრძო თავისი საუბარი.

— ჰო, ჰედავ, — ასე თქვა, — შჯობს ცყნარად იმდე, შენთვის. აჰლა მიჰდები, ვინცა ვარ, აბა, შემომჰყდე! შეუცნობლის ანგელოზი გაჰლაფარ.

— მართლაცდა, შეუცნობელი ამბავია, — გავბედე პასუხის გაცემა, — მაგრამ მე ყოველთვის ასე მეგონა, ანგელოზი ფრთოსანი უნდა იყოს-მეთქი.

— ფრთოსანიო! — შეჰყვირა მან, წამოინთო, — ფრთებს რას ვაჰნეე? მაინ გოტტ! ციცილა ხომ არ ჰგონივარ?

— არა, ჰოი, არა-მეთქი, — მიუუგე შემფოთებულმა, — როგორ გეკადრებათ, რის წიწილა, რა წიწილა.

— და იჯექი შუმად და შენთვის, თორემ იმეე მოჰდება შუბლში. ციცილას აქვს ფრთები, ჭოტს აქვს ფრთები, ჭინკას აქვს ფრთები, და იმ ჭინკების მამამთაფარშ აქვს ფრთები. ანგელოზს ფრთები არ ჰუნდა, შეუცნობლის ანგელოზი ვარ მე.

— ჩემგან რა გნებავთ, — რა საქმე გაქვთ, რა... რა...

— რა საქმე! — გამომძახა იმ სარეკელამ, — ვინ გმდიდა, ვინ გაშწავლიდა, შენტლმენს როჰორ ჰეუბნები, რა საქმე გაქვსო!

ამ სიტყვების მოთმენა კი აღარ შემეძლო, თუნდაც ანგელოზისაგან; ვაჟკაცობა მოვიკრიბე, დაავლე ხელი სამარილეს და თავში გავუქნიე მომხდურს. დახრა მოასწრო თუ კარგად ვერ დაუმიზნე, არ ვიცე; ბუხარზე შემოდგმული საათის მინა ჩავამსხვრიე, მეტი არაფერი. იმ ანგელოზმა გამოიღო ხელი და წედანდელივით ორჯერ თუ სამჯერ დამკრა შუბლზე. რაღა უნდა მექნა, ბედს დავმორჩილდი, სირცხვილის ბრალი იყო ან იქნებ, ტკივილისა, ან, იქნებ, მქწყინა, ზუსტად ვერ გეტყვი, ცრემლები მომერია.

— მაინ გოტტ! — თქვა შეუცნობლის ანგელოზმა, როგორც ჩანს, ჩემმა გასაჭირმა გული მოუღობო. — მაინ გოტტ, ეშ კაცი ან გალემილა, ან შამკურნალოა. მაგარ შამშელს ნუ მიეხალეები, ღვინოში ცჰალი უნდა გაურიო. მოდი ეშ დალიე, შჯობს, ნუღარ შტირი-მეთქი.

აქ შეუცნობლის ანგელოზმა პირამდე შემოვსო თასი (რომელში-

აც ღვინო ასე, მესამედზე ესხა) თავისი ერთ-ერთი ხელი-ბოთლ-
იდან უფერო სითხით. შევამჩნიე, რომ ბოთლს ყელზე ასეთი იარ-
ლიყი ჰქონდა მიწებებული: Kirschenwasser¹.

ანგელოზის ამ თავაზიანობამ და მზრუნველობამ მცირეოდენი
შეება მაგრძნობინა; რამდენიმეჯერ ჩამიმატა წყალი ღვინოში,
დაბოლოს მოსულიერდი, შევძელი იმისი დიდად საკვირველი საუ-
ბრის მოსმენა. არა მგონია, შევძლო ყველაფრის გადმოცემა, რაც
მან მითხრა, მაგრამ მისი ნაუბარის ძირითადი აზრი ეს უნდა ყო-
ფილიყო, თურმე ის გახლდათ კაცის მოდგმის გენია, ვინც ხელმძღ-
ვანელობს ყოველივე იმას, თუ სადმე რაღაც *contretemps*² მოხდება,
რაც სულ მუდამ იწვევდა სკეპტიკოსთა გულისწყრომას. ერთხელ
იყო თუ ორჯერ, გავბედე და ვუთხარი, ვერ დავიჯერებ, ამდენი რო-
გორ შეგიძლიათ-მეთქი; სულ აინთო და დაინთო ამაზე, დაბოლოს
გაჩუმება ვამჯობინე, აღარ შევდავებოვარ. ის კი ძელაპარაკებოდა,
აღარ მორჩა, მე ამ დროს სავარძელში მოკვალათდი, თვალი დავხ-
უჭე და ქიშმიშის ჭამით ვერთობოდი. ვღეჭავდი, წიპწას ოთახში
ვისროდი, მაგრამ გავიდა ცოტა ხანი და უეცრად ანგელოზს არ
მოეწონა ჩემი ასეთი საქციელი. ცოფმორეული წამოვარდა, ის თა-
ვისი ძაბრა ქუდი თვალეზე ჩამოიფხატა, დამტუქსა, რაღაც წარ-
მოთქვა, ზუსტად ვერ გავიგე რა, დაბოლოს მდაბლად თავი დამიკრა
და წავიდა, „ვილ ბლახის“ ერთ-ერთი გმირის, არქიეპისკოპოსის
სიტყვებით მისურვა *beaucoup de bonheur et un peu plus de bon sens*³.

მომცილდა და მეც სული მოვითქვი. კიდევ გადავკარი ერთი
თუ ორი ჭიქა ლაფიტი; ძილი მომერია, ასე გავიფიქრე, ცოტას
წავთვლემ-მეთქი, სწორედ ასე ვშერებოდი ხოლმე ნასადილევს.
ექვს საათზე აუცილებელი საქმე მქონდა, წაუსვლელიობა არ
შეიძლებოდა. სწორედ წინაღღეს ჩემს სახლს სადაზღვევო ვადა
გაუვიდა და რაკი დასაზუსტებელი იყო რაღაც-რაღაცები, ექვს
საათზე კომპანიის მმართველობის სხდომაზე დამიბარეს სადაზ-
ღვევო ხელშეკრულების გასაახლებლად. ბუხრის საათს ავხედე
(ისე მეძინებოდა, ჩემი საათის ამოღება ვერც კი შევძელი), დიდად
მესიამოვნა, მთელი ოცდახუთი წუთი დრო კიდევ მქონდა. ექვსის

¹ ალუბლის ნაყენი (გერმ.).

² გაუთვალისწინებელი, უბედური შემთხვევა (ფრ.).

³ დიდი ბედნიერება და ცოტა მეტი საღი გონება (ფრ.).

ნახევარი იყო. იმ სადაზღვევო სამმართველომდე სულ ნელა ც რომ მევლო, ხუთ წუთზე მეტი მაინც არ დამჭირდებოდა. ჩემი სიესტა კი, ჩვეულებრივ, ოცდახუთი წუთი გრძელდებოდა ხოლმე. პოდა, გულდამშვიდებულმა სიზმრებს თავი მივეცი.

განცხრომით ვიყავი ასე რამდენიმე ხანს და მერე ისევ ავხედე იმ საათს; კი უნდა ხდებოდეს-მეთქი შეუცნობელი შემთხვევები, ასე გავიფიქრე, რადგან იმ თხუთმეტი თუ ოცი წუთის ნაცვლად თურმე სულ სამი წუთი მძინებია და კიდევ ოცდაშვიდი წუთი იყო დარჩენილი დანიშნულ დრომდე. ისევ წავთვლიმე და უკვე მეორედ გამოფხიზლებული სახტად დავრჩი. იმ საათზე ისევ ოცდაშვიდი წუთი უკლდა ექვსს. წამოვხტი და ბუნხართან მივედი. საათი გაჩერებულიყო. ჯიბიდან ჩემი საათი ამოვიღე, თურმე რვის ნახევარი ყოფილა; მთელი ორი საათი მძინებია და, რაღა თქმა უნდა, დამაგვიანდა, ვეღარსადაც ვეღარ წავიდოდი. „მერედა, რა მოხდა, — ვთქვი მე, — ხვალ დილას წავალ და ყველაფერსაც მოვაგვარებ; მაგრამ ეს საათი რაღამ გააჩერა?“ კარგად მოვათვალიერე და თურმე შეუცნობლის ანგელოზის საუბრის ხანს მთელ ოთახში კურკებს რომ ვისროდი, იმათგან ერთი საათის გატეხილ მინაში შევარდნილა, გაჩრილა მოსამართავ ხვრელში და ხელს უშლიდა დიდი ისრის მოძრაობას.

— აჰა! — წამოვიძახე მე, — ვხედავ, რაც არის. ამას რა ლარი და ხაზი უნდა. სულ ჩვეულებრივი, ბუნებრივი შემთხვევაა, ხანდახან რომ შეიძლება მოხდეს!

ბევრი ფიქრი აღარ დამიწყია და თავის დროზე დავწექი დასაძინებლად. სანთელი დავიდგი სასთუმალთან და მიწდოდა გადამეკითხა რამდენიმე გვერდი წიგნისა „უფლის მეუფება“, მაგრამ, სამწუხაროდ, ორი წამიც არ იყო გასული, რომ ჩამქმინა, სანთელი კი ანთებული დამრჩა.

სიზმრებმა გამაწამა, სულ შეუცნობლის ანგელოზს ვხედავდი. მესიზმრა, თითქოს ის ჩემს ფერხთით იდგა საწოლთან, ფარდებს ხსნიდა და თავისი საძაგელი ხმით — საარყე კასრის ბუყბუყით მემუქრებოდა, შენი ასაგდები ვინ არის, შავ ღღეს დაგაყრიო. დაბოლოს, ის თავისი გაუთავებელი აყალმაყალი იმით გაასრულა, რომ მოიშვლიპა ძაბრა ქუდი, ჩამჩარა ყელში და მთელი ზღვა მიუშვა იმ Kirschenwasser-ისა; აღარ გაილია ამ სასმლის ნაკადი, მოედინებოდა და მოედინებოდა იმ მოგრძო ბოთლიდან, ხელის მა-

გივრად რომ ჰქონდა. ვეღარ გაუძელი ამდენ ტანჯვა-წამებას და გამოძევდი, იმწუთას თვალი შევასწარი ვირთხას, რომელსაც იმ სანთლისთვის პირი დაველო და სანამ რამეს ვიღონებდი, შეძვრა ხერულში და გადაიკარგა. სულ მალე სული შემეჩუთა, ცხადი იყო, სახლი იწვოდა. რამდენიმე ხნის მერე ცეცხლის ენები ამოიჭრა, მოედო მთელ შენობას. სარკმლიდან უნდა გადავსულიყავი, სხვა გზა აღარ მქონდა. ჩემს სახლთან მოგროვილ ბრბოს გრძელი კიბე მოეტანა და უკვე მოედგათ კიდევაც. გადავრჩი-მეთქი, გავიფიქრე და სწრაფად დავეშვი კიბეზე, ამ დროს ერთი ვეებერთელა, მუცელ-დასიეებული ღრუტუნა, შეუცნობლის ანგელოზს რომ მოჰკავდა თავისი იერიითა და აღნაგობით... ჰოდა, ეს ღრუტუნა-მეთქი, თავისთვის რომ დაგორებულყო აქვე ტალახში და ტკბილად თვლემდა, უეცრად ადგა და კიბესთან მივიდა, თურმე თავისა და მარცხენა მხრის მოფხანა მოსურვებოდა, ამ კიბეზე უფრო შესაფერისს რას ნახავდა. იმწუთასვე მიწაზე ზღართანი გავადინე და იმ ჩემს უბედურებას ისიც დაემატა, რომ ხელი მოვიტყე.

ამ შემთხვევამ და იმანაც, რომ ახლა სადაზღვევო ხელშეკრულებას ვინდა დამიდებდა, აგრეთვე, რაც ყველაზე მეტად მადარდებდა, ჩემი თმა ძირისძირამდე ცეცხლს შეეხანხლა, ყველაფერმა ამან საგონებელში ჩამაგდო, დაბოლოს ცოლის შერთვა გადავწყვიტე. ერთ მდიდარ ქვრივს ვიცნობდი, ვინც ახლა მეშვიდე ქმარს გლოვობდა, სწორედ იმის დაჭრილ გულს მოვუფონე ჩემი ფიცის ბალასინი. არც ჰო მითხრა, არც არა, მივხვდი, თანახმა იყო. მუხლებში ჩავუვარდი აღფრთოვანებული და მადლობა მოვახსენე. სახე აელეწა და თავი დახარა, მისი დიდებული კულულები ჩემსას შეეწო, რამდენიმე ხნით გრანჟანისაგან რომ მქონდა წამოღებული. თუ როგორ ჩაიხვია ერთმანეთში ჩვენი თმები, არ ვიცი, მაგრამ ფეხზე რომ წამოვდექი, უპარიკოდ ვიყავი და პრიალი გაჰქონდა ჩემს თავს, ის ქალი კი იდგა გულდათუთქული, მთლად გახვეული ვიდაცის თმაში. ამ სრულიად გაუთვალისწინებელმა შემთხვევამ დამაკარგვინა ის ქვრივი, თუმცა, ბუნებრივი გარემოებანი ეს-აძირკვლებოდა ყოველივე იმას, რაც მოხდა.

სასოწარკვეთილებას არ მივცემივარ, ნაკლებად დაუნდობელი გული გავაბი ახლა სიყვარულის ბადეში. ბედმა კვლავ გადმომხედა მცირე ხნით, მაგრამ კვლავ ჩამიშალა ყველაფერი სულ უბრალო

შემთხვევამ. ჩემს გულის სწორს შეეხვდი ერთხელ ქუჩაში, სადაც ქალაქის ელიტას მოეყარა თავი. იმწუთას მივაშურე, სალამს ვუტყვი, ჩემებურად, მომნიბვლელად თავს დაუეუკრა-მეთქი, რაღაც ჩამივარდა ამ დროს თვალში და წამით დაუბრძავდი, ველარაფერს ვხედავდი. სანამ მხედველობა დამიბრუნდებოდა, ის ჩემი მიჯნური გამქრალიყო — შეურაცხყოფილი დარჩა, როგორ თუ მე გვერდით ჩაუყარე და იმისკენ არც კი გაუიხედე. გაოგნებული ვიდექი, რას ვიფიქრებდი, თუ ასე მოხდებოდა (ამქვეყნად ვის რა არ გადახდება თავს), ჯერ კიდევ ისე მქონდა წართმეული თვალისჩინი, რომ შეუცნობლის ანგელოზმა დახმარება შემომთავაზა, სწორედ არ მოველოდი მისგან ასეთ გულისხმიერებას. სათუთად და მარჯვედ გამისინჯა დაზიანებული თვალი და მითხრა, თუ რაც ჩამვარდნოდა მიგნით და კიდევაც ამომიღო (რაც „ჩამვარდნოდა“), სული მოვითქვი.

გონს მოვედი და ასე ვიფიქრე, რაღაა ჩემი სიცოცხლე (სადაც არ მივდექი, ყველგან მომეცარა ხელი), თავი უნდა მოვიკლა-მეთქი, და უახლოესი მდინარისაკენ გავეწიე. მივედი იქ და ტანზე გავიხადე (სწორედ ისე უნდა მოვკვდეთ, როგორც ვშობილვართ, რატომაც არა), თავით გადავეშვი წყალში; ჩემი უბედურების ერთადერთი მოწმე არყის გამოსახდელი მარცვლების მოყვარული, თავისიანებისაგან გადახვეწილი ყვავი ყოფილა თურმე. ჩავხტი თუ არა მდინარეში, ამ ფრინველმა მაშინვე სტაცა ნისკარტი ჩემი ტანსაცმლის უმთავრეს ნაწილს და მოიტაცა. თავის მოკვლა სხვა დროისათვის გადავდე. სწრაფად ვტუცე ჩემი ქვედა კიდურები პიჯაკის სახელობაში და იმ ქურდბაცაცას გამოეყენეთ, მაგრამ ასე გამოწყობილი კაცი რას გავხდებოდი. ფეხდაფეხ მომყვებოდა ის ჩემი ავი ბედისწერა, ჰოდა, მივრბოდი ასე, რაც ძალი და ღონე მქონდა, ზეცას ავყურებდი, ის ჩემი გამძარცველი არ დამემალოს-მეთქი; უეცრად ფეხქვეშ ველარ ვიგრძენი terra firmax¹, უფსკრულში გადავშლდრეულვართ თურმე და, რაღა თქმა უნდა, სულიც აღარ დამეყვებოდა იმის ძირამდე, მაგრამ ბედად ხელი ჩაუჭიდე აქვე ჰაერში აჭრილი საჰაერო ბურთიდან ჩამოშვებული გრძელი სამუხრუჭე ბაგირის ბოლოს.

გონს მოსვლის შემდეგ მალევე მივხვდი, რომ დიდი საშიშროების წინაშე ვიდექი, უფრო სწორად, ვეკიდე. აღარ დამიხანებია, ღრიალი მოურთო, იქნებ ჩემ ზემოთ მყოფ აერონავტს ხმა მივაწვდი-

¹ მყარი მიწა (ლათ).

ნო-მეთქი. მაგრამ კარგა ხანს ამაოდ დავშვერი. ვიღაც სულელი ან გარეწარი უნდა ყოფილიყო იქ და რაღას გაეხდებოდი. სულ უფრო და უფრო მაღლა მიიწვედა ამ დროს ეს მანქანა, მე კი სულ უფრო და უფრო ვკარგავდი ღონეს; რაღა უნდა მექნა, ბედს უნდა შვერიგებოდი, ჩამყლაპავდა ზღვა და გათავდებოდა ამით ყველაფერი. მაგრამ უეცრად გული მომეცა, ხმა ჩამომესმა ზემოდან, ვიღაცა დიდინებდა თავისთვის რომელიღაც ოპერის არიას. ავიხედე და რას ვხედავ, შეუცნობლის ანგელოზს მკერდზე ხელები დაუწყევია და კალათიდან დაბლა იშხირება; პირში ჩიბუხი აქვს გარჭობილი და დინჯად აბოლებს, თავისი და ამქვეყნიერების დიდად კმაყოფილი ჩანს. ლაპარაკის თავი აღარ მქონდა, მუდართლა ავცქეროდი მას.

რამდენიმე წუთი პირდაპირ სახეში მომჩერებოდა, ხმას აღარ იღებდა. დაბოლოს აუჩქარებლად ის თავისი ჩიბუხი პირის მარჯვენა კუთხიდან მარცხენაში გადაანაცვლა, პატოვი დამდო და ასე მკითხა:

— ვინ ჰარ შენ? და რა შანდაბა ჰინდა აქ?

მის ამ უნამუსობაზე, გულქვაობასა და ცბიერებაზე შემეძლო მეპასუხა მხოლოდ ასეთი წამომახილით: „მიშველეთ!“

— ჰიშველოთ! — ჩამომძახა ამ ბრიყვმა, — არა-მეთქი, აი, ეს ჰოთლი, ის ჰიშველით, აქა ცოცჰლად!

თქვა ეს და დაუშვა Kirschenwasser-ის მძიმე ბოთლი, შიგ თავში მომახვედრა, ასე მეგონა, მთელი ტვინი სულ პირწმინდად დამანთხვეინა-მეთქი. სწორედ ასეთი შთაბეჭდილება მქონდა და მინდოდა ხელები გამეშვა და დამეგდო ეს წუთისოფელი, მაგრამ ანგელოზმა ჩამომძახა, შეჩერდიო.

— ჰელი, არ ჰაუშვა! — გავიგონე მისი ხმა, — ნუ ჩჰარობთ, ნუ-მეთქი! კიდევ ჰინდა მეორე ბოთლი, ანუ, მჰონი, მოფჰიზლებულხარ და ჰონს მოსულჰარ?

— იმწუთას ორგზის გავაქნიე თავი, ერთხელ უარყოფის ნიშნად, მეორე ბოთლი აღარ მინდა-მეთქი, მეორეჯერ კი ვანიშნე, უკვე გამოფხიზლებული და სრულ ჭკუაზე ვარ-მეთქი. ამ დროს ანგელოზსაც ცოტათი გული მოუღბა.

— მაშ, ახლა გშერა, ჰომ, — თქვა მან, — ბოლოშ და ბოლოშ! გშერა-მეთქი შეუცნობლის ანგელოზისა?

ჰო-მეთქი, კვლავ დაუუქნიე თავი.

— და შენ გშერა ჩემი, შეუცნობლის ანგელოზისა?

კვლავ დაუქნიე თავი.

— ჰოდა, აჰლა ჰომ არ იტყვი, მთრალი არ ვარო, ვირი არ ვარო?

კიდევ ერთხელ დაუქნიე თავი.

— რაჰან მასეა, ჩაიდუ შენი მარჯვენა ჰელი მაჰ შენი შარვლის მარცხენა ჯიბეში და დამორჩილდი შეუცნობლის ანჰელოხს შაბ-ოლოოდ.

ამას კი ვერ ვიზამდი, შეუძლებელი რომ ბრძანა. ჯერ ერთი, მარცხენა ხელი მაშინ მოვიტყეხე, კიბიდან რომ გადმოვვარდი, მარჯვენა ხელით კი ბაგირს ვიყავი ჩაჭიდებული. გაუუშვებდი ხელს და სამუდამოდაც გაუუშვებდი. ხოლო სანამ იმ ყვავს არ დავიჭვრდი, შარვალს როგორღა დაეიბრუნებდი. გამომდინარე აქედან, ჩემდა სამწუხაროდ, იძულებული ვიყავი, თავი გამექნია უარყოფის ნიშნად, შეუცნობლის ანგელოზი უნდა მიმხვდარიყო, რომ ამწუთას ასეთ მდგომარეობაში მყოფი კაცი ვერ ავასრულებდი მის ბრძნულ რჩევადარიგებას! მაგრამ მაშინვე, შევაჩერე თუ არა თავის მოძრაობა...

— შანდაბამდისაც გზა ჰქონია! — დამიღრიალა შეუცნობლის ანგელოზმა.

წარმოთქვა თუ არა ასე, გადაუსვა ბასრი დანა იმ საკალათე ბაგირს, რომელზედაც დაკიდებული გახლდით; მოხდა ისე, რომ სწორედ იმწუთას ჩემი სახლის ზემოთ ვიმყოფებოდით (ამ მოგზაურობის ხანს ხელახლა აუშენებიათ ჩემი სამყოფელი) და იმის საკვამურში თავით ჩავეშვი და კიდევაც მოვადინე ზღართანი ჩემი სასადილო ოთახის ბუხარში.

გონს რომ მოვედი (ასეთ ყირამალას კარგა მაგრად დავერეტიანებინე), დილის ოთხი საათი იყო. სწორედ იქ ვიყავი გამზღართული, სადაც დავეცი იმ საჰაერო ბურთს მოწყვეტილი, ნაცარში მქონდა ჩარგული ცხვირი, ფეხები იმ პატარა მაგიდის ნამტვრეუვებში გამჩხეროდა, ჰოდა, ასე ვიწექი იმ ნაირ-ნაირი დასაყოლებლის, გაზეთის, ჭიქებისა და ბოთლების ნამუსრევეში, აქვე იყო ის ცარიელი სურა ჰოლანდიური Kirschenwasser-ისა. ასე იდია შური შეუცნობლის ანგელოზმა.

ქვამ სამრეკლოზე

რა დრო იქნება?

ცნობილი გამოთქმა

საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ ქვეყნად უმშვენიერესი კუთხეა — ანუ, ვაგლახ — ასეთი იყო ჰოლანდიური დაბა ღაღლოქნებისი. მაგრამ რაკილა დაშორებულია შარავხას, მივარდნილ ადგილასაა, ამიტომ, შესაძლოა, ჩემს მკითხველთაგან იქ ცოტა ვინმე თუ მოხვედრილა. ვინც აქ არ ყოფილა, ჯერ არს რამდენიმე სიტყვით მოვუთხრო ეს ამბავი. მართლაცდა, ფრიად საშური საქმეა; უკანასკნელ ხანებში აქ დატრიალებულ უბედურებას რომ გაიგებენ, იმედია, თანაგრძნობით შეხედავენ ამ დაბის მცხოვრებთა გასაჭირს. ჩემი ნაცნობებიდან არაუის შეეპარება ეჭვი, თავად შეძლებისდაგვარად ღონეს არ დავიშურებ ნაკისრი მოვალეობის მოსახდელად, გამბობთ სრული მიუკერძოებლობით, ფაქტების საგულდაგულო შემოწმებითა და წყაროების გამოწვლილვითი შეჯერებით. ამათი უგულვებელმყოფელი ხომ ვერ იქნება მემატინის სახელისთვის თავგადადებული კაცი.

მონეტების, მანუსკრიპტებისა და წარწერების ერთობლივი მოკვლევა-მოჩხრეკით შემიძლია უცდომლად გაუწყოთ, იმთავითვე ისეთი იყო დაბა ღაღლოქნებისი, რა სახითაც ცოტა ხნის წინ იხილავდით. დაარსების თარიღის გამო, სამწუხაროდ, ამასლა ვიტყვი — ამ საკითხს ახასიათებს ის ბუნდოვანი სიზუსტე, როგორითაც ხანდახან ზოგიერთ ალგებრულ ფორმულას განსაზღვრავენ მათემატიკოსები. სიტყვას აღარ გაუაგრძელებ, თარიღი უხსოვარ დროშია საძიებელი — ეს დაბა ქვეყნის დასაბამიდან არსებობდა დედამიწაზე, როგორც სხვა ყველაფერი.

ღაღლოქნებისის სახელწოდების წარმოშობის შესახებ, სამ-

წუხაროდ, უნდა ვაღიარო, არაფერი ვიცი. ამ სადავო ამბის გამო აუარება ვარაუდში ზოგი მახვილგონივრული, ზოგი მეცნიერული, ზოგიც სრულიად ამათი საპირისპიროა. თავადაც ვერაფერს გამოვარჩევ ისეთს, რაც დაგვაკმაყოფილებდა. ბოთუსას თითქმის რომ უახლოვდება, ხუხეს მოსაზრება უფრორე მისაღებია. ამის მიხედვით, „ღადღ“ არის ღადღადი. „ღღო“ ღღეიდან თუ ღღემდე ან, შესაძლოა, აქ იყოს რამე კავშირი „ღღეებასთან“, მაგრამ რისი ღღეება იგულისხმება? ამის გაგება ჭირს. მართალი თუ გინდათ, დასახელების წარმოშობა გამოძახილია ძირძველი გადმოცემისა. თურმე დაბის ახლოს ღადღადუდა ადგილას რაღაც მომხდარა, ვიღაცები ერთმანეთს დატაკებიან — იქნება თუ არ იქნებაო, და ეს „იქნების“ სწორედ ამას უნდა ნიშნავდეს. ბოლოს ამ გაწამაწიამი დაბის სამრეკლოსთვის რაღაც მოუხვედრებიან და მცირე რამ ნაკვალევი მის წვერზე დღესაც ჩანს. ასეთი მნიშვნელოვანი თემის გადმოცემისას სიფრთხილე მმართვეს და ამიტომ მკითხველს ვურჩევ ინფორმაციისთვის ნახოს ღუნდუკის Oratiunculoe de Rebus Proeter-Veteris¹ ასევე ხვერიას De Derivationibus² გვ. 27-5010, ინფოლიო, გოტიკური გამოცემა, აწყობილი შავ-წითელი შრიფტით, კოლონტიტულით, არაბული ნუმერაციის უქონელი; თუკი ხელი მიუწვდება, აგრეთვე, გაეცნოს აბდა უბდაელის მანუსკრიპტებზე მიწერილ შენიშვნებს და ღრუტუნისის ქვეკომენტარებს.

მიუხედავად იმ ბურუსისა, რომლითაც მოცულია ღადღოიქნებისის დაარსების თარიღი და დასახელების წარმოშობა, როგორც უკვე იცით, ღღემდე უცვლელი დარჩენილიყო ეს დაბა. სულ უმნიშვნელო სხვაობასაც ვერ გეტყვოდათ მისი უხუცესი მოქალაქე და, მართლაც, შეურაცხყოფადაც ჩაითვლებოდა ასეთი ვარაუდის გამოთქმა. დაბა უზადო სიმრგვალის ველზე მდებარეობს, რომლის წრებაზი მეოთხედი მილი თუ იქნება და ყოველი მხრიდან გორაკები მოსდგომია; ვერავის გაებედა იმხნობამდე მათი გადმოჭრა და ეს გარემოება აქაურ მკვიდრთა რწმენას დასდებია საფუძვლად — დაბის იქით აღარავინ ცხოვრობსო.

ამ ველის (მთლად მოსწორებულის, ბრტყელი ფილებით სრულიად რომ მოეკირწყლათ) ნაპირას ჩამწკრივებულიყო სამოცი პა-

¹ „მცირე სიტყვა შორეულ წარსულზე“ (ლათ).

² „წარმოშობათა შესახებ“ (ლათ).

ტარა სახლი. უკანა მხრით გორაკებისკენ მიქცეული, ფასადით — მოედნის შუაგულისკენ, რომელსაც სამოცი იარდით დასცილებოდა ყოველი სახლის სადარბაზო კარი. თითოეულის წინ იყო პატარა ბაღი, ბილიკით გარშემოვლებული, მზის საათითა და ოცდახუთი თავი კომბოსტოთი. შენობები ძირისძირამდე ერთიმეორეს ჰგავდა, მცირეოდენ სხვაობასაც ვერ უნახავდა კაცი. ნამეტანი სიძველის-დაკვალად სახლების არქიტექტურა როგორღაც უცნაური ჩანდა, მაგრამ კი იყო საამური სანახაურო. გამომწვარი წითელი შაკვიდიანი მომცრო აგურით აგოთ ისინი და კედლებიც ვეებერთელა საჭადრაკო დაფას დამსგავსებოდა. ფრონტონი, ასევე ლავგარდანი, გადმოშვერილიყო და სადარბაზო კარი მოეჩრდილა, რაკილა მთელ სახლთან შედარებით მისი ეს ნაწილი კარგა მოზრდილი გაეკეთებინათ. სარკმლები ჰქონდა ვიწრო, კედლებში ღრმად დატანებული დიდრონჩარჩოებიანი და ძალზე წვრილ-წვრილი მინებით გაწყობილი. სახლები ძირითადად კიდეაპრეხილი მოგრძო კრამიტით დაქუერათ. ამ ნაგებობათა ხე იყო მოშავო, ხვავრიელად მოჩუქურთმებული, მაგრამ ჩუქურთმებად საათისა და კომბოსტოს გამოსახულებებიდა ჰქონდა; ოდითგანვე მეტი არაფერი შეედლოთ დადლოიქნებისელოსტატებს. თუმიცა შესრულება კი უნაკლო იყო და გასაოცარი საზრიანობით ყველგან ამოეჭრათ, სადაც საჭრეთელი მიუწვდებოდათ.

სახლები მთლიანად — შიგნიდანაც და გარედანაც — ერთნაირად გაეწყოთ. ოთახებშიც სულ ერთი ფაიდის ავეჯი იდგა. იატაკი ოთხკუთხა ფილებით დაეგოთ. სავარძელი და მაგიდა, მორკალულ-მოლამაზებული ფეხებითურთ, შავი ხის მასალისგან დაემზადებინათ. ბუხრის ფართო თარო მომაღლოდ აეტანათ, მოეგარაყებინათ კომბოსტოსა და საათის გამოსახულებით. თაროს შუა იდგა ძალუმად მოხმაურე ნამდვილი საათი, რომლის მარჯვენე და მარცხნეე გაემწკრივებინათ კომბოსტოიანი ქოთნები, ქოთანსა და საათს შორის დაედგათ ფაიფურის კაცუნა — ჩინელი, რომლის ამოდრუტნულ ღიპშიც საათი დაეტანებინათ.

ბუხარი იყო ღრმა და დიდი, რკინის ფეხებმოღრეცილი შემზარავი ზედადგარით. აქ ცეცხლი სულ ენთო, ზედ შემოედგათ კომბოსტოს მწნილითა და ღორის ხორციით ავსებული უზარმაზარი ქვაბი, რომელსაც ნიადაგ თავს დასტრიალებდა კარგი დიასახლისი. ხანმოთუელი პატარა ტანის ქალბატონი, ბუნჩულა, ცისფერთვალა და

ლოყებლაჟღაჟა, წითელ-ყვითელი ბაფთებითა და გაქათქათებული, შაქრის თაგის მინაგვარი დიდი ჩაჩით მორთული. ნარინჯისფერი, შალნარევი, უკან გაფუებული კაბა ეცვა, წელში წვრილად გამოყვანილი, საკმაოდ მოკლედ შეკერილი, რაკი მუხლისთაგებსაც არ უფარავდა. თეძოსრულსა და ფეხებმომსხოს მშვენიერი მწვანე წინდა ემოსა. ფეხსაცმელი ჩაეცვა ვარდისფერი ტყავის, კომბოსტოს ფურცლისებურად შეჭმუჭნილი ყვითელი მაქმანით მოკოხტაეებული. მარცხენა ხელში ეკავა პატარა ჰოლანდიური საათი, მეორით მოემარჯვებინა ჩამჩა მწნილისა და ღორის ხორცის მოსარეჟად. დიაცის ფერხითი კრუტუნებდა გათქვირებული ფისუნია; „ბიჭუნებს“ მისთვის თავშესაქცევად კუდზე შეებათ მოოჭვილი სათამაშო-სარაკუნა.

სამნი იყვნენ ღორის სამწყემსად გამოსული ბიჭები, თითოეული ორი ფუტი სიმაღლისა; თაგზე ეხურათ სამკუთხა ქუდები, თეძოებამდე სწვდებოდათ მწაპული ფერის ჟილეტები, მოკლე შარვლები ეცვათ ირმის ტყავისა, ფეხებზე — შავი წინდები, ვერცხლისბალთებიანი მძიმე ფეხსაცმელები და გრძელი სერთუკები სადაფის დიდრონი დილებითურთ. თითოეულს ჩიბუხი გაერჭო პირში და ხელში კი პატარა, ბუთხუზა საათი მოემარჯვებინა. გააბოლებდნენ და დახედავდნენ საათს, დახედავდნენ და გააბოლებდნენ ისევ. ჩოლფოთი და ჩასორსლებული ღორი შეახრამუნებდა მიწაზე დავარდნილ კომბოსტოს ფურცლის ჩამონახევს, მერე მონინდომებდა მოოჭვილი სარაკუნასთვის წიხლის გაკვრას. ფისოს მსგავსადვე იყოს ჩვენი ღორი ლამაზიო, ამიტომ მიებათ კუდზე მისთვის სარაკუნა.

სადარბაზო კარის მარჯვნივ იდგა მაღალზურგიანი, ტყავგადაკრული სავარძელი, მაგიდასავით ესეც ფეხებმორკალული. თავად სახლის პატრონი დაბრძანებულიყო ზედ — მოხუცი, გაფიჟინებული, პატარა ტანის ჯენტლმენი, დიდი, მრგვალთვალებიანი და ვეება ორკეცა ღაბაბით დამშვენებული. ბიჭებივით ეცვა მასაც და ამის შესახებ მეტს არაფერს გეტყვით. მთელი სხვაობა ეს იყო, მოზრდილი ჩიბუხი გაერჭო პირში და ბევრსაც ეწეოდა. საათიც ჰქონდა, ოღონდაც ჯიბისა. მართალი თუ გინდათ, საათის ცქერა რა მოსატანია, უფრო დიდ საქმეს შესჭიდებოდა იგი, სახელდობრ რას, ამას მალე გაიგებთ. ფეხზე ფეხი გადაედო სახემშვიდს, ორივე თვალი თუ არა, ცალი მაინც ვერ მოეცილებინა მოედნის შუაგულის ერთი ღირსშესანიშნავი ადგილისთვის.

საადგილმთავროს სახლის გოდოლზე იყო ეს ადგილი. საადგილმთავროს მრჩეველები იყვნენ ერთი ბეწო კაცუნები, ჩამრგვალებულნი, ჭკუადახედულნი, ჰქონდათ თეფშისტოლა თვალები. თითოეულს ედო ფაფუკი ორკეცა ღაბაბი, ეცვა მოგრძო სერთუკი და ჩვეულებრივ დადლოიქნებისელის ფეხსაცმლის ბალთასთან შედარებით უფრო დიდბალთიანი ფეხსაცმელი. ჩემი აქ ყოფნის დროს რამდენიმეჯერ მოიწვია საგანგებო კრება და გამოითანეს სამი მნიშვნელოვანი დადგენილება:

„რომ დაუშვებელია ოდინდელი წესების შეცვლა“;

„რომ საგულისხმო არაფერია დადლოიქნებისის საზღვრებს გარეთ“ და...

„რომ მარადჟამ ვიქნებით ჩვენი საათისა და ჩვენი კომბოსტოს ერთგულნი“.

საადგილმთავროს სხდომათა დარბაზის ზემოთ იყო გოდოლი, გოდოლზე სამრეკლო, სადაც იმთავითვე არსებობდა ამ კუთხის სიამაყე და საოცრება — დაბა დადლოიქნებისის დიდი საათი. და სწორედ ამას შესცქეროდა ტყავით გადაკრულ სავარძელში მჯდომარე მოხუცი.

შვიდციფერბლატიანი იყო დიდი საათი — შვიდგვერდა სამრეკლოს შვიდივე მხარეს დატანებული. ასე რომ, ყოველი ადგილიდან შეიძლებოდა მისი დანახვა. დიდი, თეთრი ფერის ციფერბლატები ჰქონდა და მძიმე, შავი ფერის ისრები. სამრეკლოს ჰყავდა გამრიგე, რომელსაც მხოლოდ საათის მეთვალყურეობა ევალებოდა, მაგრამ მისი სამსახური სრული სინეკურა იყო — არავის ახსოვს თუნდაც ერთხელ გაფუჭებულიყო დადლოიქნებისის საათი. მკრეხელობად შეირაცხებოდა ამგვარი აზრის გულში გავლებაც კი. უხსოვარი დროიდან მოყოლებული, არჩევები ასე გვამცნობენ, ეს საათი პატიოსნად რეკდა დიდ ზარს. და მართლაც, ასევე ზუსტად მუშაობდა ამ დაბაში ყველა საათი. ზუსტ დროს არსად ეკიდებოდნენ ისეთი ყურადღებით, როგორც აქ. დიდი ზარი რომ დაჰკრაგდა, თორმეტი საათიაო, ყოველი დადლოიქნებისელი მორჩილად დააღებდა პირს და შეეხმიანებოდა ზოლმე. ერთი სიტყვით, ამ კეთილ ბიურგერებს უყვარდათ კომბოსტოს მწნილი, მაგრამ თავიანთი საათებით კი ამაყობდნენ სწორედ.

ამა თუ იმ ზომით პატივცემულია ყველა, რომელთა მოვალეობაა სინეკურა და რაკილა დადლოიქნებისის სამრეკლოს გამრიგეს საქმე

უფრო იყო სინეკურა, ქვეყნიერებაზე უპატივცემულეს კაცად, აქაურ პირველ დიდებულად გამოეცხადებინათ და ყოველი ღრუტუნა დაბის ამ სათაყვანოს მოკრძალებით შესცქეროდა. კოჭებამდე სწვდებოდა სერთუკი, ასევე ჩიბუხიც, საფეხსაცმლე ბალთებიც, თვალებიც და ღიბიც უფრო დიდი ჰქონდა, ვიდრე ამ კუთხის სხვა მოხუც ჯენტლმენებს და ორკეცა კი არა სამკეცა დაბაბი ელო.

აწ თქვენ იცით, რა ბედნიერად ცხოვრობდნენ დადლოიქნებისში. მაგრამ, ვაგლახ, მთლად უნდა შეცვლილიყო ეს საამური სურათი!

დიდი ხანი არ იყო გასული მას შემდეგ, მოქალაქეთაგან უბრძნესმა რომ ბრძანა: ამ გორაკებს იქიდან კარგს ნუ მოვლითო. და მართლაც, მისწური გამოდგა ეს სიტყვები. ორი დღის წინ, ხუთი წუთი დარჩენილიყო შუადღემდე, როცა უცხო სანახავს მოჰკრეს თვალი აღმოსავლეთის ბორცვის წვერზე. ამ მოვლენამ, რალა თქმა უნდა, მიიპყრო მცხოვრებთა მთელი გულისყური და ტყავით გადაკრულ სავარძელში მჯდარმა თითოეულმა შიშატანილმა მოხუცმა ჯენტლმენმა იქით გაიხედა ცალი თვალთ, მეორეთი კი სამრეკლოს შეაცქერდა.

სამი წუთი აკლდა შუადღეს, ეს სასეირო არსება გადამთიელი კაცუნა გამოდგა. მართლაც, ვინმე უცხოელი უნდა ყოფილიყო ეს ციდამტკაველა. დადლოიქნებისში ასეთი არასდროს უნახავთ. მუქი ფერის ბურნუთს მიუგავდა კანი, ჰქონდა გრძელი კაუჭა ცხვირი, თვალები ერთი ბეწო, პირი ფართო, უზადოდ ჩაკიწკიწებულ კბილები, ყურებამდე ილიმებოდა; ასე იფიქრებდით, კბილების გამოჩენა მოუნდომებიაო. მეტს ვერც რას დაინახავდით მის ქილვაშებსა და ულვაშებში. უქუდო იყო, თმა ფაქიზად ჰქონდა დავარცხნილი, შავი ფერის გატკიცინებული ფრაკი (თითქმის სრულიად გადმოკიდებოდა ცალი ჯიბიდან ქათქათა ცხვირსახოცი), შავი ქიშმირის ვიწრო შარვალი, შავი წინდები და ბრტყელცხვირიანი ფეხსაცმელები ეცვა; ბაფთებად ჰქონდა შეკრული შავი სატინის ზეაერიელი კონა. ცალ იღლიაში უზარმაზარი ქუდი ამოედო, მეორეში კი იმსიდიდე ვიოლინო, რომ ბარემ ხუთჯერ აჭარბებდა თავის პატრონს. მარცხენა ხელში ეკავა ოქროს სათუთუნე და გასაოცრად, ხტუნვით რომ გადმოეშვა გორაკიდან, გაუთავებლო იღებდა ბურნუთს და დიდი სიამოვნებით იყნოსავდა. ღმერთო დიდებულო! მართლაც, კარგი სანახავი კი იყო დადლოიქნებისელი უპატივცემულესი ბიურგერისთვის!

მიუხედავად ღიმისა, ეს კაცი თავზედი და ცბიერი ჩანდა, და როცა პირდაპირ დაბაში ჩამოეხეტა, მის ძველებურ ფეხსაცმელს დიდი ეჭვით დაუწყევს თვალიერება. ბევრი დამხვდური ბიურგერი მზად იყო ცალი თვალით შეეჭვრიტა იმ ბატისტის ცხვირსახოცის ქვეშ, ფრაკის ჯიბიდან ასე ცნობისაღმძვრელად რომ გადმოჰკიდებოდა. მაგრამ მეტადრე იმან წამოანთო მნახველები ნამდვილი რისხვით, როდესაც იმ ყალთბანდმა ჯერ ჩაბუქნა, მერმე ფანდანგო დაუარა და ყველაფერი ისე გააკეთა, რიტმის ნატამალსაც ვერ იგრძნობდა კაცი.

თუმცა ამ კარგმა ხალხმა თვალის დახამხამებაც ვერ მოასწრო, ნახევარი წუთიდა იყო დარჩენილი შუადღის მოწვევამდე, რომ ახტა-დახტა ეს არამზადა და პირდაპირ შიგ ხალხში ჩამოხტა; აქეთ „მასე“, იქით „ბალანსე“; მერმე კი ცალი ფეხის წვერით გააკეთა „პა-ლე ზეფირი“, ისევ ახტა და ზედ საადგილმთავროს სამრეკლოზე დახტა, სადაც მეხნაკრავივით იჯდა სამრეკლოს გამრიგე. თუმცა კი შეჩქეფებულყო, მაგრამ ღირსეულად ეჭირა თავი ჩიბუხის მწვევლს, მაშინვე ცხვირზე დაეტაკა ეს ერთი მუჭა კაცუნა, მოჟღელიმა და მოქაჩა, ჩამოაცვა თავისი უზარმაზარი ქუდი, ზედ თვალებსა და პირზე ჩამოაფხატა; მერმე აღმართა თავისი ვეებერთელა ვიოლინო, დასცხო და აღარ მორჩა, სულ ბაყაბუყი ააყენა; რაკილა სამრეკლოს გამრიგე მეტად ტანბრგე იყო და ვიოლინო ფულურო, დიდი ხმაური დადგა, ასე იტყოდით, დადლოიქნებისის სამრეკლოზე ეშმაკისეული დოლისცემა გაუმართავს მედლოეთა მთელ პოლკსო.

ვინ იცის, რას წაჰკიდებდნენ სასოწარკვეთილი მოქალაქეები ამ თავზედ მომხდურს, შუადღემდე წამიდა რომ არ ყოფილიყო დარჩენილი. საათი სადაცაა დაჰკრავდა და მთელი გულისყური იქით უნდა მიემართათ, მაგრამ სამრეკლოზე მყოფი ის კაცუნა საქმეს შესდგომოდა. რაღაც მოუვიდა საათს. დაიწყო რეკვა, დაუპატიჟებელი სტუმრისთვის ვისდა ეცალა, ყველას უნდა დაეთვალა.

— ერთი! — თქვა საათმა.

— ელთი! — გაისმა ექოდ ტყავგადაკრულ სავარძლებში მსხდომი ბუნჩულა მოხუცი ჯენტლმენების ხმა.— ელთი! — თქვეს ასევე მათმა საათებმა. — ელთი! — თქვეს მათი ფრაუს საათებმაც. „ელთი!“ — თქვეს ბიჭების საათებმა და კატიხა და ღორის კუდებზე დაკიდებულმა პატარა მოოჭვილმა სარაკუნებმა.

— ორი! — განაგრძო დიდმა ზარმა;

— ოლი! — სხვებმაც იმწუთას გაიმეორეს.

— სამი! ოთხი! ხუთი! ექვსი! შვიდი, რვა! ცხრა! ათი! — თქვა ზარმა.

— შამი! ოთხი! ჰუთი! ეკეში! შვითი! ლვა! ცხლა! ატი! — გაისმა პასუხად.

— თერთმეტი! — თქვა დიდმა

— თელთმეტი! — თქვეს პატარებმა.

— თორმეტი! — თქვა ზარმა.

— თოლმეთი! — წყნარად უპასუხა ფრიად კმაყოფილმა ხალხმა.

— თოლმეთი შაათია, და! — თქვა ყველა პატარა ჯენტლმენმა. აღმართეს თავიანთი საათები. მაგრამ დიდ ზარს ჯერ კიდევ არ მოეთაყებინა საქმე.

— ცამეტი! — თქვა მან.

— დელ თოიფელ! — აღმოხდათ პატარა მოხუც ჯენტლმენებს, გადაფითრდნენ, პირიდან ჩიბუხები გადმოუცვივდათ, მარცხენა მუხლიდან გადმოიღეს მარჯვენა ფეხი.

— დელ თოიფელ! — შეჰყვირეს კენესა-ვაებით, — შამეთი! შამეთი! მაინ გოთ, შამეთი შაათია!

თუ რა საშინელი სურათი მოჰყვა ამ ამბავს, ამას რა ენა იტყვის? გულმა დოლაბივით დაუწყო ბრუნვა ყველა ლადლოიქნებისელს.

— ეშ ლა ჰდება?! — მორთეს ღრიალი ბიჭებმა, — შაათი იქნება, პული არ გვიშამია!

— ლა დაემალთა ჩემს კომბოსტოს? — აწივლდა ყველა ფრაუ, — ამ შაათში შულ ჩაიშალა!

— ლა დაემალთა ჩემ ჩიბუნში? დონელ და ბლიცენ! — შეიკურთხეს პატარა მოხუცმა ჯენტლმენებმა. — შაათი იქნება ლაც ჩაქლა! — და ისევ დატენეს თავიათი ჩიბუხები რისხვით წამონთებულებმა, სავარძლებში გადაწოლილებმა გააბოლეს ისე გამალებით და ისე გაგულისებით, რომ მყისვე გაივსო მთელი ველი სქელი კვამლით.

მთლად წითლად შეიფერა ამ დროს კომბოსტოები და რაც კი იყო საათისსახა, ყოველივეს თითქოს მავნე დაჰპატრონებოდა. მონუსხულობით აცეკვდნენ ავეჯზე ამოჭრილები, ბუხრის თაროებზე დადგმულებს ძლივს დაეურვებინათ მრისხანება და არ იქნა, ცამეტის დაკვრა ვერ მიეტოვებინათ; კაცს თავზარს დასცემდა, ისე ხტოდნენ და იგრიხებოდნენ მათი ქანქარები. მაგრამ ყველაზე უა-

რესი ის იყო, რომ ვერც კატებსა და ვედარც ღორებს აეტანათ კუღზე გამობმული პატარა სარაკუნები. ფრიად განაწყენებულიყვნენ, მთელ ეზოში დარბოდნენ, ჯლიქვით, ჭყვირილით, ფრუტუნით, ღნავილით ფეხებში ეცემოდნენ ხალხს, კაბებქვეშ იბლანდებოდნენ. ამაზრზენი ხმაური დადგა, ყვირილმა და ღრიანცელმა წაიღო ყურთასმენა... სრულ ჭკუაზე მყოფს ნამდვილად გაუჭირდებოდა ამ ამბის წარმოდგენა. მეტადრე გულისმომწყველელი ის გამხდარიყო, რომ კაცის არშესაგვანი მატრაბახი სამრეკლოზე, როგორც ჩანდა, ათასად იჭრებოდა. ხანდახან თუ გამოჩნდებოდა ბოლში. ზურგზე წამოსჯდომოდა გაშხვართულ სამრეკლოს გამრიგეს. ზარის თოკი ამ თაღლითს კბილებით დაეჭირა და თავის ქნევით ისე არისხებდა, დღესაც არ ჩამწყენარებია ყურში ზრიალი; მუხლზე ჩამოედო დიდი ვიოლინო და სიმებს ორივე ხელით პოტნიდა. შარახვეტეიას არემი-დამო გაყვრუებინა ამ სიმღერის უსაშველოდ ნაწვალეები ჰანგებით — „ჯუდი ო'ფლენიგანი და პედი ო'რაფერტი“.

ქვაც კი ატირდებოდა დადლოიქნებისელთა ცოდვით, შემძაგდა აქაურობა, წამოვედი, და ახლა საშველად ვუხმობ ყველას, ზუსტი დროისა და მშვენიერი მწნილის მოყვარულთ: მოდი, დავირაზმით, წავიდეთ და ამ დაბაში აღვადგინოთ ძველი წესრიგი, სამრეკლოდან გავაძევოთ ის კაცუნა!

შემაკს თავზე ნუ დაენაკლევები

მორალური მოთხრობა

Con tal que las costumbres de un autor — უთქვამს დონ ტომას დე ლა ტორესს თავისი „სასიყვარულო ლექსების“ შესავალში, — sean puras y castas, importa muy poco que no sean igualmente severas sus obras — ჩვეულებრივი ენით რომ ვთქვათ, ეს ნიშნავს: თუ თავად ავტორი სუფთაა მორალურად, აღარავითარი მნიშვნელობა არა აქვს იმის წიგნებში წარმოჩენილ მორალს. გაუბედეთ და ვიტყვი, ამ თავისი მტკიცების გამო დონ ტომასი ახლა სალხინებელშია. პოეტური სამართლიანობის გულისათვის კი იქნებოდა კარგი, რომ მანამ გაგვეჩერებინა იქ, სანამ მისი სასიყვარულო ლექსები სტამბიდან არ გამოვიდოდა ან, რაკი მკითხველი არ ეყოლებოდა, თაროზე დარჩებოდა ხელუხლებელი. ყოველი მხატვრული ნაწარმოები მორალური უნდა იყოს, და, რაც მთავარია, კრიტიკოსებმა აღმოაჩინეს, რომ სწორედ ასეთია მხატვრული ნაწარმოები. ფილიპე მელანქტომმა ამ ცოტა ხნის წინათ კომენტარი დაურთო „ბატრაომიომახიას“ და დაგვიმტკიცა, პოეტს ამბოხებისადმი ზიზღის აღძვრა უნდოდაო. პიერ ლა სენი უფრო შორს წასულა და უთქვამს, რომ თურმე ამ ნაწარმოებით ავტორი ყმაწვილკაცებს ურჩევდა, ზომიერება უნდა დაიცვათ ჭამა-სმაშიო. სწორედ ასევე იაკობუს ჰიუგო იმით ირთობდა თავს, ევნეოსის სახით ჰომეროსს ჟან კალვინი ჰყავდა წარმოდგენილიო; ანტინოეს სახით — მარტინ ლუთერი, ლოტოფაგების სახით — პროტესტანტები საერთოდ, ხოლო ჰარპიების სახით — ჰოლანდიელებიო. ჩვენი უახლესი სქოლასტიკოსები ასეთივე გონებამახვილობით გამოიძრეოდნენ. ვაჟბატონები პოულობენ ფარულ აზრს „წარდენამდელებში“; ზნეობრივ

მოდვრებას — „პოუკატანში“, ახალ აზრებს — კოკ რობინსსა და ტრანსცედენტალიზმს — „ცეროდენაში“. ერთი სიტყვით, კარგად გვიჩვენებს, არც არავინ დაჯდება რაიმეს საწერად უღრმესი აზრების მოუშურვებლად. ასე რომ, ავტორებს აღარც დარჩათ რამე სადარდებელი. რომანისტს, ასე, მაგალითად, არც უნდა აწუხებდეს მორალი. კი უნდა ჰქონდეს მოყვანილი იგი წიგნში, ვერ ვიტყვით, ზუსტად სად, მაგრამ უნდა ჰქონდეს-მეთქი, და კრიტიკამ და მორალმა თავად უნდა იზრუნოს თავის თავზე. დადგება დრო და ყველაფერი, რაც უნდა ეთქვა ამ ჯენტლმენს და რაც არ უნდოდა, გამომწვეურდება „დაიელის“ ან „დაუნ-ისტერიის“ მეშვეობით, ასე რომ, კარგადაც გასრულდება ბოლოს ყველაფერი.

მართალია, ზოგ-ზოგი უვიცი სრულიად უსაფუძვლოდ მადანაშაულებს მე, ერთი მორალური მოთხრობაც კი, ანუ, უფრო სწორად, ერთიც არ დაუწერია მოთხრობა მორალითო. ვერაფერს გახდებიან ჩემთან ეს კრიტიკოსები, ჩემს მორალს ისინი ვერც დაინახვენ... — თუმცა აღარაფერს ვიტყვი. „სამხრეთ ამერიკის კვარტალური მიმობნევა“ წარმოუჩინს იმათ თავიანთ სისულელეს და შეარცხვენს კიდევაც. მანამ კი მე, სასჯელს რომ გადაეურჩე და რამდენადმე მაინც შევამსუბუქო ჩემ წინაშე წამოყენებული ბრალდებანი, ეს სევდიანი ამბავი უნდა შემოგთავაზოთ. ამბავი-მეთქი, რომლის მორალი საცხადო და უცილობელია და ვისაც სურს, შეუძლია კიდევაც ამოიკითხოს იგი ამ მოთხრობის დიდი ასოებით დაბეჭდილ სათაურში. კი უნდა იყოს ჩემი მადლიერი ამ ხერხისათვის, კარგადაც მიჯობნია ლაფონტენისთვის და სხვებისთვისაც, თავიანთ შეხედულებას სულ ბოლო წუთამდე შეინახვენ და მერე შემოგაჩეჩებენ ხოლმე უხეირო ზღაპრის დაბოლოებასავით.

Defuncti injuria ne afficiantur¹ — ასეთი იყო კანონი თორმეტი ტაბულისა და De mortuis nil nisi bonum², ესეც მშვენიერი თქმაა, თუმცა კი ხსენებული მიცვალებული შეიძლება პატარა მიცვალებული ბოთლი იყოს და მეტი არც არაფერი. სწორედ ამიტომ არ მინდა აქ ჩემი დაღუპული მეგობრის, ტობი ჯანაბოუს გაკიცხვა. ძალღი იყო და ნამდვილად ჩაძაღლდა კიდევაც, თუმცა კი მისი სიავე არ უნდა ყოფილიყო მისი ბრალი. დედისგან გამოჰყოლოდა

¹ მიცვალებულის დანაშაული არ განისჯება (ლათ.).

² მიცვალებულზე კარგის გარდა ნურაფერს იტყვი (ლათ.).

ეს ნაკლი. ყრმობიდანვე ცემა-ტყევა არ მოუკლია მისთვის. გონებადამჯდარ ქალს დიდადაც სიამოვნებდა ამ თავისი მოვალეობის მოხდა, თითქოსდა მისი შვილები იყვნენ დასანაყი ნივრები ან ბერძნული ზეთისხილის ნორჩი ხეები — რაც უფრო მეტს ცემ, მით უფრო კარგი ხდებიანო, მაგრამ საბრალო ქალი! მთელი მისი უბედურება ის იყო, რომ ცაცია გახლდათ და მარცხენა ხელით ბავშვის ცემას სჯობს არ ცემო სულაც. მარჯვნიდან მარცხნივ ტრიალებს მთელი სამყარო, ჰოდა, არც შეიძლება ბავშვის გაწკეპვლა მარცხნიდან მარჯვნივ. საჭირო მიმართულებით ყოველი დარტყმა დააგდებინებს იმას ბოროტებისადმი ლტოლვას, გამომდინარე აქედან, ყოველი შემოკერა საპირისპირო მიმართულებით ბიწიერებას აზიარებს გარკვეულწილად. მე ხშირად მინახავს ტობის დასჯა და იმისდაკვალად, თუ როგორ ტლინკაობდა, ვიგებდი, რომ ის სულ უარესი და უარესი ხდებოდა ყოველდღიურად. დაბოლოს, თვალცრემლიანმა დაუინახე, გარეწარი შექმნილიყო და აღარც არაფერი ეშველებოდა. ერთ დღეს იმდენჯერ შემოჰკრეს ხელი, ვიდრე სახე მთლად არ გაუშავდა და პატარა აფრიკელს არ დაემსგავსა. სულ ტყუილად იგრიხებოდა და მეც ვეღარ გავძელი, მუხლებზე დავეშვი იმის წინ და ხმამაღლა ვუწინასწარმეტყველე, დაიღუპები-მეთქი.

მართლაცდა, იმთავითვე გახდა არაწმინდა და გულბილწი. ხუთი თვისა ისე აენთებოდა, რომ სიტყვასაც ვერ დაძრავდა. ექვსი თვისას წავასწარი, მთელ დასტა კარტს ღეჭავდა. შვიდი თვისას ჩვეულებად ექცა მდებრობითი სქესის ჩვილების კოცნა და ჟღვლემა. რვა თვისამ ქვა ააგდო და თავი შეუშვირა, ხელი არ მოუწერია ზომიერების პირობაზე. ჰოდა, ასე ვითარდებოდა დღითი დღე, თვიდან თვემდე, ვიდრე ერთი წლისა არ შეიქნა და არა მარტო უღვაშები გაუშვა, ლანძღვა-გინებასაც მიეჩვია, დანაძღვევა კი მეტად შეუყვარდა.

სწორედ ამ უაღრესად არაჯენტლმენურმა საქციელმა მოულო ბოლო, ტობი ჯანაბოუს აუსრულდა ის, რაც მე ვიწინასწარმეტყველე. ხსენებული ჩვეულება „იმასთან ერთად იზრდებოდა და ძლიერდებოდა“. ასე რომ, დაკაცების მერე ერთ სიტყვასაც არ დაძრავდა ამის უთქმელად, მოდი დაუნაძღვედეთო, მაგრამ წასაგებად ნურას უკაცრავად, ვერაფერს გაიმეტებდა. სამართალი უნდა მივაგო ჩემს მეგობარს, ის უფრო კვერცხის დადებას შეძლებდა, ვიდრე ამას. სიტყვის მასალა უნდა ყოფილიყო ეს გამოთქმა და მეტი

არაფერი. თავადაც არ მიენიჭებინა ამისთვის რამე მნიშვნელობა. ეს იყო ჩვეულებრივი, თუმცა არც ისე უვნებელი ზღაპრისთავი, გონებაშეზღუდული ფრაზა წინადადების დასაგვირგვინებლად გათვალისწინებული. და როდესაც ის იტყოდა, „თუ გინდა ამაზე და ამაზე დაგენაძლევი“, ვინ რას დაუჯერებდა, მაგრამ მე მაინც ვიფიქრე, მოვალე ვარ-მეთქი, და კიდევაც ჩავერეი. ხსენებული ჩვეულება ამორალური იყო და ასეც ვუთხარი მას. ჯერ ერთი ვულგარულია, შეგიძლია დამიჯერო-მეთქი. საზოგადოება ამას გაკიცხავს-მეთქი, მართალსაც ვეუბნებოდი. კონგრესის ბრძანება კრძალავს ამას, სულაც არ გატყუებ-მეთქი. ჭკუას ვარიგებდი — სულ უშედეგოდ. ვუბტკიცებდი — ამაოდ დავშვერ. ვებვეწებოდი — ელიმებოდა; ვევედრებოდი — ეცინებოდა; ვმოდღვრავდი — აქეთ მელლაბუცებოდა; პანდური ამოვარტყი — პოლიციას დაუძახა; ცხვირზე დავეტაკე — მომახოცა ხელზე და მომაძახა, სანაძლეოს ჩამოვალ, ეშმაკმა წაიღოს ჩემი თავი, თუ შენ კიდევ ერთხელ გამიბედავ რამესო.

სილატაკე გახლდათ მეორე მისი ნაკლოვანება. დაბადებიდანვე სჭირდა ჯანაბოუს დედას ეს ამბავი და მისი ვაჟიშვილიც სრულიად დამსგავსებოდა მშობელს. ჯიბეში თავებში უთამაშებდნენ და, რაღა თქმა უნდა, მიზეზი ეს იყო, რომ დანაძლევი ხანს წარმოთქმულ ზღაპრისთავებში იშვიათად თუ ახსენებდა ფულს. ვერც ვიტყვი, კი გამიგონია-მეთქი, იმისგან ასეთი გამოთქმა; „თუ გინდა დოლარზე დაგენაძლევი“ ან „აბა ერთი, მოდი და დაგენაძლევი“, ან „სულ ერთია, რაზეც დამენაძლევი“, ან კიდევ, რაც უფრო მნიშვნელოვანიც ჩანდა: „წავაგებ და ეშმაკმა წაიღოს ჩემი თავი“.

ხსენებული გამოთქმა, როგორც ჩანს, ყველაზე უფრო სიამოვნებდა, არანაკლებ სადავიდარაბო ჩანდა იქნებ და იმიტომ: მთლად ქვაწვია გამხდარიყო ჯანაბოუ. თუნდაც ხელი მოცარვოდა ვინმესთან, პატარა თავის მქონე პატარა რამეს თუ დაკარგავდა. მაგრამ შეიძლება მე ვფიქრობ ასე, არც კი მჯერა, რომ მართალი ვარ მის წინაშე. რაც უნდა იყოს, დღითი დღე სულ უფრო საყვარელი ხდებოდა მისთვის ეს გამოთქმა, მიუხედავად იმისა, რომ რა საკადრისია კაცისთვის დანაძლევა საკუთარ თავზე, ვითარცა ბანკნოტებზე, თუმცა ეს ჩემი მეგობარი იმდენად გარყვნილიყო, რომ ვერც კი ხვდებოდა ამას. დაბოლოს, სულაც უარყო სხვაგვარი ნაძლევი და ამასღა იძახდა, „წავაგებ და ეშმაკმა წაიღოს ჩემი თავი“, ჯიუტად

და ხაზგასმით, დღენიადაგ იმეორებდა ამ სიტყვებს და განმარისხა და გამაოცა კიდევაც. კი განმარისხებს ხოლმე ის წვრილმანები, რომელთა გაგება მე არ შემიძლია. საფიქრალს აძლევს კაცს საიდუმლო და კიდევაც მოქმედებს იმის ჯანზე. მართლაცდა, რაღაცნაირად გამოთქვამდა ბატონი ჯანაბოუ ამ საზიზღარ სიტყვებს, რაღაცნაირი მანერით ამოთქვამდა. პირველად ცნობისმოყვარეობით ვაკვირდებოდი, მერე კი ძალიან შევშფოთდი, რაღაცნაირად-მეთქი, რაც ამჟამად ზუსტ განსაზღვრას მოითხოვს და ნება მიბოძეთ, გასაოცარი ვუწოდო ამას; თუმცა ბატონი კოლრიჯი მისტიკურს შეარქმევდა, ბატონი კარლეილი — კაზუსურს, ხოლო ბატონი მერსონი ზეკითხვითს. ძალიანაც არ მომწონდა ეს ამბავი. საშიშროება ელოდა ბატონი ჯანაბოუს სულს. მთელი ჩემი ენამჭვერობა უნდა მოვიშველიო-მეთქი იმის საშველად, ასე გავიფიქრე. დავიფიცე, ისევე ამოვუდგები იმას მხარში, როგორც ირლანდიური ქრონიკის გმირი წმ. პატრიკი გომბიოს ამოუდგა, ანუ, ასე ვთქვათ, „თავისი მდგომარეობის შეცნობა შეაძლებინა“. აღარ დამიყოვნებია, კიდევ ერთხელ დავარიგებ-მეთქი იმას ჭკუას. კვლავ მოვიკრიბე ძალა, უკანასკნელად ვცადე და ხეწნა-მუდარა დაუწყვე.

საბოლოოდ დაუმოდვრე თუ არა, ძალიან საეჭვოდ მოიქცა ბატონი ჯანაბოუ, ჩუმად იყო ერთხანს და გაკვირვებული შემომცქეროდა. მერე გვერდულად დახარა თავი და სულ მალლა ასწია წარბები. შემდეგ ხელები გაშალა და მხრები აიჩჩა. შემდეგ მარჯვენა თვალი ჩამიკრა. შემდეგ — მარცხენა. შემდეგ მაგრად დახუჭა ორივე. შემდეგ ისე ფართოდ გააღო ორივე, რომ კარგა გვარიანად შევშინდი, ვაითუ რამე მოუვიდეს-მეთქი. შემდეგ ცერი ცხვირზე მიიდო და ისე აამოძრავა დანარჩენი თითები, რომ ვერც კი აგიწერ. დაბოლოს, დონინჯი შემოიყარა და პასუხის გაცემა მოისურვა.

მხოლოდ ძირითადი აზრი მაგონდება მისი საუბრისა. თუ ენას კბილს დააჭერ, ძალიან დამავალებო. შენთვის შეინახე ეგ შენი რჩევა, მეზიზღება ყველა შენი ინსინუაციები, ზრდადასრულებული კაცი მე თავად მოუვლი ჩემს თავსო. იქნებ გგონია, ჯანაბოუების ბავშვი ისევე ისეთი ღლაპიაო? შენ ჩემთან რა ხელი გაქვსო? თუ მაინცდამაინც გინდა შეურაცხყოფა მომაყენო? შენ სულელი ხომ არ ხარო? ერთი ის მითხარი, დედაშენმა თუ იცის, სახლიდან რომ წამოსულხარო? სწორად მიპასუხე, მართალ კაცს ამ უკანასკნელ

კითხვაზე კი დაგიჯერებ ნამდვილადო. კიდევ ერთხელ გეუბნები, სწორად მითხარი, დედაშენმა თუ იცის, გამოქცეული რომ ხარო? ასე დასძინა, სახე შეგეცვალა და ზედვე გეტყობა, მოდი, დაგენაძლევები, ეშმაკმა წაიღოს ჩემი თავი, თუ იმ ქალმა რამე იცოდესო.

ბატონმა ჯანაბოუმ არც კი დამიცადა მეთქვა, სწორი არა ხარ-მეთქი. შეტრიალდა ქუსლებზე და აგრე ურცხვად მიმატოვა. კიდევ კარგი, მე ხომ შეურაცხყოფილი ვიყავი. გაებრაზდი კიდევაც. კი გავიფიქრე, კაცის მტერს ბატონი ჯანაბოუს პატარა თავს მოვაგებინებ-მეთქი. მართლაცდა, დედაჩემმა კარგად იცოდა, სულ ცოტა ხნის წინათ რომ ვიყავი გამოსული სახლიდან.

მაგრამ Khoda shefa midehed — მუსლიმანებისა არ იყოს, შვებას მოგანიჭებს უფალი, ფეხს რომ დაადგამთ იმათ ფეხზე და ატკენთ. მოვალეობის მოხდის ხანს მომაყენა შეურაცხყოფა და ეს შეურაცხყოფა ავიტანე, როგორც მამაკაცმა. მაგრამ მაინც მეგონა, რაც შეიძლებოდა კი გავუკეთე-მეთქი ყველაფერი ამ უბედურ ვარსკვლავზე გაჩენილს. ასე გავიფიქრე, თავს დავანებებ და აღარაფერს ვურჩევ, იმის სინდისზე იყოს-მეთქი ყველაფერი. თუმცა კი გადავწყვიტე, თავს აღარ მოვაბეზრებ-მეთქი, მაგრამ ბედის ანაბარად ვერ დავაგდებდი. მეტიც, კიდევაც ვაგულიანებდი მის ზოგიერთ შედარებით ნაკლებგასაკიცხ მიდრეკილებას, ზოგჯერ იყო და თვალცრემლიანს შემიქია მისი ბილწი ხუმრობა, ვითარცა ეპიკურელებს — მღოგვი. ისე, სულ მთლად შეძრული ვიყავი იმისი ავი ენისგან.

ერთ მშვენიერ დღეს, ხელიხელჩაკიდებულები ვსეირნობდით, მდინარისკენ მივდიოდით. ხიდი დავინახეთ ერთი და ვთქვით, მოდი იქითა მხარეზე გადავიდეთო. ხიდი ავღრისაგან თავდასაცავად გადაეხურათ, რამდენიმე სარკმელი დაეტანებინათ თაღებში, უსიამოვნოდ ჩამობნელებულიყო. ბღღვრიალა ნათელი გამოვიარეთ და სევდის მომგვრელ სიბნელეში რომ შევდგით ფეხი, გული ჩამომიღამდა. მაგრამ იმ უბედურ ჯანაბოუს არა დასტყობია რა. მითხრა, მოდი დაგენაძლევები, ეშმაკმა წაიღოს ჩემი თავი, თუ შენ სადაცაა არ ატირდებო. ძალიან კარგ გუნებაზე უნდა ყოფილიყო თავად. სიხარულით აღფრთოვანებული ენად გაკრეფილიყო და გულმა რეჩხი მიყო, იქნებ ტრანსცედენტალიზმის შემოტევაჲმ დარია-მეთქი ხელი. თუმცა იმდენი გამოცდილება არ მქონდა, რომ ზუსტად გამომეცნო მისი ავადმყოფობა; ჩვენთან ახლოს კი, საუბედუროდ,

არც არავინ ყოფილა ვინმე მეგობართაგანი „დაიელიდან“. იმიტომ-
ლა მომივიდა ეს აზრი თავში, რომ ჩემს საბრალო მეგობარს, მგო-
ნი, მასხარას ნიშნები დაეტყო, ჰოდა, მიჰყო კიდევაც ხელი მაიმუ-
ნობას. იმით ერთობოდა, რომ რასაც კი გადავეყრებოდიტ გზაზე,
იმის ქვეშ გაძვრებოდა მანჭვა-გრეხით ან თავს გადაევლებოდა. ხან
ჩურჩულით შვრებოდა ამას, ხან ყვირილით, უცნაურ მოკლე და
გრძელ სიტყვებს ამოთქვამდა, სახემშვიდი ჩანდა ამ დროს, ასე-
თი არც მინახავს არასდროს. მართლაცდა, არ ვიცოდი, რა მექ-
ნა, გამეპანდურებინა თუ შემეცოდებოდა იგი. დაბოლოს, თითქმის
ძთელი ხიდი რომ გავიარეთ, ერთ დიდ მოძრავ ჭიშკარს მივადექით.
ხელით მივაწექი, შევატრიალე და გავიარე ჩვეულებრივად. მაგრამ
ბატონი ჯანაბოუ ამას როგორ იზამდა. დაიჟინა, გინდა თუ არა,
უნდა გადავახტე, თან კამარასაც შევკრავო ჰაერში. სიმართლე
რომ გითხრათ, ასე გავიფიქრე, ამას როგორ იზამს-მეთქი. ყველაზე
უკეთ კამარის შეკვრა ჩემს მეგობარ კარლეილს შეეძლო, მაგრამ
ვიცოდი, ისიც ვერ მოახერხებდა ამას და ტობი ჯანაბოუ რაღას
გახდებოდა. და კიდევაც ვუთხარი, შენ ასეთო და ისეთო, ტრაბახა
ხარ და მეტი არაფერი-მეთქი. მერე კი ვინანე ძალიან, პირდაპირ
განმიცხადა, „ემშაკმა წაიღოს ჩემი თავი, თუ ვერ შევძლებო“.

მართალია, ნათქვამი მქონდა, აღარაფერს ვიტყვი-მეთქი, მა-
გრამ ახლა კი მინდოდა შემეხურებინა ამ მკრეხელობის გამო. უცებ
ჩემ გვერდით ჩახველება გავიგონე, თითქოსდა „ქქხო“, ამოთქვა ვი-
ლაცამ; შევკრთი და გარშემო მიმოვიხედე გოცეებულმა. დაბოლოს
ხიდის მყუდრო კუთხეში პატარა, კოჭლი მოხუცი ჯენტლმენი
დავინახე, დარბაისელი გარეგნობისა გახლდათ. ღირსეული კაცი
ჩანდა, შავად შემოსილიყო, ქათქათა პერანგი მოუჩანდა, ფაქიზად
ჰქონდა ჩამალული საყელის წვერები, თეთრი ჰალსტუხითაც დაე-
მშვენებინა თავი, გოგოსავით შუაზე გადაეყო თმა. მუცელზე ხე-
ლები დაეწყო ჩაფიქრებულს, მადლა აეტრიალებინა თვალები.

უფრო კარგად რომ დავაკვირდი, შავი აბრეშუმის ფეშტამალი
დავუნახე პატარა შარვლის ზემოდან. მართლაცდა, უცნაური
სანახავი გახლდათ; ამ გასაოცარი კაცის მნახველს, ვიდრე სიტყ-
ვას დავძრავდი, მეორედ მომესმა ის „ქქხო“.

რაღას გავცემდი ამაზე უცებ პასუხს, მართლაცდა, როგორღა
უნდა უპასუხო ასეთ ლაკონიურ შენიშვნას. ვიცოდი, რომ ერთხელ

კვარტალურ მიმოხილვას თავგზა აუბნია ამ სიტყვამ — „არასარწმუნოაო“. ჰოდა, აღარც დაეძალა და გეტყვით, რომ ბატონ ჯანაბოუს მოუხმე დასახმარებლად.

— ჯანაბოუ, — ვუთხარი მე, — რა გჭირს? ნუთუ არ გაგიგონია, რომ ამ ჯენტლმენმა თქვა, „ქეხო!“ — და მკაცრად შევხედე ჩემს მეგობარს, რადგან, მართალი თუ გნებავთ, მთლად დაბნეული გახლდით, და როცა კაცი მთლად დაბნეულია, წარბებმოღუშული და სახეკუშტი იმზირება, რადგან არა თქვან, სულელიაო.

ჯანაბოუ-მეთქი, წარმოუთქვი მე, გინებასავით გაისმა ეს ჩემი ნათქვამი, თუმცა კი ასეთი რამ აზრადაც არ მომსვლია. ჯანაბოუ-მეთქი, გავუმორო, ამ ჯენტლმენმა თქვა, „ქეხო!“

სიღრმით გამოირჩეოდა-მეთქი ჩემი სიტყვები, ამას როგორღა ვიფიქრებდი, მაგრამ კი ვიცოდი, რომ ზოგჯერ ჩვენი ნათქვამი და მისი მნიშვნელობა ერთნაირი არ არის ჩვენს თვალში. ბატონი ჯანაბოუსთვის პექსანის ყუმბარა ან „ამერიკის პოეტებისა და პოეზიის“ ტომი რომ მესროლა თავში, ისე არ შეჩქვიფდებოდა, როგორც ამ ჩვეულებრივი სიტყვების გაგონებისას მოუვიდა. „ჯანაბოუ, არ გესმის? რად ვერ გაიგე? ამ ჯენტლმენმა თქვა, „ქეხო!“

— რას მეუბნებით? — ამოიხვნეშა მან ბოლოს იმ მეკობრესავით, რომელსაც სადაცაა სამხედრო გემი წამოწევა, — სწორედ მასე უთქვამს? კი ვარ ახლა გამოჭერილი და ისღა მინდა, არა თქვან, შეეშინდაო. ჰოდა, რაღას ვიზამ ამ „ქეხოს“ გარდა.

ნასიამოვნები დარჩა ამ სიტყვების შემდეგ ის პატარა მოხუცი ჯენტლმენი — და რად, ღმერთმა იცის. წამოვიდა ხიდის იმ მყუდრო ადგილიდან კოჭლაკოჭლაობით, თავაზიანად მიუახლოვდა ჯანაბოუს და გულითადად ხელი ჩამოართვა, პირდაპირ სახეში შესცქეროდა გულწრფელი პატივისცემით, მეტს ვერც კი ინატრებდით.

— მჯერა, რომ თქვენ გაიმარჯვებთ, ჯანაბოუ, — თქვა მან გულღია ღიმილით, — მაგრამ ჯერ უნდა ეცადოთ, თქვენ ხომ იცით, ისე, სხვათა შორის.

— ქეხო! — მიუგო ჩემმა მეგობარმა, ამოიხვნეშა და სერთუკი გაიხადა, ცხვირსახოცი შემოიხვია მკერდზე და მთლად უჩვეულო გამომეტყველება მიიღო, რაკი თვალები მალლა აატრიალა და დაბლა ჩამოუშვა ტუჩის კუთხეები. „ქეხო!“ და ცოტა ხნის შემდეგ კიდევ „ქეხო!“ სხვა აღარაფერი გამიგონია, აღარ ვიცი,

თუ უთქვამს მეტი რამე. — ოჰო! — გავიფიქრე გულში, — ძალზე მნიშვნელოვანი უნდა იყოს ტობი ჯანაბოუს ასეთი დუმილი, აი რა მოჰყვა იმას, ადრე რომ სულ ენად იყო გაკრეფილი. ერთი უკიდურესობის თავიდათავი მეორეა. თუ ახსოვს ნეტავ, ის გაუთავებელი შეკითხვები რომ მომაცარა იმ დღეს, როცა უკანასკნელად დავარიგე ჭკუა? რაც უნდა იყოს, კი უნდა განკურნებულიყო იმ ტრანსცედენტალიზმისაგან.

„ქეხო!“ — ასეთი იყო ტობის პასუხი, თითქოს ჩემს ფიქრებს მიხვედრილიყო აწ უკვე ცხვარივით გადაქცეული კაცი.

იმ მოხუცმა ჯენტლმენმა ხელი მოჰკიდა და ჭიშკრიდან ხიდის სიღრმეში გაიყვანა. — ჩემო კარგო მეგობარო, — ასე უთხრა, — ჯერ ნუ გამოქანდებით. აქ დაიცადეთ, ვიდრე ადგილს არ შევარჩევ ჭიშკართან, საიდანაც შემიძლია დავინახო თქვენი მშვენიერი ტრანსცედენტური ნახტომი; კამარის შეკვრა არ დაგავიწყდეთ, ისე, სხვათა შორის, თქვენც ხომ იცით. ჰოდა, გეტყვით, ერთი, ორი, სამი და მიდი-მეთქი, დაიმახსოვრეთ, მაშინ უნდა გაქანდეთ, როდესაც გაიგონებთ, „მიდი!“ — ჭიშკარს მიაშურა, ცოტა დაიცადა, თითქოსდა ღრმად ჩაფიქრებულმა, მერე მალლა აიხედა, მგონი, ჩაიცინა კიდევაც, შემდეგ უფრო მჭიდროდ შემოიხვია ფეშტამალი, კარგა ხანს დააცქერდა ჯანაბოუს, დაბოლოს, როგორც კი თქვა... ერთი, ორი, სამი და მიდი!

დაიძახა თუ არა მიდიო, ჩემი საბრალო მეგობარი მოსწყდა ადგილს და გაქანდა. ჭიშკარი არც ისე მაღალი იყო, ვითარცა ბატონი ლორდის რეცენზენტებისა; მჯეროდა, კი გადახტება-მეთქი. მაგრამ რომ ვერ გადახტეს? საკითხავი სწორედ ეს არის; ვაითუ ვერ გადახტეს? რა უფლება აქვს, — ვთქვი მე, — რად უნდა ახტუნებდეს ეს მოხუცი ჯენტლმენი სხვა ჯენტლმენს? ეს დალეული ბერიკაცი-მეთქი! ვინ არის? აბა, ერთი მე მითხრას, გადახტითო. კიდევ რა უნდა, ეშმაკის ჭკუაზე მე არ გაუივლი. — ჰოდა, როგორც გითხარით, თაღოვანი გადახურული იყო ის ხიდი და ისე უცნაურად, რომ ყოველი სიტყვა უსიამოვნო ექოდ გაისმოდა. ამ ექოსთვის არც მიმიქცევია ყურადღება, ვიდრე ეს უკანასკნელი ხუთი სიტყვა არ წარმოვთქვი.

მაგრამ იმას, რაც ვთქვი, რაც გავიფიქრე, რაც გავიგონე, წამილა დასჭირდა. მაშინვე გადახტა ჩემი საბრალო ტობი! დავინახე, თუ

როგორ გამოქანდა, მშვენიერად მოსწყდა ხიდს და ფეხებით მიხაზ-
მოხაზა ჰაერი. ისიც დავინახე, რომ კამარა შეკრა ჭიშკრის თავზე,
და იმწუთასვე შევნიშნე ერთი მეტად უჩვეულო ამბავი, ნახტომი
არ დასრულებულა. თუმცა ეს ყველაფერი თვალის დახამხამება-
ში მოხდა, ფიქრის დრო აღარ მქონდა, ბატონი ჯანაბოუ ჭიშკრის
ამავე მხარეს დაებერტყა. და დავინახე, ის მოხუცი ჯენტლმენი,
რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, მიკელანობდა, ფეშტამალში შეეხვია
რადაც, რაც მძიმედ ჩამოუარდნილიყო ჭიშკრის ჩამობნელებული
თალიდან. პირკატა მეცა, მაგრამ რა დროს ეგ იყო, როცა ჯანა-
ბოუ როგორღაც გასუსული იწვა და ვიფიქრე, ხელი მოეცარა და
ჩემი დახმარება სჭირდება-მეთქი. მივირბინე მასთან და რას ხედავს
ჩემი თვალები, ის მოსვლია, რასაც დიდ დანაკლისს ეძახიან. უფრო
სწორად, თავი დაუკარგავს. ბევრი კი ვეძებე, მაგრამ ვერსად ვიპოვე;
მერე ვიფიქრე, შინ წავიყვან და ჰომეოპათებს ვაჩვენებ-მეთქი. ამ
დროს ერთმა აზრმა გამიელვა თავში. იქვე ხიდის ერთი სარკმელი
გაუაღე და გავიგე ის სამწუხარო ამბავი. ჭიშკრის ზევით, დაახლოე-
ბით ხუთი ფუტის სიმაღლეზე თადის იმ ნაწილის დასამაგრებლად
მთელ სიგანეზე ბრტყელი რკინის კეტი იყო გადაებული. და ამ მოწყ-
ობილობის ბასრი მხარე ჩემი მეგობრის კისერს უშუალოდ შეხებია.

დიდხანს ვეღარ გაძლო ამ საშინელი დანაკარგის შემდეგ. სა-
თანადო დოზით არ აძლევდნენ ჰომეოპათები წამლებს და რასაც
აძლევდნენ, იმასაც არ სვამდა. დაბოლოს ისე შეიქნა, რომ მოკვ-
და კიდევაც; გაკვეთილი იყოს ეს ამბავი სადავიდარაბო გართობის
მოყვარულთათვის. ცრემლები ვღვარე მის საფლაუზე, კეტით და-
ვამშვენე მისი საგვარეულო გერბი და მისი დაკრძალვის იმ მცირე-
ოდენი ხარჯების ანგარიში ტრანსცედენტალისტებს გაუუგზავნე.
იმ გარეწრებს ანგარიში არ გაუსწორებიათ, მაშინ ბატონი ჯანაბოუ
ამოუთხარე და გავიცდე ძაღლების სახორცედ.

მისტიფიკაცია

მიდი, თუ ასეთია ეს თქვენი „პასალოები“ და „მონტანტები“, არც ერთი მინდა და არც მეორე.

ნედ ნოულზი

წარჩინებული უნგრული გვარისა იყო ბარონ რიტცნერ ფონ იუნგის ჩამომავლობა. ამ გვარიდან ყოველი (რამდენადაც ეს ვიცით მათიანეთა მიხედვით) ამა თუ იმ ნიჭით იყო ცხებულნი; ერთნი დიდად იყვნენ ცნობილნი, მეორენი ნაკლებად, იმათგან მეტი წილი grotesquerie-ით¹ გამოირჩეოდა; კარგი მაგალითები, თუმცა ძალიან კარგით, ამას ვერ ვიტყვით, მოყვანილი აქვს ტიკს, ამ გვარის ერთ-ერთ შთამომავალს. რიტცნერი პირველად გაეცანი იუნგების დიდებულ სასახლეში. სასეირო თავგადასავლებმა მიმიყვანა იმისას და ამ ამბების სააშკარაოზე გამოტანა არ შეიძლება; ეს მოხდა 18... წლის ზაფხულში. სწორედ იქ დავიმსახურე ამ კაცის ყურადღება და ნაწილობრივ, თუმცა კი ძნელად, შევიცანი იდუმალება მისი გონებისა, მერე და მერე, ამ კაცთან დაახლოებისდაკვალად, ეს იდუმალება სულ უფრო და უფრო ნათელი ხდებოდა, და როდესაც სამი წლის განშორების შემდეგ ჩვენ კვლავ შევხვდით ერთმანეთს გ-ში, მე უკვე კარგად ვიცნობდი ბარონ რიტცნერ ფონ იუნგს.

მახსოვს რა ცნობისმოყვარეობის მითქმა-მოთქმა ატყდა ამ კაცის უნივერსიტეტში გამოჩენისთანავე საღამო ხანს, 25 ივნისს. და უფრო ნათლად მახსოვს, ნახეს თუ არა იგი. ყველამ ერთხმად განაცხადა, „უგამოჩენილესი კაცია ამ ქვეყანაზე“, თუმცა არც ერთს არ უცდია ამ აზრის დასაბუთება. გამორჩეულობა ამ კაცისა იმდენად უდავო

¹ უცნაურობით (ფრ.).

იყო, რომ თავზედობად წარმოგვიდგებოდა მიკვლევა იმისა, თუ რა ესაძირკვლებოდა ამ გამორჩეულობას, მაგრამ ნება მიბოძეთ, ახლა არ ჩაუღრმავე ამ საკითხს, მხოლოდ ის კი უნდა აღვნიშნოთ, რომ შემოდგა თუ არა ფეხი უნივერსიტეტში, იმწუთასვე მოუხდენია ზეგავლენა სხვათა ჩვეულებებზე, მანერებზე, ხასიათზე, საფულებებსა და მიდრეკილებებზე. ყველამ განიცადა მის ირგვლივ ამ კაცის დიდი და დესპოტური გავლენა და, ამავე დროს, ვერც ვერავინ ჩახვდა ამ დიდად შეუცნობელ და აუხსნელ მოვლენას. სულ მცირე ხანი დაყო მან უნივერსიტეტში და მაინც სწორედ ამ დროს შეიქმნა მთელი ერა ამ დაწესებულების მატრიანეში და ყოველს, ვინც კი ასე თუ ისე დაკავშირებული იყო უნივერსიტეტის მუშაობასთან, ასე უთქვამს: „ეს იყო უშესანიშნავესი ეპოქა ბარონ იუნგის მეუფებისა“.

გ-ში ჩამოსვლისთანავე ჩემსას მოვიდა. გაურკვეველი ასაკისა ჩანდა იმხანად, ანუ, ამით იმისი თქმა მინდა, რომ შეუძლებელი იყო მისი ასაკის დადგენა. შეიძლება გეთქვათ, თხუთმეტი ან ორმოცდაათი წლისააო; მართალი თუ გნებავთ, ის იყო ოცდაერთი წლის და შვიდი თვისა. ლამაზი კაციო, ამას ვერ იტყოდით, პირიქით, მკვეთრი და უხეში ნაკვთებისა ჰქონდა პირისახე; ცხვირი ზეაწეული; მშვენიერი მაღალი შუბლი, თვალები დიდრონი, მზერადაბინდული, შუშისდარი და უაზროდ მაცქერალი. ტუჩ-პირი კი უფრო გამცნობდათ ამ კაცის ხასიათს. მცირეოდნავ გამოწეული ჰქონდა ტუჩები და ზედა ისეთნაირად დასწოლოდა ქვედას, რომ გასაოცარი იყო სწორედ; სხვა ადამიანის თუნდაც სულ ურთულესი თანაფარდობა ნაკვთებისა ვერ აღძრავდა ენითუთქმელი თავდაოკების, ზარზეიმურობის და გულშეუძვრელობის ესოდენ ყოვლისმომცველ, განუმეორებელ შთაბეჭდილებას.

ზემოთქმულს შეიძლება, რაღა თქმა უნდა, ასე დაეძინოთ, ბარონი გახლდათ ის არაჩვეულებრივი ადამიანი, ვისაც მისტიფიკაციის მეცნიერების შესასწავლად გადაუდვია თავი და კიდევაც გაუხდია თავისი ცხოვრების საგნად. განგებას მისთვის ისეთი ჭკუა-გონება მიუბოძებია, რომ თავისდა უნებურად გატაცებული ამ მეცნიერებით და ისეთი გარეგნობისაც ყოფილა, რომ სულ ადვილად ახერხებდა დასახული მიზნების განხორციელებას. მტკიცედ ვარ დარწმუნებული, რომ იმ ღირსშესანიშნავ ხანაში, რომლისთვისაც ასე უცნაურად ბარონი რიტცნერ ფონ იუნგის მეუფება შეურქმევიათ, ვერც ერთ სტუდენტს

ვერ გაუთავისებია ის იღუმძღვება, რომლითაც მოცული იყო ეს კაცი. სრული ჭეშმარიტებაა, რომ ჩემ გარდა იმ უნივერსიტეტში ვერავინ გაივლებდა გულში, რომ ამ კაცს შეეძლო რაიმე ეხუმრა ან სიტყვით, ან საქმით; იმას უფრო დაიჯერებდნენ: ბაღის კარიბჭესთან დაბმულ ბებერ ბულდოგს, ჰერაკლიტეს აჩრდილს ან თეოლოგიის გადამდგარი პროფესორის პარიკს უოხუნჯიაო. სწორედ ასე იყო მაშინაც კი, როდესაც ცხადლივ ამჩნევდნენ, თუკი მოხდებოდა რაიმე უსაზიზღრესი და წრეგადასული ოინბაზობა. მართალია, პირდაპირ ამ კაცს ვერ დაასახელებდნენ ამ ამბის მოთავედ, მაგრამ, ასე თუ ისე, ნათელი იყო, მისი მეშვეობით თუ მონაწილეობით ხდებოდა სუყველაფერი. მისი მისტიფიკაციური ხელოვნების, თუ შეიძლება ასე ვთქვათ, მშვენიერებას ესაძირკვლებოდა ერთი უსრულყოფილესი უნარი (რომლის შედეგი ის იყო, რომ თითქმის ქვეშეცნეულად შეეძლო დაესაკუთრებინა ადამიანის ბუნება და, ამავე დროს, ფრიად გასაოცარი თავშეკავება შეენარჩუნებინა) — სულ მუდამ ასე ჩანდა. მართალია, კი ცდილობდა აღეკვეთა ეს ოხუნჯობანი, მაგრამ ნაწილობრივ ამის გამო, ნაწილობრივ კი იმის გამოც, რომ დიდი სურვილი ჰქონდა დაეცვა ღირსება, კარგი სახელი Alma mater-ისა¹, ეს მისი საქებარი მონდომება უშედეგო რჩებოდა საბოლოოდ. ყოველი ასეთი მარცხი სულს უძღვრევდა, სტანჯავდა, დიდად სწყინდა და კიდევაც ნათლად გამოქვაბებოდა ხოლმე სახეზე და აღარავის, თუნდაც იმის მთლად ურწმუნო ამხანაგსაც მცირეოდნადაც აღარ შეეპარებოდა ეჭვი ამ კაცის გულწრფელობაში. ისიც კარგად მახსოვს, რომ არანაკლებ მოხერხებულად გახლდათ. ოსტატურად შეეძლო შემოქმედი შეენიღბა და მხოლოდ შემოქმედება წარმოეჩინა, ანუ მისი ოინბაზობანი საცნაურდებოდა მხოლოდ, ხოლო თავად მისი პიროვნება ცხრაკლიტულში იყო მიძალული. ადრე, სანამ ამ კაცს გავიცნობდი, მე არ მინახავს, რომ თუნდაც დახელოვნებული მისტიფიკატორი არ გაბმულიყოს თავისივე ნამოქმედარის ხვანჯებში და სასაცილო არ შექმნილიყოს ხალხის თვალში. დღენიადაც თავისი ხუმტურებით გარემოცული ეს ჩემი მეგობარი გარეგნულად მკაცრად ემორჩილებოდა საზოგადოების წესებს; მედიდური და გულზვიადი, მხოლოდ ასეთი ახსოვდათ ბარონ რიტცნერ ფონ იუნგი მის ახლობლებს.

ამ კაცის გ-ში ყოფნის ხანს მხოლოდ ასე ჩანდა, რომ dolce far

¹ დედა შზრუნველი (ლათ.). იგულისხმება უნივერსიტეტი.

niente-ს¹ ეშმა დაქროდა უნივერსიტეტის თავზე, ვითარცა ინკუბუსი. ერთი სიტყვით, სუფრა აუღებელი ჰქონდათ. სტუდენტებს თავიანთი ბინები სამიკიტნოებად გადაექციათ და იმათ შორის ბარონისა იყო ყველაზე უფრო სახელგანთქმული და მრავალსტუმრიანი სამიკიტნო. სწორედ მასთან იმართებოდა გაუთავებელი, ხმაურიანი დროს ტარება და კიდევაც სულ მუდამ რაღაც ხდებოდა იქ.

ერთხელ დილაძე გასტანა ამ კაცთან ლხინმა და ბევრი ღვინოც დაილია. შვიდნი თუ რვათი იყვნენ და, რაღა თქმა უნდა, ჩვენც, ბარონი და მეც იმათთან ერთად. მეტწილად ყმაწვილკაცები გახლდნენ, მდიდარნი, დიდებული ნაცნობ-ნათესაეები ჰყავდათ, დაბადებიდანვე დაჰყოლოდათ გულზვაობა და, ცხადია, საკუთარი ღირსების გრძნობაც უსაშველოდ ჰქონდათ განვითარებული. ულტრაგერმანული შეხედულებისა იყვნენ duello-ზე. პარიზში სულ ახლახან გამოსული ერთი წიგნი წაუკითხავთ და გ-ში სამი თუ ოთხი დაუნდობელი და საბედისწერო ორთაბრძოლა მომხდარიყო. ჰოდა, ამან გამოაცოცხლა და კიდევ უფრო დაამკვიდრა დონკიხოტური შეხედულებები; იმ საღამოს ცხარე კამათი სწორედ ამ საკითხის ირგვლივ გამართულიყო მეტწილად. ბარონი ჯერ მთელი ეს ხანი უჩვეულოდ გაჩუმებულიყო და არც კი უსმენდა იმათ ნაუბარს; დაბოლოს, თითქოსდა აპათიისგან გამორკვეული, საუბარში ჩაება და ყველას აჯობა კიდევაც თავისი მჭევრმეტყველებით. განსაკუთრებით აქებდა და აღიღებდა საღუელო წესების მშვენიერებას და იმდენად აღფრთოვანებული, გულანთებული და მგზნებარედ ამტკიცებდა ამას, რომ დიდად მოხიბლა კიდევაც თავისი მსმენელები. მეც კი შეძრა იმისმა სიტყვებმა, თუმცა კარგად ვიცოდი, სულის სიღრმეში ყოველთვის ზიზღით ეკიდებოდა იმას, რასაც ახლა ხოტბით მოიხსენიებდა. ყველაზე მეტად გულს ურევდა ორთაბრძოლის მონაწილეთა კუდაბზიკობა და მართალიც იყო.

გარშემო მიმოვიხედე, როდესაც ბარონმა წამით გაწყვიტა თავისი სიტყვა (რომელზეც ჩემმა მკითხველმა შეიძლება ბუნდოვანი წარმოდგენა მაინც შექმნას, თუ ვიტყვი, რომ მისი საუბარი მოგვაგონებდა კოლრიჯის ცეცხლოვან, ერთ ხმაზე გაწყობილ სიმღერას თუ საამურ გალობას), სტუმართაგან ერთი ჩვეულებრივი ყურადღებით არ უსმენდა მას. ყოველმხრივ ორიგინალური პიროვნება

¹ ნეტარი უსაქმურობის (იტალ.).

გახლდათ ეს ჯენტლმენი, მოდი და მე იმას ჰერმანს დაუქაჩებ, თუმიცა, მგონია, დიდი სულელი ვინმე გახლდათ. მიუხედავად ამისა, უნივერსიტეტის ერთ ჯგუფში ღრმა და განსწავლული მოაზროვნე მეტაფიზიკოსის სახელი ჰქონდა და, რამდენადაც ვიცი, ლოგიკური მსჯელობის უნარს მიაწერდნენ ამ კაცს. ვითარცა დუელანტი, დიდად ცნობილი იყო გ-შიაც კი. ზუსტად არ მახსოვს, რამდენი კაცი დაიღუპა მისი ხელით, მაგრამ ვიცი, ბევრნი იყვნენ. თქმა არ უნდა, კარგი ვაჟკაცი იყო. განსაკუთრებით კარგად იცოდა duello-ს წესები და დიდად ჰქონდა განვითარებული ღირსების გრძნობა, რითაც ამყობდა კიდევაც. ყველაფერი ეს მას ცხოვრების საგნად გაეხადა. რიტცნერი ხომ სულ მუდამ უჩვეულოს ძიებაში იყო და ამ კაცის პიროვნება უკვე დიდი ხანია განაწყობდა მისტიფიცირებისათვის. თუმიცა მე მაშინ ამის შესახებ არაფერი ვიცოდი, მაგრამ კი ვხედავდი, ეს კაცი გამზადებული იყო სამსხვერპლოდ და უთუოდ უნდა გაბმულიყო ჩემი მეგობრის, ბარონის დაგებულ ბადეში.

ჰოდა, ამ თავის სიტყვას თუ მონოლოგს რომ განაგრძობდა, შვენიშნე, ჰერმანი ახლა უფრო მეტად აღელვებული უმხერდა მას. დაბოლოს სიტყვა შეაწყვეტინა, თავისი ეჭვი გამოთქვა იმ საგანზე, რიტცნერი თავგადადებული რომ ამტიციებდა, მერე კიდევაც საგულდაგულოდ მოჰყვა ამ თავისი მოსაზრების დასაბუთებას. ბარონმა უპასუხა, კარგა ხანს ლაპარაკობდა (მეტიხმეტად გრძნობამორეული იყო ამ დროს), დაბოლოს, მე ვფიქრობ, კარგად არ დაუსრულებია სიტყვა, დაცინვით ჩაუხითხითებია. ჰერმანს თავისი აზრი ამის შემდეგაც არ შეუცვლია, ვატყობდი, მეცნიერული სიზუსტით სცადა ბარონის ნათქვამის უარყოფა, ნათლად მახსოვს მისი უკანასკნელი სიტყვები: „ნება მიბოძეთ, უნდა გითხრათ, ბარონ ფონ იუნგ, თქვენი მოსაზრებები ძირითადად კი არის სწორი, მაგრამ მრავალი, გარკვეულწილად მნიშვნელოვანი საკითხი ისე წარმოგვიჩინეთ, რომ სახელი გაგიტყდებათ თქვენც და იმ უნივერსიტეტსაც, სადაც განათლების მისაღებად მობრძანებულხართ. მეტსაც ვიტყვოდი, ჩემო ბატონო, მაგრამ ვშიშობ, ვაითუ შეურაცხყოფილი დარჩეთ (ნაზი ღიმილით წარმოთქვა ეს სიტყვები), კი ვიტყვოდი-მეთქი, ჩემო ბატონო, რომ თქვენი მოსაზრებები არ უნდა იყოს ჯენტლმენის მიერ გამოთქმული მოსაზრებები“.

დაასრულა თუ არა ჰერმანმა თავისი ორაზროვანი სიტყვა, სუყველამ ბარონს შეეხედეთ. ფერი ეცვალა, გაფითრდა, მერე მთლად

წამოენთო, ცხვირსახოცი დაუვარდა, იმის ასაღებად დაიხარა და ამ დროს თვალი მოუკარი ამ კაცის სახეს, ჩემ გარდა იმ მაგიდასთან მჯდომარეს არავის დაუნახავს. იქედნურმა ღიმილმა გადაუნათა სახე, სწორედ ამწუთას გამჟღავნებულიყო ამ კაცის ნამდვილი ბუნება; ხალხში ყოფნისას ეს არც არასდროს შემინიშნავს, მხოლოდ ჩემთან მარტო დარჩენილი მოიხსნიდა ხოლმე ნიღაბს და კიდევაც მიჩვენებდა თავის გულს. წამიც არ იყო გასული და უკვე წელგამართული იდგა ჰერმანის პირისპირ. აქამდე არ მინახავს, თუ შეეძლო ვინმეს ასე უცებ და სრულიად სახის გამომეტყველების შეცვლა. მაშინვე თავში იმანაც კი გამიელვა, რომ ვცდები, ეს კაცი ნამდვილად გაცეცხლებულია-მეთქი, თითქოსდა გული მობჯენოდა ყელში, მკვდრისფერი დასდებოდა. ცოტა ხანს ჩუმად იყო, გეგონებოდათ ძალას იკრებდა, რათა თავი შეეკავებინა როგორმე. დაბოლოს, თითქოსდა რომ შეძლო თავის დამორჩილება, იქვე დადგმულ სურას ხელი დასტაცა, მაგრად მოუჭირა და ასე წარმოთქვა: „ის სიტყვები, რომლითაც თქვენ მე მომმართეთ, მაინ ჰერ ჰერმან, უსიამოვნოა მრავალმხრივ და მე კი დრო არა მაქვს, ვერ მოვყვები ამის დაზუსტებას. მაგრამ ის თქვენი ნათქვამი, რომ ჩემი მოსაზრება არ უნდა იყოს ჯენტლმენის გამოთქმული მოსაზრება, დიდად შეურაცხყოფელია და მე მხოლოდ ერთ გამოსავალს ვხედავ. რაღა თქმა უნდა, აქ ისეთი საზოგადოებაა მოსული, რომ თავაზიანობა მმართველს; ამასთან ერთად, ამჟამად თქვენ ჩემი სტუმარიც ხართ. ამიტომ უნდა მომიტყეოთ, თუკი მცირედნაჲ შეეცვლი ჯენტლმენტათვის საყოველთაოდ ცნობილ წესს; კარგად მოგეხსენებათ, თუ როგორ უნდა მოიქცეს შეურაცხყოფილი კაცი. გთხოვთ მაპატიოთ, მინდა, რომ ცოტა ფანტაზიას მოუხმოთ და წამით წარმოიდგინოთ, თქვენი გამოსახულება კი არა ჩანს იმ სარკეში, არამედ ეს თავად თქვენ ბრძანდებით, მაინც ჰერ ჰერმან, ძნელი არ უნდა იყოს ეს თქვენთვის, მგონია. ჰოდა, ამ ღვინიან სურას თქვენს გამოსახულებას მივახლი სარკეში და ასე გამოწველილვით არა, მაგრამ სულს მაინც გამოვხატავ იმ გარემოებისას, თუ რამდენად შეურაცხყოფილი ვარ თქვენი გამოხედვით. ამასთან ერთად, საჭირო აღარ იქნება ფიზიკურად შევუბო თქვენს პიროვნებას“.

თქვა ეს და ღვინით სავსე სურა ესროლა სწორედ ჰერმანის პირდაპირ დაკიდებულ სარკეს; კიდევაც მოახვედრა ზუსტად ამ კაცის გამოსახულებას და, რაღა თქმა უნდა, მინა დაამსხვრია. იმ-

წუთასვე წამოდგნენ ყველანი და წავიდნენ. მე და რიტცნერი დავრ-
ჩით. გავიდა თუ არა ჰერმანი, ბარონმა ჩამჩურჩულა, წადი, იმ კაცს
გაპყვეი და შენი დახმარება შესთავაზეო. კი დავეთანხმე, მაგრამ არ
ვიცოდი, რა უნდა მოჰყოლოდა ამ სულელურ შემთხვევას.

დუელანტმა, ჩვეულებისამებრ, მზვობარი და უდარბაისლესი
მიხრა-მოხრით მადლობა მომახსენა დახმარებისათვის. მერე ხელი
მომიკიდა და თავის ოთახში შემიყვანა. კინაღამ ამ კაცის თვალწინ
გამეცინა, როდესაც ღრმად ჩაფიქრებულმა, დინჯად დამიწყო საუბარი,
„განსაკუთრებით დახვეწილი ხასიათის“ შეურაცხყოფა მომაყენესო.
დიდხანს მელაპარაკებოდა თავისებურად, ასე, როგორც მან იცოდა,
დავიღალე; დაბოლოს თაროდან რამდენიმე ობმოკიდებული წიგნი
გადმოიღო duello-ს შესახებ და კარგა ხანს არ მომაკლო გასართობი.
ხმამაღლა მიკითხავდა და კომენტარებსაც უკეთებდა წაკითხულს.
ზოგიერთი შრომის სათაური დამამახსოვრდა: „ფილიპე ლამაზის
ორდონანსები ორთაბრძოლის თაობაზე“; ფავინის „ღირსების თეატ-
რი“; ოდიგეს „ორთაბრძოლის უფლებებზე“, აგრეთვე დიდი ზარ-
ზეიმით წარმომიდგინა ბრანტომის „სადუელი მემუარები“. ეს წიგნი
კვლში გამოიცა 1666 წელს, ელზევირით იყო დაბეჭდილი ძვირფას
ქაღალდზე, ვრცელმინდვრიანი, გარეკანი თავად დერომის ნახელავი
გახლდათ. შემდეგ დაჟინებით მთხოვა, იღუმალი ხმით მამცნო, აბა,
ერთი ეს წიგნი ნახეთო; ვიღაც ფრანგის, ჰედელინის ბარბაროსული
ლათინურით დაწერილი სქელტანიანი თხზულება იყო, გასაოცარი სა-
თაური დაერთო მისთვის ავტორს: *Duelli Lex Scripta, et non; aliterque*¹.
სწორედ აქედან წამიკითხა ამქვეყნად ყველაზე უფრო თავშესაქცევი
პასაჟები იმ თავიდან, რომელიც ასე იყო დასათაურებული: *Injuriae per
applicationem, per constructionem et per se*². ამ თავის ნახევარი, მარწ-
მუნებდა იგი, ზუსტად მიესადაგება იმ ჩემს „განსაკუთრებით დახ-
ვეწილი ხასიათის“ შეურაცხყოფასო, მაგრამ თუნდაც მოგეკალით, ამ
წიგნიდან მოყვანილი ერთი სიტყვაც ვერ გავიგე. დაასრულა თუ არა
ეს თავი, წიგნი დახურა და მკითხა, რას ფიქრობთ, როგორ უნდა მოე-
იქცეთო. მე ვუპასუხე, თქვენს მაღალ გონებას სრულიად ვენდობი და
რასაც მეტყვით, იმას ვიზამ-მეთქი. ეს ჩემი პასუხი ესაიამონა; შემდეგ
დაჯდა და ბარონს ბარათი მისწერა. აი ისიც:

¹ „დუელის დაწერილი და დაუწერელი კანონები და სხვ.“ (ლათ.).

² „შეურაცხყოფა შეხებით, სიტყვითა და თავისთავად“ (ლათ.).

„ჩემო ბატონო, ჩემი მეგობარი ბატონი პ. მოგაწვდით ამ ბარათს. პირველივე შესაძლებლობისთანავე ჯერ არს მოგთხოვით ახსნა-განმარტება თქვენს ბინაზე ამ საღამოს მომხდარი ამბის გამო. უკეთუ თქვენ უარყოფთ ჩემს წინადადებას, ბატონი პ-ისთვის სასიამოვნო იქნება თქვენს რომელიმე მეგობართან ერთად მოლაპარაკება და ჩვენი შეხვედრის თადარიგის დაჭერა.

დიდი პატივისცემით, თქვენი მონა-მორჩილი.

იოჰან ჰერმანი“.

ბარონ რიტცნერ ფონ იუნგს

18... წლის 18 აგვისტო.

სხვა რაღა უნდა მექნა, რიტცნერს მიუტანე ეს უსტარი. თავი დამიკრა და პირქუშად მანიშნა, დაჯექიო. წაიკითხა ეს ხელნაწერი და კიდევაც დაწერა პასუხი, რომელიც მაშინვე წაუღლე ჰერმანს:

„ჩემო ბატონო, ჩვენი საერთო მეგობრის, ბატონი პ-ს მეშვეობით ამ საღამოს მივიღე თქვენი ბარათი. სათანადო ფიქრის შემდგომ მინდა გულწრფელად გაუწყლოთ, მართალი ბრძანდებით, ახსნა-განმარტებას რომ მოითხოვთ. ისიც უნდა ვაღიარო, რომ დიდად მიძნელებდა (რაკიღა განსაკუთრებით დახვეწილი სახის უთანხმოება მოგვიხდა და ასეთივე იყო ის ჩემი შეურაცხყოფაც) სიტყვით გამოვხატო ის, რისი გამოთქმაც მსურს ამ ჩემი ბოდიშის საშუალებით და რაც აგრე აუცილებელი ჩანს ამ მრავალმხრივ საყურადღებო შემთხვევის გამო. მაგრამ ვიცი, საარაკოა თქვენი ცოდნა სათანადო ეტიკეტის წესებისა და არცა გყავთ ბადალი. თქვენისთანა განსწავლული კაცი სანთლითაა საძებნი და ამიტომაც დიდად ვიმედოვნებ, დარწმუნებული ვარ, რომ გამოგებენ, გამოძინარე აქედან, მინდა თხოვნით მოგმართოთ, ჩემი გრძნობების აღწერა-გადმოცემას, იქნებ, სჯობდეს სერ ჰედელინის აზრი გაიცნოთ და ნახოთ მისი *Duelli Lex Scripta, et non; aliterque*, მეცხრე პარაგრაფი თავისა *Injuriae per applicationem, per constructionem et per se*, თქვენ ისეთი გასაოცარი სიზუსტით იცნობთ ამ საკითხებს, რომლებიც ამ ნაშრომშია მოყვანილი და მჯერა, რომ ჩემი თხოვნა, ამოიკითხოთ ხსენებული ტრაქტატის დიდებული პასაჟები, დააკმაყოფილებს თქვენი, ესოდენ ღირსეული კაცის მოთხოვნას და ახსნა-განმარტების მაგვირობას გავიწვევთ.

დიდი პატივისცემით მარად თქვენი მონა-მორჩილი

ფონ იუნგი“

ჰერ იოჰან ჰერმანს

18... წლის 18 აგვისტო.

ჰერმანს სახე მოელუშა და ყურადღებით ჩაიკითხა ეს წერილი, მერე კი ფრიად სასაცილო თვითკმაყოფილების ღიმილი მოერია, როდესაც ამ აბდაუბდას მიატანა: „Injuriae per applicationem, per constructionem et per se-ს შესახებ, დაამთავრა თუ არა კითხვა, მთლად უნაზესი ღიმილით მთხოვა, დაბრძანდით, ცოტა ხანს შეიცადეთ, ვიდრე იმ ტრაქტატს არ ვნახავო. გადაშალა თხზულების ის ადგილი და დიდი გულსყურით ჩუმად ჩაიკითხა: მერე წიგნი დახურა და მოისურვა, რომ მე, როგორც მათ ნაცნობ და სანდო პირს, ბარონ ფონ იუნგისთვის მეცნობებინა მისი აღტაცება. დიდად მოხიბლული იყო ამ კაცის რაინდული საქციელით; და რაკილა სეკუნდანტიც ვიყავი, ისიც მეთქვა მისთვის, რომ სრულიად საკმარისი, სრულიად ღირსეული და სრულიად უცილობელი იყო ეს ახსნა-განმარტება.

სახტად დაერჩი, ბარონთან მივბრუნდი. ჩვეულებრივ მიიღო ჰერმანის მეგობრული წერილი, თითქოსდა ასეც უნდა მომხდარიყო. რამდენიმე სიტყვა მითხრა, ისე, სხვათა შორის, და რომელიღაც თავის ოთახში შევიდა და გამოიტანა აწ უკვე ცნობილი ტრაქტატი *Duelli Lex Scripta, et non; aliterque*. გამომიწოდა ეს თხზულება და მითხრა, გადაათვალიერეო. ასეც ვქმენ; მაგრამ ამოდ დავშვერ, იქ რა ეწერა, ვერაფერი გავიგე. მაშინ მან თავად აიღო ის წიგნი და ერთი თავი წამიკითხა, რა გაცეპული დაერჩი, თურმე იქ ერთი გულშემზარავი, სულელური ამბავი, ორი ბაბუნის დუელი იყო მოთხრობილი. კიდევაც ამიხსნა საიდუმლო, მიჩვენა, რომ *prima facie*¹ წიგნი დიუ ბარტასის უაზრო ლექსების სახით იყო დაწერილი; ანუ, სიტყვები ისე იყო გაწყობილი, რომ გარეგნული ნიშნების მიხედვით თითქოსდა გასაგები ჩანდა, სიღრმესაც კი დალანდავდით, მაგრამ სინამდვილეში აბდაუბდას ამოიკითხავდით იქ და მეტს არაფერს. ამ გამოცანის ახსნა ასე შეიძლებოდა, ჯერ ყოველი მეორე სიტყვა უნდა გამოგეტოვებინათ, მერე მესამე და მაშინ წაიკითხავდით ფრიად გამკილაჲ პასაჟებს ჩვენი ორთაბრძოლის შესახებ.

ბარონმა მერე მიაძმო ყველაფერი; ვიდრე ეს ამბავი მოხდებოდა, ამ ორი თუ სამი კვირის წინ მას შეგნებულად მიუჩიებია ჰერმანისთვის ის ტრაქტატი. ამ კაცის საუბრები რომ ჰქონდა მოსმენილი,

¹ ერთი შეხედვით (ლათ.).

მიხვდა, გულდასმით წაიკითხა და კიდევაც დაასკვნა ამ ნაშრომის არაჩვეულებრივ ღირსებას. სწორედ ეს გარემოება ესაძირკვლებოდა ამ ამბავს. ჰერმანი ათასგზის სიკვდილს ამჯობინებდა იმის აღიარებას, რომ შეიძლებოდა ამქვეყნად მოძებნილიყო ისეთი შრომა duello-ს შესახებ, რომლის გაგება მას არ ძალუძდა.

სარჩევი

ფერიის კუნძული.....	5
კლდოვანი მთების აგება.....	11
მალსტრემში დანთქმა.....	22
სფინქსი.....	38
ბოთლში ნაკომნი ხელნაწერი.....	43
ვიროსისა და ქარგიონეს გასაშუბრება.....	55
კამეანი.....	61
ელემორა.....	74
მორელა.....	81
ლიბია.....	87
მთხრებლი და ქანქარა.....	103
შაში კატა.....	118
ბული – გამთქმელი.....	128
ნაკარავი წერილი.....	134
წინააღმდეგობრიობის ჭინკა.....	152
ერთი კასრი ამონტილედო.....	159
„შენ ხარ კაცი იგი!“.....	167
სკუპ-სკუპო.....	181
უილიამ უილსონი.....	190
უმუცნობლის ანბელოზი.....	210
უმასამრეკლოვი.....	220
უმაკს თაფვი ნუ დანაკლევები.....	229
მისტიფიკაცია.....	239

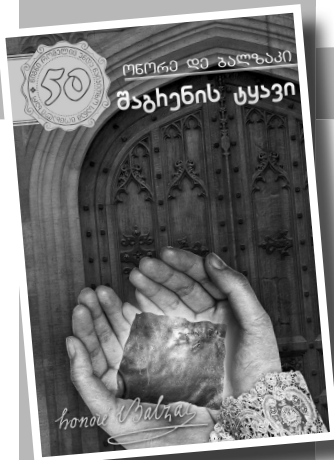
50 წიგნი, რომელიც უნდა წაიკითხო, სანამ ცოცხალი ხარ

„კვირის პალიტრის“ ბიბლიოთეკა

წიგნი 12

რედაქტორი ელენე სალარიძე
კორექტორები: მარი გუნთაიშვილი
ნინო ლოლუა
ნატალია ჩიმაკაძე
კომპიუტერული უზრუნველყოფა გიორგი ასათიანი
ყდის დიზაინი ეთერ გზირიშვილი
პროექტის მენეჯერი თინათინ ასათიანი

გამომცემლობა პალიტრა L, 2011
მისამართი: იოსებბძის ქ. 49, ტელ.: 38-38-71
E-mail: book@palitra.ge
www.50.kvirispalitra.ge

სერიის წინა წიგნები:

წიგნი 1

ონორე დე ბალზაკი
შაბრენის ტყავი

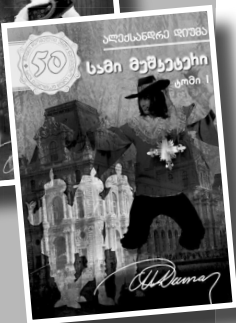
წიგნი 2

ჯეკ ლონდონი
მარტინი იღენი

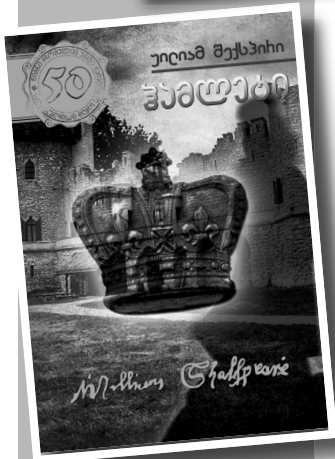
წიგნი 3

შოთა რუსთაველი
ვეფხისტყაოსანი

წიგნი 4

ალექსანდრე დიუმა
სამი მუშაგაქი
ორ ტომად

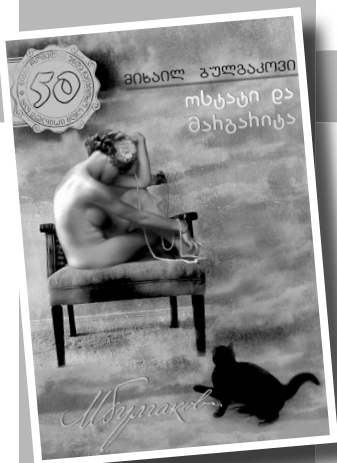
წიგნი 5

უილიამ შექსპირი
ჰამლეტი

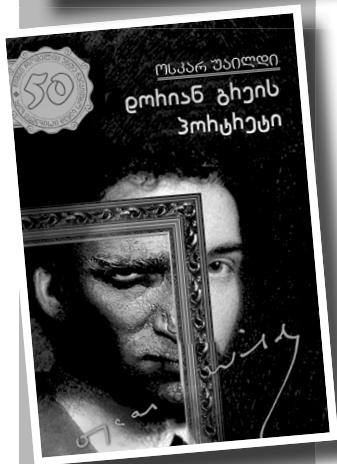
წიგნი 6

ფიულ ვერნი
80 000 კილომეტრი
ფყალქვეშ

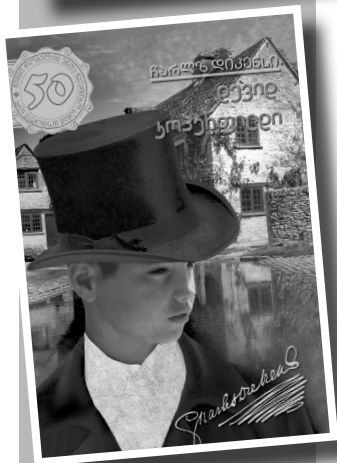
წიგნი 7

მიხაილ ბულგაკოვი
ოსტატი და მარბარიტა

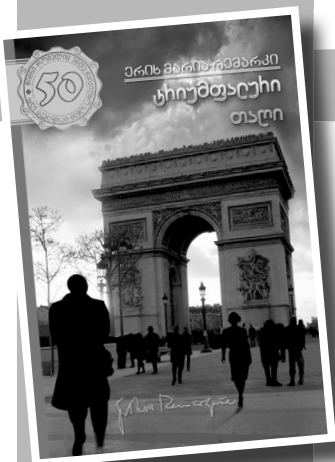
წიგნი 8

ოსკარ შაილდი
ლორინან ბრემის
პორტრეტი

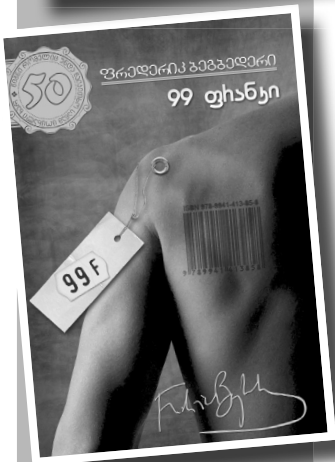
წიგნი 9

ჩარლზ დიკენსი
დევიდ კუპერფილდი

წიგნი 10

ერის მართლმადიდებელი ეკლესიის
100-ე წლის იubilეუმი

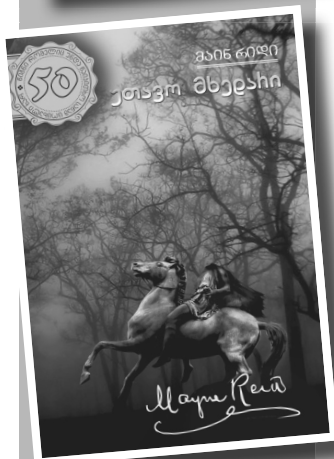
წიგნი 11

ფრედერიკ ბუბბუდერი
99 წელი

**სერიის მომდევნო
წიგნები:**

**ჰომეროსი
ოდიზეა**

**მაინ რიდი
უთავრო მხედარი**

**თომას მანი
ბუღენბროკები**